

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SBKY-YL-2013-0005**

**KAMU YÖNETİMİNDE KATILIM:
TÜRKİYE'DE YEREL DÜZEYDE UYGULAMA
ÖRNEKLERİ**

HAZIRLAYAN

Murat YILMAZ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

AYDIN – 2013

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SBKY-YL-2013-0005**

**KAMU YÖNETİMİNDE KATILIM:
TÜRKİYE'DE YEREL DÜZEYDE UYGULAMA
ÖRNEKLERİ**

HAZIRLAYAN

Murat YILMAZ

TEZ DANIŞMANI

Doç.Dr. Fatma Neval GENÇ

AYDIN- 2013

EK 3: Kabul ve Onay Sayfası Örneği

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN**

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Murat YILMAZ tarafından hazırlanan Kamu Yönetiminde “Katılım: Türkiye’de Yerel Düzeyde Uygulama Örnekleri” başlıklı tez, 04.11.2013 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :

(Başkan) Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

Yrd. Doç. Dr. Naci KARKIN

Kurumu :

PAÜ

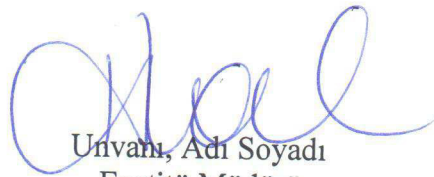
ADÜ

PAÜ

İmzası:

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Murat YILMAZ

İmza :

ÖNSÖZ

Yönetim ve siyaset, yaşadığımız mekanların ve içinde bulunduğumuz düzenin dokusunu oluşturur. Bizler, tercihlerimizi ancak maddi ve manevi değerlerin emredici otoriteye göre dağılımından sonra yapabilir, payımıza düşen değerler seti ile, belirli kurallar çerçevesinde yaşam sürebiliriz. Peki bu emredici otorite ve bizim bu otorite içerisinde yerimiz nedir? Gerçekten de kendi payımıza düşeni seçerken tercih hakkımız bulunmakta mıdır? Yaşamımızı doğrudan etkileyen kuralların oluşmasında payımız var mıdır? Bu sorgulamalar, çalışmanın yapılmasında güdüleyici olmuştur.

Yaşadığımız mekanların biçimlendirilmesinde ya da doğrudan etkilendiğimiz kararların alınmasında ne kadar etkiliyiz? Demokrasiyi ne kadar yaşayabiliyoruz? Kararların alınmasında etkili bir pozisyonda olduğumuzu söylemek şüphesiz zor. İdeal demokrasiyi yaşamak da günümüzde bir ütopya. Ancak bizleri bu ütopyaya yaklaştıran adımlar atmak mümkün. Kendi yaşam alanlarımızı şekillendirebilir, bizleri etkileyecek politikalara müdahil olabiliriz. Demokrasi bilinci gelişmiş bir toplum ve yönetime katılım araçları bunu gerçekleştirmek için önemli, temel yapılardır. Mevcut çalışmanın, bizlerin kamu yönetimine katılımı konusunda, gerek yöneticilere gerekse bizlere, yol gösterici olacağı düşüncesindeyim.

Çalışmam esnasında katkılarından dolayı başta danışmanım sayın Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ'e, Yrd. Doç. Dr. Atakan HATIPOĞLU'na ve mesai arkadaşım araştırma görevlisi Murat ARTUÇ'a teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımın her alanında karşılaştığım zorluklara birlikte göğüs gerdiğim, meslektaşım olarak bu çalışmaya akademik anlamda büyük katkılar sağlayan, en büyük destekçim eşim G. Seda YILMAZ'a teşekkür ederim.

Murat YILMAZ

KAMU YÖNETİMİNDE KATILIM: TÜRKİYE’DE YEREL DÜZEYDE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

ÖZET

Günümüz dünyasında kamu yönetimi, katılımcı bir yönetim anlayışıyla dönüşmekte ve yönetimler demokrasilerini ileriye taşımak için çalışmaktadır. Katılım, demokratik yönetimlerin en önemli unsurudur. Temsili demokrasilerin yaşadığı kriz, yönetimlerin meşruiyetlerinin sorgulanması ve yönetim yaklaşımının gelişmesi yönetimde katılımcılık tartışmalarını canlandırmıştır. Vatandaşların yönetime doğrudan katılması, bir ütopya olarak görülebilir. Ancak demokratik ideal bir toplum yapısı için katılımın artırılması gerekir. Bu tezde kamu yönetiminde vatandaş katılımının artırılması için bazı Batılı ülkelerde uygulanan, vatandaşların özellikle yerelde yönetime katılımına imkân sağlayan katılım araçları incelenmiştir. Ayrıca Türkiye’de uygulanmış bazı başarılı katılımcı uygulama örneklerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye Milletvekillerini İzleme Komiteleri (TÜMİKOM), Semt Danışma Meclisleri (SEDAM), Çanakkale Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, İZKA “İzmir’i Planlıyorum”, Vatandaş Karnesi, Bursa Kent Konseyi ve Baraka çalışmaları incelenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Kamu Yönetimi, Yönetişim, Demokrasi, Katılım Araçları, Yönetime Halk Katılımı

Murat YILMAZ

PARTICIPATION IN PUBLIC ADMINISTRATION: SAMPLE CASES AT LOCAL LEVEL IN TURKEY

ABSTRACT

In today's world, the concept of public administration is transforming within a participatory administration understanding and administrations are making effort to further their democracies. Participation is one of the most significant elements of democratic administrations. The crisis that representative democracies experience, the questioning of the legitimacy of administrations and the development of governance approach have awakened the representative debates within administration. Direct participation of citizens in the administration may be regarded as utopia. Nevertheless, participation should be increased for an ideal democratic society structure. Within this thesis, participation tools that are applied in some of the Western countries in order to increase citizens' participation in public administration, especially within local administrations are examined. Lastly, some successful examples of participatory practice in Turkey were also included. In this context, Association of Committees for Monitoring Parliamentarians and Elected Officials (TÜMİKOM), District Advisory Councils (SEDAM), Çanakkale Municipality Participatory Budget Implementation, Civil Society Development Center, IZKA's "We're Planning Future of Izmir", TEPAV's Citizen Report Cards, City Council of Bursa and Baraka examples were perused.

KEYWORDS

Public Administration, Governance, Democracy, Participation Tools, Public Participation in Public Administration

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
1.1. YÖNETİM VE KAMU YÖNETİMİ.....	10
1.2. DEMOKRASİ VE KATILIM.....	21
1.2.1. Demokrasinin-Katılım İlişkisi	22
1.2.2. Demokrasi Kuramları.....	37
1.2.2.1. Klasik/Doğrudan Demokrasi.....	38
1.2.2.2. Yarı Doğrudan Demokrasi	39
1.2.2.3. Temsili/Parlamenter Demokrasi.....	40
1.2.2.4. Katılımcı Demokrasi.....	43
1.2.2.5. Radikal Demokrasi Kuramları.....	45
1.2.2.5.1. Müzakereci Demokrasi.....	48

1.2.2.5.2. Agonistik Demokrasi.....	50
1.2.2.5.3. Örgütsel (Associative) Demokrasi.....	52
İKİNCİ BÖLÜM	55
KAMU YÖNETİMİ DİSİPLİNİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE YÖNETİŞİM YAKLAŞIMI	55
2.1. 20. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE KAMU YÖNETİMİ.....	56
2.1.1. Geleneksel Kamu Yönetimi.....	63
2.1.2. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı	70
2.2. DEMOKRASİ-KAMU YÖNETİMİ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA YÖNETİŞİM YAKLAŞIMI	73
2.2.1. Demokrasi-Kamu Yönetimi İlişkisi	73
2.2.2. Yönetişim Yaklaşımı.....	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	94
HALKIN YÖNETİME KATILIM ARAÇLARI.....	94
3.1. HALKIN YÖNETİME KATILIMINDA ARAÇLAR VE TEKNİKLER	96
3.1.1. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları (21st Century Town Meeting).....	101
3.1.2. Aktif Öğrenme (Action Learning)	104
3.1.3. Faaliyet Planlama (Action Planning)	105
3.1.4. Takdir Edici/Olumlu Sorgulama (Appreciative Inquiry).....	107
3.1.5. Saha/Alan Toplantıları (Area Forums).....	109
3.1.6. Vatandaş Danışma Grupları (Citizen Advisory Groups)	111
3.1.7. Vatandaş Panelleri (Citizens' Panel).....	113

3.1.8. Ortak Yapım (Co-production)	115
3.1.9. Halk Değerlendirmesi (Community Appraisal).....	117
3.1.10. Uzlaşma Konferansı (Consensus Conference)	118
3.1.11. Fikir Birliği Oylaması (Consensus Voting/Approval Voting).....	120
3.1.12. Sohbet Kafeleri (Conservation Cafes).....	121
3.1.13. Bilge Topluluğu (Crowd Wise)	123
3.1.14. Müzakereci Haritalama (Deliberative Mapping).....	124
3.1.15. Müzakereci Yoklama/Seçim (Deliberative Polling).....	127
3.1.16. Müzakereci Çalıştaylar (Deliberative Workshops).....	129
3.1.17. Deplhi Anketi (Delphi Survey).....	130
3.1.18. Müzakereci Vatandaş Buluşması (DEMOCS- Deliberative Meeting of Citizens)	132
3.1.19. Diyalog (Dialogue).....	133
3.1.20. Odak Gruplar (Focus Groups)	135
3.1.21. Forum Tiyatrosu/Sahnesi (Forum Theatre)	137
3.1.22. Çizgesel Kayıtlama (Graphic Recording).....	138
3.1.23. Arabuluculuk (Mediation)	139
3.1.24. Gizli Müşteri (Mystery Shopper).....	141
3.1.25. Açık Alan Teknolojisi (Open Space Technology).....	142
3.1.26. Kamuoyu Yoklaması (Opinion Poll).....	144
3.1.27. Katılımcı Tahmini/Değerlendirmesi (Participatory Appraisal)	146

3.1.28. Katılımcı Bütçeleme (Participatory Budgeting)	147
3.1.29. Katılımcı Coğrafi Bilgi Sistemleri (Participatory GIS- Geographic Information Systems).....	150
3.1.30. Katılımcı Stratejik Planlama (Participatory Strategic Planning)	151
3.1.31. Katılımcı Film (Participatory Video)	154
3.1.32. Gerçekçi Planlama (Planning for Real).....	155
3.1.33. Pozitif Sapma/Olumlu Olağandışılık (Positive Deviance)	158
3.1.34. Takas Okulu (Trade School)	160
3.1.35. Kullanıcı Panelleri (User Panels).....	161
3.1.36. Yeryüzü Kahvesi (World Cafe)	164
3.1.37. Yazılı İstişareler (Written Consultations).....	166
3.1.38. Tasarım Toplantıları (Design Charrettes)	167
3.1.39. Bloglar (Blogs).....	169
3.1.40. e-Dilekçeler (e-Petitions).....	170
3.1.41. e-Panel (e-Panel).....	172
3.1.42. Yerel Meseleler Forumu (Local Issues Forum).....	174
3.1.43. Çevrimiçi Müzakere/Danışma (Online Consultations).....	175
3.1.44. Wiki.....	177
3.1.45. Uluslararası Halk Katılımı Örgütü'nün (IAP2) Önerdiği Katılım Teknikleri	179
3.2. KATILIM ARAÇLARI SEÇİLİRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR..	191

3.3. TÜRKİYE’DE YERELDE YÖNETİME KATILIM ARAÇLARI	194
3.3.1. Mevcut Hukuki Durum	197
3.3.1.1. T.C. Anayasası.....	197
3.3.1.2. Belediye Mevzuatı.....	198
3.3.2. 9. ve 10. Kalkınma Planlarında “Katılım”	202
3.3.3. Türkiye’de Bazı Başarılı Katılım Uygulamaları.....	207
3.3.3.1. TŪMİKOM (Türkiye Milletvekillerini ve Seçilmişleri İzleme Komiteleri).....	207
3.3.3.2. SEDAM (Semt Danışma/Dayanışma Meclisleri/Konseysi).....	208
3.3.3.3. Çanakkale Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması.....	209
3.3.3.4. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ve Çalışmaları	211
3.3.3.5. İZKA’nın “İzmir’i Planlıyorum” Projesi	213
3.3.3.6. TEPAV’ın “Vatandaş Karnesi” Projesi	215
3.3.3.7. Bursa Kent Konseyi.....	216
3.3.3.8. Baraka	219
SONUÇ	221
KAYNAKÇA	230

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1. 1. Arnstein'in "Katılım Merdiveni"	31
Şekil 1. 2. Halk Etkisinin Artan Düzeyi.....	35
Şekil 2. 1. Geleneksel Yönetim-Yeni Kamu Yönetimi Karşılaştırması	71
Şekil 2. 2. İyi Yönetişimin Özellikleri	84
Şekil 2. 3. Bürokratik Model-Yeni Kamu Yönetimi-Yönetişim Karşılaştırması.....	86
Şekil 2. 4. Dünya Bankası Perspektifinden Kamu Sektörü Reformu İçin Üç Etmen.....	88
Şekil 3. 1. Katılım Tekniği Değerlendirme Ölçeği.....	193
Tablo 3. 1. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	103
Tablo 3. 2. Aktif Öğrenme Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	105
Tablo 3. 3. Faaliyet Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	106
Tablo 3. 4. Takdir Edici Sorgulama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	109
Tablo 3. 5. Saha/Alan Toplantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	111
Tablo 3. 6. Vatandaş Danışma Grupları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	113
Tablo 3. 7. Vatandaş Panelleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	115
Tablo 3. 8. Ortak Yapım Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	116
Tablo 3. 9. Halk Değerlendirmesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	118
Tablo 3. 10. Uzlaşma Konferansı Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	119
Tablo 3. 11. Fikir Birliği Oylaması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	121
Tablo 3. 12. Sohbet Kafeleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	122

Tablo 3. 13. Bilge Topluluğu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	124
Tablo 3. 14. Müzakereci Haritalama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	126
Tablo 3. 15. Müzakereci Yoklama/Seçim Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	128
Tablo 3. 16. Müzakereci Çalıştaylar Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	130
Tablo 3. 17. Delphi Anketi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	132
Tablo 3. 18. Müzakereci Vatandaş Buluşması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	133
Tablo 3. 19. Diyalog Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	134
Tablo 3. 20. Odak Gruplar Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	136
Tablo 3. 21. Forum Tiyatrosu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	138
Tablo 3. 22. Çizgisel Kayıtlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	139
Tablo 3. 23. Arabuluculuk Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	140
Tablo 3. 24. Gizli Müşteri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	142
Tablo 3. 25. Açık Alan Teknolojisi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	144
Tablo 3. 26. Kamuoyu Yoklaması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	145
Tablo 3. 27. Katılımcı Tahmini/Değerlendirmesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları .	147
Tablo 3. 28. Katılımcı Bütçeleme Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	149
Tablo 3. 29. Katılımcı Coğrafi Bilgi Sistemleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları....	151
Tablo 3. 30. Katılımcı Stratejik Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	153
Tablo 3. 31. Katılımcı Film Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	155
Tablo 3. 32. Gerçekçi Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	157

Tablo 3. 33. Pozitif Sapma Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	160
Tablo 3. 34. Takas Okulu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	161
Tablo 3. 35. Kullanıcı Panelleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	163
Tablo 3. 36. Yeryüzü Kahvesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	166
Tablo 3. 37. Yazılı İstişareler Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	167
Tablo 3. 38. Tasarım Topantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	168
Tablo 3. 39. Blog Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	170
Tablo 3. 40. e-Dilekçe Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	172
Tablo 3. 41. e-Panel Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	173
Tablo 3. 42. Yerel Meseleler Forumu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	175
Tablo 3. 43. Çevrimiçi Müzakere/Danışma Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları	177
Tablo 3. 44. Wiki Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları.....	178
Tablo 3. 45. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I).....	180
Tablo 3. 46. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II)	181
Tablo 3. 47. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III)	182
Tablo 3. 48. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (IV).....	183
Tablo 3. 49. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I).....	184

Tablo 3. 50. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II).....	185
Tablo 3. 51. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III).....	186
Tablo 3. 52. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I).....	187
Tablo 3. 53. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II).....	188
Tablo 3. 54. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III).....	189
Tablo 3. 55. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (IV).....	190

KISALTMALAR

AB-Avrupa Birliği

ABD-Amerika Birleşik Devletleri

ADR- Alternative Dispute Resolution

ATM- Automatic Teller Machine

DB-Dünya Bankası

DC- District of Columbia

DPT-Devlet Planlama Teşkilatı

GSM- Global System for Mobile Communications

IAP2- The International Association for Public Participation

IMF- The International Monetary Fund

İZKA-İzmir Kalkınma Ajansı

KENTGES- Kentsel Gelişme Stratejisi

LAR I-Local Administration Reform Programme I

MCM- Multi-Criteria Mapping

MİKOM- Milletvekillerini İzleme Komitesi

MÖ-Milattan önce

NEF- New Economics Foundation

OECD- The Organisation for Economic Co-operation and Development

PLA- Participatory Learning and Action

PRA- Participatory Rural Appraisal

SEDAM- Semt Danışma Meclisleri

STGM-Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

STK-Sivil Toplum Kuruluşu

T.C.-Türkiye Cumhuriyeti

TBMM-Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEPAV- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TESEV- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

TODAİE- Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

TUSENET- The Turkish Swedish Municipal Partnerships Network Project

TÜMİKOM- Türkiye Milletvekillerini İzleme Komiteleri

TÜSİAD- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

TV-Televizyon

UNDP- The United Nations Development Programme

UNEP- The United Nations Environment Programme

US-United States

GİRİŞ

Gerek liberal demokrasinin zaferi, gerekse modern dünyanın parçalanmışlığı bireyi ve katılımı öne çıkararak bir dinamik oluşturmuştur. Son yıllarda kamu yönetiminde, katılım konusu giderek daha fazla tartışılmaya, konuşulmaya başlamıştır. Katılıma olan bu yeni ilginin çeşitli nedenleri ileri sürülebilir.

Katılıma duyulan ihtiyaç, bu tez içerisinde de ele alındığı üzere, çeşitli sebeplerle gerekçelendirilebilir. Temsili/parlamentar demokrasinin ve sistemdeki temsilcilerin halkı temsil etme konusundaki yetersizliğine ilişkin kabul gören algı, bu sebeplerin başında sayılabilir. Ayrıca halkın özellikle yerelde kendisini doğrudan etkileyen kararlara dâhil olma isteği, buna paralel olarak yöneticilerin de özellikle yönetim yaklaşımı perspektifinden saydamlık, katılımcılık ve meşruiyet gibi ilkelere önem vermeleri katılım tekniklerini önemli kılan gelişmelerdir.

Temsili demokrasinin işleyişinde bir eksiklik olduğu tartışmalarının altında, modernizmin endüstriyel gelişmeyi sağlayarak bireylerin kimi ihtiyaçlarını gidermiş olmasına rağmen sivil toplumun özel alan, siyasal alanın da kamusal alan olarak ayrılması neticesinde oluşan demokratik eksiklik ile bireylerin hak ve özgürlüklerine yönelik demokratik taleplerinin gerçekleştirilememesinin yattığı düşünülmektedir (Habermas, 1987'den aktaran Coşkun, 2007: 17). Katılımın seçim(ler)den seçime tekrarlanan bir eylem oluşu ve bu eylemin de ancak seçkinler üzerinden yapılması demokratik karar alma sürecini seçkinleri onaylamak için girişilen bir sürece indirger (Habermas, 1992: 81). Dahl, ideal bir demokrasi için; i) etkili katılım, ii) kararlaştırma aşamasında oy kullanma eşitliği, iii) aydınlanmış anlama, iv) gündemin denetlenmesi gibi ölçütlerin sağlanması gerektiğini savunmuş, bu ölçütler sağlanmadığı takdirde demokrasinin işlemeyeceğini, aslında mevcut hiçbir demokrasinin de bu ölçütleri sağlayamadığını, demokrasi krizinin de bundan kaynaklandığını söylemektedir (Dahl, 1993). Dahl, temsili yönetim, çeşitlilik, bölünme ve çatışma gibi unsurların bir bütün olarak ele alındığında, modern temsili demokrasilerin, hem demokratik rejimlerden hem de daha eskinin demokratik sistemlerinden ayırt edilmesini sağlayan siyasal kurumlar kümesinin gelişmesine yardımcı bulunduğunu, bu siyasal sistem türünü de “poliarşi”

olarak adlandırdığını söylemektedir (Dahl, 1993: 278). Dahl'ın bu kavramı geliştirmesinin sebebi, temsili demokrasiye eleştirel bakışıdır.

Temsili demokrasiler için yapılan bir diğer eleştiri de meşruiyet¹ üzerinedir. Temsili demokrasilerde halkın demokrasideki rolünün, toplumu yönetecek ve siyasal kararları alacak olan liderleri seçmek ve iktidar mevkiine getirmekten ibaret olduğu söylenebilir (Bulut, 2003: 52). Ayrıca temsili demokraside oy çokluğu kuralının geçerli olması hasebiyle, yürütme organının yasama organı karşısında üstünlük sağladığı düşünülebilir. Ancak uygulamada bundan daha fazla eksiklerin varlığı söz konusudur. Katılımın eksikliği, temsili demokrasileri meşruiyet krizine iten önemli bir etkidir. Temsili demokrasilerde halkın demokrasideki rolüne bakıldığında, bunun toplumu yönetecek ve siyasal kararları alacak olan liderleri seçmekten ibaret olduğu görülmektedir. Buna farklı kimliklerin temsil edilememe olgusu da eklendiğinde, ciddi bir katılım krizinin yaşandığı kanaati güçlenmektedir (Sağır, 2004: 6).

Temsili demokrasilerin karşı karşıya olduğu ve vatandaşların tatmin edilmeyi beklediği “demokratik açık”, genel olarak kamu kurumlarına, kamu yönetimine güvenin azalması, sosyal hareketlerin yükselişe geçmesi, kamu sektörünün değişime uğraması ve hizmet kalitesi başta olmak üzere kamu yönetiminden beklentilerin artması, seçilmiş kamu görevlilerinin meşruiyet hakkında daha duyarlı olmalarını gerektirmiştir. Genel olarak demokrasi isteği ve mevcut yapıda önemli ve geleneksel unsurlar olan siyasetçilere ve siyasi partilere güvensizlik giderek artmakta, bu da demokratik meşruiyet açığının olduğunu göstermektedir (Çukurçayır, 2013: 196). Katılım, sadece siyasa geliştirme için değil, giderek siyasetten uzaklaştığı, siyasete olan ilgisinin azaldığı düşünülen vatandaş politikaya çekmek için de etkili bir strateji olarak görülmeye başlamıştır. Sorgulamanın ana odaklarından biri de parlamenter demokrasilerdir. Daha şeffaf siyaset süreçlerine olan talep mevcut/yerleşik siyasi

¹ Meşruiyet, mevcut siyasi kurumların toplum için en uygun kurumlar olduğu inancını oluşturma ve bu inancı koruma ve sürdürme kapasitesini ifade eder (Lipset, 1960: 77). Siyasi kurumlara yöneticiler ve bunlar tarafından alınan kararlar da eklenebilir. Nitekim tezde meşruiyet kavramı iktidara karşı yönetilenlerin rızası ve inancı anlamının ötesini ifade etmekte, kamu yönetimi örgütünde yer alan aktörlerin ve siyasaların uygunluğu ve uygunluğuna olan toplumsal inancı da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

yapılarla mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Bu türden eğilimler katılımı doğrudan demokrasiye bağlamakta, siyasa yapım sürecinin vatandaşın daha fazla kontrolünde gerçekleşmesi, vatandaşın “gerçekten” sürece dâhil edilmesi tercih edilmektedir.

Küreselleşen dünyada ulus-devletlerin rolü küresel yönetim ekseninde değişmekte, parlamentonun devlet sınırları içinde ve dışında bağımsız karar alma ve kontrol yeteneği azalmaktadır (Coşkun, 2007: 32-33). Küreselleşmeyle birlikte sınırların aşılması, ülkelerin ulus-üstü güçlerden ve reelpolitik ilkelerden bağımsız karar almalarını zorlaştırmaktadır. Bu noktada da yönetsel otoriteye dönük bir meşruiyet sorunsalı gündeme gelmektedir. Yönetsel otoritenin sarsıldığına dair temel belirtiler arasında; kamusal güven ve inancın azalması, parti sisteminin çürümesi, partiyle özdeşleşme durumunun terk edilmesi, seçim dalgalanmalarındaki (electoral volatility) yükseliş, sosyal yapısı değişken grup ve partiler arasında ilişkilerin zayıflaması sayılabilir (Zimmermann, 1984: 333). Nitekim Huntington Amerika’daki demokrasi krizi ile ilgili, seçim davranışlarının önemli birer kılavuzu olarak kurgulanmış partilerin, önemlerini büyük ölçüde yitirdiğini söylemektedir (Huntington, 1975: 86). Pratik deneyimlerin artmasıyla parti hâkimiyetinin kusurları fark edilmiş ve vurgulanmıştır. Temsili demokrasiye yönelik eleştiri konusunda, sağ ve sol eğilimler, muhafazakâr, sendikalist ve anarşist argümanlar, monarşist, aristokratik ve demokratik perspektifler birbiriyle ittifak halindedir (Schmitt, 2010: 9). Cunningham (2002) liberal demokrasinin mevcut problemlerini; i) kültür kitleleşmesi (massification of culture), ii) çoğunluğun tiranlığı, iii) katılımcı demokrasinin liberal demokrasiye meydan okuması, iv) yönetimde etkinlik sorunu v) etnik çatışma, vi) irrasyonelite ve vii) baskıcılık ve maskeleyme olarak sıralamaktadır. Mevcut tez çalışması da bu eleştirilerden beslenmektedir.

Temsili demokrasilerin eksiklikleri diğer bir bakış açısıyla şu başlıklar altında toplanmaktadır (Aktan ve Dileyici, 2005): i) Halk egemenliğinin çoğunluk despotizmine dönüşmesi, ii) azınlıkların temsili, iii) oy ticareti, iv) siyasal ilgisizlik ve siyasal katılımın düşük olması, v) siyasal bilgisizlik, vi) çıkar gruplarının egemenliği, vii) depolitizasyon, viii) politik miyopluk, ix) demokrasiyi engelleme potansiyeline sahip güç olarak sivil toplum, x) insan hakları ihlalleri, xi) hukuk devleti ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin etkin şekilde uygulanamaması, xii) laiklik karşıtı eğilimler, xiii) lider

diktası ve iktidarın kişiselleşmesi, xiv) militarizm. Burada sayılan demokrasi eksiklikleri, siyasal aktörlerden ve eğitimden kaynaklanabileceği gibi demokrasi kültürünün aşağıdan yukarıya tüm toplumsal katmanlarda yerleşik olmamasından kaynaklanabilir.

Temsili demokrasi, bir rasyonalite ve meşruiyet krizi yaşamaktadır (Coşkun, 2007: 35). Temsili/parlamentar demokrasi'nin temsil krizi yaşadığı varsayımı, katılım kavramının yeni boyutlarının tartışılmasını gündeme getirmekte ve yönetim sürecine halkın katılımının sağlanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik öncelikle, güncel küresel eğilime koşut, yerelde halka en yakın yönetsel birimlerde yani yerel yönetimlerde karşılanmalıdır. Çünkü vatandaş yaşadığı yere mekânsal olarak bağlıdır ve yaşamını sürdürdüğü alanın yönetiminde söz sahibi olmak, kendisini öncelikle doğrudan sonrasında dolaylı etkileyecek kararların alınmasında etkili bir pozisyonda görmek ister. İkinci olarak, yerel yönetimler düzeyinde katılım, doğrudan demokrasi'nin mekanizmalarını kurmaya görece en elverişli koşullara sahiptir. Mevcut durumda sadece seçimler yoluyla katılımda bulunmak ve seçilen temsilciler aracılığıyla yönetimde söz sahibi olmak halkın ihtiyaçlarını karşılamada yeterli ve tatmin edici süreçler değildir. Toplumun içinden halk tarafından seçilmiş bireylerin, halkı ne kadar temsil edebildiği gerçekten tartışmalı bir konudur. Temsilciler aracılığıyla yönetimde söz sahibi olmak, vatandaşları toplum içerisinde siyasi ve yönetsel meselelerde pasif hale getirmektedir. Toplumdaki bireyleri aktif hale getirmeyi, sivil hareketleri ve en önemlisi vatandaşların yönetime doğrudan katılımını savunan ve ilkelerini bu perspektiften belirleyen yönetim yaklaşımının, temsili demokrasi'nin sağlayamadığı yönetime halkın doğrudan katılımı konusunda tabanı güçlendirecek bir pozisyonda olduğu kabul edilebilir. Siyasa yapım sürecinde yaşanan demokratikleşmenin özünde yatan küresel gelişmeler, karar alma ve uygulama sistemini kontrolünde tutan merkezî yönetim sistemlerinden farklı, yeni, karmaşık ve adem-i merkezî yönetim sistemleri yaratmakta, egemenlik yerel yönetimler ve ulus-üstü güçler arasında paylaşılmaktadır (Özer ve Ökmen, 2012: 179). Yerelleşmeye, yerelde katılıma önemle vurgu yapan yönetim yaklaşımı, katılım teknikleri ve süreçleri ile beslendiği takdirde vatandaştan yana, halkın gerçekten kendi kendini yönetmesine olanak sağlayan bir demokratik sistem oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Yönetim yaklaşımı, çıkış

noktası itibariyle liberal kapitalist ideolojinin bir ürünü olarak görülüp eleştiriliyor olsa da, burada tersten bir okuma yaparak yurttaş yanlısı, iktidarın günlük yaşam içerisinde yurttaş tarafından üretildiği ve yurttaşın yönetimde gerçekten söz sahibi olduğu doğrudan demokratik bir yönetsel modelin temelini oluşturma ihtimali bulunan bir süreç olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda yönetim yaklaşımının post-marksist bir söylem tabanından gelen radikal ve agonistik demokrasi kuramlarıyla da kesiştiği söylenebilir.

Bu çerçevede pek çok yeni katılım modeli vatandaşın tepki/şikâyetlerine yanıt olarak, çıkmaza girilen konuların çözümü amacıyla ve liderlerin inisiyatifleriyle oluşturulmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Farklı şekillerde ortaya çıkan bu katılım yöntemlerinin amacı, tüm vatandaşların, grupların ilgilerini, sorunlarını araştırmak, ortaya çıkarmak, tanımlamak; duyarlı, bilgili ve bilinçli vatandaşlara karşı kayıtsızlığı ortadan kaldırmak ve sorunlara çözümler üretmektir. Siyasal süreçte yer alan paydaşların hepsi (ki bunlar kamu kurumları, güçlü özel sektör örgütleri, dezavantajlı vatandaşlar gibi kesimler olabilir) eşit biçimde tartışma sürecinde yer almalıdır. Bu süreçte, bilgi kaynakları, kimlerin sürece dâhil edileceği, bütçeleme gibi konularda öğrenme, problem çözme ve yenilikçi yöntemler kullanılmalıdır. Yeni katılım araçları ile toplumsal sorunların çözümünde pek çok yeni işbirliği modeli önerilebilir. Bu işbirlikleri sayesinde sosyal ve siyasi sermaye ortaya çıkabilir. Farklı unsurlardan oluşan toplumun farklılıklara karşı tahammül ve farklılıklarla birlikte yaşama kültürü gelişir.

Bu tezin ilgilendiği temel sorun; demokratik bir yönetim sisteminin idealleri arasında görülen, halkın kamu yönetiminde ve yönetsel süreçlerde kendisini etkileyen kararlara müdahil olmasını sağlayan araçların eksikliği, bu araçların Türkiye’de devlet ve toplum düzeyinde pek fazla bilinmeyişi ve kamu yönetimine vatandaş katılımının yeterince sağlanamayışıdır.

Tezin temel varsayımı, temsili demokrasinin yaşadığı kriz karşısında yönetime halk katılımının özellikle yerel düzeyde sağlandığında temsil sorununun aşılacağı, yönetsel kararların ve yöneticilerin meşruiyetinin sağlanacağı, toplumun yönetsel açıdan daha uygun hale geleceğidir. Tez, temsili demokrasiye alternatif bir sistem önerisi iddiasında bulunmasa da, özellikle Türkiye’de yerel ölçekte belirlenen politikalara ve

alınan kararlara vatandaş tercihlerinin yeterince yansıtılamaması ve yönetsel süreçlere katılımın sürekli ve doğrudan sağlanamaması sorunlarına alternatif çözümler getirmek iddiasındadır. Bu haliyle tez, demokrasinin doğrudanlaştırılmasıyla ilgili tartışmalara bağlantı yapmaktadır. Tez ayrıca yönetime katılım teknikleri açısından karşılaştırmalı kamu yönetimi alanını da beslemektedir. Farklı katılım örneklerine dair farkındalık oluşturarak, Türkiye'nin kamu yönetimi içerisinde uygulanabilecek yeni katılım tekniklerinin geliştirilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Tez, kamu yönetimi, demokrasi ve katılım konularındaki tartışmalardan yola çıkarak, kamu yönetimi paradigmasının dönüşümü, yönetim yaklaşımı ve yurttaşın yönetime aktif katılımı için kullanılan araçlara odaklanmaktadır. Günümüzde doğrudan demokrasi formu bir "ütopya²" olarak görülebilir. Ancak halkın, doğrudan ya da en azından mevcut duruma göre doğrudan olana daha yakın bir şekilde yönetime katılımının sağlanması, katılımı sağlamak için gerekli araçların bilinmesi ve geliştirilmesi, bu ütopyik düzene yaklaşmak için küçük de olsa bir adım olabilir. Bu bağlamda öncelikle tezin temel problemi ile ilgili kavramlar (yönetim, kamu yönetimi, demokrasi ve katılım) açıklanacaktır. Daha sonrasında kamu yönetimi örgütünün 20. Yüzyıldan günümüze dönüşümü ve demokrasi-kamu yönetimi ilişkisi bağlamında katılımcı bir yönetim anlayışına sahip yönetim yaklaşımı ele alınacaktır. Son bölümde ise Türkiye'de tamamı gerek literatürde gerek uygulamada çok fazla bilinmeyen katılım teknikleri tanım, katılımcı sayısı, maliyeti, alacağı zaman, olumlu ve olumsuz yönleri gibi özellikleriyle detaylı olarak işlenecektir. Bu katılım teknikleri, vatandaşların yönetime katılımı konusunda özellikle ABD ve İngiltere'de katılım konusunda çalışan kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarından, katılımı ilgili hükümetlerin de destek verdiği projelerin çıktılarında derlenmiştir. Bu teknikler/araçlar, aktif olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu bölümünde Türkiye'de uygulanmış bazı başarılı katılımcı uygulama örneklerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye Milletvekillerini İzleme Komiteleri (TÜMİKOM), Semt Danışma Meclisleri (SEDAM), Çanakkale Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması, Sivil Toplum Geliştirme

² Ütopya kavramı bu tezde düşsel bir düzeni ifade etmek için kullanılmıştır.

Merkezi, “İzmir’i Planlıyorum”, Vatandaş Karnesi, Bursa Kent Konseyi ve Baraka çalışmaları incelenmiştir.

Ulusal literatürdeki yerel katılım yöntemleri, daha çok kent konseyleri, ihtisas komisyonları, e-devlet, yerel referandum ve belediye meclislerine katılım üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda tekrara düşmemek için bu uygulamalara ve işleyişlerine değinilmemiştir. Tezde ayrıca siyasal katılımın en genel halini gösteren temsili demokrasinin parlamento seçimlerine, seçim sistemlerine ve siyasal partilere temas edilmemiştir.

Kamu yönetimine katılım konusunda yakın zamanda yapılmış yerli akademik çalışmalar şu şekilde özetlenebilir. “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Yönetime Katılma” başlığıyla 1996 yılında Veysel EREN tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde yerel yönetimler-demokrasi ilişkisi bağlamında yerel yönetimlerin demokratikleşmesi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve yönetimin denetlenmesi üzerinde durulmuştur.

“Yerel Yönetimlerde Yönetime Katılma ve Açıklık: Ümraniye-Şişli Örneği” başlığıyla 2011 yılında Hüseyin KORKUT tarafından hazırlanan doktora tezinde, yönetime katılma bağlamında klasik katılma yöntemleri olarak seçim, geri çağırma ve referandum; yeni katılma teknikleri olarak ise kamuoyu yoklamaları, belediye meclis toplantılarına katılım, kent konseyi, gönüllü katılım, e-Devlet ve beyaz masa uygulamaları ele alınmış, katılım ve açıklık konusunda iki belediye üzerinde alan araştırması yapılmıştır.

“Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma: Türkiye’de Yerel-Gündem 21 Örneği” başlığıyla 2008 yılında Oral DEMİR tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde, yerel siyaset, yerel yönetimler ve Türkiye’de kamu yönetimi reformu kavramları tartışılmış, Türkiye’de kalkınma ve katılım açısından Yerel Gündem 21 örneği incelenmiştir.

“Yerel Yönetimlerde Yönetime Katılım” başlığıyla 2006 yılında Hamza ERKAL tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde, kadınların, gençlerin, engellilerin ve sivil toplumun yönetime katılımı, kent konseyi, meclis toplantıları, gelecek atölyeleri,

kamuoyu yoklamaları gibi yerel yönetimlere katılım yolları üzerinde durulmuş, dünyada yerel yönetime katılım uygulaması olarak Porto Allegre örneği açıklanmış, yerel katılıma yönelik eleştiriler tahlil edilmiştir.

“Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi” başlıklı M. Akif ÇUKURÇAYIR’a ait kitapta demokrasi ve siyasal katılma kavramları, katılım biçimleri ve düzeyleri, yerel yönetimler ve yerel siyaset konuları üzerinde durulmuş, yeni katılım yöntemleri olarak yurttaş girişimleri, planlama çemberleri, yurttaş kurulları, gelecek atölyeleri, toplumcu örgütlenme, yuvarlak masa toplantıları ve forumlar, kamuoyu yoklamaları, halk toplantıları, meclis toplantılarına katılım, elektronik demokrasi ve internet, telefon, çeşitli forumlar ve dilekçe ele alınmıştır. Eserde Türkiye’de yerel siyasetin ve katılımın tarihsel evrimi de özetlenmiş, son olarak da Konya ili örneği üzerinden halkın yerel yönetime katılımı ve katılıma duyarlılığı konusunda bir alan araştırmasına yer verilmiştir.

“Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar –I: Reform (2005)” isimli editörlü kitap içerisinde yine M. Akif ÇUKURÇAYIR’a ait “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler” başlıklı bölümde ise katılım kavramı ve içeriği, katılımcı davranışta bireycilik, katılımın aşamaları ve güdüleyicileri, yönetişim kavramı ve yerel siyasete katılım açısından kavramın katkıları üzerinde durulmuş, katılımcı yöntemler olarak seçimler, yarı doğrudan demokrasi uygulamaları, yurttaş girişimleri, forumlar, kamuoyu yoklamaları/anketler, halk toplantıları, sanal yollarla etkileşim, gönüllülük, telefon ve dilekçe yöntemlerine yer verilmiştir.

“Kamu Yönetiminde Katılım ve Çoğulculuk” başlığıyla 2005 yılında yayımlanan H. Engin ŞENER’e ait makalede 1970’ler öncesinden başlanarak katılım ve çoğulculuğun evrimi, çoğulculuk ve kamu yönetimi, toplumsal bir değer olarak katılım konuları üzerine bir analiz yapılmıştır.

2011 yılında “Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı”nda “Yönetişim Yaklaşımı ve Farklı Katılım Yöntemleri” başlığını taşıyan ve F. Neval GENÇ, Burcu ÖZOĞUZ ve Murat YILMAZ tarafından kaleme alınan bildiride danışma komiteleri, vatandaş paneli, konsensüs konferans, odak gruplar, gelecek çalıştayları, referandum,

arabuluculuk, müzakereci yasa yapımı, gerçekçi planlama, açık oturum, kamuoyu yoklamaları, yuvarlak masa ve senaryo çalışmaları tekniklerine yer verilmiştir. Son dönemde yönetim üzerine F. Neval GENÇ tarafından yazılan “Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi (2012)” ve “Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları (2013)” adlı kitaplar dikkat çekicidir.

Tezde araştırmanın kapsamı çerçevesinde teorik alt yapının oluşturulması yönünde literatür taraması yapılmış, kitaplar dışında kalan kaynaklar çevrimiçi veri tabanlarından elde edilmiştir. Katılım konusundaki uluslararası literatür teorik zenginliğiyle dikkat çekmektedir. Tezde ele alınan katılım araçları, uluslararası literatürdeki resmi raporların ve katılım konusunda oluşturulan rehberlerin yönlendirmesiyle, ilgili örgüt, kurum ve kuruluşlarının web siteleri üzerinden derlenmiş, gerektiğinde bu kurum ve kuruluşlarla e-posta aracılığıyla iletişime geçilmiştir.

Tezin asıl konusunu, katılımın sağlanmasına duyulan ihtiyaç ve uzun zaman aralıklarıyla gerçekleştirilen parlamenter seçimlerin yetersizliğine koşut, ulusal parlamenter seçimlerden ziyade daha küçük ölçekte, kısa zaman aralıklarıyla, sürekli, yerel ve halkın kararları etkileyebilmesine olanak tanıyan katılım araçları oluşturmaktadır. Tezdeki katılım araçları parlamenter katılıma alternatif olmamakla beraber, parlamenter katılımın açıklarını kapatmak, onun cevap veremediği ihtiyaçları karşılamak için tali olarak kurgulanıp kullanılabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramlar çeşitli sebeplerden ötürü farklı anlam yüklemeleri yaşayabilir, farklı anlamlar ifade edebilirler. Bu farklı algının altında en geneliyle birbirinden farklı toplumsal tarihi miras, tecrübe, kültür, coğrafya ve farklı zamanlarda “şey”lere yüklenen farklı anlamlar yatar. Yönetim, devlet, demokrasi, özgürlük, adalet ve katılım gibi soyut kavramların durumu böyledir. Bu sebeptendir ki; gerçek özgürlük, ideal yönetim, ideal devlet, ideal katılım gibi tasvirlerin her zaman, her durum ve her koşulda geçerli bir kabulü henüz deneyimlenmemiştir.

Bu tezin inceleme alanında yer alan başlıca kavramları kamu yönetimi disiplini ve bu disiplinin evrimi içinde ele almak, sorun olarak görülen noktaları tespit edip nedensellik bağı kurarak çözümlenmeler yapabilmek açısından önemlidir. Kamu yönetimi perspektifi ile ilgili bir ön bilgi vermek, hem çalışma alanının kapsamını ifade etmek hem de kamu yönetimi ve katılım bağlantısını kurabilmek açısından gerekli görülmüştür. Bu bağlamda birinci bölümde öncelikle yönetim ve kamu yönetimi, sonrasında demokrasi ve katılım kavramları farklı anlamları ve boyutlarıyla ele alınmaktadır.

1.1. YÖNETİM VE KAMU YÖNETİMİ

İnsanlığın işbölümünü keşfettiği andan itibaren “yönetmek/yönetilmek” olgusunun var olduğu bilinmektedir. İnsanlık, beşbin yıldan bu yana, ekonomik ve toplumsal örgütlenme pratiğini, “yönetim” düşüncesi ekseninde örmektedir (Güler, 2006: 2). Toplumsal işbölümü, doğaya karşı korunma ve kötülöklere karşı bireysel değil birlikte hareket etme anlayışının gelişmesiyle, yönetim, sevk-idare gibi duygular ile topluluk için bir şeyler yapma fikri insanlar için içselleşmiştir. İnsanlığı bu içselleşmeye iten sebeplerin başında toplumun en küçük birimi olarak yönetim bilgi ve tecrübelerinin

edinildiği, sosyal ve siyasi kurumların atası olan “aile”³ yatmaktadır (Eryılmaz, 2011: 1). İnsan sosyal bir varlıktır ve yaşamını tek başına sürdüremez, başka insanlarla mal, hizmet, çalışma, yardımlaşma, bilgi ve benzeri konularda karşılıklı ilişkiler içinde bulunur. Yardımlaşma ve birlikte hareket etme duygusu “yönetim” sürecinin ilkel haliyle oluşmasına ve zamanla evrilmesine neden olmuştur. Bu süreçte, insanlar arasındaki etkileşim, iletişim ve sosyalleşme artmış, aileler üstü komünler oluşmuştur. Devlet ve idare olgularının Mezopotamya’da yerleşik ve düzenli sosyal yaşamı başlattıkları varsayılan uygarlıklarda ortaya çıktıkları kabul edilmektedir (Nohutçu, 2009: 393). Ur şehrinde bulunan Urnammu’nun Kanunları, Daduşa zamanına ait Eşnunna Kanunları, İsin Kralı Lipit-İştar Kanunları ve en önemlisi Sümer ve Akad topraklarını birleştirip bir imparatorluk haline getiren Hammurabi’nin Kanunları (Tosun, 1963: 127) sosyal hayatı düzenleyen ve yönetsel ilkeler barındıran ilk yazılı hukuk metinleri olarak kabul edilir. Sonrasında ise ailenin, genos ve frateri aşamalarından geçerek gelişmesini tamamladığı zaman (MÖ VIII-VII. yüzyıl), Antik Yunan’da günümüz devletinin rolünü üstlenmiş, dini, askeri, ekonomik ve siyasi bir bütünlüğü olan site/şehir devleti (polis) ortaya çıkmıştır (Göze, 2011: 1). Devlet, kendi içinde dönüşüm göstermiş, halkın yönetilme güdüsü sırasıyla krallığın sonrasında aristokratik ve demokratik usullerin gelişmesine neden olmuştur. İnsanlığın üretim yeteneğindeki artışın sonucu olarak, gitgide büyüyen toplumsal hayatın karmaşıklığı karşısında toplum kendi ortak çıkarıyla ilgilenme görevini içlerinden birilerine vermiş, bu “birileri” zamanla toplumdan üstün bir mevkie gelmiş, kendilerini ayrı bir aygıt içinde örgütleyerek, toplumun tümünü kendi boyundurukları altına almayı başarmış, sonrasında ise ellerindeki bu egemenlik gücünü topluma desantralize ederek demokratik meşruiyet sağlama yoluna gitmişlerdir (Özel ve Eren, 2008).

Toplumsal bir varlık olan insanın birlikte yaşama ihtiyacının kurallar koymayı gerektirmesi, insanların uymak zorunda oldukları ama zorla da uyamayacakları

³ Eryılmaz, tarihsel süreçte yaptığı sıralamada aileden başlayarak aşiret, kabile, boy, site, krallık, imparatorluk ve ulus-devlet gibi biçimlerde ortaya çıkan sosyal ve siyasi kurumları, insanların yönetim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik oluşturdukları belli başlı yapılar olarak görmektedir. Yönetimle ilgili tüm bilgi ve tecrübeler aileden başlayarak öğrenilir ve sosyalleşme sürecinde okul, işyeri, dernek, vakıf ve siyasi parti gibi toplumun çeşitli kurumlarında geliştirilir; bu bakımdan yönetim, insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmış bir beşeri ilişkiler olayı ve sosyal bir ihtiyaç görülebilir (Eryılmaz, 2011: 1).

kuralların varlığı, yönetimlere ve siyasal sistemlere duyulan ihtiyacın başlıca nedenleri arasında sayılabilir. İnsanlar bir şekilde özgür iradeleriyle ve kendi istekleriyle bu kurallara uymaya hazır hale getirilmelidir (Dursun, 2012: 198). Bu kurallar düzeni de yönetimi gerektirir.

Yönetim evrensel öneme sahip evrensel bir uygulama olarak düşünülebilir. Yönetimin insan gruplarının hedeflerine ulaşabilmek için işbirliği içerisinde buldukları sırada planlama, örgütlenme, yöneltme, işbirliği-koordinasyon ve denetim faaliyetlerinin gerçekleşmesi sürecidir (Ergun ve Polatoğlu, 1992: 3-4; Tortop, 2010: 13-17; Özer, 2005: 17-23; Nohutçu, 2009: 22-23). Bu faaliyetler de belirli çerçevede eylem, mobilizasyon, insanların ve maddi kaynakların yönlendirilmesini gerektirir.

Eryılmaz (2011: 3), yönetimi basit bir örnekle açıklayarak yönetimin bir kişinin tek başına yerinden kaldıramayacağı bir kayayı hareket ettirmek için iki veya daha fazla kişinin işbirliği yapması hali olarak tanımlamış ve yönetim faaliyetinin “insan-grup”, “etkileme ve işbirliği” ile “amaç” öğelerinden oluştuğunu ifade etmiştir. Yönetim, Nohutçu’ya (2009: 3) göre, belirlenmiş amaçlara ulaşmak için bir otorite (yetki) yapılanması içinde işbirliği yapan insanların etkinlilerini ifade eder. Güler’e (2005: 2) göre yönetim ise toplumların ekonomik ve toplumsal örgütlenme tarzıdır ve siyaset kavramı yönetimin ilkelerini ve iktidarın kaynağını ortaya koyarken, yönetim bu ilkelerin de maddi zeminini oluşturan ekonomik ve toplumsal yapının örgütlenme tarzının kendisidir. Kamu Yönetimi Sözlüğü’nde de yönetim kavramı, ilk olarak uygun bir ortamda, bir gruba bağlı kişilerin davranışlarını etkileyerek, onların çabalarının ortak bir amaç doğrultusunda istenen sonuçları elde edebilecek biçimde yönlendirilmesi süreci olarak, ikinci anlam karşılığı olarak bir işi çekip çevirmek, bir topluluğun başında bulunmak ve üçüncü olarak da bir kurumu yöneten kimselerin tümünü ifade eden kavram olarak karşılık bulmaktadır (Bozkurt vd., 2008: 265). Yönetim planlama, örgütlenme, personel alma, yönlendirme, eşgüdümleme ve denetleme (bazı yazarlar buraya “bütçeleme” ve “iletişim” ilkesini de dâhil eder) öğelerinden oluşan bir süreç ve faaliyetler dizisidir (Nohutçu, 2009: 3). Yönetim ayrıca bazen kurumları, örgütleri, bazen çalışan personeli, bazen otoriteye sahip güç odaklarını, bazen de işlev ve faaliyetleri ifade etmek için kullanılabilir. Yönetimin eski çağlardan beri geliştirilen bir

kavram olduğu düşünülürse, yönetim üzerine yapılan incelemeler de farklı zaman ve coğrafyalarda çeşitlenmiştir.

Yönetim, erken modern döneme kadar (1600’ler) ayrı bir ilgi ya da inceleme alanı olarak görülmemiş, ancak bu dönemden sonra kanun koyucu/hükümdar ile insanlar arasındaki ilişki daha ilgi çekici hale gelmiştir. Kautilya’nın Arthashastra adlı eseriyle yöneticilere geleneksel bir öğüt verme/yol gösterme literatürü oluşmaya başlamış, Orta Çağ’da Mirror to Princes (Yöneticiler için Ayna) ile Machiavelli’nin Prens adlı eserleri de aynı şekilde yöneticilere toplumu ne şekilde yöneteceklerine dair rehber kaynaklar olmuşlardır. İdeal bir toplum, ideal bir yönetici, halk ile iktidar arasındaki ilişki tartışmaları çok eskidir. Platon, Aristo, Cicero, Dante, Montesquieu, Mill ve Marx bu tartışmalarda akla gelen ilk isimlerdir. 17. yüzyılın sonunda hükümdarlara olan ilginin sona ermesi, devletin soyutlanması ve devlet/yönetim organizasyonunun ortaya çıkmaya başlaması, yönetim alanında yeniden düşünmeyi gerekli kılmıştır (Raadschelders, 2000: 3). Bu dönemde ortaya çıkan Ludvig Von Seckendorf, 18. yüzyılda de la Mare ve 19. yüzyılda Lorenz von Stein gibi yazarlar ve düşünürler, yönetim biliminin kurucuları arasında kabul edilir (Raadschelders, 2000: 4). Bu dönemden itibaren neredeyse 1900’lü yılların başına kadar “yönetim” kavramının anlam olarak devlet yönetimini ve kamu yönetimini ifade ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. En azından o zamana kadar kaleme alınan eserlerde yönetimden kastedilen şey çoğunlukla devlet idaresidir. Bu durumun nedenselliğini izah edebilmek açısından devlet kavramına da açıklık getirmek yararlı olacaktır.

İnsanlar arasındaki iktisadi, siyasi, idari ve sosyal ilişkiler sosyal, idari ve siyasi düzeni-yapıyı oluşturur ki bu yapının merkezinde de kuşkusuz “devlet” yer alır (Eryılmaz, 2011: 1). Antik Yunan’dan⁴ itibaren devletin yaşadığı değişme, bu kuruma

⁴ Antik Yunan Medeniyetinde şehir devletleri vardı ve bunların en bilineni Atina şehir devletiydi. Burdeau’ya göre, insanlar insanlara itaat etmemek için devleti icat etmişlerdir. Toplumların geçirdiği evrim sonucunda iktidar kişisellikten kurtulmuş, insanlar bir şefe, derebeye, bir hükümdara değil, onlardan öte ve onlardan üstün olan adına “devlet” dedikleri sürekli ve soyut bir varlığa itaat etmeye başlayarak, iktidarı kurumsallaştırmışlardır (Kapani, 2007: 38). Devlet kuramları çeşitlidir. Platon ideal devleti anlatmaya çalışmış, devleti yaşayan canlı bir organizma gibi görmüştür. Sofistler ise savaş, çatışma ve sözleşme ile devletin kurgulandığını savunmuşlardır. Ortaçağ’a gelindiğinde devletin Tanrı’dan gelen, O’nun isteğiyle oluşturulan bir alan ya da imparatorluk olduğu görüşü kabul edilmiştir.

yüklenen anlamı da etkilemiştir. Devlet kavramının 17. yüzyıla gelindiğinde “ulus” kavramıyla birlikte bugünkü modern anlamını kazandığı varsayılmaktadır. Ulus temelinde siyasal iktidarın örgütlenmesiyle ortaya çıkan modern ulus-devlet biçimi 1648 Vestfalya Antlaşması ile Avrupa’daki uluslararası sistemin temel birimi haline gelmiş ve “devlet” kavramı, bir ulusun (milletin) siyasal iktidarının en yüksek düzeydeki örgütlenmesi anlamında kullanılmıştır (Dursun, 2012: 146). Tarihsel süreçte gerek Platon’un “ideal devlet” yaklaşımından başlayarak 19. yüzyılda Hegel felsefesiyle zirveye ulaşan ve devleti “mutlak” soyut bir kavram olarak gören yaklaşımın, gerekse liberal ve faydacı felsefenin devleti toplumsal hayatın güven ve düzenlilik içinde devamı için özel işlevler üstlenen bir araç olarak gören yaklaşımın etkisiyle, modern ulus devletin temel özelliği; sınırları belli bir ülkede yaşayan halkın ortak iradelerini yansıtan, iktidarın en yüksek düzeydeki siyasal örgütlenmesi oluşudur (Dursun: 2012: 146-147). Habermas ise modern anlayışa göre devleti öncelikle hukuksal anlamda tanımlanmış bir kavram olarak gördüğünü, devletin nesnel anlamda ise içte ve dışta egemen bir devlet gücüne; coğrafyası bakımından kesin olarak sınırları çizilmiş ülke topraklarına, yani devlet sahasına, sosyal açıdan da mensupların tümüne yani halka işaret eden bir kavram olduğunu söyler (Habermas, 2012: 15). Kapani’ye (2007: 37-38) göre ise devlet; belirli bir ülkede yerleşmiş, meşru güç kullanma yetkisine sahip siyasal iktidar tarafından yönetilen insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal kuruluştur. Bu tanımlara göre devletin ülke, insan topluluğu ve iktidar olmak üzere üç temel unsurunun olduğu söylenebilir. Üç unsur arasındaki ilişkiyi sağlayacak, iyi örgütlenmiş, devletin işleyişini sağlayan kurumlar düzenine duyulan ihtiyaç kaçınılmazdır. Bu noktada karşımıza “kamu yönetimi örgütü”⁵ çıkmaktadır. Bu sebeptendir ki yönetim kavramından kastedilen şey, önceleri devlet yönetimi ve devletin halk ile arasındaki ilişkidir. Nitekim yönetim alanındaki ilk incelemeler bu perspektiften yapılmıştır.

Modern devletin oluşumu sürecinde sözleşmeci ve Marksist kuramlar, bunları takip eden süreçte de, sosyal ve liberal kuramlar devlet teorisine katkı yapmıştır.

⁵ Kamu yönetiminde örgütlenmeden anlaşılan, kamu hizmetleri için gerekli olan araç ve imkanları bir düzende toplamak, yetki, görev ve sorumlulukları belirleyecek bir yapı oluşturmaktır (Eryılmaz, 2011: 87).

Bir disiplin olarak kamu yönetimi tarihi çok eskilere dayanmamaktadır. Kamu yönetiminin ayrı bir disiplin, bilim dalı ve inceleme alanı olarak tanınmasının, Woodrow Wilson'un 1887 yılında *Political Science Quarterly* Dergisi'nde "Yönetiminin (İdarenin) İncelenmesi" (*The Study of Administration*) adlı eserini yayımlamasıyla başladığı kabul edilmektedir (Karasu, 2004: 225). Bu durumun sebebi Wilson'un esas olarak yönetim bilimini siyaset ve hukuk alanlarından ayrı bir alan olarak inşa etmeye çalışmasıdır (Kalfa, 2011: 406). Ayrıca Amerikan kamu yönetimi disiplinin entelektüel doğuşunun Wilson'a dayandırılmasının kabulü kadar, modern kamu yönetimi düşününe ait köklerin çok daha eski tarihlere dayandırıldığı kabulü de göz ardı edilmemelidir. Bu kabulün köklerinin Montesquieu'nün "erklerin ayrımı" ilkesine ve Napolyon'un Fransız birliğini ve yönetim düzenini kurarken faydalandığı Bonnin'in "Bir İdari Yasanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine" adlı çalışmasına ait olduğunu savunanlar da mevcuttur (Karasu, 2004: 228-233). Ayrıca uygulamada kamu yönetimi olgusunun tarihi antik dönemlere kadar uzandığı, MÖ 3000 yıllarında Mısır'da bürokratik bir devletin de var olduğu bilinmekte, ancak modern anlamda kamu yönetiminin Orta Çağ'ın bitişi ile birlikte ulus-devletlerin oluşmasıyla ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Leblebici, 2004: 7). Bu pratik ve düşünsel köken arayışları arasında Kameralizmin bir adım öne çıktığı düşünülmektedir. Hatta 1990'ların başında Amerikan kamu yönetimi öğretisini önemli ölçüde etkileyen yönetim bilimcilerden biri olan Frederick C. Mosher, Kameralizmin Almanya ve Avusturya coğrafyasında büyük ölçüde yok olmasına rağmen Amerikan kamu yönetimi sisteminin gelişmesinde bazı yönleriyle etkili olduğunu savunmuştur (Mosher, 1968). Nitekim Mosher'a göre bir kısım öncü erken dönem Amerikan kamu yöneticileri Almanya'da eğitim almış ve Kameralizm ile beslenen eski Alman tecrübesinden etkilenmişlerdir.

Literatürde yönetime dair incelemelerin Avrupa'da mutlakiyetçi devletlerin ortaya çıkmasına koşut olarak 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılın başlarında Prusya'da devletin yönetime ilişkin faaliyetlerinin sistematik bir şekilde ele alınmasıyla ilgilenen Kameralizm ile başlayıp geliştiği varsayılmaktadır (Spicer, 1998; Eryılmaz, 2001; Güler, 2006; Kalfa, 2011; Tortop vd., 2010; Şaylan, 2000). Yönetime ilişkin sistematik bir inceleme yapma ihtiyacı da şüphesiz bu dönemde, ekonomik ve askeri gelişmenin mutlakiyetçi devlet tarafından sağlanacağı beklentisiyle ve devletin en iyi şekilde nasıl

yönetilebileceği tartışmalarıyla doğmuştur (Kalfa, 2011: 406). Kameralizm, mutlakiyetçi Alman ve Avusturya monarşilerine hizmet etmek için dizayn edilen, merkezileştirilmiş ve detaylandırılmış bir kamu yönetimi aygıtının 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadarki gelişmesini tarif eden bir kavram olarak kullanılmıştır (Spicer, 1998: 149). Kameralizmin 18. yüzyılda kurucusu ve öğreticisi olarak gösterilen Johann Heinrich Gottlob von Justi, devletin/idarenin mali ihtiyaçlar konusunda belirli bir program izlemesi gerektiğini vurgulamış, devlet için nakit paranın (ready money) öneminden bahsetmiştir (Spicer, 1998: 150). Bu açıdan bakıldığında yönetime dair ilk sistematik incelemelerin devlet teşkilatı üzerinde iktisadi koşulların öncellenerek kamu maliyesi konusunda yapıldığı söylenebilir. Kameralizm, devlet bilgisinin ortaya konulması çabasıyla “Güçlü devlet nasıl ortaya çıkar, neleri nasıl gerçekleştirir” sorularını sorarak, devlet kurumunun işlevlerinin belirlenmesi amacını taşıyan bir bilim olarak görülmüştür (Kalfa, 2011: 406).

19. yüzyılın başlarında Kameralizmin dinamiklerinden beslenerek Fransa’da da yönetim hukuku alanında gelişmeler gözlenmiştir. Hukuk devletinin temellerinin atıldığı, toplum haklarının korunmasına yönelik devlet-kamu yönetimi incelemeleri Fransa’da yapılmıştır. Bonnin, Vivien, von Stein gibi isimlerin yönetim alanında doktrin sayılabilecek eserler verdikleri kabul edilir (Tortop vd., 2010: 14; Güler, 2005: 7). Charles-Jean Baptiste Bonnin, Napolyon’un da yararlandığı, “Bir İdari Yasanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine” (De l’Importance et de la Nécessité d’un Code Administratif) adlı taslak bir çalışma hazırlamıştır. Daha sonra bu çalışmayı genişleterek üç ciltten oluşan “Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri” (Principes d’Administration Publique) eserini yayımlamış (1812) ve eserin “Kamu yönetimi alanında ilk sistematik bilgi derlemesi” olduğunu söylemiştir (Karasu, 2004: 227; White, 1945: 272). Aynı zamanda Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrası üretimin şekil değiştirmesi, insan haklarının devlet tarafından önemsenmesi ve anayasalarla garanti altına alınması, devletin ve vatandaş arasındaki hukuksal düzenlemelerin giderek yaygınlaşması gibi gelişmeler, yönetimin öncelikle idare hukuku perspektifinden, üretimin ve endüstrileşmenin gelişmesiyle de bilimsel olarak ele alınmasına yol açmıştır. Yönetimin, bu zamana kadar hukuk içinde idealize edildiği, yönetim bilgilerinin sadece yönetim hukuku tekeli içerisinde yer bulmuş olduğu söylenebilir (Lagrod, 1970: 158). Ancak örgüt, yapı ve karar alma

süreçlerinde yaşanan sorunlar, yönetime sadece hukuk perspektiften bakılarak yönetim gibi çok yönlü bir faaliyetin çözümlenemeyeceğini göstermiş, böylelikle sonraki dönemde yönetim; anlam, araştırma ve faaliyet çerçevesini olabildiğince genişletmeye başlatmıştır.

Kıta Avrupa’ında idarenin incelenmesine ilişkin çalışmalar yaygınlık kazanırken, üretim sisteminin değişmeye başlaması, toplumsal tabakalaşma, sınıf ayrılığı gibi sosyolojik perspektiften ele alınmayı bekleyen sorunlar da doğmaya başlamıştır. Bu sorunların kaynağını idarenin varlığı ve biçiminde arayan sorgulamalar yapılmıştır. Fransızca’da masaları örtmek için kullanılan yeşil çuha ve aynı zamanda memurların çalıştığı oda anlamına gelen “bureau” ve Yunanca “erk” ve “yönetme” anlamına gelen “kratos” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş “bürokrasi” kavramı, toplumların oluşturduğu yasaları uygulayan idari yapıyı ifade etmek için kullanılmıştır (Leblebici, 2008: 100). Kavram daha sonra yaygın olarak devletin gücünü temsil eden kurumları anlatır hale gelmiştir.

Zamanlama açısından Alman sosyal bilimci Marx’ın bürokrasiye bakışı önemlidir. 19. yüzyılda devlet yönetimine dair incelemeler Kameralizm öncülüğünde yapılırken, Marx bürokrasi kavramını ele almıştır. Elbette bürokrasi kelimesi Marx için yeni bir keşif olmamıştır. Fransız Ticaret Bakanı Vincent de Gourney, 1700’lerde bürokrasi kavramını bugünkü anlamıyla ilk defa kullanmış, bürokrasiyi monarşi, aristokrasi ve demokrasi yanında dördüncü bir yönetim biçimi olarak nitelemiştir (Nohutçu, 2009: 47). Marx’a göre ise bürokrasi, toplumsal bir maliyet yaratır ve bürokrasi egemen sınıfların egemenliklerini sürdürebilmek için kullandıkları bir baskı aracıdır (Leblebici, 2008: 101). Marx bürokrasinin sürdürülebilirliğine olanak vermese de bürokratik yapılanmaların gittikçe güçlendiği ancak ağır aksak işler hale geldiği söylenebilir (Osborne ve Gaebler: 1993: 12-16; Meier, 1997).

Marx’tan sonra bürokrasi, Weber tarafından ele alınmış ve sosyolojik bir bürokrasi kuramı geliştirilmiştir. Weber bürokrasiyi sistematik ve kapsamlı bir biçimde ele almasıyla diğerlerinden ayrılır. Weber, kuruluş ve örgütler üzerinde durmuştur. Bürokrasi ve Otorite (Wirtsscaft und Gesellschaft) eserinde kuruluşların olmazsa olmazı olarak otoriteyi yani liderlik/yöneticilik pozisyonunu görür. Bürokrasi Weber’e göre bir

örgütlenme biçimidir. Bu örgütlenme biçiminde işler yazılı ve ayrıntılı kurallara uygun biçimde profesyonel yöneticiler tarafından yürütülür. Örgütlerin yönetsel düzeni de güç ve otorite/egemenlik ile sağlanır. Güç; bir sosyal ilişki içinde, hangi temele dayanırsa dayansın bir aktörün direnmeyle karşı karşıya kalsa bile istediğini yapabilme konumunda olma ihtimalini, egemenlik/otorite ise belli içerikteki bir emre belli bir grup insanın itaat etme ihtimalini ifade eder (Weber, 2012: 40). Otoritenin kabul görmesi yani meşruluğu için meşru otoritenin üç saf türünden bahseder. Bunlardan birincisi normatif kuralların meşruluğu ve bu yasalara göre egemen konumuna getirilenlerin emir verme hakkı olduğu inancına dayalı *rasyonel/yasal-ussal otorite*; ikincisi, çok eski zamanlardan beri süregelen geleneklerin kutsallığına ve bu geleneklere göre gücü kullananların meşruluğuna olan yerleşik inanca dayalı *geleneksel otorite*, üçüncüsü ise bir bireyin istisna kutsallığına, kahramanlığına, örnek özelliklerine ya da onun tarafından açıklanan veya emredilen normatif kalıpların ya da emrin kutsallığına olan bağlılığına dayalı *karizmatik otoritedir* (Weber, 2012: 54). Rasyonel otorite, örgütler ve yönetimler için ideal olarak görülmüştür. Günümüzün bürokratik yapısı, Weber'in sistematik bürokrasi kuramınının tahlilini yaptığı yapıdan çok daha karmaşıktır (Coşkun ve Asunakutlu, 2001: 188). Weber'in bürokrasinin insani değerlerden ayrı tutulması ve bunun erdemi üzerine düşünceleri, insani değerlerden arınan bireylerin monotonlaşmasına, yabancılaşmasına ve kırtasiyeciliğe (aşırı kuralcılığa); kırtasiyecilik ise bireylerin düşünsel etkinliklerinin azalmasına sebep olmuştur (Coşkun ve Asunakutlu, 2001: 188). Günümüzde hem örgütlerin büyümesi, hem teknolojinin gelişmesi hem de insan odaklı yaklaşımların desteklenmesi, Weber'in bürokrasi kuramınının uygulanabilirliğini pek mümkün kılmamaktadır.

Hukuk kuralları ve devlet idaresi dışındaki yönetimlere ve teknik yönetim süreçlerine dair ilk eserler 19. yüzyılın sonlarında, 20. yüzyılın başlarında verilmiştir. Endüstrileşmeye koşut toplumsal alışkanlıkların değişmesi ve işçi sınıfının ortaya çıkması yönetimin teknik boyutları olan bir bilim olarak gelişmesine zemin hazırlamıştır. Yönetimin bu perspektiften incelenmesi konusunda Amerikalı bilimsel yönetim öncüleri Taylor ve Gilberth, Fransız yönetim kuramcısı Fayol ile Alman sosyolog Weber önemli isimlerdir. Bu isimlerin ortak özellikleri yönetimi teknik boyutlarıyla ele alıp, yönetimin örgütlenmesi ve verimliliği üzerine çalışmış olmalarıdır.

Ayrıca bu isimler yönetim kuramıyla ilgili bir sınıflandırma yapıldığında, klasik yönetim kuramcıları olarak adlandırılır. Bu dönemden itibaren yönetim kavramına daha çok bir örgütlenme meselesi olarak bakıldığından, yönetim kuramları yerine örgüt kuramları ifadesi de kullanılmaktadır.

19. yüzyılın sonlarından itibaren yönetim düşüncesi üzerinde bilimsel olarak durulmaya başlanmasının asıl sebebi olarak üretimin ve verimliliğin önemli hale gelmesi gösterilebilir. Bu sebeple ilk kuramcılar örgütün işlevini ve işleyişini maksimize etme odaklı yaklaşımlar sunmuşlardır. Geleneksel kuramcılar örgütün anatomisiyle ilgilenmiş, örgütün bir makine gibi kurulup işletilebileceğini, bilimsel yöntemlerden yararlanarak nesnellik, verimlilik ve ussallığın sağlanabileceğini, ekonomik özendiricilerin çalışanların verimliliği için yeterli olacağını ileri sürmüşlerdir (Nohutçu, 2009: 17). Yönetim ya da örgüt kuramcılarının amacı da örgütsel düzenleme, işleyiş ve yönetimde verimlilik, ussallık ve etkinliğin nasıl arttırılabileceği sorularına yanıt aramak ve bunlar için teknik ve yöntemler geliştirmek olmuştur (Nohutçu, 2009: 16). Yönetim kuramları klasik kuramcılardan başlayarak, belirli bir düzlemde, günümüzü de içine alan post-modern yönetim kuramcılarına kadar farklı açılardan ele alınarak gelişme göstermiştir. Yönetim kuramları⁶ ayrı bir çalışma alanı oluşturduğundan, konunun sınırlanması açısından burada ayrıntılı biçimde ele alınmayacak, ikinci bölümde 20. yüzyıldaki kamu yönetimi anlayışından yönetişim yaklaşımına doğru yaşanan değişim anlatılırken genel olarak bilgi verilecektir.

Yönetimin bilimsel bir yaklaşımla ele alınması, 19. yüzyıl öncesinde yönetim kavramının ve olgusunun yarattığı salt devlet-kamu yönetimi algısını kırmıştır. Bu sebepledir ki, artık yönetim denildiğinde ifade edilmek istenen şey ne sadece insanoğlunun bir amaç uğruna otorite altında bir araya gelerek faaliyette bulunmaları ne de devlet ya da kamu yönetimidir. 19. yüzyılın sonları itibariyle endüstrileşmenin

⁶ Yönetim ya da örgüt kuramları genellikle i)klasik/geleneksel kuramlar, ii) neo-klasik kuramlar, iii) modern/çağdaş kuramlar olarak sınıflandırılır (Özer, 2005; Nohutçu, 2009; Tortop vd., 2010). Klasik/geleneksel kuramlar arasında; bilimsel yönetim kuramı, süreç olarak yönetim kuramı ve bürokrasi kuramı, neo-klasik kuram içerisinde; insan ilişkileri yaklaşımı ve davranışçı yaklaşım, Modern/çağdaş yönetim kuramları arasında ise sistem yaklaşımı, amaçlara göre yönetim yaklaşımı, durumsallık yaklaşımı, stratejik yönetim yaklaşımı, toplam kalite yönetimi, Z kuramı, yöneylem araştırması yaklaşımı, yeşil yönetim yaklaşımı ve yönetişim yaklaşımı sayılabilir.

yaşanması ve üretim tekniklerinin değişmesi ile yönetimin bilimsel yönü keşfedilmiş, buna koşut olarak yönetim, kamu yönetimi (administration) ve işletme yönetimi (management) olarak iki farklı kulvarda ele alınmaya başlanmıştır.

Devletin yönetim ve hizmet kurumları, genel olarak kamu yönetimi örgütünü oluşturur. Kamu yönetiminden anlaşılması gereken, planlama, örgütlenme, personel alma, yönlendirme, eşgüdümleme ve denetleme gibi evrensel ögelere sahip yönetim olgusunun, yasama ve yargı organlarının dışında kalan, kamu hukukuna tabi, kamu yararını sağlamak amacıyla vatandaşlar için kamusal mal ve hizmet üreten, kamusal politikaları uygulayan merkezi ve yerel düzeyde örgütlenmiş kamu örgütü, kamu bürokrasisi, kamu ögelerinin bütünü ve bunların ilişkileridir (Nohutçu, 2009: 4-9). Özel hukuk kurallarının geçerli olduğu, bireysel kar ve faydanın öncelikli tutulduğu bir örgütte özel mal ve hizmet üreten, çalışma koşulları ve kuralları daha serbest, piyasa koşullarına göre esnek hareket ve planlama kabiliyetine sahip özel kuruluş, örgüt ve bunların ilişkileri perspektifinden ele alınan yönetim ise işletme yönetimi olarak adlandırılmaktadır (Nohutçu, 2009: 4). Eryılmaz (2011: 9) ise kamu yönetimini öncelikli olarak bir toplumun iç içe girmiş ve çoğu kere de birbirleriyle çelişen sorunları arasında işleyen, kamu hizmetlerini yürüten bir idari mekanizma olarak ifade etmiş, sonrasında ise kamu yönetimi tanımlarını detaylı olarak dört farklı açıdan işlev/faaliyet, yapı/örgüt, akademik disiplin ve meslek olarak ele almıştır. Bu sınıflandırmalar ışığında işlev/faaliyet olarak kamu yönetimi; halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretimi, kamu politikalarının oluşturulması ve yürütülmesi ile ilgili tüm faaliyetler, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için mevzuatın ön gördüğü işler, yasaları ve idari düzenlemeleri uygulamakla ilgili süreçler, organizasyonlar ve kamu personelinin eylem ve işlemlerini ifade eder (Eryılmaz, 2011: 9). Yapı/örgüt olarak kamu yönetimi; devletin yasalarla belirlenen görevlerini yerine getirebilmek adına ulusal, bölgesel, yerel ölçekte örgütlendiği yapıyı ve bu örgütlenmelerin gerek kendi aralarında gerek toplumla aralarındaki ilişkiyi anlatır. İşlev ve örgüt üzerine yapılan başat kamu yönetimi tanımlarının yanında kamu yönetimi; kamu sektörü ile ilgili her türlü konu ve sorunu inceleyen, kamusal faaliyetler, yapılar, süreçler ve yönetsel teknikler üzerine ve kamu yönetiminin işleyişini iyileştirme amacıyla araştırmalar yapan akademik bir disiplin ve kamu örgütü içerisindeki faaliyetlerde görev alan elemanların

(yönetici, planlamacı, mühendis, iktisatçı maliyeci vb.) oluşturduğu bir meslek türüdür (Eryılmaz, 2011: 11-12). TODAİE Kamu Yönetimi Sözlüğü'ne göre kamu yönetimi; ilk olarak devlette ya da ona bağlı kuruluşlarda eylemde bulunan kişilerin ve kümelerin davranışlarıyla ilgili alanı, ikinci olarak devletin amaçlarını gerçekleştirebilecek biçimde örgütlenmiş insan gücü, araç-gereç ile bunların yönetimini, üçüncü olarak kamusal politikaların oluşturulmasında yer alan organlara teknik destek sağlayan ve bu politikaları uygulayan örgütler bütünü ifade etmektedir (Bozkurt, Ergun ve Sezen, 2008: 133).

Genel olarak Max Weber'in bürokrasi kuramına, siyaset ve yönetim ayrımına, görev yönetimi anlayışına dayanan geleneksel kamu yönetimi anlayışı, 20. Yüzyılın son çeyreğine kadar geçerliliğini korumuştur. Teknolojinin, sanayinin, üretim ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi, sosyal devlet ve liberal devlet tartışmaları ve hızlı nüfus artışı gibi faktörler, devletin ve kamu örgütünün dönüşmesine sebep olmuştur. Geleneksel örgüt yaklaşımları yerini yenilikçi ve etkinliği ön plana taşıyan yaklaşımlara (Kamu işletmeciliği, yeni kamu yönetimi, kamu tercihi kuramı, toplam kalite yönetimi, yönetim yaklaşımı gibi) bırakmıştır. Bu sürece dair inceleme ikinci bölümde yapılacaktır.

1.2. DEMOKRASİ VE KATILIM

İnsanların nasıl yaşamaları gerektiği ve sorunları nasıl çözecekleri konusunda bir mutabakata varamamaları sorunsalı paralelinde birçok soru akla gelmektedir. “Kim neyi ne kadar almalıdır?”, “İktidar ve kaynaklar nasıl dağıtılmalıdır?”, “Kolektif kararlar nasıl alınmalıdır?”, “Söz kimde olmalıdır?” (Heywood, 2012: 21) gibi sorular, toplumsal düzeni ve insan ilişkilerini düzenleyen, insanoğlunun toplumda daha iyi nasıl yaşanabileceğine dair sorageldiği ve yalın, genel geçer bir yanıtını bulamadığı sorulardır. Akademik literatürde siyaset biliminin cevap aradığı bu sorular, tüm insanların hayatlarını düzenleyecek ve tüm insanları etkileyecek niteliktedir. Demokrasinin icadı da, dönüşümü de sorulan bu kritik sorularla ilişkilidir.

Demokrasi, “halk” anlamına gelen Grekçe “demos” kelimesi ile “İktidarı kullanmak, egemen olmak” anlamına gelen Grekçe “kratein” kelimelerinin birleşmesiyle, “halk egemenliği”, “halkın iktidarı kullanımı” anlamına bürünmüş

(Dursun, 2012: 165; Schimdt, 2002: 13), çok boyutlu bir kavramdır. Bir toplumu ya da topluluğu etkileyecek kolektif kararların nasıl alınacağı sorunu demokrasinin temel tartışma alanlarından bir tanesini oluşturmuştur. Demokrasinin temel mantığı, kararlardan ve siyasalardan doğrudan etkilenen tarafların tavizsiz şekilde ortak noktada buluşma arayışı değil, aksine tarafların kendi çıkarlarından taviz vererek uzlaşacak bir nokta bulma çabasıdır. Bu uzlaş, yasaların aracılığı ve desteğiyle, devlet örgütlenmesi altında gerçekleşir. Ancak belirtmek gerekir ki bir devlet ne kadar demokratik olursa olsun, o devletin vatandaşları, yasalara bağlı olduklarından, “zorlayıcı egemen güç” tarafından kontrol edilmektedir (Weber, 2012: 40).

Yönetilenlerin yönetime katılımı, demokrasinin temel taşı olarak kabul edilen ve herkes tarafından alkış toplayan bir tutumdur (Arnstein, 1969: 216). Demokrasinin çeşitli göstergeleri olduğu kabul edilir (Çukurçayır, 2006: 11). Katılım ve katılımın etkinliği de bu göstergelerin başında gelmektedir. Katılım, demokratik sistemin en önemli unsurudur. Katılım kavramı, demokrasinin ön koşulunu ve “girdi” tarafını oluşturduğu gibi demokratik karar alma süreçlerinin temel nesnesi olarak demokrasinin “çıkı” tarafına da yön verir (Schmidt, 2002: 20). Bu bağlamda birbirini bütünleyen demokrasi ve katılım kavramları tez içerisinde de yönlendirici kavramlardır ve aşağıdaki başlıklar altında daha detaylı ele alınacaktır.

1.2.1. Demokrasinin-Katılım İlişkisi

Demokrasi, siyasal iktidarın kullanılması ve egemenlik mücadelesi açısından önemlidir. İnsanlar, üyelerinin siyasal bakımdan eşit, kolektif olarak egemen ve kendilerini yönetmek için gerek duydukları yeteneklerin, kaynakların ve kurumların tümüne sahip kabul ettikleri bir siyasal sistemin oluşturulması için düşünmüşleridir (Dahl, 1993: 1). Demokrasi üzerine ilk değerlendirmelere rastlandığı Heredot’un MÖ 5. yüzyıla ait “Tarih”inde demokrasi; halkın yönetimi, yasalar önünde eşitlik, bütün sorunların açık tartışmaya sunulması, yöneticilerin makamlarındaki hareketlerden sorumlu tutulması gibi ifadelerle tasvir edilmiştir (Kışlalı, 1991: 100). Demokrasi, Webster Collegiate Dictionary’de “Halkın yönetimi”, “Gücün halkta olduğu veya gücün doğrudan doğruya (doğrudan demokrasi) veya dolaylı (temsili demokrasi) olarak halk tarafından kullanıldığı yönetim şekli” olarak ifade edilmektedir (Görmez, 1997: 62).

Buradaki sorun bu güç kullanımının nasıl tahsis edileceğidir. Demokrasi tartışmaları bu tahsisin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinden sürmektedir. Halkı meydana getiren şey nedir? halk içinde kimler yönetime katılmalıdır? (“demos”un üyesi kimlerdir?) sorularının cevabı bu tezin kapsamı dışındadır.

Demokrasi, üstüne yapılan anlam yüklemeleri ile birlikte Antik Yunan Medeniyeti’nden günümüze değişerek ve gelişerek gelmiştir. Eşitlikçi düşünceleri ve ayrıcalıklı ve belirli azınlıktaki bir zümrenin (aristokratlar) yönetiminden daha çoğulcu yönetime dair geliştirdikleri siyasi programları ile Antik Yunan toplumu diğer toplumlardan ayrılır. Bu sebeple demokrasi tartışmaları genelde Antik Yunan Medeniyeti’nden başlatılır. Ancak Yunanlılar aslında “demos” kelimesini olumsuz manada “fakirler” veya “çoğunluklar” anlamında kullanmışlardır (Heywood, 2012: 102). Aristoteles’in tek bireyin [monarşi (iyi)-tiranlık (kötü)], küçük bir grubun [aristokrasi (iyi)-oligarşi (kötü)] ya da çoğunluğun [hükümet (iyi)-demokrasi (kötü)] iktidarı elinde bulundurabileceğine dair tespiti yüzyıllar boyunca egemen olmuştur (Heywood, 2012: 50). Aristoteles halkın yani “demos”un serveti bulunmayan, yoksullardan ve mülkiyetsizlerden oluştuğunu belirtmiştir (Dursun, 2012: 165). Platon ve Aristoteles’in demokrasiye yaptıkları olumsuz vurgu, 19. yüzyıla kadar demokrasinin “Ayak takımının yönetimi” olarak algılanmasına yol açmıştır (Heywood, 2012: 101).

Demokrasi kavramı Antik Yunan’dan günümüze üzerinde tartışılan ve tek bir açıklamayla ifade edilemeyecek kadar geniş ve derin bir kavramdır. Demokrasi tarihi, insanlar arasında toplumsal kökenli eşitsizlikleri gidermek için verilen savaşın tarihidir (Kışlalı, 1991: 100). Halkın iktidarı anlamına gelen demokrasi, Orta Çağ’da kesintiye uğrasa da Aydınlanma Felsefesi demokrasi düşüncesini tekrar çekici hale getirmiştir (Bulut, 2003: 41). Aristoteles’in düşünceleri Yeni Çağ’ın başlarında Thomas Hobbes ve Jean Bodin tarafından geliştirilmiştir. Egemenliği daha mutlakiyetçi çizgide savunan bu düşünürlerin fikirleri, Aydınlanma’ya giden süreçte etkili olan John Locke ve Montesquieu gibi anayasal yönetim, bireysel özgürlük ve mülkiyet savunucuları tarafından daha özgürlükçü, liberal ve oydaşmacı ekseninde ilerletilmiştir. Önceleri halkın yönetilme isteğiyle yöneticilerine bahsettikleri yetkileri, özgürlük ve eşitlik hareketleri sonrasında, kendinde toplama isteği kaçınılmaz olmuştur. Devlet örgütlenmesi içerisinde, ilişkiler ve işleyişler hukuksal düzenlemelerle belirlenir. Eğer böyle ise

Rousseau ve Kant'a göre hukukun muhatapları, kendilerini aynı zamanda hukukun yazarları olarak da görmelidirler (Habermas, 2012: 20).

Daha düne kadar demokrasi, filozoflar, devlet adamları ve siyasetçiler tarafından kötü bir devlet yönetim şekli ve istikrarsız bir avam egemenliği olarak değerlendirilmiştir (Dursun, 2012: 166). Demokrasi kavramının ve uygulamalarının çoğunlukla pozitif olarak değerlendirilmesi 20. yüzyılda batı toplumunda yapılmış (Schmidt, 2002: 18), bu olumlama tüm tartışma ve aksaklıklarına rağmen kabul görmüş ve süregelmiştir. Demokrasinin kendine has değerler evreni, onu bir yönetim ve yaşam biçimi olarak evrenselleştirmiştir (Çukurçayır, 2006: 1). Demokratik modellerin yapısı, işlevi, toplumsal grupları bütünleştirmeyi başarma yeteneği ve siyasal sorunları çözme başarısı, onu ideal tip kılan özelliklerindedir. Demokrasi aynı zamanda toplumun kendini siyasi açıdan örgütlemesidir (Habermas, 2012: 159). Ancak bugün de demokrasiye yüklenen anlamların fazlalığı söz konusudur. Heywood demokrasiye yüklenen anlamların bazılarını şu şekilde ifade etmektedir (Heywood, 2012: 102);

- Fakirlerin ve dezavantajlıların yönetim sistemi,
- Profesyonel siyasetçilere veya kamu görevlilerine ihtiyaç duymaksızın halkın kendi kendisini doğrudan ve sürekli biçimde yönettiği bir hükümet şekli,
- Hiyerarşi ve imtiyazdan ziyade eşit fırsatlara ve bireysel liyakate dayalı bir toplum,
- Sosyal eşitsizlikleri azaltmayı amaçlayan bir refah ve yeniden dağıtım sistemi,
- Çoğunluk yönetimi ilkesine dayalı bir karar verme sistemi,
- Çoğunluğun iktidarını kontrol altına alarak, azınlıkların haklarını ve menfaatlerini koruyan bir yönetim sistemi,
- Halkın oyunu almak için yapılan rekabetçi seçimlerle, kamu makamlarını doldurmanın bir aracı,
- Halkın menfaatlerine, onların siyasi hayata katılıp katılmamasına bakmadan hizmet eden bir hükümet sistemi.

Huntington (1991: 3) modern demokrasinin evrimini üç farklı dalgayla açıklar. Modern dünya tarihinin birinci demokrasi dalgasının, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1820'lerde erkeklere oy kullanma hakkının büyük ölçüde genişlemesi ve bu tutumun 1926 yılına kadar otuza yakın ülkeye yayılmasıyla başladığını söyler. Ancak bu demokrasi baharı Mussolini'nin İtalya demokrasisini baltalayan hareketiyle kesintiye uğrar ve ters dalga oluşturur. Bu ters dalga dünyadaki demokrasi sayısını on ikiye kadar düşürür. İkinci Dünya Savaşı'nın müttefik devletlerin (demokrasi yanlılarının) zaferiyle sonuçlanması demokrasi açısından ikinci baharı, ikinci demokrasi dalgasını, başlatır. Bu süreçte de otuz altı kadar ülkenin yönetimi demokratikleşmiştir. Ancak ikinci bir ters dalga çok da uzak değildir. Bu sefer de Latin Amerika ve Asya'da meydana gelen olaylar demokrasiyi duraksamaya götürmüştür. Üçüncü ve son dalga ise Yunanistan'da ve Portekiz'de demokrasinin 1974'te zaferi kazanmasıyla oluşmuştur. Bu dalgaya karşı henüz ters bir dalganın ne zaman ve ne durumda geleceği bilinmemektedir.

20. yüzyılın sonlarında sosyalizmin ve sol değerlerin yenilgisini takiben ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerin (barış, ekoloji, kadın, sivil toplum vb.), devleti ufalttığı ve toplumu kendinden organize, sivil bir yapı olarak devlet karşısında büyüttüğü iddia edilmektedir (Coşkun, 2007: 13-14). Günümüzde artık liberal, muhafazakâr, sosyalist, anarşist fark etmeksizin herkesin demokratik eğilimde olduğu, çok ayrı istisnalar hariç, genel bir kabuldür. 20. yüzyılın sonlarında sosyalizmin krize girmesi ve liberal toplumsal değerlerin yeniden yükselişi demokrasinin daha çok taraftar toplamasına neden olmuştur. Sosyalizmin çekiciliğini kaybetmesi, kapitalizmin faziletlerinin sorgulanmaya devam edilmesine engel olmamış ve post-modern manzara içinde demokrasi belki de tek ve istikrarlı bir yöntem olarak kabul görmüştür (Heywood, 2012: 101). Tarihte ilk defa demokrasinin halkın yönetime katılma tekniği, bir yönetsel araç olarak görülmesinin ötesine geçilerek, demokrasinin amaç olarak görülmeye başladığı bir süreç yaşanmaktadır. Ayrıca bütün siyasi eğilimler demokrasiye hizmet edebildiğine göre, artık demokrasinin siyasi bir içeriğinin varlığından söz etmek güçleşmiş, demokrasinin bir örgütlenme şekli olduğu kanısı oluşmuştur (Schmitt: 2010: 39).

Freedom House adlı bir kuruluşun ülkeler ve demokrasi eğilimleri hakkında yaptığı çalışmaya göre, 20. yüzyılın sonuna gelindiğinde temel insan hakları ve hukuk

devleti ilkelerine saygı gösterilen liberal demokrasilerin sayısının seksen beş olduğu ve bunların nüfusunun da dünya nüfusunun yalnızca yüzde otuz sekizini oluşturduğu görülmektedir (Dursun, 2012: 168-169). Bu da demokratikleşme adına sarfedilen küresel çabanın yetersiz olduğunu, demokrasinin ideale yakın bir çizgiye taşınması için daha çok çabalanması gerektiğini göstermektedir. Demokrasinin idealize edilmiş formülasyonu henüz bulunmamıştır. Ancak henüz böyle bir formülün bulunmaması, hiçbir zaman bulunamayacağı anlamına gelmemektedir.

Demokrasi halkın halk için halk tarafından yönetimi ise, halk kavramı da demokrasi ve katılım tartışmaları açısından önemlidir. Halk kavramının tanımı dönemlere ve rejimlere göre değişmiştir. Halk, devlet idaresi kapsamındaki topraklarda yaşayan, uygulanan politikalardan doğrudan ya da dolaylı etkilenen, yerel ve ulusal her alanda eşit ve özgürlükçü haklara sahip, iletişime, etkileşime ve iş birliğine açık paydaşlardır. Demokrasinin geçerli olduğu bir düzende halk, devlet idaresi altında uygulanan politikalardan bir şekilde etkileniyor ise sahip olduğu özgürlükler ve duyarlılığı ölçütünde bu politikaların oluşum sürecinde söz sahibi olmak ister. Demokrasinin vazgeçilmez koşulu katılım ile vatandaşlar bu süreçte yer alırlar.

Siyasa ile ilgili insanlara ve gruplara, yönetimle/yöneticilerle kaynaşma görevi verildiğinde, halk katılımı ile neyin kastedildiğini anlamak önemlidir. Halk katılımı dili ile ilgili pek çok karışıklık vardır ve kullanılan terimler net bir şekilde anlaşılmadığında yanlışlık doğurur. Bu nedenle halk katılımı kavramına açıklık getirmek yerinde olacaktır.

Katılım, sözleşme, dâhiliyet gibi kavramlar günümüzün moda kavramlarıdır. Kavramlar arasında anlam farkı bulunsa da bunlar birbiriyle çokça örtüşürler. Bütün bu kavramlar kararlara, hizmete ve planlamaya geniş grupların katılımının önemi üzerinde birleşir. Katılım kavramı, devlet organları ya da kurumları ve bunların paydaşları (halk da dâhil olmak üzere) arasında süreğen ve karşılıklı yarara dayalı ilişkiyi ifade eder (Kalkınma Bakanlığı, 2012). Birleşmiş Milletler halk katılımını, kilit etkilerin, potansiyel ters etkileri yatıştırma araçlarının yanında alternatiflerin belirlenmesi ve seçilmesinde değerli bir bilgi kaynağı olarak görür (UNEP, 2002: 161). Rifkin ve Kangere (2002: 40-41) halk katılımının herkes tarafından çok önemli olarak

görülmesine karşılık üzerinde mutabık olunan genel bir tanımının olmadığını söyledikten sonra şu tanımlara yer verir; i) Halk katılımı halk programlarına gönüllü katılımdır ama halk, programları şekillendirmede rol oynamaz. ii) Halk katılımı, programların şekillendirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesine katılımı, bunun yanında çıkarları paylaşmayı ifade eder. iii) Yararlanması amaçlanan herkesin program sonucunu etkilediği ve kişisel gelişme sağladığı aktif bir süreçtir (Oakley, 1989). Innes ve Booher (2005: 419) ise halk katılımını, sonuçları birlikte üreten vatandaşlar ve diğer aktörler arasındaki çok yönlü ilişkiler şeklinde anlamak gerektiğini belirtirler. En genel anlamıyla halk katılımı, ilgili prosedürleri uygulayarak alınacak bir kararda halka danışma, katılım, bilgilendirme yoluyla halkın sürece dâhil edilmesi, kararı etkileme imkânının verilmesini anlatır.

Katılım çift taraflı bir etkileşimin ürünüdür. Bir tarafta halkın adına karar veren yöneticiler, diğer tarafta ise bu karardan etkilenen bireyler bulunur. Önemli olan bireylerin bu kararlara ne derece müdahale edebildiğidir. Katılımın gerçekleşmesi için taraflar arası mutabakat kaçınılmazdır. Ancak gönüllü bir mutabakat sağlandığı takdirde bile genellikle, aslında büyük ölçüde güce dayanılarak, yönetici azınlığın “kabul ettirme” durumu söz konusu olabileceğinden, burada önemli olan katılım sürecinin ve etkisinin fiilen nasıl cereyan ettiği (Weber, 2012: 37).

Katılım, demokratik sistemin en önemli unsurudur. Demokrasi hakkındaki geniş literatür katılım kavramını tanımlamak için mücadele ederken, kamu yönetimi dünyasında katılımcı mekanizmalarla ilgili daha dar kapsamlı ve teknik bir anlayış geliştirmiştir. Dünya Bankası (DB) katılımı paydaşların etkilediği ve gelişme/kalkınma önceliklerinde, kendilerini etkileyen kararlarda ve mal ve hizmet üretimi için kullanılan faktörlerde kontrolün paylaşıldığı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Nitekim Dünya Bankası projeleri bu tanımlamayı hayata geçiren araçlar olarak tasarlanır. Bu projelerde uzmanlar ve topluluğun işbirliği ile problem analiz edilir, hedefler belirlenir, strateji formüle edilir. Dünya Bankası katılımı, paydaşların, çıkarlarını daha iyi yansıtabilecekleri bir teknik olarak görmektedir. Benzer bir yaklaşımı benimseyen OECD de katılımı kamu hizmetlerine vatandaş etkisini yansıtmaya aracı olarak görür. Bunların dışında katılımı doğrudan demokrasiden sınırlı danışmaya kadar farklı

şekillerde gören yaklaşımlar da vardır. Her şekilde katılım, vatandaşın kararlara katılımını, otorite paylaşımını gerektirir (Bishop ve Davis, 2002: 15-16).

Katılım veya katılma özel kişilerin siyasal kişileri etkilemek için giriştikleri çabalar ve bu yönde geliştirdikleri yasal davranışlar olarak tanımlanabileceği gibi, politikacılar dışında kalan bireylerin, alınan siyasi ve idari kararlara müdahil olmaya çalışması olarak da tanımlanabilir (Çukurçayır, 2006: 42-43). Katılım, sadece temsilcilerin seçimi için oy vermektten ibaret bir şey değildir. Seçilen yöneticilerin görev süresince yönetilenlerce denetlenmesi de demokrasinin gerekleri arasındadır (Çevikbaş, 2006: 77).

Katılım, siyaset ile de yakından ilişkilidir. Toplumsal çatışmanın bir sonucu olan siyaset, aynı zamanda uzlaşma ve mutabakat arama yolunu, zor ve güç kullanmadan uzlaşmayı, uyuşma ve müzakere yoluyla çözüme ulaşmayı ifade etmektedir (Heywood, 2012: 28). Siyaset; farklı çıkarların, taşıdıkları önemle orantılı bir pay verilerek, bütün bir toplumun refahı ve varlığının devamı için, belirli bir kurallar bütünü içinde uzlaştırılması faaliyeti olarak tanımlanabilir (Crick, 1962: 16-17). Uzlaşmanın en önemli unsuru da katılımdır. Tarafların ve çıkarların karşılıklı müzakerede bulunup uzlaşabilmeleri katılımın varlığını gerektirir.

Halk kitlelerinin/yönetilenlerin kararların alınma sürecine katılmasının çeşitli klasik/geleneksel araçları vardır. Seçim, referandum, halk vetosu, kent meclisleri, komisyonlar klasik teknikler arasında en yaygın olanlarıdır. Bu uygulamalar demokratik bir sistemde iktidarı kullanmanın meşruiyet zeminini oluştururlar. Ancak bu uygulamaların çoğunun her zaman için meşru olduğu anlaşılmalıdır (Çevikbaş, 2006: 71). Halkın baskı gruplarının etkisi altında kalarak toplumsal psikolojiyle hareket etmeleri, tamamen kendi çıkarları doğrultusunda karar vermelerinin önüne geçebilir. Katılımda, katılımın meşruluğu için aranan bazı şartlar; halkın katılıma gönüllü olması, yönetim ile halk arasındaki iletişimin geliştirilmesi, halka gerekli bilgi ve tutumun aktarılması bu şartlar arasında sayılabilir (Çevikbaş, 2006: 75).

Vatandaşların demokrasiden ne anladıkları ve ona karşı ne kadar duyarlı oldukları, demokrasilerin sürekliliği ve etkililiğiyle doğru orantılıdır. Klasik demokrasi kuramını iki noktadan kutuplaştıran ampirik ve normatif demokrasi kuramları da çıkış

noktaları gereği farklı “demokrasi” tanımlarına ulaşılar bile “katılım” kavramı bu iki yönelim içerisinde de kendine önemli bir yer edinmiştir (Sartori, 1993: XVI; Schmidt, 2002: 164). Normatif okul, yurttaşların kamusal işlere mümkün olduğu kadar katılmasını ve oy kullanma hakkının ve sahasının genişletilmesini ister (Schmidt, 2002: 164-165). Ampirik okul ise mevcut durumda demokratik olarak kabul görmüş sistemler üzerinden giderek demokrasinin asgari koşullarını belirler ve seçim odaklı bir katılım paradigması çizer.

Demokrasinin “ideal olanı” ele alan normatif yaklaşımları ile demokratik olgularla ve demokrasinin “ölçülebilirliği” ile ilgilenen ampirik yaklaşımları arasında bir boşluk olduğu gerçeğini kabullenmek kaçınılmaz gözükmektedir. Önemli olan da aradaki bu boşluğu doldurmak için hangi doğru nitelikli sorulara karşılık, hangi doğru nitelikli cevapların alınacağıdır. Sartori’nin “Demokrasi Teorisine Geri Dönüş” adlı eserinde sorduğu gibi acaba idealler ne ölçüde ve ne şekilde gerçekleşmekte, gerçekleştirilebilmektedir? Çünkü demokratik ölçüler bir yerde ideallerin biçimlendirdiği davranış modellerinden başka bir şey değildir (Sartori, 1993: XVI). Yönetişim yaklaşımıyla beraber gelişen katılım uygulamalarının ve farklı katılım yöntemlerinin ampirik demokrasi kuramları ile normatif demokrasi kuramları arasındaki makası normatiflerden yana daraltacağı varsayılabilir. İdeallerin gerçeğe çevrilmesi günümüzde hâlâ bir ütopya olmayı sürdürmektedir. Ancak bu çalışmada ele alınan katılım modelleri, ideal demokrasiye bir adım daha yaklaşmak adına dikkate değer görülmektedir.

Halkın iktidarı bizzat elinde tutması ve kullanması her ne kadar ideal durum olarak tanımlansa da uygulamada bunun mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Özgürlük ve eşitlik, demokrasinin dayandığı temel ilkelerdir. Yönetime katılma, çoğunluğun yönetimi ve azınlık haklarının korunması, sivil haklar ve siyasal özgürlükler, çoğulculuk, seçilmişlerin üstünlüğü, ekonomik özgürlükler ve hukuk devleti ise demokrasinin niteliklerini oluşturur (Dursun, 2012). İdeal yönetim için bahsedilen özelliklerin, demokrasinin dayandığı temel ilkelerin ve niteliklerinin, mevcut durumda yönetsel süreçlere yansıtıldığı oranda yönetime katılım gerçekleştirilmektedir.

Arnstein, halk katılımının ne olduğunu ve çağımızın sosyal gereklilikleri ile bağlantısını anlattığı “A Ladder of Citizen Participation” adlı makalesinde katılım sürecini yansıtan sekiz basamaklı bir “katılım merdiveni” çizmiştir (Arnstein, 1969: 217). Bu merdiven bize insanların katılım kavramını kullanırken ne ifade etmek istediklerini anlamamız konusunda yardım eder. Merdivenin alt basamaklarında “katılım” kisvesi altında halka sunulan, işlevsiz modellemelerin ve davranışların dâhil olduğu katılamama durumu söz konusudur. Bu merdivenin ilk iki basamağında gerçek katılımı sağlayamayan ancak katılıyormuş gibi gözükten etkisiz iki duruma yer verir; bunlardan ilki “manipülasyon” durumu ikincisi ise “terapi” durumudur. Zaten bu iki basamağın gerçek amacı da planlama ve yönetim aşamasında halkın katılımını sağlamak değil, iktidar sahiplerini katılımcıları eğitmeye ve katılım sorunlarını tedavi etmeye yönlendirmektir. Merdivenin üçüncü (bilgilendirme) ve dördüncü (danışma) basamağında “tokenizm” diye tabir edilen yoksulların seslerini duyurabilmesine ve haberdar olabilmesine izin verme durumu bulunur. Burada Arnstein’in anlatmaya çalıştığı, yoksullar üzerinden siyasetçilerin politika yapmasına imkân veren işlevsiz katılım modellerinin varlığıdır. Katılım ancak iktidar sahiplerinin izin verdiği ve onların sunduğu imkânlar dâhilinde gerçekleştirilebilir ve sınırlıdır. Halkın statükoyu değiştirebilecek bir gücü yoktur. Bu modeller ile dezavantajlı grupların ya da yoksulların durumları teskin edilmeye (placation) çalışılır. Teskin edilme durumu da merdivenin beşinci basamağını, tokenizm durumunun da son noktasını oluşturur. Teskin edilme aşamasında yoksulların ya da dezavantajlı grupların öneride bulunma hakkı vardır ancak bu önerileri dikkate alma ve karar konusunda son söz yine iktidar sahiplerine aittir. Merdivenin üst üç basamağında ise halk gücünü niteleyen aşamalar bulunur. Bu basamaklarda halkın politika yapım süreçlerinde nüfuzu artmaktadır ve halk artık iktidar olma yolundadır. Basamağın ilk aşamasını vatandaşları iktidar sahipleri ile müzakere yapımına ve katılıma olanak sağlayan “ortaklık” oluşturur. Ortaklık durumunda güç, vatandaşlar ve iktidar sahipleri arasında müzakere yoluyla yeniden tanımlanıp, dağıtılabilir. Halk ve iktidar açmazlar konusunda sorunların çözülmesi için ortak mekanizmaların kurulmasını (politika kurulları, planlama komiteleri gibi) ve sorumluluğun paylaşılmasını kabul eder. Ortaklık aşamasından sonra basamağın en üst ve son aşamalarını “devredilmiş yetkiler” ve “halk denetimi” oluşturur. Yoksullar ve dezavantajlılarla birlikte halkın tamamı, yönetsel güç

çoğunluğunu ve karar verme mekanizmalarının kontrolünü elinde bulundurur. İktidar, yetkilerini halkla paylaşır ya da devreder. Halk son aşamada ise her şeyin denetim yetkisine sahiptir. Halk ve kamu görevlileri arasında yapılan müzakereler, halkın taleplerini karşılar nitelikte, onların isteği doğrultusunda neticelendirilir. Çünkü karar verme yetkisi halktadır. Bu tip gücün ve karar verme yetkisinin halkta olduğu kurullar yok değildir. 1960’larda ABD’de müzakereci şehir yönetimi için oluşturulan şehir ajansı politika kurulları (City Agency Policy Boards), halkın sayı olarak çoğunluğu elinde bulundurduğu, gerçek güce sahip oldukları yapılara tipik bir örnektir (Arnstein, 1969: 222). Bu kurullar şehir sakinleri tarafından kent yönetiminde karar verme süreçlerinde etkili bir yöntem olarak kullanılmış, farklı şehirlerde yaygınlaştırılmıştır. Arnstein’in “normatif” bir algı oluşturan ve en iyi katılım türünü tepeye yerleştiren katılım merdiveni, hem çok eleştirilmiş hem de katılımın sağlanması ve geliştirilmesi için temel bir katılım tipolojisi olarak görülmüştür. Ayrıca bu katılım merdiveni bize insanların “katılımdan” ve “kararlara müdahil olma durumundan” söz ederlerken ne demek istediklerini anlamamıza yardımcı olur (New Economics Foundation, 1999: 5).

Halk Denetimi	Halk İktidarı
Devredilmiş Yetkiler	
Ortaklık	
Teskin	Tokenizm
Danışma	
Bilgilendirme	
Terapi	Katılamama Durumu
Manipülasyon	

Şekil 1. 1. Arnstein’in “Katılım Merdiveni”

Kaynak: Sherry R. Arnstein (1969) “A Ladder of Citizen Participation”, *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), s. 217.

Vatandaşlardan ve iktidarlardan beklenen, ideal demokrasi ve ideal katılım için bu merdivenin ilk dört basamağını bertaraf ederek, merdivenin basamaklarını daha yukarıya taşımaktır (New Economics Foundation, 1999: 5). Yönetişim yaklaşımıyla beraber gelişen katılım uygulamalarının ve farklı katılım yöntemlerinin ampirik

demokrasi kuramları ile normatif demokrasi kuramları arasındaki makası normatiflerden yana daraltacağı varsayılabilir. İdeallerin tamamen gerçeğe çevrilebilmesi ütopyası bir yana dursun, gerçeklerin ideallere yaklaşması ve onlara paralel ilerlemesi adına katılım modelleri iyi örnekler olarak gösterilebilir.

Merkeziyetçi bir anlayış ile bürokratik yapılar veya merkezi yönetimler üzerine odaklanmak yerine vatandaşların bireysel çıkarları üzerine odaklanmak, doğrudan vatandaş katılımıyla sağlanır (Frederickson vd., 2012: 160). Demokrasinin temel koşullarından olan katılımın nasıl sağlanacağı/etkinleştirileceği konusundaki genel kanı, katılımın yerel düzeyde sağlanması gerekliliğidir. Ulusal demokrasinin temeli, vatandaşların kendileri ile ilgili kararlarda söz sahibi olmasına ve bizzat yönetime katılımına imkân tanıyan yerel demokrasiye dayanmaktadır (Genç ve Erdoğan: 2013: 175). Demokrasinin temelleri antik Yunan kentlerinde atılmıştır. Günümüzde de doğrudan demokrasiye yaklaşan katılımcı demokratik modelin uygulama sahası olarak kentler, kentli bireyler ve kent yönetimleri önemli hale gelmiştir. Kentlerin çağlar sonra yeniden önem kazanması siyasal katılımından⁷ yönetsel katılıma geçişi hızlandırmıştır.

⁷ Tezde siyasal katılım ve yönetsel katılım kavramları kullanılmaktadır. Geniş anlamda otorite/güç içeren tüm toplumsal ilişkiler siyasal olmakla birlikte, dar anlamda siyaset ve siyasal katılım modern devlet ve onun kurumları ile ilgili olarak düşünülür. Siyasal katılım veya katılma; vatandaşların siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır ve basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar (Kapani, 2007: 144). Siyasal katılma, bir toplumun üyesi ile o toplumdaki siyasal otorite arasındaki bir bağıdır (Kalaycıoğlu, 1983'ten aktaran Duran, 2005: 132). Siyasal katılım kavramının ayrıca geniş anlamıyla bürokrasi ve siyasal karar alma sürecinin her aşamasına katılıma anlamını da taşıdığını belirtmek gerekir (Çukurçayır, 2006: 43). Yönetim süreci politika oluşturulmasından somut ve soyut hizmet üretimine kadar karmaşık bir yapıyı içerir. Bu bağlamda politik düzey ve operasyonel (yönetsel) düzey ayrımına, buradan da siyasal-yönetsel katılım ayrımına gidilebilir (Wang ve Wart, 2007: 267). Siyasal katılım, vatandaşların geniş bir yelpazede ulusal, bölgesel ya da yerel politika ve siyasal temsilci tercihlerini belirledikleri kampanya ve oy verme sürecini ifade ederken yönetsel katılım; idari işlem ve idari karar verme sürecine katılımı ifade eder. Yönetsel katılım sürekli, siyasal katılım dönemseldir. Yönetsel katılım yürütme-yönetme düzeyinde gerçekleşirken, siyasal katılım yasamaya ve hukuka ilişkin düzeyde gerçekleşir (Wang ve Wart, 2007: 267). Bu tezde siyasal katılım kavramından anlaşılması gereken iktidarı belirlemek için hükümet üyelerinin yurttaş tarafından seçimi, yani seçimlere katılma ile seçilenlerin karar ve faaliyetlerini çeşitli yollarla (eylem, partiye üye olma, seçim kampanyalarına katılma vb.) etkileme çabasıdır. Siyasal katılım siyasi alanla sınırlıdır. Çukurçayır'ın ifade ettiği gibi katılma özünde birden çok taraf arasında, eşit olmayan ilişkiler ağında ve hiyerarşik olarak üstün durumda olan tarafın kararlarını etkileme amacı taşıyor ve bu bağlamda bir otorite ilişkisi oluşturuyorsa, otoriteye dayanan her ilişkinin dar anlamda siyasi olduğunu söylemek güç olacaktır. Bu bağlamda siyasal katılma-yönetsel katılma ayrımına gitmek yararlı olacaktır. Yönetsel katılım ise siyasal katılımından daha geniş bir anlamı ifade eder (Belli ve Aydın, 2012: 138). Yurttaşın yaşam alanında kendisini etkileyecek, yerel ölçekli, dışsallığından doğrudan ya da dolaylı etkilenebileceği, sosyal, iktisadi (bütçeleme gibi), çevresel ve daha birçok konuda kararların alınması sürecine sürekli ve periyodik katılımı yönetsel katılım kapsamında değerlendirilebilir. Yönetsel katılım ve

Kent yaşanılır değil ise, ülke de yaşanılır değildir. Yönetim halkla bütünleşemiyorsa, halk yönetsel eylem ve işlemlerin yaşam kalitesini arttırmaya yönelik olduğuna dair bir inanç taşıyor ise, yönetimin meşruiyeti oldukça tartışmalı demektir (Çukurçayır, 2006: 5). Bu bağlamda özellikle son otuz yılda kamu yönetiminin klasik yönetim yapısının yeni kamu yönetimi anlayışı perspektifinden değişmesiyle, modern yönetim teknikleri üzerinde durulmaktadır. Öncelikle halkın yönetime katılımının sağlanmasına, sonrasında ise bu katılım düzeyinin artırılarak sürekli hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı (Eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı) da küresel eğilime paralel olarak, yeni kamu yönetimi anlayışını takip etmekte ve bu alandaki çalışmalara ortak olmaktadır. Kalkınma Bakanlığı Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı kamuda stratejik yönetim konusunda çalışmalar yapmakta, uluslararası ortaklı projeler yürütmektedir. Bunlardan bir tanesi de ana yararlanıcısının Kalkınma Bakanlığı olduğu, İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından yürütülen ve Dışişleri ve Milletler Topluluğu Dairesi Stratejik Program Fonu - Avrupa'yı Birleştirme Programınca desteklenen "Stratejik Planlama ve Politika Geliştirmede Katılımcılık Projesi"dir. Bu proje ekseninde üretilen politikaların ve verilen hizmet kalitesinin artırılmasını sağlamak amacıyla, hem stratejik planlama hem de politika geliştirme süreçlerinde katılımcı yöntemleri kullanan kamu kurumlarına rehberlik etmek üzere "Katılımcılığın İlkeleri: Katımlı Çalışmaları Tasarlayan, Uygulayan ve Yönetenler İçin İyi Uygulama Kılavuzu" hazırlanmıştır. Burada katılım kavramı, devlet organları ya da kurumları ve bunların paydaşları⁸ (halk da dâhil olmak üzere) arasında süregelen ve karşılıklı yarara dayalı ilişkiyi tanımlamak için (Kalkınma Bakanlığı, 2012) kullanılmıştır.

Vatandaş-yönetim ilişkileri değişik şekiller alır. Bunların hepsini halk katılımı olarak adlandırmak pek olanaklı değildir. Vatandaş-yönetim ilişkileri dört ana

siyasal katılım birbirinden ayrı düşünülemez. Yönetsel katılım siyasal katılımı kapsayabilir. Bunun yanında, demokrasiden söz edebilmek için siyasal katılım olmazsa olmazdır. Ancak yönetsel katılım, demokrasiyi pekiştiren ve ideale yaklaştran süreçler bütünüdür.

⁸ Mevcut çalışmada paydaş kavramı, bir karar, politika ya da eylemin planlanması, uygulama süreci ya da sonucundan bir şekilde etkilenen, dolayısıyla durumla ilgileri ya da durumdan çıkarları olan kuruluş ya da bireyleri ifade etmektedir.

kategoride irdelenebilir. Bunlar: bilgi, araştırma, danışma ve katılımdır (Cabinet Office, 2002: 7). Bu kategorilerden danışma ve katılım, halk katılımı içerisinde sayılabilirken, bilgi ve halk görüşü araştırmaları halk katılımının dışında tutulur. Çünkü bunlar daha çok yönetimler tarafından kullanılan yöntemlerdir. i) Bilgi; tek yönlü bir ilişki olup devletin vatandaşlara bilgi vermesidir. Bilgi, yeni bir siyasa başlangıcının ya da uygulama değişikliğinin internette yayınlama, kitapçık dağıtma, reklam kampanyaları ve sunumlarla halka duyurulmasıdır. Bu anlamda bilgi kategorisi halk katılımından sayılmaz. ii) Halk görüşünün araştırılması; politikacı ya da yöneticilerin genellikle nicel metotlarla halkın belli bölüm ya da gruplarının görüşünü almaya dönük bir uygulamadır. Araştırma, üzerinde çalışılan değişik siyasalara dair halk görüşleri test edilirken kullanılabilir. Anket yapmak ya da model gruplarla çalışmak buna örnek olabilir. Araştırma da halk katılımı kapsamına girmez. iii) Danışma; iki yönlü bir ilişki olup devletin siyasa önerilerini sorması ve halktan geri dönüş almasıdır. Genel olarak, danışma halktan geniş ölçüde yanıt almanın gerekli olduğu bir siyasa önerisi için halkın ve sivil toplum gruplarının görüşlerini bir araya getirmekte kullanılabilir. Danışma; istişare raporlarıyla, halk toplantıları organize etmekle ya da tartışma gruplarıyla yapılabilir. Danışma, bir halk katılımı türüdür. iv) Katılım; devletle ortaklığa dayanan bir ilişkidir. Vatandaşlar aktif şekilde siyasa sürecinin tanımlanması ve geliştirilmesine katılırlar. Katılım etkinliğine dâhil olan vatandaşlar, doğrudan siyasa önerisinde ya da bir probleme çözüm geliştirmek için katkıda bulunabilirler. Vatandaş bir devlet birimiyle birlikte çalışarak yeni uygulama alanları geliştirmeye yardım eder. Sivil toplum örgütleri kamu kurumlarında temsilciler bulundurabilirler. Halkla kaynaşma metotları arasında referandum, halk jürileri, halk panelleri, ya da karar almada otoritenin halka devredilmesi sayılabilir. IAP2 (International Association for Public Participation), yaptığı çalışmada halk katılımını “bilgilendirmek”, “danışma”, “katılım”, “işbirliği” ve “yetki vermek” şeklinde derecelendirmiştir (International Association for Public Participation, 2007).

HALK ETKİSİNİN ARTAN DÜZEYİ 					
	Bilgilendirme	Danışma	Katılım	İşbirliği	Yetki Verme
Halk Katılımının Amacı	Halka problemleri, seçenekleri, fırsatları ve/veya çözümleri anlamada yardımcı olmak için dengeli ve objektif bilgi sağlamak.	Halktan çözümlere, seçenekler ve/veya kararlar üzerine geri dönüş almak.	Halkın düşüncelerinin ve beklentilerinin anlaşılmasının ve kabul edilebilir olmasının sağlanması için halkla doğrudan çalışmak.	Alternatiflerin geliştirilmesi, öncelikli çözümlerin belirlenmesi dahil olmak üzere, kararın her yönüyle halkla ortaklık yapmak.	Nihai karar vermeyi halkın ellerine bırakmak.
Halka Söz Ver	Halkı bilgilendireceğinize dair söz verin.	Halkı bilgilendireceğinizi yanı sıra dinleyeceğinize, kaygılarını kabul ettiğinize ve halk girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda geri dönüş sağlayacağınıza söz verin.	Halkın endişe ve beklentilerinin seçeneklerin geliştirilmesine doğrudan yansımaları sağlayacağınız ve halk girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda geri dönüş yapacağınıza söz verin.	Halktan mümkün olan azami ölçüde kararlara; tavsiyeler ve öneriler katkısı ve yenilikçi çözüm önerileri beklediğinize dair söz verin.	Halk ne karar aldıysa onu uygulayacağınıza dair söz verin.
Örnek Teknikler	*Bilgi Notları (Fact Sheets) *Web siteleri *Açık Evler	*Halk Yorumları *Odak Gruplar *Anketler *Halk Toplantıları	*Çalıştaylar *Müzakereli Oylama	*Vatandaş Danışma Komiteleri *Uzlaşma Temini *Katılımcı Karar Alma	*Vatandaş Jürileri *Oylamalar *Devredilmiş Karar

Şekil 1. 2. Halk Etkisinin Artan Düzeyi

Kaynak: International Association for Public Participation (2007) Spectrum of Public Participation

Katılıma ilişkin diğer önemli bir konuda da tarafların belirsizliği, kimin neye katılacağını bilmezliği vardır. Bu açıdan bakıldığında katılımcılar da kendi arasında sınıflandırılabilir. Katılımcılığın İlkeleri Raporu'ndan yola çıkarak bu sınıflandırma paydaş, halk ve çalışanların katılımları olarak üç kümede incelenebilir: i) Paydaş katılımı; bir kurumun faaliyet ve karar verme süreçlerinde paydaşları ve onların kaygılarını anlama ve dâhil etme çabası olarak tanımlanabilir. ii) Halkın katılımı;

yönetimin etkinliğini ve kararlarının niteliğini artırır. Bilgi birikimi topluma en geniş biçimde yayılmıştır ve kamu görevlileri bu yaygın bilgiye erişim olanağından yarar sağlayacaktır. Yürütme yetkisine sahip birim ve kuruluşlar, vatandaşları politika geliştirme sürecine dâhil etmek ve onların kolektif bilgi ve uzmanlıklarından yararlanmak için daha fazla olanak sunmalıdır. Yürütme birim ve kuruluşları ayrıca toplumun, halkın devlet yönetimine katılımı için fırsatların nasıl iyileştirilebileceği ve artırılabilirliği konusunda yine halkın önerilerde bulunmasını teşvik etmelidir. iii) Çalışan katılımı, çalışanların kurumlarına ve kurumun başarısına duygusal ve düşünsel bağlılığını tanımlar. Katılımcı çalışanlar işlerinin belirgin bir amacı ve anlamı olduğunu hisseder ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmesi için ellerinden gelenin en iyisini yaparlar (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012: 7-8).

Halkı ve sivil toplum gruplarını devlet yönetimine dâhil etme, siyasa yapım sürecinin bir ana unsuru haline gelmiştir. Bu durum sadece yönetimde açıklık anlamına gelmemekle birlikte, ki o da önemlidir, aynı zamanda halkın ve önemli paydaş gruplarının görüşlerini dinleyip, onları dâhil ederek siyasa oluşturma sürecini daha etkili kılmak anlamındadır. Bunun ötesinde, halkın seçimler arasında demokratik süreçleri etkilemesi için gerçek olanaklar sağlamak, demokratik yenilenme için hükümet programının önemli bir parçasıdır. Halkın katılımı kanıt temelli siyasa yapımına katkıda bulunur ama halkın katılımı kanıt kaynaklarından sadece biridir. Halk katılımının yanında siyasa yapımçıların öneri ve kararları mevcut ve yeni araştırmaların, ekonomik modellemenin, düzenleyici etki analizlerinin, değerlendirme ve bilimsel, teknik ve uzman görüşlerinin de dâhil olduğu geniş kaynaklardan gelen dengeleyici kanıtları da içermelidir.

İngiliz Hükümeti'nin politika yapım sürecindeki yetkililere halkın katılımını anlatan, rehber niteliğindeki "Viewfinder: A Policy Maker's Guide to Public Involvement" çalışmasında halkın yönetime katılmasının faydaları şu şekilde sıralanmaktadır (Cabinet Office, 2002: 4-5);

- İdarenin daha geniş bilgi, bakış açısı ve potansiyel çözüm kaynağı kullanmasına imkân verir ve alınan kararların kalitesini artırır.

- Siyasa yapanları mevcut bulgularda yer almayan sıkıntılar ve sorunlara karşı uyarır.
- Mevcut siyasaların performansını ve değişime ihtiyaç olup olmadığını gözlemeye yardımcı olur.
- Paydaş gruplarla hükümet arasındaki problemleri tespit etme ve çözüm arama konusundaki çalışma ortaklığını geliştirir.
- Hükümetin siyasa yapımında halkı ve paydaş grupları dinlemeye olan bağlılığını sembolize eder.
- Halkın hükümete güveninin ve varılan kararların meşruiyetinin sağlanmasına yardım eder.

1.2.2. Demokrasi Kuramları

Antik Yunan'a kadar dayandırılan demokrasi tarihi, günümüz çağdaş demokrasi algısından farklı anlam yüklemeleri barındırır. Öyle ki, günümüzde temel demokrasi standartları olarak sayabileceğimiz katılım, özgürlük, eşitlik gibi ölçütleri barındırmayan sistemler bile kendilerini demokratik olarak dile getirmişlerdir (Dursun, 2012: 188). Bu farklı tartışmalar ışığında demokrasiye dair geliştirilen kuramlar çeşitlik göstermiş ve farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Realist/ampirik demokrasi kuramcıları ya da kuramları neden-sonuç ilişkisine dayalı daha gerçekçi tartışmalar yaparlar. Bunu karşısında duran normatif demokrasi kuramı ise olması gerekeni, arzu edilenin ne olduğunu ve arzu edileni gerçekleştirebilme olanağını tartışır. Diğer demokrasi sınıflandırmaları da muhafazakâr demokrasi, liberal demokrasi ve radikal demokrasi kuramları şeklinde yapılmıştır.

Demokrasi kuramları ortaya çıktığı dönemlere göre de sınıflandırılmıştır. Antik Yunan'ın doğrudan, Marx'ın devrimci, J. S. Mill'in liberal demokrasi kuramları modern demokrasiye öncü kuramlar, seçkinci, modern, katılımcı, eleştirel, bütünlükçü ve radikal demokrasi kuramları da modern demokrasi kuramları arasında gösterilir (Schmidt, 2002). Liberal bireycilik temeline ya da sosyalist anlayış temeline dayalı demokrasi modellerinden de söz edilir. Demokrasi kuramları arasındaki ayrım genelde demokratik süreçlerin işleyişindeki farklılıktan kaynaklanır. Demokrasi üzerindeki farklı algıları açıklayabilmek ve tezin kapsamı ve savunduğu düşünce açısından, başta katılımcı

demokrasi kuramları olmak üzere, genel bir sınıflandırmayla demokrasi kuramlarına değinmek yerinde olacaktır.

1.2.2.1. Klasik/Doğrudan Demokrasi

Klasik demokrasi hükümet işlerine halkın doğrudan aracısız ve daimi katılımını ifade eder ve yöneten ile yönetileni devlet ile sivil toplum arasındaki ayrımı ortadan kaldırır (Heywood, 2012: 105). Kökeni halk egemenliği ve egemenliğin devredilmezliği kuramına dayanmaktadır (Tunç, 2008: 1117). Klasik demokrasiden aslında ilk anlaşılması gereken şey Antik Yunan'da görülen demokrasidir. Antik Yunan Medeniyeti tek tek bağımsız şehirlerden (polis) oluşmuştur. Devlet kavramının siyasal manada kullanımı o dönemde geçerli olmadığı için, Sartori polis bir devlet olarak değil bir kent topluluğu (koinonia) olarak ele alınması gerektiğini söyler (Sartori, 1993: 301). Bu kent topluluklarında işleyen sistem doğrudan demokrasidir ve en saf haliyle halkın yönetime katılımını, siyasal iktidar kullanımını ifade etmektedir (Dursun, 2012: 188). Kent topluluklarından en bilineni Atina'dır. Temsil kavramı Atina demokrasisine yabancı olduğu için yurttaşlar yılda en az kırk kez Ekklessia adını verdikleri halk meclislerinde toplanmışlardır (Sağır, 2004: 4). Yirmi yaşını doldurmuş Atinalı erkeklerin katıldığı bu meclis, en üstün iktidardır (Dursun, 2012: 189). Bu mecliste halkın kaderini belirleyen kararlar alınmıştır. Antik Yunan'da siyasal yaşama katılım, yalnızca yurttaşların mallarını, mülklerini, kişisel güvenliklerini korumak için yaptıkları araçsal bir uğraş değil, doğrudan katılmanın dayandığı eşitlik ve özgürlük ilkeleri üzerine kurulu yurttaş kimliğinin özüdür (Uygun, 2003: 80).

Adı halk yönetimi de olsa, halkı oluşturanların meclise katılım hakkı itibariyle sadece yirmi yaş üstü erkekler olması, kadınların, çocukların ve nüfusun çok büyük bir bölümünü oluşturan kölelerin vatandaşlık pozisyonundan uzak olmaları Antik Yunan demokrasisinin ne kadar halk yönetimi olduğunu tartışmalı kılmaktadır. Antik Yunan'ın demokrasiye yaptığı katkı, hiç şüphesiz onu bir model olarak en ilkel haliyle ortaya çıkarmasıdır. Aksi takdirde Antik Yunan demokrasisi günümüz demokrasi anlayışından çok uzak bir çizgidedir.

Doğrudan halkın katılımını ve halkın aracısız iktidarını savunan klasik demokrasi kuramının en önemli sorunu şüphesiz ölçek sorunu olmuştur. Devletlerin

sınırları genişleyip, nüfusları arttıkça halkın doğrudan kendi kendini yönetebilmesi, meclislere, toplantılara iştiraki zorlaşmıştır. Roma Cumhuriyeti'nin sınırları genişletip, geniş tarım topraklarını kazanması sonucunda da bu durum görülmüş, halk söz sahibi olduğu merkezde meclise, yani foruma, ulaşma sıkıntısı yaşamıştır (Dursun, 2012: 190). O zamanlardan başlayan demokrasinin ölçek sorunu, bin yıl gibi bir zaman sonra, modern ulus-devletlerin kurulmasının ardından devam etmiştir ve hâlâ da etmektedir (Sağır ve Karkın, 2005: 3-4). Rönesans sonrası ortaya çıkan ulus-devletler, devletlerin siyasal birliğinin sınırlarını genişletmiş, şehir ve bölgeleri kapsayan ulus temelli siyasal birlikler meydana getirmiştir (Dursun, 2012: 192). Bunun paralelinde, ulusal meclisler ortaya çıkmış ve halkın doğrudan temsili içinden çıkılmaz bir sorun teşkil etmiştir. Bu soruna ilişkin ilk alternatif, temsili/parlamenter demokrasi modeliyle getirilmişse de, temsili/parlamenter demokrasinin 20. yüzyılın son çeyreğinde meşruiyet ve etkinlik krizi yaşaması, demokrasileri yeni arayışlara itmiştir. Ölçek sorununun aşılması için küreselleşmeyle birlikte yerelleşme eğilimlerinin ön plana çıkması ve yerelde halkın yönetime katılımının sağlanması günümüz modern demokratik devletlerinin başat çabaları arasında yer alır. Klasik demokrasinin halkın yönetime doğrudan ve sürekli katılımına imkân sağlayan yöntemlere kaynaklık ettiği unutulmamalıdır. New England'daki (ABD) kasaba toplantıları ve İsviçre'deki birkaç kantondaki (Glaris, Unterwald, Appenzell) müşterek meclisleri varlıklarını ve canlılıklarını korumuş, bu katılım araçları yeni araçların gelişimine katkıda bulunmuştur (Heywood, 2012: 108; Gözler, 2006: 115-116).

1.2.2.2. Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi arasında yer alan bir modeldir. Egemenliğin kullanımının esasen halkın seçtiği temsilcilere bırakılması nedeniyle temsili demokrasiye, referandum gibi araçlarla vatandaşların yönetime ve egemenliğin kullanımına doğrudan katılmaları bakımından ise doğrudan demokrasiye benzemektedir (Tunç, 2008: 1117).

Halkın yönetimi doğrudan üstlenmesinin imkânsız olduğu önermesi paralelinde halkın yönetime çeşitli araçlarla doğrudan katılımı söz konusu olabilir (Aktan, 2005a: 359). Bu modele göre halk; yönetime ne her kararın alınışında doğrudan müdahale

edebilir, ne de temsili demokraside olduğu gibi, sadece seçimden seçime iradesini belli etme hakkına sahiptir. Yarı doğrudan demokraside de halkın seçimle yetkilendirdiği yönetici ve kurumlar esastır. Ancak bu yönetici ve kurumlar halktan aldıkları bu yetkiyi her alanda kullanamazlar. Bazı durumlarda halk kendisi karar vermek, iktidara müdahale etmek ve siyasetleri doğrudan etkilemek isteyebilir. Bu durumun kapsamı devletten devlete farklılık gösterebilir. Seçimler dışında da halkın yönetime katılımını sağlayan yarı doğrudan demokrasi, bu katılımı sağlayan araçlara sahiptir. Bu araçlar en basit halleriyle referandum, halk vetosu ve halk teşebbüsü olarak sayılabilir (Dursun, 2012: 193-195).

1.2.2.3. Temsili/Parlamenter Demokrasi

Temsili demokrasi modelinin çıkışı, toplumların gelişmesi ve egemenliklerin genişlemesiyle doğrudan demokrasinin uygulanamaz hale gelmesine dayanır. Demokrasinin halkın halk tarafından yönetimi anlamı, modern ve büyük milli devletler tarafından yeniden formüle edilmiş, demokrasi; devlet yönetiminin doğrudan vatandaşlar tarafından değil, onların eşit ve serbest bir şekilde seçtiği temsilciler tarafından yönetilmesi (Lijphart, 1996: 11) anlamına bürünmüştür. Temsili demokrasi modelinde halk, egemenliğin kullanımını seçtiği temsilcilere ya da kurumlara devreder. Bu temsilci ya da kurumlar kendilerine verilen yetkileri sadece kendilerini seçenler adına değil bütün “millet” adına kullanırlar ve onlara karşı sorumluluk taşırlar.

Liberal bireycilik temeline dayalı olarak inşa edilen demokrasi modelleri, genellikle dar bir demokrasi alanına işaret eder ve demokrasinin siyasi hayatla sınırlanmasını önerir. Bu yaklaşımda demokrasinin amacı, bazı kamusal katılım süreçleri aracılığıyla, bireylerin kendi faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri ve kendi özel çıkarlarını izleyebilecekleri bir hukuki yapının tesis edilmesidir (Heywood, 2012: 105).

Temsili demokrasi modeli, klasik liberalizm anlayışı temelinde şekillenmiştir. 17. ve 18. yüzyıllarda kilise merkezî devlet yapıları karşısında halk, devlete karşı kendi çıkarlarını savunacak ve iktidarın keyfiliğine “Dur!” diyebilecek bir yöntem geliştirme arayışındadır. Bu dönemdeki demokrasi algısı Antik Yunan’daki demokrasiden çok daha farklıdır. Demokrasi, halkın siyasete ve yönetime katılmasını

sağlayan bir yöntemden ziyade, daha çok vatandaşların kendilerini iktidarın ya da hükümetin tecavüzünden koruyabileceği düşünülen bir yöntem olarak gelişmiştir. Bu yaklaşım, temel amaçları bireysel özgürlüğün alanını mümkün olduğunca genişletmek olan liberal düşünürlerce savunulmuştur (Heywood, 2012: 108). Rızaya dayanan yönetim olarak demokrasi de bu özelliğiyle o dönemde ve sonrasında liberal düşünürler tarafından benimsenmiş ve desteklenmiştir (Dursun, 2012: 191).

Liberal düşünürlerden mülkiyet ve oy hakkı savunucusu John Locke, iktidarların vatandaşların doğal hakkı olan oy hakkı ve seçimler ile denetlenmesi gerekliliğini savunmuştur. Eğer hükümetin vergiler aracılığıyla vatandaşların mülkiyetine el koyma hakkı varsa, vatandaşların da vergi koyma işini denetleyebilecek bir organ (yasama organı) oluşturma yetkileri bulunmalıdır (Heywood, 2012: 108). Yönetimin kontrol edilmesi ve bireysel özgürlük sahasının genişletilmesi temeline dayanan liberal demokrasi modeli, bu özellikleriyle koruyucu olarak da nitelendirilir. Locke'un demokrasiye yaptığı bu katkı, 18. ve 19. yüzyılda J. Bentham ve J. S. Mill tarafından geliştirilmiştir. Bentham evrensel oy hakkının toplumsal mutluluğu sağlamanın tek yolu olduğuna inanmış, Mill de demokrasiyi, bireysel kapasitenin en yüksek ve en ahenkli halini teşvik ettiği için övmüştür (Heywood, 2012: 108-111).

Liberal demokrasi kuramına göre, devlet toplumun çıkarlarını gözetecek şekilde programlanır; devlet, kamu yönetimi mekanizmasına, toplum ise pazar ekonomisine göre yapılandırılmış ilişkiler sistemi olarak tezahür eder (Habermas, 2012: 151). Liberal demokrasilerde esas olan adil ve özgür yapılan seçimler aracılığıyla seçilen temsilcilerin milletin çıkarlarını gözeterek millet adına kararlar alıp uygulamasıdır. Bu sebeple seçimler büyük önem taşır. Buna koşul olarak halkın asıl istediği, yöneticilerin keyfi ve bireysel davranışlarının kısıtlanması ve hareketlerinin kontrol edilebilmesidir.

Liberal demokrasi, yönetilenlerin rızasına ve yönetenlerin denetlenebilirliğine dayanır. Liberal demokrasilerde kişilerin öznel ve siyasi hakları, yasalarla belirlenen ölçülerin dışına taşmadığı takdirde, devletin herhangi bir müdahalesine karşı koruma altına alınmıştır. Bireysel olay ve ilişkilerde kişinin hangi hak ve ödevlere sahip olacağı, hukuki düzenlemelerle belirlenebilir. Çoğulculuğun getirdiği farklı çıkarların, en üst düzeyde tatmini hedeflenir. Siyasi süreçlerin işleyişini ve iktidar mücadelesinin

sonucunu bir yerde belirleyen, ekonomik ilişkiler ya da pazardır. Liberal demokrasinin amacı, vatandaşlara kendi hayatlarını kendi tercihlerini yaparak yaşayacakları en geniş alanı oluşturmaktır. Bu bakımdan liberal demokrasi, laissez-faire düşüncesiyle ve bireylerin ekonomik ve sosyal durumlarından kendileri sorumlu oldukları inancıyla uyumlu olup, klasik liberaller ve yeni sağ savunucuları tarafından benimsenir (Heywood, 2012: 109).

Liberalizmin sunduğu ilk demokratik model olan temsili demokrasi, özellikle yirminci yüzyılda toplumsal, siyasal ve iktisadi alanda yaşanan hızlı değişimle birlikte yetersiz görülmüştür. Bu yüzyılda yaşanan değişim, mimari, felsefe, sanat, edebiyat ve siyaset gibi birçok alanı etkilemiştir. Bu etki modernizm sonrası döneme yani post-modernist döneme tekabül etmektedir. Post-modernizm kimi düşünürlere göre sanayi sonrası bir çağ doğrutusunda gelişen hareket olmakla beraber aynı zamanda belirsizliği beraberinde getiren bir durumu ifade eder (Yıldız, 2005: 156). Post-modern anlayışa koşut, toplumsal mutabakata ulaşma amacının yerini bireyselliğe ve farklılıklara önem veren ve bunları önemseyerek hareket eden toplumsal yapılar almıştır. Farklılıklara duyarlı toplumların taleplerini yeterince karşılayamadığı için temsili demokrasi eleştirilmiştir. Modern toplum farklılıklar karşısında daha bütünleştirici iken, post-modern toplumun yapısının farklılıkları olduğu gibi kabul etme eğiliminde olan ve saygıyla yaklaşan bir yapıya büründüğü belirtilmektedir.

Liberal kuram, iktisadi liberalizm ekseninde geliştirildiğinde eleştiriye daha açık hale gelir. Öyle ki bu durumda liberal modelin esas aldığı konu, tartışmacı vatandaşların demokratik self-determinasyonu değil, üretken vatandaşların kişisel mutluluklarının doyurulmasıyla apolitik bir toplumu oluşturacak bir ekonomi toplumunun, hukuk devleti standartlarında normlaştırılmasıdır (Habermas, 2012: 160). Bu alanda çoğulcu ve liberal demokrasiye diğer bir eleştiri de Dahl tarafından getirilmiştir. Dahl, iktisadi kaynaklara eşitsiz sahip olunmasının, siyasi gücün belirli kimseler elinde toplanmasına yol açacağını ve çoğunluğun bundan mahrum kalma durumunun kaçınılmazlığına dikkat çekmiştir (Dahl, 1986).

Liberal demokrasinin özellikleri kısaca şöyle sıralanabilir (Heywood, 2012: 113);

- Liberal demokrasi, siyasi makamların resmi siyasi eşitlik temelinde düzenli olarak gerçekleştirilen seçimlerdeki başarıyla kazanıldığı, dolaylı ve temsili bir demokrasi şeklindedir.

- Rekabete ve seçim tercihine dayanır. Siyasi çoğulculuk, birbirinden farklı veya mücadele halindeki inançlara geniş hoşgörü, çatışan felsefelerin, rakip siyasi hareketlerin ve partilerin varlığı birer hedef ve aynı zamanda zenginliktir.

- Liberal demokraside devlet ile sivil toplum arasında açık bir ayrım söz konusudur. Bu ayrım, özerk grup ve çıkarlarını ve piyasa sistemini veya iktisadi hayatı kapitalist örgütlenme yoluyla korur.

Ancak liberal ve temsili demokrasi, vatandaşları karar alma süreçlerine sürekli dâhil edecek etkili bir sistem sunmamasından ötürü eleştirilir⁹. Liberal demokrasinin kısıtlılıklarına dair yapılan önermeler, halk katılımını doğrudanlaştıran modellerin geliştirilmesine katkı yapar.

Çağdaş siyasal düzende liberalizm temelli temsili demokrasinin geniş kabul gördüğü anlayış üzerinden, demokrasinin işlevselliği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Temsili demokraside katılımın, daha çok “merkezi-ulusal” düzeyde gerçekleştiği, oysa günümüz bilgi toplumundaki katılımın yerel düzeyde gerçekleşmesi gerektiği söylenebilir (Hatipoğlu, 2007: 68).

1.2.2.4. Katılımcı Demokrasi

Erken dönem demokrasi kuramları bireysel haklar ve çıkarları koruma ihtiyacı üzerinden gelişmiş, yeni dönem demokrasi kuramları ise alternatif bilgi alanına, bireyin ve toplumun gelişimi alanına odaklanmıştır (Heywood, 2012: 109). Katılımcı demokrasi modeli, parlamenter ya da temsili demokrasinin uygulanması konusundaki sıkıntıları giderme ve parlamenter sisteme alternatif geliştirme temeline dayanır. Nitekim Westminster Modeline dönük, özellikle yönetimin meşruiyeti eksenli, çok yönlü eleştiriler getirilmektedir. Vatandaşların çok uzun zaman aralıklarıyla sandığa gidip

⁹ Liberal demokrasiye yapılan eleştiriler ve liberal demokrasinin açmazları için Bkz: Sitembölükbaşı, Ş. “Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (10) 2005, 139-162.

seçim yaparak yöneticileri seçmesi ve sonrasında adeta kendi kaderlerini bu temsilcilerin ellerine bırakmaları çokça eleştirilmektedir. Katılımcı demokrasi modelinde halkın yönetime katılımı seçimden seçime ya da siyasi partiler aracılığıyla değil, sürekli olmalıdır. Toplumsal ve ekonomik alanda halk katılımı yüksek oranda sağlanmalı, oy kullanma hakkına sahip olan kişilerin oranı artırılmalı ve oy verenlerin kendilerini ilgilendiren konularda söz hakkı, irade oluşturma ve karar vermeye katılımı yaygınlaştırılmalı ve yoğunlaştırılmalıdır (Demir, 2010: 606). Halk kendini etkileyen her türlü siyasi oluşturma sürecine katılmalı ve iktidarı etkileyebilmelidir. Katılım sadece siyasi süreçlerle sınırlı olmayıp, toplumsal hayatın her alanında söz konusu olmalıdır (Dursun, 2012: 196). Katılıma yaptığı çok boyutlu vurgu yönüyle katılımcı demokrasi kuramı, daha çok normatif bir özellik taşır.

Fransız İhtilali'nin ardından özgürlük, eşitlik, adalet gibi kavramlar üzerinde yükselmeye başlayan demokrasinin, devlete karşı bireyin korunması düşüncesinin ötesinde şeyler sunması gerekmiştir. Locke ve Montesquieu'nun liberal ve koruyucu demokrasi adına yaptığı katkıları, Rousseau daha katılımcı ve doğrudan demokrasi yanlısı düşüncelerle geliştirmiştir. Rousseau'ya göre en iyi çözüm, halkın iktidarını doğrudan kullanması; eğer bunu yapamıyor ise seçtiği temsilcileri kontrol edebilmesi, istediği an görevden alabilmesidir. Bu düşüncelerine paralel olarak Rousseau, ulusun vekillerinin temsilci değil, ulusun memuru olduklarını söylemiştir (Kışlalı, 1991: 102). Özgürlük düşüncesinin gelişmesiyle, demokrasi ve katılım üzerine düşünceler de gelişmiştir. Benjamin Constant¹⁰, çoğunluğun demokrasinin azınlığı ezebileceği tehlikesine dikkat çekerek kent demokrasisine ve halkın yönetime sürekli katılması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda, önemli isimlerden bir tanesi de Amerikan demokrasisi üzerinde derin gözlemler yaparak, Amerikan demokrasisini Fransa demokrasisiyle karşılaştıran Alexis De Tocqueville'dir. Tocqueville Amerikalıların toplum ortamını açık bir demokrasi olarak gördüğünü ifade etmiştir. O'na göre politik dünyada eşitliğin sağlanabilmesinin yolu her yurttaşın politik haklara sahip olmasından

¹⁰ Fransız filozof, "The Liberty of the Ancients Compared with That of the Moderns" adlı çalışmasında modern ve eski anlayışları bakımından özgürlük ve demokrasiyi ele almış, özgürlüğün modern ve klasik kavramlarının özelliklerini tartışmaya açmış, modern özgürlük ve katılımı birleştirmiştir (Sartori, 1993: 308; Lomowa, 2010).

geçer. Tocqueville New England'daki adem-i merkeziyetçi yapının yurttaş örgütlenmelerine, sivil topluma ve yurttaşın kendi kendini yönetebilirliğine övgüyle yaklaşmış, bunun aksine merkeziyetçiliğin demokrasiye ve özgürlüğe darbe vurduğunu savunmuştur (Tocqueville, 1994).

Katılımcı demokrasi, sivil toplumu ve sivil toplumun bilincini önemser; çünkü bireylerin kendinden örgütlenmeleri ve bilinçlenmeleri etkin katılım için zaruridir. Bilinçli sivil toplumun oluşması, katılım kanallarının oluşturulması ve bu kanalların işlevsel kullanımı için önemlidir. Yerelde başlayan bilinçli sivil toplum örgütlenmesi kartopu şeklinde büyüme eğilimindedir ve nihayetinde ulusal ve ulusüstü bir güç haline gelebilir. Bu haliyle ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, vatandaşların ulusal ve küresel siyaset sürecine ve karar mekanizmalarına katılım olanağı sunar.

Katılımcı demokrasi, devlet-sivil toplum ilişkilerinin değişen ve küreselleşen toplumsal şartlara göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini, sivil toplumun kamu yönetimine ve siyasa oluşturma sürecine katılımını, farklılıkların tanınmasını ve dikkate alınmasını savunur (Dursun, 2012: 197). Katılımcı demokrasi kuramı; vatandaşların, toplumsal ve ekonomik alanda, katılımlarının mümkün olduğunca yüksek olmasını ister ve oy kullanma hakkına sahip olan kişilerin oranını genişletmek ve oy verenlerin kendilerini ilgilendiren konularda sahip oldukları söz hakkını, irade oluşturma ve karar vermeye katılımlarını yaygınlaştırmak ve yoğunlaştırmak eğilimindedir (Demir, 2010: 606).

1.2.2.5. Radikal Demokrasi Kuramları

Temsili demokrasinin içinde bulunduğu düşünülen meşruiyet krizinin nasıl aşılacağına dair tartışmalar, bir tür devlet-toplum ilişkisi olarak görülen demokrasinin geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuş, hem meşruiyet krizine çözüm olarak hem de mevcut liberal temsil sisteminden daha iyi bir demokrasi geliştirilmesi iddiasıyla radikal demokrasi kuramları oluşturulmuştur (Smith ve Wales, 2000: 52'den aktaran Coşkun, 2007: 17). Keyman (1998) radikal demokrasiyi, liberal demokrasinin demokratikleşmesi olarak görmektedir. Radikal demokrasi, siyasal hakları ve oy kullanma gibi prosedürleri demokrasinin bütünü ya da kesin şekli olarak görmeyip, liberal demokrasinin meşruiyet krizine cevap vermeyi ve demokrasinin özünde yatan

siyasal idealleri pekiştirmeyi amaçlar; bunu yaparken de kimlik ve farklılıklara önem vermektedir (Bulut, 2003: 53).

Radikal demokrasi, temsili demokrasi ve meşruiyet krizinin aşılması ile demokratik yönetimin normatif temelini belirleyen ilkelerin, normların, değerlerin saptanması şeklindeki iki temel soruna yanıt bulmaya çalışır (Keyman, 1998: 197). İnsanı ussal bir varlık olarak ele alan ve akılla her şeyin çözümlenebileceğini savunan modernite, geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin üzerine oturduğu değerler sistemini, kurumları ve anlayışları yıkmış, yerine bireysel özgürlüğü ve gelişmeyi akılcılığa dayandıran bir düşünce ve davranış biçimi getirmiştir (Dursun, 2012: 197-198). Radikal demokratların demokrasi görüşü; demokrasinin sadece siyasi alan gibi kısıtlı alanlarda değil, sosyal varoluşun tüm alanlarına uygulanması gerekliliğidir. Kendilerini post-Marksist olarak niteleyen Mouffe ve Laclau radikal demokrasi kuramı için önemli isimleridir. Mouffe ve Laclau ile ilgili Üstüner (2007: 317) şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Laclau ve Mouffe sosyalist projenin sadece sınıf temelindeki ilişkiyi değil, başka bağımlılık biçimlerini de kapsamı gerektiğini savunur ve sınıf kimliğinin ‘ayrıcılık’ konumu yerine kimlikler arasında ‘eşdeğerlik zinciri’ kurulması gerektiğini ileri sürerler. Farklı kimlik taleplerinin birbiriyle eşdeğer olarak eklemlenebilmesi ise yazarlara göre çoğulculuğu gerektirir. Bu noktada çoğulculuğu temel alan liberal demokrasiden öğrenilecek şeyler vardır; yazarlara göre sol, totaliterliğin trajik deneyimlerinden sonra liberal demokrasiye karşı farklı tutum geliştirmeli ve onun zayıf yönlerini olduğu gibi, güçlü yönlerini de fark etmelidir; ‘Solun görevi liberal-demokratik ideolojiden vazgeçmek olamaz, tersine onu, radikal ve çoğulcu demokrasi yönünde derinleştirmek ve genişletmek olmalıdır’ (Laclau ve Mouffe, 1985: 176). Bu da liberal demokrasinin tamamıyla yeni bir siyasal toplum biçimi ile yer değiştirmesiyle değil, bu geleneğin radikalleşmesiyle olabilir (Mouffe, 1992: 1). Radikal ve çoğulcu demokrasi anlamında sosyalist proje, modern demokrasinin (liberal demokrasinin) ideallerinden kopmamalı, ama bu ideallerin gerçekleşmesini sağlamalıdır (Mouffe, 2001-2002).”

İnsanlar kendi hayatlarını etkileyen her türlü karara katılma temel hakkına sahiptir; demokrasi de basitçe buna imkân sağlayan ve özgürlüğün dostu kolektif bir

süreçtir (Heywood, 2012: 106). Liberalizm ve bireycilik temeline dayanan modern demokrasi, bireyi ve bireyin özgürlüğünü vazgeçilmez seviyede önemsemekte, bireyi devletten ayırmaktadır. Bu bağlamda mevcut durumdaki demokrasi daha bireyci, daha özgürlükçü ve her bir yurttaşı daha fazla önemseyen bir eksenle ileri götürülmelidir. Rousseau, radikal demokrasi kuramının öncülü olarak kabul edilebilir. Rousseau yazılarında demokrasi kuramına vurgusunu radikal bir halk egemenliği öğretisi üzerine oturtmakta, iktidarın ve devletin gerçek egemenliğin halkta olduğu zaman meşru sayılabileceğini savunmaktadır (Schmidt, 2002: 63).

Radikal demokrasi kuramları, bireylerin özellikle günlük hayatlarını doğrudan etkileyen kurumlar üzerinde geniş şekilde yetkilendirilmesi halinde, bireylerin deneyimlerinin dönüştürücü etkileri olacağı varsayımına dayanır ve bu yetkilendirmenin olması halinde bireylerin daha fazla kamu yararını düşünür, daha hoşgörülü, daha bilgili, başkalarının çıkarlarına karşı daha nazik, bireysel şahsi menfaatleri için ise daha sorgulayıcı olmaya başlayacaklarını savunur. Radikal demokraside farklılıkların yaşaması için salt temsil yeterli görülmez (Warren, 1996: 241).

Radikal demokrasi, adem-i merkeziyetçilikle katılımın sağlanmasını ve böylelikle siyasi iktidarın mümkün olan en geniş biçimde dağıtılmasını savunan bir demokrasi türüdür (Heywood, 2012: 105). Radikal demokrasi, demokrasiyi sadece bireysel özgürlükler açısından değil aynı zamanda halkın çıkarlarını gerçekleştirecek bir araç olarak kabul etmektedir (Tunç, 2008, 1122). Özetle radikal demokrasi, “halkın karar mekanizmalarına daha etkin biçimde katılımını öngören ve demokratik kurumların bu esasa göre oluşturulmasını hedefleyen bir yaklaşımı ifade etmektedir” (Bulut, 2003: 53). Radikal demokrasinin, katılımcılık ön koşulu bağlamında en önemli niteliklerinden birini, müzakere süreçlerine verdiği önem olarak kabul etmek gerekmektedir (Erdem, 2011: 13).

Post-modernizm farklılıklara önem verir. Post-modernizm, bu farklılıkların muhafaza edilmesi gerektiği düşüncesiyle, devlet-toplum, kamusal yaşam-özel yaşam ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi gerektiğine işaret etmiştir. Radikal demokrasi, post-modern toplumun bu ilişkilerin yeniden düzenlenmesi paralelinde oluşturulmuş, demokrasinin temelini uzlaşmadan daha çok çelişkilerin ve farklılıkların tanınmasına

dayandıran bir anlayış olarak düşünülebilir. Liberal demokrasiyi, toplum içindeki farklılıkları bir potada eriterek aynılaştırdığı düşüncesiyle eleştiren radikal demokrasi savunucuları, farklılıkların ayrıcalık haline gelmeden, farklı kimlikler arasında oluşturulan diyalogla kamusal alanın kurulması gerektiğini söylerler (Dursun, 2012: 199-200). Sadece bireylerin ya da paydaşların farklılıklarını ve taleplerini dile getirebilmeleri yeterli değildir. Devletin kamu sektörünün hem kendi içindeki hem de vatandaşla olan ilişkiler bağının farklılıklara açık ve katılımcı olacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve örgütlenmesi gerekmektedir. Bu ilişkiler ağının yeniden toplumdaki farklılıklar lehine düzenlenmesinde farklı katılım araçlarının çift yönlü (vatandaş-devlet, devlet-vatandaş) katkı sağlayabileceği dikkatten kaçmamalıdır.

Radikal demokrasi kuramlarının, “müzakereci demokrasi”, “agonistik demokrasi” ve “örgütsel demokrasi” olmak üzere temelde üç temel başlık altında incelendiği ve bu yaklaşımların liberal demokrasinin günümüzde yaşadığı meşruiyet krizine normatif yanıtlar sunabileceği söylenebilir (Coşkun, 2007: 18-24).

1.2.2.5.1. Müzakereci Demokrasi

Katılım tartışmalarıyla birlikte önem kazanan diğer bir kavram da “tartışım” ya da “müzakere”dir (deliberation). Tartışım/müzakere, kişinin kendi talepleri kadar başkalarının taleplerine de gönderme yapan, tarafların gerekçelerle ikna edilmeye açık olması anlamına gelen toplumsal işbirliğine yönelik belli bir tutuma işaret eder ve iyi niyetli görüş alışverişine dayanır (Habermas, 2012: 156). Tartışmacı politika belirlemenin daha somut bir hal alması, şüphesiz iletişim kanallarının çeşitliliğine ve bunların aktif, kurumsal kullanımına bağlıdır.

Müzakere, bir konuyla ilgili karşılıklı fikir alışverişinde bulunmayı ifade eden bir kavramdır. Demokrasinin temelinde uzlaşma yatar. Görüşlerin karşılıklı özgürce ifade edilmesi ve bu görüşlerin dikkate alınması, uzlaşmacı bir davranıştır. Müzakereci demokrasi, katılımcı demokrasi yaklaşımlarından önemli bir tanesidir. Vatandaş ve devlet arasında iyi örgütlenmiş bir sivil toplumun varlığına, halkın karar alma süreçlerine katılımına işaret eder.

Müzakereci demokrasi de, liberal demokrasinin toplumsal ve bireysel sorunlara cevap verememesi ve meşruiyet krizi karşısında öne sürülen alternatif bir modeldir. Müzakereci demokrasi savunucularına göre, liberal demokrasinin aksayan yönleri özetle şunlardır (Derdiman, 2006: 91'den aktaran Tunç, 2008):

- Liberal demokrasi, bireysel niteliği ve vatandaşlarla arasında kurduğu sözleşmeye dayalı bağ nedeniyle azınlık hakları, cinsiyet ayrımcılığı, etnik farklılıklar gibi konularda çözüm üretmekten uzak kalmaktadır.
- Liberal demokraside düzenli seçimlerin yapılması halkın katılımı sağlamakla birlikte, vatandaşların kendileri adına alınan kararlarda etkileri çok azdır ve vatandaşların niyetleri ile onlar adına yapılan siyasal kararlar arasında fark bulunmaktadır; çünkü temsilcilerin faaliyetleri, bakış açıları ve çıkarları, vatandaşların niyet ve bakış açılarından uzaktır.
- Çoğunluğu ele geçirecek iktidar olan siyasi partinin, bütün yönetim organlarını ele geçirmesi ve iktidar olmaktan kaynaklanan yetkilerini azınlığın çoğunluğun sağladığı haklara ulaşmasını engellemek için kullanması eşit olmayan sonuçlar yaratmakta, demokrasi adil, eşit ve açık tarzda işlememektedir. Yöneticilerin kendi çıkarlarına göre hareket etmeleri, vatandaşa sorumlu oldukları esastan uzaklaşarak yaptıkları hesapsız icraatları ve vatandaşı bilgilendirmemeleri demokratik kurumlara olan güveni sarsmaktadır.
- Çoğunluk yönetimi veya vatandaşlar arasında eşit güç olmamasından kaynaklanan iktidar paylaşımının uygulamada yarattığı sorunlar sosyal dengesizliklere yol açmaktadır.
- Sivil toplum ve siyasi kurumlar içerisinde mevcut olan eşitsizlikler sosyal tercih mekanizmalarının tarafsızlığını etkilemekte, karar alma süreci oluştukları ortamın özellikleriyle değil sadece tercihlerin bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır.
- Eşit oy verme ilkesi demokratik katılımı ve katılım bilincini sağlamak ve çoğunluğun iradelerinin siyasal sürece yansımaya neden olmakla birlikte, çoğunluk sağlayamamış farklı görüş ve eğilimlerdeki alt kültür gruplarını sürecin dışında bırakmaktadır.

Liberal sistemi eleştirenler tarafından alternatif bir model olarak öne sürülen model müzakereci demokrasi anlayışıdır. Müzakereci demokrasi, vatandaşların bilgilendirildiği ve birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunduğu, toplumla ilgili görüşlerin oluşturulmasına katıldığı, siyasi süreçlere dâhil olduğu bir modeldir. Bu niteliği itibarıyla müzakereci demokrasinin doğrudan demokrasi uygulamasına temsili demokrasiden yakın olduğunu söylemek mümkündür. Müzakereci demokrasi, temsil esasını yerine vatandaşların karar alma sürecine katılımına yani kararların müzakere ile oluşmasına vurgu yapmaktadır. Müzakereci demokraside, yönetime ve karar alma sürecine vatandaşın katılımı beklenmektedir. Müzakere süreci, ortak değerlerin oluşturulması, toplumsal kazanımlar edinilmesi, katılımcıların ortak faydaya ulaşmaları ve bu süreçte etkileşimde bulunmaları adına önemlidir.

Greiff müzakereci demokrasinin ideal ilkelerini şu şekilde belirlemiştir (Greiff, 2000: 403' den aktaran, Sitembölükbaşı, 2005: 149-150): i) Müzakere süreçleri tartışma şeklinde, önermeleri eleştirel biçimde ortaya koyan ve doğruluklarını sınavan taraflar arasında görüş alışverişi şeklinde gerçekleştirilir. ii) Müzakereler belirli sınırlar içinde halka açık olarak yapılır; kural olarak hiç kimse dışlanmaz. Kararlardan etkilenecek olan herkes müzakereye eşit olarak girme ve katılma olanağına sahiptir. iii) Müzakereler herhangi bir dış baskı olmaksızın ve katılımcıların eşitliğini bozmayacak şekilde serbest olarak yapılır.

Müzakereci demokrasi, liberal demokrasi anlayışının ötesinde, onu aşmaya çalışan ve hem meşruiyet hem de motivasyon krizini ortadan kaldıracak bir devlet-sivil toplum-ekonomi ayrımını savunur (Coşkun, 2007: 36). Müzakereci demokrasinin, her türlü sorunların çözümünde karşılıklı görüşmeye ve danışmaya ağırlık veren bir yaklaşımı esas aldığı ileri sürülmektedir (Tunç, 2008: 1124).

1.2.2.5.2. Agonistik Demokrasi

Agonistik demokrasi, çelişkileri ve çatışmaları ortadan kaldırmak, bertaraf etmek yerine demokratik bir projenin gerçekleşmesi için kimlik ve farklılık ilişkisi temelinde birbiriyle çatışan unsurları harekete geçirerek çatışmacı bir mutabakat/oydaşma ortamı oluşturma amacı taşır (Coşkun, 2007: 79). Agonistik

demokrasi, kamusal alanın farklı kimlik talepleri bağlamında düşünülmesi, farklılıkların siyasallaşması gerekliliği kabulü düşüncesiyle dikkat çeker (Erdem, 2011: 14).

Connolly (2002: x) agonistik demokrasiyi; kimliğin hayattaki gerekliliğini teyit eden, dogma haline getirilmesine karşı çıkan ve insan yaşamının çeşitliliğini koruma kaygısını kimlik ve farklılık arasındaki karşılıklı bağımlılık ve mücadeleyle birleştiren bir siyasi düş olarak tanımlamaktadır. Agonistik demokrasi, toplulukçu demokrasi idealizminden, insan onuru kaygısını rasyonel uzlaşma arayışı ile eş tutmayı reddetmesiyle ayrılır. Rakipler açısından çatışmacı ilişkiler için politik alan açar. Demokratik agonizm sosyal alanı tüketmez. Diğer birleşme ve ayrılma modelleri için yer bırakır; ama politik karşılaşmanın amaçladığı uzlaşma ideallerini bozar. İnsan onurunu desteklemenin önemli bir yolunun birleşen ve tartışan seçmenler arasında agonistik yaklaşım geliştirmek olduğunu savunur. Ayrıca agonistik demokrasi demokratik bireyciliğin politik minimalizminden ayrılır. Agonistik demokrasi, demokrasinin devletin kamu kuruluşlarına hapsedilmesine karşı çıkar (Connolly, 2002: x-xi).

Agonistik demokrasi, tartışmanın diğer bütün politik bakış açılarının üstünde öneme sahip olduğu bir model olarak yorumlanabilir. “Agonistik bakış açısı”, diğer yandan, bir kentli değeridir. İnsanların farklı kaynaklara saygı duymalarını, fark çizgisinde karşılıklı saygı geliştirmelerini ve genel politikalar ortaya koymak için daha büyük grupların görüşmelerini sağlar (Connolly, 2002: xxv-xxvi).

Mouffe, agonizma ile birlikte antagonizma kavramını da açıklar. Agonizm rakipler arasındaki mücadele ise antagonizm de düşmanlar arasındaki mücadeledir. Agonistik çoğulculuğun amacı demokratik siyasaları antagonizmadan agonizmaya dönüştürmektir. Agonistik çoğulculuk, demokrasinin temel güncel sorunlarının izlenmesinde yardımcı olacak, kimlikler üzerinden oluşturulacak demokratik projelere olan tutkuyu hareketlendirecektir (Mouffe, 2000: 16). Mouffe’a göre uzlaşmaz olmakla birlikte aynı politik alanı paylaşan ve birbirinin meşruiyetini kabul etmiş, agonistik rakipler demokrasinin olmazsa olmazıdır. Ona göre bu sağlanmazsa antagonizma doğar ve antagonizmayı terbiye ederek onu agonizmaya dönüştürmek demokrasinin görevidir (Mouffe, 2005: 20).

Özetle, agonistik demokrasi, radikal demokrasi hedefinin gerçekleşme koşullarını, çeşitlilik, çoğulluk ve çatışma olarak görür. Buna göre siyaset, bir çatışma ve antagonizmalar sürecidir (Yeğen, 2000-2001: 183'den aktaran Erdem, 2011: 15). Toplumsal bir uzlaşmaya mesafeli tutumuyla da, müzakereci demokrasiden ayrılmakta; böyle bir uzlaşmanın normatif demokrasi algısına zarar vereceğini savunmaktadır. Radikal demokrasi bireyin itaatsizlik cesaretini gerekli kılan bir iktidar formudur (Erdem, 2011: 15).

1.2.2.5.3. Örgütsel (Associative) Demokrasi

Sivil toplum, üçüncü bir sektör olarak önem kazanmakta, devlet karşısında bir alternatif olarak sunulmaktadır. Örgütsel demokrasi; siyasal toplum, sivil toplum ve piyasa arasındaki işbirliğine vurgu yapar ve demokrasiyi bu alanlar arasındaki ilişkiler arasına koyar. Örgütsel demokrasi bu yönüyle müzakereci ve agonistik demokrasi kuramlarından ayrılır; çünkü her ikisi de bu üç alan arasına keskin ayrımlar koyup müzakere ve çatışmayı ve bunlardan çıkacak demokrasiyi sivil toplum alanına yerleştirir (Coşkun, 2007: 85). Örgütsel demokrasi kuramının geliştirilmesine Paul Hirst, Joshua Cohen ve Joel Rogers önemli katkılar yapmışlardır.

Örgütsel demokrasi bir kaç ülkede politik reform doktrini olarak ortaya çıkmıştır. Örgütsel demokrasinin temel iddiaları şunlardır: devletin kompleks yapısına karşılık mümkün olduğunca çok sosyal aktivite, kendi kendine yönetilen gönüllü örgütlere devredilmelidir. Çünkü böyle yapmak devletin karmaşasını azaltır ve klasik temsili demokrasinin mekanizmalarının daha iyi çalışmasını sağlar. Kendi kendini yöneten gönüllü örgütler sadece formel devlet yapısında değil, mümkün olduğu yerde hiyerarşik tüzel erk formlarının yerini almalıdır. Böylelikle etki altında kalan çıkar sahiplerinin sesinin duyulması ve hükümetin toplum genelinde kabul görmesi sağlanır. Ayrıca gönüllü örgütler sağlık desteği, eğitim ve refah gibi birçok temel toplumsal işlev için hizmet sağlamalı ve kamusal kaynaklardan faydalanmalıdır (Hirst, 2002: 409).

Örgütsel demokrasi, son dönemde kurumsal çoğulculuğun en öne çıkan biçimidir. Örgütsel demokrasi; tüm inançlara, kültürel çoğulculuğun etnik ve ulusal görüşüne hitap etme değeri taşır. Kurumsal çoğulculuğun modern öncesi ve daha eski versiyonları ile karşılaştırıldığında; Hirst açıkça örgütsel demokrasinin temsili

demokrasinin yerine geçmemesi ama liberal anayasal devletlerin sınırlı fonksiyonları içerisinde büyük bir tamamlayıcı olarak anlaşılması gerektiğini belirtmiştir (Hirst, 1994: 19). Hirst'in örgütsel demokrasisi belki de daha verimli kurumların gelişmesi ve azınlıkların birleşmesi için politikaların geliştirilmesi konusunda yakın zamandaki siyasal kuramlar arasında en ümit verici olanıdır (Bader, 2001: 187).

Hirst, devlet ve ekonominin, sosyal ve ekonomik verimliliğin ve yönetişimin sağlanması için birliklere/örgütlere/ilişkilere (associations) çok daha büyük rol verilerek yeniden yapılandırılması gerektiğini savunur. Bu rol, gönüllü kendi kendini yöneten örgütlerin adım adım ve devamlı olarak ekonomik ve siyasi ilişkilerin demokratik yönetişimin birincil yolu haline geleceği temeline dayanır. Hirst, bunun nasıl olacağına dair öneriler sunar. Öncelikle devlet bazı fonksiyonlarını bu tür örgütlere devretmeli ve kamu finansmanının bu örgütler tarafından üstlenildiği mekanizmalar oluşturmalıdır. Sivil toplumda örgütsel bir düzenin oluşturulması; örgütsel iktisadi teşebbüsler için alternatif müşterek finansman kaynaklarının, gönüllü yardım kuruluşlarının ve işleri etkin biçimde yönetip yürütecek personelin ve buna benzer faaliyetlerin yapılandırılmasını gerektirir (Fung, 2003a: 526-530).

Hirst, örgütsel düşünce ile çoğulculuğu birleştirmiştir. Hirst, hem bir analiz hem de siyasi partilerin faydalanabileceği talimatlar dizisi oluşturmuştur. Hirst, İngiliz toplumunun merkezileştiğini, açıklanamaz ve anlaşılamaz olduğunu, vatandaşlarla bir araya gelmenin ve her çeşit yurttaşla etkileşime geçilmesinin ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bürokrasi yurttaş sorumluluğunu alır götürür ve insanları birbirlerine karşı duyarsızlaştırır. Ekonomi istenilen etkiyi yaratmaktan uzaktadır ve verimsizleşmiştir. Tam istihdam konusundaki başarısızlık ve sermayenin adaletsiz dağılımı önemli sorunlardır. İnovasyondaki eksiklik, kötü yönetim ve eksik kalite mağduriyet yaşatmıştır. Ayrıca büyük şirketler de merkezileşmiş karar verme mekanizmaları ile aşırı bürokratikleşme eğilimi içine girmişlerdir. İşsizlik, gelir eşitsizliği ve yaşamın farklı alanları arasındaki gerginlikler gibi etkenlerden dolayı toplumda büyüyen huzursuzluk ve problemler yaşanmıştır. Hirst'ün çözümü, çok paydaşlı yönetişim için, hem sektörel hem de federal, geniş alanlar ayrılması üzerine odaklanmıştır. Ekonomiyle ilgili, Hirst örgütlerin daha hesapverebilir olmasını, çoğulculuğu esas alarak, daha işbirlikçi ortak yapıların oluşturulmasını istemektedir. Ekonomi, topluma ve

demokrasiye yerel, bölgesel, ulusal ve sektörel düzeyde düzenleyici ve eşgüdümleyici kurumlar vasıtasıyla yerleştirilecektir. Sonuç olarak bilgi akışında hesapverebilirliği ve etkinliği geliştirecek bir artış olacaktır. İnsanların farklı ihtiyaçları ve beklentileri, gönüllü olarak seçilen örgütler aracılığıyla sağlanabilir. Bu gibi örgütler, üyeleri için, onların tercih ettikleri odak temelinde, örneğin yaşam tarzı ya da inançlar gibi, rekabet içerisine girebilirler. Hirst, farklı insanların günlük hayatlarında ve iş yaşantılarında yetkilendirilmesini, ekonomi üzerinden işbirliğinin ve koordinasyonun sağlanmasını istemektedir (Westall, 2011: 10-11).

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİ DİSİPLİNİNİN DÖNÜŞÜMÜ VE YÖNETİŞİM YAKLAŞIMI

Kamu yönetimi disiplini, yönetime vatandaş katılımını ön planda tutarak dönüşmektedir. Yönetişim, katılım ve demokrasiye vurgu yapar. Bu bağlamda kamu yönetiminde katılımcılığın sağlanması, demokrasinin geliştirilmesi gerekmektedir. Birinci bölümde ele alınan katılımcı ve radikal demokrasi kuramları da kamu yönetiminde katılımcılığın gelişmesine katkı sunabilir. Bu bölümde 20. yüzyıldan günümüze kamu yönetimi örgütünün faaliyet ve inceleme alanlarında yaşadığı değişime değinilerek, kamu yönetimi paradigmasının yönetimden yönetişime yaşadığı katılım odaklı dönüşüm ve demokrasi-kamu yönetimi ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

İdeal bir yönetim sistemi arayışı, yüzyıllardır devam etmekte ve bu arayışın doğurduğu denemeler, doğrudan kamu yönetimini etkilemektedir. Nüfus artışı, sınırların genişlemesi, sanayileşme, teknoloji gibi toplumsal olgular yönetim ölçeğini de genişletmiştir. Kamu yönetimleri değişimden çokça etkilenir. Son yıllarda yönetimden yönetişime hızlı geçiş yaşayan kamu yönetimi örgütü, farklı değerlerle tanışmıştır. Yönetişim bünyesinde, ideal bir yönetim düzeni için çeşitli ilkeler barındırmaktadır. Katılım da bu ilkelerin başında gelmektedir. Daha önceleri siyasal süreçlerin içerisinde değerlendirilen demokrasi ve katılımın, artık yönetsel süreçlerin içerisinde değerlendirilmesi, kamu yönetimi örgütüne yeni bir sorumluluk getirmiştir. Aslında burada yenilikten ziyade, kamu yönetiminin esas rol ve görevlerini hatırlama, yerele ve vatandaşa önem verme, adem-i merkezîyetçi yapıyı tekrar anma durumu söz konusudur. 21. yüzyıldaki yeni yaklaşım, merkezi yönetimin demokratikliğinin ve meşruiyetinin yolunun aslında yerelden geçtiğini, devletin bekasının ve başarısının aslında bireylerin mutluluğuyla paralel olduğunu ve yerel yönetimlere verilen değeri yeniden hatırlatmıştır. Bu bağlamda iktidar, meşruiyet, katılım ve demokrasi sorunu salt bir siyasal sorun olmaktan çıkmaktadır. Diğer bir deyişle de, kamu yönetimi ve siyaset için

yapılan saha ayırımı geçerliliğini yitirmektedir. Siyasaları oluşturan da, kararları alan ve uygulayan da kamu yönetimi örgütünün parçalarıdır. Değişen kamu yönetiminin amacı da bu parçalara vatandaşı eklemlmek, sorumluluğu paylaşmak, demokratikleşmeyi ideale yaklaştırmaktır.

2.1. 20. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE KAMU YÖNETİMİ

1648 Vestfalya Barışı'ndan egemenlik dayanağını aldığı kabul edilen modern “ulus devleti”, feodal düzenin kalıntıları üzerine kurulmasına koşut, yönetsel anlamda çoğunlukla zayıf yapıda kaldığı söylenebilir. Bu sebeple devletler, kamu yönetimi örgütünün yapısal ve işlevsel¹¹ yönüyle geliştirilmesine yönelik destek vermişler ve bu alanda çalışmışlardır (Özel ve Eren, 2008: 1-2).

Tarihin son yüzyılında toplumsal değişimin ulaştığı hız ve bu durumu yaratan küresel güncelleşmelerin kabulüyle geleneğin yerini modernin alması, başta siyaset alanı olmak üzere, her alanda kendisini göstermiştir. Öyle ki 20. yüzyılın son yılları komünizmin yıkılışına, Soğuk Savaş'ın sona ermesine, küresel ekonomik bir birliğe, özellikle üretimde ve iletişimde teknolojik bir devrime sahne olmuştur. Bu devrimi tecrübe eden dünya, değişiklikleri çok da yadırgamayıp hızlı bir şekilde uyum sağlayarak değişime dair esnekliğini de göstermiştir. Bu esneklik küreselleşmenin genel kabulünü, kitle iletişim araçlarının ve siyasi iletişimin yeni formlarının ortaya çıkmasının etkilerini, bölgeselleşmeyi, demokratikleşmeyi ve yönetimden yönetişime geçişi eski olanın yerine getirmiştir (Heywood, 2007: 15).

Kamu yönetimi incelemeleri 1770'lerde Kameralizm ile başlamış olup, inceleme ve reform süreci o zamandan günümüze aralıksız devam etmektedir. Kamu yönetimi disiplininin ortaya çıkmasında ve dönüşümünde, yönetim olgusunda yaşanan gelişmelere koşut, farklı yaklaşımların rolleri olmuştur. Kamu yönetimi disiplini incelenirken siyaset-yönetim ikilemi, idare hukuku (hukuksal-tarihsel yaklaşım),

¹¹ Devletin yapısal ve işlevsel iki boyutu olduğu kabul edilirse, devletin yapısını kamu yönetimi düzeni ve bunun parçaları oluştururken, devletin işlev boyutunu da devletin siyasa oluşturma, uygulama ve hizmeti halkla buluşturma süreci oluşturur.

biçimsel kural ve özelliklere sahip verimli ve etkili çalışan bir örgüt (geleneksel yaklaşım), örgütte yer alan bireylerin davranışları (sosyo-psikolojik yaklaşım), sosyal ve çok yönlü bir sistem (sistem yaklaşımı) ve kültürler ve toplumsal değerler (ekolojik yaklaşım) gibi farklı perspektiflerden ele alınarak, disipline derinlik kazandırılmıştır (Tortop vd., 2010).

Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan algı değişimi ile “Bırakınız yapınlar!” düşüncesi yerini toplu hareket düşüncesine bırakmıştır. Teknolojinin, iletişimin ve ulaşımın gelişmesi, kişilerin ve düşüncelerin hızlı mobilizasyonu, sanayileşmiş ülkelerde yaşanan kentleşme süreci ve ön plana çıkan ekonomik çıkarlar kamu yönetimi örgütü üzerine yapılan araştırmaları arttırmış, kamudaki reform sürecine ön ayak olmuştur (Özer, 2005: 88-89). Kamu yönetimi alanında 20. yüzyıldan bu yana yaşanan dönüşüm genel olarak üç aşamada incelenebilir. Bu aşamalardan ilki 20. yüzyılın başında Woodrow Wilson’un yönetim-siyaset ayrımıyla başlar. Bu dönemde ekonomik faaliyetlerin yasal sınırını devlet belirlemekte, yönetimin bilimselliği ve Taylorizm ön plana çıkmaktadır. Kent yönetimi hareketi, kamu yönetiminde profesyonelleşme, kamu hizmeti reformu bu dönemde öne çıkan konulardır. ABD bu sürece damgasını vurmuş, 1929 Buhranı sonrası yeni düzene ilişkin düzenlemeler ses getirmiştir. İkinci aşama, II. Dünya Savaşı’nın hemen akabindeki durgunluk dönemidir. Bu dönem aynı zamanda kamu yönetiminin kendini sorgulama dönemi olarak görülebilir (Özer, 2005: 99). Devletin üretim ve talep dengesini kurması gerektiği düşüncesi paralelinde sosyal refah devleti ilkesi benimsenmiştir. Devletin büyümesi, ABD’deki sosyal programlarda, ulusal savunma projelerinde ve kamu görevlisi sayısında yaşanan artış ile yoğun kentleşme (Özer, 2005: 89) bu dönemin özellikleri arasında sayılabilir. Bu dönemde kamu yönetimi ile siyaset bilimi ayrılmaz bir bütün olarak görülmektedir. Üçüncü aşama ise 1970 sonrası dönemi kapsar. Strateji kavramının gelişmesi, özel sektör yönetim anlayışının kamuda uygulanabilmesi üzerine yapılan çalışmalar, küçük devlet-güçlü piyasa anlayışı bu dönemde öne çıkmıştır. Devlet piyasaya müdahale etmemeli, sadece düzenleyici bir rolde olmalıdır. Siyaset ve yönetim ayrımı yeniden tartışılmakta, karar alma ve siyaset belirleme alanı siyaset alanını, gerekleri karşılama ve uygulama

alanı da yönetimin görev alanına girmelidir düşüncesi savunulmaktadır (Özel ve Eren, 2008; Özer, 2005).

Kettl (1990: 412), II. Dünya Savaşı sonrası on yıllarda kamu yönetiminin üç önemli düşünsel sorgulamayla karşılaştığını söyler. Kettl'a göre bunlar; i) uygulama/icra etme yönüyle sorgulanması; kamu örgütlerinin neden kötü performans sergileyen, iyi işlemeyen örgütler olarak görüldüğünün açıklanması, ii) kamu işletmeciliği açısından sorgulanamaması; üst düzey kamu görevlileri için uygulamalı rehberler geliştirme arayışı; iii) rasyonalist sorgulama; pozitivist/minimalist kuramın bürokratik davranışa yaklaştırılması şeklindedir.

II. Dünya Savaşı'nın sonundan beri hem Avrupa'da hem de Amerika'da kamu yönetimi disiplininin kimlik krizi yaşadığı kabul edilmektedir. O günün tartışması da kamu yönetiminin diğer disiplinlerden yeterince bağımsız ve bir bütün olup olmadığı üzerine yapılmaktaydı (Raadschelders, 1999: 281). 1948 yılına gelindiğinde kamu yönetiminin, akademik disiplini hafif belirginleşmiş, ulusal farklı geleneklere sahip bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu farklı gelenekler; kamu gücünün kullanımını "hukuka" dayandıran Kıta Avrupa'sı geleneği, öğretiyi "tarih" ve "felsefe" temelinde gören İngiliz geleneği ve "bilgi-beceri" üzerinde uzmanlaşmayı amaçlayan Amerikan geleneğidir (Hood, 1990: 9). Kamu yönetimi öğretisinin daha çok Amerikan geleneği çizgisinde ilerlediği, ancak Kıta Avrupa'sı ve İngiliz geleneklerinden de beslendiği söylenebilir.

Woodrow Wilson'un "Yönetimin İncelenmesi" çalışmasının ardından, siyaset-yönetim ayrımı yapılmaya başlanmıştır. Bundan sonraki kabul, kararların siyaset sahnesinde alındığı, alınan bu kararların da yönetim tarafından uygulandığıdır. Ancak geldiğimiz noktada bu ayrımın keskin bir şekilde yapılamayacağı görüşü ağır basmakta, kararların kamu yönetimini dışarıda bırakan bir süreçte alınamayacağı düşüncesi kabul görmektedir. Bu durum da kamu yönetimi disiplininin inceleme alanının genişlemesine, salt örgüt temelli yaklaşımların dışına çıkılarak siyasal, sosyolojik, iktisadi temelli araştırma alanlarının kamu yönetimi disipliniyle yapılması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Kamu yönetiminin ve inceleme alanının ne olduğu konusunda, döneminin

Amerikalı meslektaşlarından farklı düşünen, Dwight Waldo'nun görüşleri önemlidir. Waldo alışlagelmişin dışına çıkarak, kamu yönetiminin sadece kamu örgütleriyle sınırlı bir alan olmadığını ilk eserlerinden başlayarak dile getirmiştir. O'na göre kamu yönetimini yapısal-işlevsel çözümlenmelerle ve kültürle tanımlama fikri kesin bir kamu yönetimi tanımı için yetersizdir (Waldo, 1955: 11). Waldo kamu yönetiminin siyaset, felsefe, demokrasi, sosyoloji, tarih, ekonomi gibi aktörlerden bağımsız düşünülmemeyeceğini dile getirir ve kamu yönetiminin siyasal pencereden incelenmesi gerektiği üzerinde ısrarla durur. Waldo ısrarla siyaset-kamu yönetimi ayrımını reddeder ve siyaset bilimi ile kamu yönetimini ilişkilendirir (Özgür, 2003: 187). Waldo'nun bu yaklaşımı, demokratik kamu yönetimi anlayışını geliştirmiştir. Siyasette iyi yönetimin nasıl olacağına dair sorulan soruların aslında doğrudan kamu yönetimine ilişkin sorular olduğu yadsınmamalıdır.

Dünyanın hızlı değişimi; siyaset, toplum, yönetim ve ekonomi dinamikleriyle gerçekleşmektedir. Bu baş döndürücü hızdaki değişim, kamu yönetimi örgütünü ve disiplini çift taraflı olarak etkilemektedir. Kamu yönetimi örgütü, yönetim fonksiyonu açısından hem bu hızlı değişimin karar verici ve uygulayıcı tarafıdır hem de bu kararlardan doğrudan etkilenen örgüttür. Kamu yönetimi disiplini de bu süreci inceler ve sürece katkılar yapar. Bu açılardan bakıldığında hızlı değişimden en çok sorumlu olan da en çok etkilenen de kamu yönetimleridir. Sorumlu ve etkilenen pozisyonuyla kamu yönetimi, çeşitli sorunlarla ilgilenmekte ve çözümler aramaktadır. Bu sorunlar kamu yönetiminin ontolojik özelliğinden kaynaklanmasının yanında yaşanan hızlı değişimle de ilgilidir ve devingendir.

Eski çağlara nazaran içinde bulunduğumuz modern ve post-modern düzenin en önemli özelliği insanlığa, sistemlere yaşattığı hızlı değişim ve sunduğu yeniliklerinin çeşitliliğidir. Bu hızlı değişime ayak uydurmak hem zaruri hem de zorlu bir süreçtir. Tüm sistemler ve düzenler gibi toplumsal, siyasal, iktisadi, kurumsal, örgütsel ve yapısal düzenler/sistemler de bu değişimi yaşamış ve hâlâ yaşamaktadır. Çağın en çarpıcı

kabulü de “değişimin hayatın yasası olduğudur¹²”. Kamu yönetimi örgütü ve paradigması da koşulların gerektirdiği şekliyle etkili bir “dönüşüme” uğramıştır. Nitekim Weber’in yasal kurumun (geniş kapsamıyla devletin) kriterlerini açıklarken bireylerin gönüllü organizasyonlarda olduğu gibi kendi özgür iradesiyle orada bulunmasının ve kuralların oluşturulmasında yer almasının bir önemi olmadığı düşüncesi (Weber, 2012: 40) ve kabulü artık geçerli değildir. Bireyin devlet için varlığı yerine artık hakim olan düşünce devletin birey için var olması gerektiğidir. Statükocu, değişime direnen kamu yönetimlerinin diğer sistem ve kesimlere nazaran koşullara duyarlılık düzeyi, yani esnekliği, çok daha düşük olduğu için çevresel koşulların değişimine uyum göstermeleri ve dönüşüm yaşamaları güçtür (Aykaç, 2001: 123).

Klasik kamu yönetimi anlayışının kabul gören önermelerinin gelişen ve büyüyen, giderek de hantallaşan yönetim mekanizmaları için geçersiz kalması sebebiyle klasik Weberyen kuram 1960’lı yılların sonlarına doğru eleştirilmiş, ilerleyen süreçte yönetimin ve yönetim süreçlerinin yeniden yapılandırılması üzerinde durulmuştur. Tüm bu değişimin nedenselliği, ideal bir toplumsal ve yönetsel düzenin arayışı ile ilgilidir. Daha önce de ifade edildiği gibi ideal bir sistem arayışı, çok eski ve kroniktir.

Bugüne kadar insanlık ideal bir yönetim ve toplum düzeni arayışı içinde olmuştur. Geldiğimiz noktada, ideal devlette olması gereken özellikleri Aktan (2005b: 377-381);

- Devlet sosyal konsensusa dayalı bir kurum, yani anayasal, olmalıdır.
- Devletin sahip olduğu güç ve yetkiler tek bir elde toplanmamalı, yasama, yürütme ve yargı organları arasında dağıtılmalı, kuvvetler ayrılığı uygulanmalıdır.
- Devletin sahip olduğu güç, yetki, görev ve fonksiyonlar yerel yönetimlere ve diğer devlet birimlerine aktarılmalı, adem-i merkeziyetçilik uygulanmalıdır.

¹² John F. Kennedy Frankfurt konuşmasında değişime dair “Change is the law of life” cümlesini kullanmıştır. Bkz: Address in the Assembly Hall at Paulskirche in Frankfurt. June 25, 1963

- Hukuk devleti ilkesi benimsenmeli, devletin sahip olduğu siyasi güç ve yetkilerin çerçevesi ve sınırları mutlaka devlet anayasası içinde belirlenmelidir.
- Devletin sahip olduğu ekonomik güç, yetki ve fonksiyonların çerçevesi ve sınırları mutlaka devlet anayasası içinde belirlenmelidir.
- Devlet demokratik olmalı, halk egemenliğine dayanmalıdır.
- Devletin piyasa ekonomisinin işleyişine ve fiyat mekanizmasına müdahaleleri ancak gerektiğinde ve çok sınırlı düzeyde olmalıdır.
- Devlet özel teşebbüslerin daha iyi ve etkin biçimde sunabilecekleri mal ve hizmetleri üretmekten kaçınmalı, bunun yerine piyasa ekonomisinde oyunun kurallarını tespit etmeli, yani iyi bir hakemlik görevinde bulunmalıdır.
- Devlet, vatandaşa karşı açık ve şeffaf olmalıdır.
- Devletin asıl varlık sebebi, bireylerin haklarının ve özgürlüklerinin korunmasıdır.
- Devlet tarafsız ve laik olmalı, dinsel kurallara bağlı olarak değil, bireylerin özgür düşünceleriyle oluşturdukları hukuk kuralları vasıtasıyla yönetilmelidir.
- Devlet çoğulculuk anlayışını benimsemeli, cinsiyet, ırk, din, dil, etnik köken farkı gözetmeyen bir kurum olmalıdır.
- Devlet tüm vatandaşların her türlü sorunlarını çözecek, paternalist bir kurum olmak yerine, gözetilmeye ve korunmaya muhtaç bireylere destek sağlamakla sorumlu bir kurum olmalıdır.
- Devletin gelir ve gider prensibi birbirine denk olmalıdır.
- Devlet küresel bütünleşmeyi ve ilişkileri sağlamalıdır.
- Devlet evrensel değerlere sahip bir kurum olmalıdır.
- Devlet meritokratik anlayışa sahip olmalıdır.
- Devlet katılımcı, katılıma dayalı bir kurum olmalıdır.

- Devlet yönetiminde kalitenin arttırılması ve geliştirilmesi için toplam kalite felsefesinin benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

İdeal bir devlette olması gerekenler şüphesiz güncellenmektedir. Ancak demokratik bir devletin temel özelliği halkın egemenliğine dayalı, çoğulcu, anayasal, vatandaş odaklı, şeffaf ve katılımcı oluşudur. Demokratik yönetimlerin devletler tarafından genel kabul görmesi, dünyadaki demokratik eğilimleri ve talepleri gün geçtikçe arttırmakta, ideal bir demokratik devletin taşıması gereken özellikleri çoğaltmaktadır. Bu noktada küreselleşmenin katkısı da bulunmaktadır. Çünkü küreselleşen değerlerden bir tanesi de demokrasi olmuştur. Viyana'daki Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansı'nda demokrasinin 'küresel norm' olarak ele alınması, birçok ülkede demokrasinin benimsenmesi ve güçlendirilmesi için görüş birliğine varılması, Berlin Duvarı'nın yıkılışının ardında Doğu Bloku ülkelerinin Avrupa Konseyi'ne katılmaları ve Avrupa Konseyi'nin yerel demokrasiyi güçlendirmek adına ürettiği politikalar (Çukurçayır, 2006: 2-3) yakın demokrasi tarihi için önemlidir. Özellikle doksanlı yılların sonlarında başlayan ve halen süratle devam eden teknolojinin olağanüstü hızla gelişmesi, bireyler arası ilişkileri ve toplumları çokça etkiler. Alışkanlıklar değişmiş, sınırlar ortadan kalkmış, iktisadi, siyasal ve yönetsel politikalar yeniden tanımlanmıştır. Kamu yönetimi de teknolojik gelişmelerden etkilenmiştir. Yeni elektronik bilgi ve iletişim medyası, örneğin çevrimiçi hizmetler, e-posta olanakları gibi birçok teknolojik seçenek kamu yönetiminde geleneksel yönetimlerin yerine alternatifler sunan, kamu yönetimlerinin başarısını arttıran fırsatlar olarak değerlendirilebilir (Çukurçayır, 2006: 4).

Devletin ve yöneticilerin tercihi artık, politikadan uzaklaştırılmış yurttaşlar yerine, politikaya "kendinden" duyarlı bireylerden oluşan toplumdur. Bu tutum hem merkez, hem de yereldeki yöneticilerin ve uygulamalarının meşruluğunu sağlama amacı taşır. Aynı zamanda devlet, üzerindeki sorumluluğu toplumla, yurttaşla paylaşır, devlet ile toplum arasında dayanışmacı bir durum söz konusu olur. Yönetime katılan aktif yurttaş, yerinden yönetime sunduğu katkıyla bürokratik anlamda bağımsızlaştırılmış devlet gücünü yeniden sahiplenebilecektir (Habermas, 2012: 159).

2.1.1. Geleneksel Kamu Yönetimi

Geleneksel kamu yönetimi, 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 20. yüzyılın son çeyreğine kadar kamu yönetimi alanındaki hâkim paradigmanın adıdır. Geleneksel kamu yönetimi anlayışı büyük ölçüde Max Weber'in bürokrasi modeline¹³ dayanır (Eryılmaz, 2011: 39). Genel olarak bakıldığında, geleneksel kamu yönetimi; kökenlerinin klasik Weber bürokrasisine dayandığı, Taylor ve Gullick'in yönetim ilkeleri ile beslenmiş, Wilson ve Goodnow'un siyaset-yönetim ayrımı üzerine inşa edilmiş bir anlayışı ifade etmektedir (Gökçe ve Turan, 2008: 177-178). Geleneksel dönemde kamu yönetimi, siyaset-yönetim ayrımı ekseninde, örgüt kuramı, karar verme kuramı gibi doğrudan doğruya yönetim olgusuna yönelik disiplinler ile özdeşleşmiş, örneğin Taylor'un bilimsel yönetim yaklaşımı ve daha sonraları örgütsel verimlilik ya da etkinlik sorunları üzerinde odaklanan insan ilişkileri ya da davranışsal okul söylemleri kamu yönetimi disiplinine egemen olmuştur (Şaylan, 1996: 5).

Geleneksel yönetim kuramcılarının öncüleri arasında sayılan Woodrow Wilson, "The Study of Administration" (1887) adlı makalesi ile kamu yönetimi disiplininin kurucusu olarak kabul edilse de ilk bölümde bu konu ile ilgili farklı görüşler de aktarılmıştır. Wilson, kamu yönetimini devletin teknik bir aygıtı olarak ele almakla beraber politik süreç ile de ilişkilendirmiştir (Şaylan, 2000: 7). Wilson'a göre kamu yönetimi, seçilmiş siyasetçilerin emri altında, onların yönlendirmesi ile yürüyen bir teknik devlet işlevi yani liyakat ilkesine göre görev yapan, tarafsız uzmanlardan oluşan bir yönetim aygıtıdır (Şaylan, 2000: 7). Wilson'un bu şekilde bir ayrıma gitmesinin sebebi olarak ABD'de siyasetçilerden ve politikarlardan kaynaklanan yolsuzluklar, yaşanan verimsizlik ve devlet dairelerindeki kargaşa gösterilebilir (Wilson, 1887). Yönetim siyasetten arındırılıp kendi sorunlarına odaklanabilir ve bu sorunlara kendi içerisinde çözümler bulabilir. Geleneksel yönetim kuramı, Gulick ve Urwick'in 1937'de yayımlanan ve yönetim öğeleri (planlama, örgütleme, personel yönetimi, yönlendirme,

¹³Bu konu ile ilgili gerekli açıklama ilk bölümde yapıldığından, bu bölümde üzerinde detaylı olarak durulmayacak, Weber bürokrasinin genel hatları ve özellikleri üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

eşgüdüm, denetim, bütçeleme - POSDCoRB) ile ilkelerinin yer aldığı “Papers on the Science of Administration” adlı kitabıyla zirveye ulaşmıştır (Karasu, 2004: 225).

Taylor’un bilimsel yönetim yaklaşımı veya daha açık bir ifadeyle, görev yönetimi, uzun süre geçerliliğini korumuştur. Taylor’a göre evren bir makine gibi kurgulanmıştır ve bu makineyi en verimli biçimde kullanmak gerekir. Bu yaklaşımıyla Taylor bilimsel yönetimin geçerli olması gerektiğine vurgu yapar. Yönetimin ilkeleri O’na göre en iyi yönetimi sağlamak için zaruridir. Yönetim en iyiyi temel olarak açıkça tanımlanmış yasalar, kurallar ve ilkeler ışığında arayan gerçek bir bilimdir. Verimliliğe ve etkinliğe aşırı önem verir. Taylor bu noktada Amerikan Demokrat Parti’li, Amerikan liberalizminin yirminci yüzyıldaki çok önemli savunucusu eski başkan Roosevelt’in Beyaz Saray’da yöneticilere yaptığı konuşmasına atıfta bulunur. Roosevelt o konuşmasında ulusal kaynakların korunmasına ve ulusal verimliliğe vurgu yapmıştır (Taylor, 1911: 1). Taylor, hem toplumsal hem iş yaşamında boşa harcanan birçok şey olduğunu dile getirir. Hantal, verimsiz ve hasta yönetimler kaynakların israfına yol açar. Çalışma hayatında etkinliği ve bu etkinlik sonunda verimliliğe ulaşmanın yolu bilimsel yöntemler sonucu elde edilebilecek yönetim ilkelerinin çalışanlar, örgütler ve yöneticiler üzerinde uygulanmasından geçmektedir. Taylor bilimsel yönetimin ilkelerini neden yazdığını üç sebeple açıklar. Birincisi, basit örneklerle ülkedeki israfa ve verimsizliğe dikkat çekme amacıdadır. İkinci olarak, yönetimde oluşan bu verimsizlik ve hantallık konusundaki çözümler için okuyucuyu ikna etmeyi deneyecektir. Son olarak ise en iyi yönetimin, açıkça tanımlanmış yasalara, kurallara ve ilkelere dayalı gerçek bir bilim olduğunu ispat etmek (Taylor, 1911: 2) amacıdadır. İyi yönetimin ilkeleri, herkes tarafından kabul görür ve en karmaşık örgüt yapısından en basitine, her çeşit insan aktivitesinde uygulanabilir olmalıdır. Taylor’a göre bilimsel olan bu yeni görevler dört ana başlıkta toplanabilir (Taylor, 1911: 16-17); i) Bir kişinin yaptığı iş konusunda genel kabul görmüş yöntemler yerine bir bilim geliştirilmeli, ii) İşi görececek kişi bilimsel olarak seçilmeli, kişinin işi seçmesi yerine kişiyi iş seçmeli. iii) İşin bilimsel olarak yapılması konusunda herkes işbirliği içerisinde çalışmalı ve bu işbirliği sağlanmalı, iv) Yönetim ve işi yüklenenler arasında eşite yakın bir sorumluluk ve görev dağılımı olmalıdır. Eğer bir işi yöneticilerin çalışanlardan daha iyi yapabileceği durum

söz konusu ise, o iş yöneticiler tarafından yapılmalı, eskiden olduğu gibi görev ve sorumlulukların çok büyük kısmı sadece işçilere bırakılmamalıdır.

Weber'in ideal bürokratik örgüt yaklaşımı ile bilimsel yönetim anlayışı ve siyaset-yönetim ayrımı birbirine paralellik gösterir (Şener, 2007: 34). Geleneksel kamu yönetimi anlayışını büyük ölçüde şekillendiren Weber'in bürokratik yönetim anlayışına sahip örgütün özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Coşkun ve Asunakutlu, 2001: 179):

- Bürokraside, yasalarla ya da yönetmelikle belirlenmiş yetki alanları vardır. Buna koşut olarak amaçları gerçekleştirecek çalışmalar resmi görevler olarak, yetkiler ise sınırlı ve dengeli bir biçimde dağıtılmıştır. Görevlerin yürütülmesi ve yetkilerin kullanılması sistematik hükümler altına alınmış; yalnızca genel kurallara bağlanmış nitelikleri taşıyan kişiler istihdamı sağlanmaktadır.
- Bürokratik örgütlerde hiyerarşik bir örgütlenme yapısı vardır. Bunun yanında iyi belirlenmiş bir ast-üst ilişkisi hâkimdir ve alt kademedeki görevliler, yüksek kademedeki görevlilerce denetlenmektedir. Hiyerarşik örgütlenme devlet ya da kilise yapılarında olduğu kadar, büyük parti örgütlerinde ve özel işletmelerde de geçerlidir. Yetkisinin “özel” ya da “kamusal” olarak betimlenmesi bürokrasinin özelliğini etkilemez.
- Çağdaş bürokrasi yazılı belgelere (dosyalara) dayanır. Bu işlerle ilgili personel istihdam edilir. Resmi bir görevi yürüten memur kadrosuna, yönetimin maddi araçlar aygıtı ve dosyalarıyla birlikte “daire” denir. Özel sektörde ise buna genellikle “büro” adı verilir. Kamu hizmetinin çağdaş örgütlenişi, kural olarak, resmi daireyi görevlinin özel konutundan ayırdığı gibi, bürokrasi de genel olarak resmi faaliyet ile özel yaşam alanını birbirinden ayırır.
- Daire ya da büro yönetimi, genellikle çok esaslı bir uzmanlık eğitimi gerektirir.
- Daire ya da işyerinde yapılan faaliyetler birincil iş ve asıl uğraş haline gelmiştir. Örgüt geliştikçe çalışanların tüm kapasitelerini iş için kullanmaları ve işe odaklanmaları beklenir.
- İşyeri yönetimi, belli bir istikrarı ve kapsamı olan, öğrenilebilir genel kurallara bağlıdır. Bu kuralları bilmek, görevlilerin sahip olduğu özel bir teknik öğrenim

sonucunda gerçekleşir. Bu teknik eğitim, hukuk, kamu yönetimi, iş idaresi gibi alanları kapsamaktadır.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışında politikalar oluşturulurken ve uygulanırken kamu görevlilerinin belirlenmiş politik/siyasal hedeflere göre hareket etmeleri beklenir. Devlet, siyasal olarak tanımlanmış tek hedefe odaklanmış politikaları tasarlamak ve uygulamakla mükelleftir ve kamu yararı yasal ve siyasal realitelere bağlı olarak belirir. Kamuya ait yönetsel kurumlar da hizmet sunarak belirlenen hedeflere ulaşmaya çalışır (Eşki, 2009: 495).

Kamu, hizmet üretirken ve fonksiyonlarını yerine getirirken kaynak kullanmak zorundadır. Kamu yöneticilerinin maaş, işe alınma, yükselme statüleri ve kaynak kullanırken dikkate aldığı başarı ölçütü normal bir işletmeden farklıdır. Kamu çalışanları ile ilgili sistem, kariyer, liyakat, tarafsızlık ve siyasal kadrolara karşı güvence gibi ilkelere dayalı olarak inşa edilmiştir (Şaylan, 2000: 9). İşletmeler kâr maksimizasyonunu hedeflerken, kamu yöneticileri kamusal fayda ve karşılıksız hizmet gibi farklı ölçütleri göz önünde bulundurmamak durumundadır. Bu bağlamda geleneksel dönemde kamu yöneticileri için bir kamu personel yönetimi kurgusu oluşturulmuştur.

Taylor'un bilimsel yönetim yaklaşımı ile birleşen Weber'in ideal bürokratik örgüt yapısı, uzun zaman geçerliliğini korusa da eleştirilere maruz kalmıştır. Çalışanları birer makine gibi ele alan Taylor'un verimlilik anlayışı insanların işlerinden çok az doyum elde etmelerine sebep olmakta, bu durum ise, paradoksal olarak motivasyon kaybına ve dolayısıyla verimin düşmesine sebep olabilmektedir (Kalfa, 2011: 408). Ayrıca bu anlayış çevresel etkileri, insan ögesini ve verimlilik dışında kalan diğer örgütsel ilişkileri göz ardı etmektedir. Bilimsel yönetim anlayışı perspektifinden gelişme gösteren kamu yönetimleri, siyaset ve hukuk gibi diğer ilgili olduğu alanlardan bağımsız olarak salt örgüt ve işletme yönetimi türünden değerlendirilmiştir. Bu durum da kamu yönetimini işletme yönetimine yaklaştırmış, hatta birleştirmiştir. Ancak kamu yönetimlerinin kendine has bürokratik bir yapısının bulunduğu kabulü de inkâr edilmemiştir.

Taylor'un bilimsel yönetim anlayışı insanı makineleştirildiği, yönetimde insan unsurunu hesaba katmadığı düşüncesiyle de eleştirilmiştir (Kalfa, 2011: 408-409). Bu bağlamda, 1930'lu yıllarda örgütler üzerine yapılan araştırmalar, örgüt çalışanları ve örgüt içi ilişkiler odağında geliştirilmiştir. "İnsan İlişkileri Okulu", "Davranışçı Kuram" ya da "Neo-Klasik Yaklaşım" olarak isimlendirilen, örgüt üzerine yapılan araştırmaların arttığı, insan ilişkilerini ve insan psikolojisini önemseyen yeni bir bilimsel yaklaşım dönemi başlamıştır. Bu dönemde Elton Mayo ve Herbert Simon öne çıkan isimler olmuşlardır. Elton Mayo Hawthorne deneyleri sonucunda işçiler, gözetimciler ve denetimciler arasındaki insan ilişkilerinin işçi davranışları üzerinde önemli etkileri olduğunu, işçilerin duygu ve düşüncelerinin iş yaşamından ayrı olarak düşünülemeyeceğini gözlemlemişlerdir (Ergun ve Polatoğlu, 1992: 129). Simon ise geleneksel kuramın ilkelerinin aslında birbiriyle çeliştiğini öne sürerek, geleneksel kuramı eleştirmiştir (Nohutçu, 2009: 20; Ergun ve Polatoğlu, 1992: 129-130). İnsan İlişkileri Okulu, verimliliğin insan ögesini dışlayarak sağlanamayacağını, bir örgütteki/iş yerindeki insan ögesinin ve toplumsal ögelerin görev yapan bir bütün olarak eşgüdümlemesi gerektiğinin altını çizer (Ergun ve Polatoğlu, 1992: 130). Bu anlamda insan ilişkileri okulu, konuya özel sektör işletmelerinde yapılan verimliliği artırma araştırmaları çerçevesinde yaklaşmış ve bu çerçeveyi kamu yönetimine aktararak kamu yönetimi disiplinini örgüt kavramı perspektifinden ele alma geleneği sürdürmüştür (Kalfa, 2011: 409).

II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda geleneksel kamu yönetimine yönelik kuramsal eleştiriler de yapılmıştır. Dwight Waldo ve Herbert Simon geleneksel kurama yönelttikleri eleştirilerle dikkat çekmektedir. Amerikan kamu yönetimi yazını inceleyen Waldo, kamu yönetimini birikimsiz, kültürel açıdan sınırlı, karışık ve bazen de tarihsel ve siyasal gerçeklere ters bilimsellik iddialarında bulunmakla ve basit olmakla suçlamakta; Simon ise geleneksel yaklaşımın temel paradigmaları olan uzmanlaşma, kontrol, komuta birliği gibi ilkelerin uygulamayla uyuşmadığını belirtmekte, kamu yönetiminin prensiplerden ibaret bir bilim dalı olamayacağını söylemektedir. Bu eleştirilerin sonucu olarak yönetim ister kamuda ister özelde olsun aynı bilgi ve süreçleri kullandığı varsayımına dayanan "genel yönetim" kavramı

ortaya çıkmıştır (Leblebici, 2004: 8). Ancak özel sektör örgütleri ile kamu örgütleri arasında örgütlerin doğasından kaynaklanan farklar olduğu açıktır. Bu açıdan özel sektörün yönetim anlayışının doğrudan kamu örgütlerine aktarılması pek mümkün gözükmemiş, aktarılsa dahi kamu yönetimlerinin aksayan yönleri için sorunsuz bir tedavi yöntemi olamayacağı anlaşılmıştır.

Geleneksel kamu yönetimi literatürde yakın zamana kadar geçerliğini korumuş ancak hızla büyüyen ve değişen dünyaya ayak uyduramamakla eleştirilmiş, yeni görüşler ortaya çıkmıştır. Yeni paradigmlar, geleneksel kamu yönetimini şu özelliklerle ifade etmektedir (Eryılmaz, 2011; Özer, 2005: 203):

- Kamu yönetimi klasik bürokrasi modeline göre örgütlenmiştir. Ayrıntılı belirlenmiş kurallar, iş bölümü ve uzmanlaşma, yetki hiyerarşisi, sahiplik ile yöneticiliğin birbirinden ayrılması, teknik yeterliliklere bağlı olarak yükselme (liyakat-yeterlilik), hakların ve görevlerin belirlenmesi gibi ilkelerle kamu yönetiminde etkinliğin sağlanacağı düşünülmüştür.
- Geleneksel anlayış, devletin kamusal mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımında kendi örgütleri (bürokrasi) aracılığıyla doğrudan görev alması gerektiği düşüncesine dayanır. Devletin artan görevleri, bu görevlerin, hizmetlerin ayrıntılı biçimde düzenlenmesini gerektirmiştir. Kural ve prosedüre aşırı bağlılık ortaya çıkmış, yönetim topluma ve vatandaşa hizmet etmek yerine kuralları ve normları amaçlara bakmadan sıkı bir şekilde uygulamaya çalışan bir kurum haline gelmiştir.
- Siyasi ve idari konular birbirinden ayrılmıştır. Kamu yönetiminin görevi talimatları ve kuralları uygulamak, siyasetçilerin görevi ise kamusal alanda yapılacak işleri belirlemek ve kamu yöneticilerine uygulamaktır. Kamu kurumlarının denetimi, merkeziyetçi yöntemle, hiyerarşik basamaklar vasıtasıyla ayrıntılı biçimde yapılmaktadır. Denetimin esası yasal ve finansal ilkelere uyulup uyulmadığının kontrol edilmesidir. Hizmetlerde nitelikten çok nicelik önemlidir.

- Kamu yönetimi aslında yönetimin özel biçimidir ve özel sektörden farklıdır. Profesyonel bir bürokrasi kurgusunu ve çalışanların yaşam boyu istihdamını gerektirir.

Geleneksel kamu yönetimi anlayışının 1970’li yıllarla beraber hızlı değişime uyum sağlayamaması, eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Geleneksel kamu yönetimine yapılan eleştiriler özetle şu şekilde ifade edilebilir (Gökçe ve Turan, 2008):

- Örgüt etkinliği için hiyerarşik yapılar zorunlu değildir. Bürokrasi etkin bir kontrol mekanizması sağlasa da bir örgütün yönetimi için olmazsa olmaz bir koşul değildir. Bilhakis bürokrasi iş akışını ağırlaştırmakta, iş standartizasyonunu sağlasa da örgütü yeniliklere kapalı hale getirmektedir.
- İdare ve siyaset ayrımı, gerçek sorumluların ve yetkililerin bulunmasını, hesap verme sorumluluğunu güçleştirmektedir.
- Tek en iyi yol olarak bürokrasinin görülmesi, örgüt çalışanlarının makinalaştırılması ve kamu çalışanlarının seçimindeki kayırmacılık demokratik ilkelerle çatışmaktadır.
- Bürokrasi, özgürlüklerin önünde bir engel olarak görülmektedir. Piyasa ile karşılaştırıldığında bürokratik örgütlerin kaynakların etkin kullanımını ve tahsisini sağlayamadığı görülmektedir (Hughes, 2003: 32).
- Siyaset ve idare ayrımı net değildir.
- Merkeziyetçi ve katı hiyerarşik yapıdadır. Prosedür ve kurallara aşırı bağlı, esneklikten yoksundur. Bu duruma paralel, işler gecikmektedir.
- Vatandaşların çıkarına ve ilgisine duyarsızlık, karar verme sürecinde ekonomik ve teknik rasyonaliteye uymama, geleneklere aşırı bağlılık ve yeniliğe kapalılık, teknolojiye uyum sağlayamama gibi olumsuzluklar söz konusudur.

Bu eleştiriler paralelinde 1970’lerin sonunda özellikle İngiltere ve ABD’de yapılmaya başlanan köklü reformlar, yeni kamu yönetimi anlayışının gelişmesinde etkili olmuştur (Eryılmaz, 2011: 38). Eski çağlardan sanayi devrimine, sanayi devriminden

bilimsel yönetime doğru bir evrilmenin olduğu açıktır. Bu evrim dizisi yeni kamu yönetimi anlayışıyla ve nihai olarak yönetim yaklaşımı ile devam etmektedir.

2.1.2. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren liberal tezin etkisini hissettirmesiyle beraber, kamu yönetimi oldukça kapsamlı ve süreğen bir değişim sürecine girmiştir (Özer, 2005: 198). Sosyal refah devleti anlayışının yaygınlık kazandığı dönemde, vatandaşların devletten beklentileri artmış, ancak devletler bu beklenti artışına paralel bir karşılık verememiştir. Yaşanan siyasi, iktisadi ve teknolojik gelişmeler, kamu yönetimi örgütünün ve etki alanlarının yeniden tartışılmasını gerektirmiştir. 1960'lı yıllarla beraber, kamu yönetiminde geleneksel anlayışa karşılık eleştiriler artmış, izleyen yıllarda ise paradigma değişimi yaşanmıştır. Değişim “Kamu işletmeciliği”, “Yeni kamu işletmeciliği”, “Yeni işletmecilik”, “Piyasa temelli kamu yönetimi”, “Girişimci yönetim”, “Katalizör (catalytic) kamu yönetimi” gibi isimlerle adlandırılrsa da bu paradigma değişimi kısaca “Yeni kamu yönetimi” olarak değerlendirilir.

Geleneksel anlayışın hâkim olduğu ve biraz daha eski dönemlerde, sorunlar karşısında siyasi iktidarlar tek çözüm merkezi olarak görülmüş, mali yük, denetim, koordinasyon ve hizmet yükü başta siyasi iktidarlar olmak üzere kamu yönetimlerinin merkezi teşkilatında toplanmıştır. Kamu yönetimi örgütlenmesi için geçerli olan Weberyen bürokrasi, özel sektör örgütleri tarafından da benimsenmiştir. Özel sektör yönetimleri de bürokrasinin olumsuzluklarından nasibini almış ve yeni arayışlar içerisine girmiştir. Yaşanan sorunlar ve mali krizlerin ardından devletin etki alanının daraltılması fikri ve anti-devletçi düşünceler gündeme gelmiştir. Özel sektör girişimleri, fiyat tabanlı, strateji geliştiren, bürokratik olmayan, piyasa kökenli ve müşteri odaklı yeni bir anlayışa göre örgütlenmişlerdir. Devletin verimsizleşmesi ve bürokrasinin olumsuz yanları içerisinde boğulması; odağın kamu örgütü karşısında ayrı bir kulvarda faaliyet gösteren ve verimlilikleriyle dikkat çeken özel sektör örgütlerine kaymasına sebep olmuştur. Özel sektör örgütlerinin teknolojiye ve gelişmelere uyum sağlaması, açık, şeffaf, sonuç odaklı, kullanıcı tercihlerini önemseyen ve rekabeti ön plana çıkartan

yapısı, bu yapının kamu yönetimi örgütüne aktarılması fikrini gündeme getirmiştir (Özer, 2005).

GELENEKSEL KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI	YENİ KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI
Katı bürokrasi	Dar merkez
Hiyerarşi	Geniş sınırsız çevre
Güçlü merkeziyet	Yerelleşme
Merkezi kontrol	Performans hedefleri
Geniş personel	Az sayıda personel, daha çok uzman
Merkezleşmiş pazarlık	Yerelleşmiş pazarlık
Katı yönetim	Esnek/katılımcı
Yasal güvence	Fayda/maliyet analizi
Statüye ilişkin sorunlar	Etkenlik, verimlilik, ekonomiklik, kalite ve kârlılığa ilişkin sorunlar
Yasal düzenlemelerle kural ve normları ayrıntılı belirlemek	Yasal düzenlemelerin sayıca azaltılması ve sadeleştirilmesi
Yetki, yetki gaspı ve geçişi ile ilgili endişeler	Amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi ile ilgili endişeler
Kurallar	Roller, kamu hizmetleri ölçünleri
Muhafazakârlık	Değişim
Yurttaş	Müşteri
Emir - komuta	Karar almaya ve yönetime katılma
Durağanlık	Devingenlik
Kamu otoritesine saygı	Yurttaşın müşteri olarak görülmesi, yurttaş gereksinmelerine duyarlılık
Denetim: yasallık, hukuksallık	Yol göstericilik, paranın değer karşılığı, başarının denetimi
Eşit ücret	Başarıya dayalı ücret
Genel yönetim alışkanlıkları	Proje yönetimi
Klasik devlet muhasebesi ve bütçe sistemi	Maliyet-yarar oranı, nakit akış kestirimi, maliyetin geri dönüşü
Kamu sektörünün kesin egemenliği	Özel sektörden daha fazla yararlanma çabası
Kamunun tekelciliği	Rekabet, piyasa türü yönetim araçları
Klasik mülkiyet kavramı	Mülkiyet kavramının yeniden algılanması
Zaman ve eylem araştırması, insan ilişkileri	Başarım yönetimi, sonuç yönetimi, duvarlılık yönetimi, sorumluluk yönetim, toplam kalite yönetimi
Hizmet dağıtımında "nicelik"	Hizmet dağıtımında "nitelik"
Sınırlı işgören katkısı	Azami işgören katkısı
Kapalı enformasyon kanalları	Açık enformasyon kanalları
Bürokrat tipi yönetici	Girişimci yönetici

Şekil 2. 1. Geleneksel Yönetim-Yeni Kamu Yönetimi Karşılaştırması

Kaynak: Eşki, H. (2009) “Kamu Yönetiminde Değişim ve Yeni Yönetim Modelleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11, Yıl: 9, Sayı: 17, ss. 495-496.

1980’lerin sonlarına gelindiğinde devletlerin karşı karşıya kaldıkları mali ve idari sorunlar tekrar baş göstermiş, bir kez daha kamu örgütlerinde verimlilik sorunu gündeme gelmiş ve yeni kamu işletmeciliği anlayışı tartışılmaya başlamıştır. 1980’lerle birlikte, etki alanını genişleterek yaygınlık kazanan yeni liberal yaklaşım, farklı bir kamu yönetimi tartışmasını başlatmıştır. Bu yeni tartışmanın adı da kamu işletmeciliğidir. Kamu işletmeciliği tartışmasının odağında, kamu hizmetlerinin alanının daraltılması, hizmetlerin yerinden karşılanması, kamu harcamalarının azaltılması ve böylece devlet aygıtının küçültülmesi yer almaktadır (Erençin, 2002: 26). Daha çok özel sektör tarafından kullanılan toplam kalite yönetimi, stratejik yönetim, performans yönetimi gibi yeni yönetim modellerinin kamu yönetiminde uygulamasıyla kamu yönetimi örgütünde verimliliğin sağlanacağı düşünülmektedir (Yüksel, 2004’ten aktaran Eroğlu, 2010b: 227). Yeni kamu işletmeciliği, kamunun özel sektörün işletmecilik tekniklerinin kullanılabileceği tezine dayanır ve kamu yönetimi alanında 1930-1960 döneminde hâkim olan yönetim prensiplerine dönüşü ifade eder (Leblebici, 2004: 11).

Özel işletmelerle kamusal girişimlerin etkinlik temelinde karşılaştırılmalarında; kamuoyu önünde sorumlu tutulabilme, kârın tek amaç olması/olmaması, tekel olma/rekabetçi olma, ussal yönetim teknikleri uygulama ve ortaklaşa sorumluluk gibi ölçütler kullanılmakla birlikte, yeni kamu yönetimi yaklaşımının genel değerlendirmesi içinde bu ölçütlerin özel kesimin daha iyi olduğunu gösterecek, yeterli veri olduğunu söylemek zordur (Erençin, 2002: 26).

Eroğlu (2010b: 228), daha katılımcı, şeffaf, esnek ve performans odaklı bir yönetimi öngören yeni kamu yönetimi anlayışının genel çerçevesini çizen unsurları; i) etkin, tutumlu ve verimli yönetim, ii) sonuç odaklı yönetim, iii) esnek hiyerarşi ve örgüt yapısı, dar merkez, vi) ekonomik hizmet sunumu, v) minimal devlet anlayışı ve girişimci ruh, vi) katılımcı yönetim, vii) piyasa mekanizması, viii) yurttaş odaklılık, xi) performans odaklı değerlendirme, x) yönetimde açıklık, xi) daha az bürokrasi, xii) bilgi

ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı, xiii) stratejik planlama, performans yönetimi, toplam kalite yönetimi gibi özel sektör yönetim tekniklerinin kamuda da uygulanması, xiv) hizmet içi eğitim, xv) ücret dengesi, xvi) liyakat, xvii) insan kaynakları planlaması şeklinde sıralamaktadır.

Yeni kamu yönetimi anlayışının özetle; yönlendiren, saydam, hesapverebilir, açık, performans odaklı, yurttaş odaklı, piyasa merkezli, etkin, verimli ve tutumlu, bilgi ve iletişim teknolojileri ile destekli, katılımcı bir yönetim anlayışı olduğu söylenebilir (Eroğlu, 2010b: 228). Yeni kamu yönetimi anlayışı yerini, küreselleşme ve demokratikleşme söylemlerinin ağırlıklı olarak öne çıktığı 1990'lı yıllardan itibaren, yönetişim anlayışına bırakmakta ve demokrasi ve yerelleşme söylemleri ağırlık kazanmaktadır (Leblebici, 2004: 12). Kamu yönetiminin son otuz yılda yeniden yapılandırılması gerekliliğinin altında yatan temel sebeplerin refah devletinin yaşadığı kriz, yeni sağ politikalar ve küreselleşme olduğu söylenebilir. Bu krizin aşılması çabası, kamu ekonomisinin yeniden yapılanması reformu, devletin ekonomik faaliyetlerinin yeniden tanımlanması ve sınırlarının çizilmesi tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. İşte burada “en uygun devlet” anlamında kullanılan, kamu kesiminin en uygun görev ve fonksiyonlarının tespit edilmesini hedefleyen “optimal devlet” adı verilen yeni bir devlet felsefesi ortaya çıkmaktadır. Optimal devlet için kamu yönetimi alanında da gerekli anayasal, yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz görülmektedir (TÜSİAD, 1995).

2.2. DEMOKRASİ-KAMU YÖNETİMİ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA YÖNETİŞİM YAKLAŞIMI

2.2.1. Demokrasi-Kamu Yönetimi İlişkisi

Kamu yönetimi örgütü, kamu yönetiminin gücünü hissettirdiği alan ve kamu hizmetlerinin görülüş şekline göre genelde merkeziyetçi yönetim ve yerinden yönetim (adem-i merkeziyet) eğilimine göre oluşmuştur (Görmez, 1997, 38). Bu iki eğilim arasında konjonktüre bağlı olarak geçişler ya da beslenmeler kaçınılmazdır. Merkeziyetçi eğilimden kastedilen şüphesiz devlet hizmet ve işlerinin ne düzeyde olursa

olsun merkezde toplanmasıdır. Yerinden yönetimi eğilim ise bu işlerin ve hizmetlerin kapsamına, coğrafyasına, türüne ve çabukluğuna bakılarak, yönetimde daha paylaşımcı anlayışı ifade eder. Ancak gelinen noktada, ülkelerin yönetiminde kamuya ait işlerin ve hizmetlerin görülmesi, merkezi yönetimler ile yerel yönetimler arasında paylaşılmaktadır. Kamu yönetimi anlayışındaki dönüşümün belirleyici göstergelerinden ve belki de en önemlisi olarak, önceden kamu hizmeti içerisinde algılanan bir hizmet alanının artık bu alan dışında bırakılması ya da tam aksi şekilde önceden kamu hizmeti olarak düşünülme-yen bir hizmetin kamu hizmet sınıfına geçmesi gösterilebilir (Aykaç, 2002: 15). Günümüzdeki temel tartışma ise hangi işin ya da hizmetin yerel nitelikte olup olmadığı ve bunun ölçülebilirliğidir. Bu değerlendirme ülkelerin kültürlerine, ekonomik ve sosyal yapılarına, siyasal yapılarına ve güvenlik durumlarına göre farklılık göstermektedir. Ancak güncel eğilim hem demokratikleşme hem de iktisadi refahın artırılması çabasıyla yerelleşmeden, yerele önem vermekten, yerinden yönetimi güçlendirmekten yanadır.

Kamu yönetimi yazınında adem-i merkezîyetçiliğin iki şekilde uygulanabileceği genel kabul görmüştür. Bunlardan birincisi merkezden yerele yetki devri, ikincisi ise yetki genişliği ile merkezin taşra teşkilatının güçlendirilmesidir. Devletin yaşadığı yapısal ve işlevsel değişimin tezahürü olarak merkez-yerel dengesi yerel lehine yeniden düzenlenmekte, etkinlik, verimlilik ve ileri demokrasi adına yerele öncelik verilmektedir. Elbette bu durum kendiliğinden ve birdenbire oluşmamıştır. Kamu yönetimleri de tüm dünyanın yaşadığı gelişmelere paralel değişmiş ve yenilenmiş, hâlâ da yenilenmektedir.

Kamu yönetimi alanındaki güncel demokratikleşme ve yerelleşme eğilimi yeni değil, eskiyi hatırlamadır. Demokrasinin evrensel normları ve pratiği, yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki birlikteliği neredeyse tartışmasız bir ön kabul haline getirmiştir (Yaslıkaya, 2008). Yerel yönetimlerin, merkezi hükümet ve parlamento üzerinde yoğunlaşan, vatandaşların siyasete katılma taleplerini yerele çekme, siyasete ve yönetime katılma kanallarını genişletme ve siyasi sistemin meşruluğuna katkı yapma gibi önemli demokratik fonksiyonları bulunmaktadır (Ökmen, 2009: 28). Ayrıca yerel

yöneticilerin ve meclis üyelerinin seçim yoluyla göreve gelmeleri yerel yönetimlerin demokratik kurumlar olduğunu gösterir. Bir ülkedeki yerel yönetim geleneğinin, o ülkede demokrasinin kurumsallaşması ve yerleşiklik kazanması açısından taşıdığı öneme sürekli vurgu yapılmakta; yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, demokratikleşme arayışındaki ülkelerin ana gündem maddelerinden birini teşkil etmektedir. Esasen bu ön kabul, tarihsel gerçeklikle de örtüşmektedir. Gerçekten de kentin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi-idari özgürleştirici yönü, bir gerçeklik olarak tarih boyunca hep ön planda olmuştur (Ökmen, 2008: 6).

Kamu yönetimi varlık sebebine paralel olarak gerçek anlamda hizmet ettiği topluma ait olmalı, onun kültürünü, değerlerini, sorunlarını ve isteklerini paylaşmalıdır (Eryılmaz, 2011: 328). Yerel yönetimlerin doğuşu ve tarihsel gelişiminde halkın kendini yönetme bağlamında söz sahibi olabilmesi, ancak aşağıdan yukarıya doğru tabanın tepeyi meşru kılacağı bir halk hareketinin varlığını ortaya koyan sistemin sağlıklı bir biçimde devam etmesi bağlamında demokratik bir yerel yönetimin sağlanmasıyla mümkündür (Çevikbaş, 2006: 72). Her topluluk farklı zamanlarda, farklı coğrafyalarda yaşamış olsa da toplumsal yaşayış ve yönetim şekillerinde benzer ve ortak noktalar bulmak mümkündür. Kamu yönetimi örgütünün de bu anlayışa paralel bir yapılanma tarihi olduğu söylenebilir. Yukarıda açıklanan yönetim kavramı ve serüveni, en nihayetinde bir örgütlenme biçimi almış, bu örgütlenme biçimi de toplum-devlet yönetimini kapsayan hali ve genel geçer kabulüyle kamu yönetimi örgütünü oluşturmuştur. Bu örgütlenmenin yerel yönetim birimleri halka en yakın yönetim birimleri olarak anılmış, halkın yönetimde söz sahibi olabilmeleri açısından en etkin yolun yerel yönetim birimleri aracılığıyla yapılacağı görüşü kabul edilmiştir. Yerel yönetimler; “merkezi teşkilattan ayrı olarak düşünülen ve kendi sınırları içinde yurttaşların mahalli müşterek ihtiyaçlarını yerel düzeyde belirlemek ve karşılamak için oluşturulan kamu tüzel kişileridir” (Çevikbaş, 2006: 71). Yerel yönetimlerin “demokrasinin okulu” olma özelliği genel kabul görmekte, bunun yanında demokratik gelişme sürecinde merkezi iktidarın gücüne karşı bir denge oluşturmaları, demokratik hukuk devletinin oluşumu ve devlet gücüne sınırlama getirmeleri açısından yerel yönetimler demokrasinin gelişmesine katkı yapmaktadır (Görmez, 2000: 81). Yerel

yönetimlerin tarihsel gelişim süreci içerisinde merkezi idarelere karşı özerk olmaları, kendilerini idare etmek amacıyla yerel halk tarafından oluşturulmaları, karar organlarının seçimle işbaşına getirilmesi ve yerel halkın genel yaşamını etkileyen işleri yaparak, bunlara ilişkin kararları almaları demokrasi-kamu yönetimi ilişkisi için genel kabul görmüş dayanaklardır (Yaylı ve Pustu, 2008: 134).

Günümüzde yaşanan hızlı kentleşme süreci ve demokratikleşme çabası, yerel düzeyde siyasal erk paylaşımı tartışmaları sonucu kent ve siyaset ilişkileri, yerel/kentsel siyaset¹⁴ önem kazanmıştır (Keleş, 2009: 111). Bu bağlamda, kentin nasıl bir süreçten geçtiği ve yerel yönetimlerin nasıl ortaya çıktığı konusuna değinmek yerinde olacaktır. Kentlerin ortaya çıkışıyla ilgili dinsel kökenli, ekonomik kökenli, işbirliğine dayalı ve teknolojik gelişmeye dayalı farklı kuramlar söz konusudur (Mutlu, 2010: 41-42). Ancak bu kuramların ortak noktaları ve tarihçilerin genel kabulü “artı üretim”in gerçekleşmesiyle beraber kentlerin ortaya çıkmış olduğudur. Kent, toplumsal, iktisadi ve yasal bir sistemden oluşmalıdır. Bu yapısıyla eski Ortaçağ’da Akdeniz kıyıları merkezli önce ticaret daha sonra kilise merkezli kurulan “civitas”lar, 10. yüzyıldan hemen önce güvenlik ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak öncelikli kurulan kasaba ve kale kentler modern kentten uzak bir yapı sunsa da bunlar kentlere varan önemli basamaklar olarak kabul edilmektedir (Pirenne, 2006: 61).

Sosyal bir varlık olan insanın işbirliği yaparak hayatta kalma zorunluluğu, toplumun sosyal bir örgüt olmasını sağlamış; bu sosyal örgüt başlangıçta kan ve akrabalık bağıyla kurulmuş olsa da sonrasında bu bağın genişlemesiyle kabile, aşiret, köy, kasaba, site, polis, komün, kanton ve nihayetinde bağımsız kent devletleri kurulmuş, sonunda da devlete dönüşmüştür (Görmez, 1997: 22). Günümüz kentinin ortaya çıkışı, daha çok sanayi devrimi sonrasında dayanmaktadır. Kent kavramından anlaşılması gereken insanların belirli zümrelere ayrılmış şekilde günlük yaşamsal ihtiyaçlarını ve güvenliklerini sağladıklarını kapalı alanlar değildir. Kent, özgürlükçü ve

¹⁴ Kentsel/Yerel siyaset; yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesi ve tartışılmasını, kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlik ve politikaları ifade eder (Keleş, 2009: 111).

demokratik yapısıyla eski yaşam alanlarından ayrılır. Ayrıca kent, tarım yapılan alanlardan uzak ve yönetsel erkin odak olduğu bir alana işaret eder. Ancak demokrasi ve yerel yönetimlerin birlikte anılması durumu temelini komün yönetiminden almaktadır. Kent ile iktidar ilişkisi, komünlerin ortaya çıkış ve gelişme sürecinde berraklık kazanmıştır. Komünler aynı zamanda yerel yönetimlerin en ilkel hali olarak değerlendirilir. Roma İmparatorluğu'nun, MÖ 1500'lü yıllardan itibaren sosyal, siyasi, ekonomik ve askeri birliği ayrı, bağımsız hukuki ve siyasi düzene sahip olan "site"nin, sosyal ve siyasi özerkliğini yıkması sonucu komünler ortaya çıkmıştır (Görmez, 1997: 22-24). Genel olarak yerel yönetimlerin komün geleneği üzerine inşa edildiği ve o dönemin komün yönetimlerinin modern belediye yönetiminin başlangıcı olduğu kabul edilir (Ortaylı, 1985: 9 aktaran: Görmez, 1997). Ortaçağın komün yönetimleri, feodal düzen içinde, doğrudan demokrasi pratiklerinin de devreye sokulduğu bir tür özgürlük adacıkları halini almışlardır. Komünlere ait özerk yerel yönetimlerin feodal beylerden ve kraldan zorla ya da uzlaşma ile aldıkları beratlarla Avrupa'da yeni bir yapılanma ortaya çıkmıştır. Önce yargı alanında belli ayrıcalıklar elde eden komünler, daha sonra vergi koyma ve toplamayı da içerecek biçimde mali özerklik kazanmışlardır. Bu açıdan komünleri, askeri, idari ve hukuki özerkliğe sahip birimler olarak değerlendirmek mümkündür. Yunan-Roma uygarlığının şehir demokrasisi, kent devletleri çağdaş dünyanın siyasal kültürünün başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yerel ölçekte kendi kendini yönetme ve yönetebilme hakkı, ilk kez kent devletlerinde ortaya çıkmış ve demokrasi, tarihsel gelişimi içinde, uzun süre "doğrudanlığı" esas alan, "kent devleti" demokrasisi ile özdeşleştirilmiştir (Yaylı ve Pustu, 2008: 134-135).

Tarihsel süreçte yerel yönetimlerin ilk örnekleri sayılan beledî yönetimler savunma ve iç güvenlikten adalete kadar bugün merkezi yönetimlerin inisiyatifinde olan pek çok görevi yerine getirmişlerdir. Yerel yönetimler başlangıçta sosyal ve tarihsel bir olgu olarak komün biçiminde ortaya çıkmışlardır. Ortaçağ komün yönetimlerini ortaya çıkaran temel faktör, 10. yüzyıldan itibaren Avrupa'da ticaretin gelişmesi ve buna bağlı olarak yeni bir toplumsal zümrenin (ticaret burjuvazisi) yükselişidir. Şehirler, bir anlamda, gelişen burjuvazi için korunaklı bir "kale" işlevi görmüş, feodal düzenden özgürleşmelerini sağlamıştır. 13. ve 14. yüzyıllar Avrupa'sı, bir özgür kentler

Avrupa'sıdır. Ancak 15. yüzyılın sonundan itibaren ulus devletlerin gelişmeye başlamasıyla birlikte bir devletin yurttaşı olmak, kentli olmak kavramının önüne geçmiştir. 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise merkezi devletlerin güçlenmesi ile birlikte özerk yerel yönetim birimleri devletin bir parçası olarak hizmet görmeye başlamışlardır. 16.-19. yüzyıl arasında yerel yönetimler “ara kurumlar” olarak varlıklarını sürdürseler bile, ulus-devletin siyasal yapısı itibariyle ikinci plana itilmişlerdir. 19. yüzyılın başlarında İngiltere’de Turgot ve Bentham’ın kent ütopyaları ve yerel yönetim reformu isteklerinin kabul edilmesi ile 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra İngiltere’deki belediye sosyalizmi ve Amerika’daki özerk belediyecilik (Municipal Home Rule) hareketi yerel yönetimlerin önemini yeniden gün ışığına çıkarmıştır. 20. yüzyıla birlikte ise il yerel yönetimleri öne çıkmakta, gerek iktisadi gerek siyasal gereksinimlerden dolayı, kamu yönetimi alanında yapılan reformlar doğrudan yerel yönetimleri etkilemektedir (Yaslıkaya, 2008).

Heterosefal ve heteronom (dışa bağımlı) yönetim anlayışından otosefal yönetim anlayışına doğru ivme kazanan kamu yönetimlerinin bunu nasıl sağlayacağı sorusu basitçe katılım mekanizmalarını oluşturarak ve işleterek şeklinde cevaplanabilir. Bu durum belirli bir altyapı gerekliliği ile beraber sosyo-kültürel bir alışkanlığın ve bilinçli politizasyonun varlığını kaçınılmaz kılar. Aksi halde kurumların ve siyasaların meşruiyetleri bu güne dek olduğu gibi uçsuz bucaksız bir tartışma alanı olmaya devam edecektir. Tüm bireylerin gönüllü kişisel ittifaklarıyla oluşturulmayan her kural ve düzenleme, halka ya da bireylere zorla benimsetilmiş sayılır (Weber, 2012: 36). Karar ve uygulamaları zorla benimseyen bireylerin nicelikleri meşruluk açısından önemlidir. Meşruiyeti sağlanmamış bir kurum ve o kuruma ait aktörler ile onların oluşturdukları siyasalar ve aldıkları kararlar uygulama zemini bulmakta güçlük çeker. Bu zemini bulsa bile uygulamaların sürekliliği ve politikaların istikrarı sağlanamaz. Kamu yönetiminin işlev boyutunu oluşturan yürütmeye ilişkin politika oluşturma ve uygulama görevleri, siyasilerin ve hatta bürokratların bireyleri önemsemelerini gerektirmiş bu da birey odaklı yönetim anlayışını geliştirmiştir. Bireylerin ya da yerel halkın yeterince önemsenmediği, merkezîyetçi anlayışın geçerli olduğu devlet ve kamu yönetimleri, modern çağda istikrarsız iktidarlara ve politikalara neden olmaktadır. Ancak bireylerin

önemsendiği, bireyler hakkında alınan kararlara doğrudan o bireylerin katılımının sağlandığı, gerek örgütlenme gerek politik manada adem-i merkezîyetçi kamu yönetimi anlayışına sahip devlet yönetimleri daha istikrarlı ve başarılı bir görüntü çizerler. Bu başarıyı yakalamak için de önemli olan yönetime halkın katılımını en etkili biçimde maksimize etmektir.

21. yüzyılda da katılım konusuna olan ilgi tekrar artmaya başlamıştır. Yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişkiden yaralanmak amacıyla kamu yönetimi örgütü hızla demokratikleştirmeye çalışılmaktadır. Katılıma olan bu yeni ilginin çeşitli nedenleri olduğu görülmektedir. Liberal demokrasilerin karşı karşıya olduğu ve vatandaşların tatmin edilmeyi beklediği “demokratik açık”, genel olarak kamu kurumlarına, kamu yönetimine/yönetime güvenin azalması, sosyal hareketlerin yükselişe geçmesi, kamu sektörünün değişime uğraması ve hizmet kalitesi başta olmak üzere kamu yönetiminden beklentilerin artması, seçilmiş kamu görevlilerinin meşruiyet konusunda daha duyarlı olmalarını gerektirmiştir. Katılım, sadece siyasa geliştirme için değil, giderek siyasetten uzaklaştığı, siyasete olan ilgisinin azaldığı düşünülen vatandaş politikaya çekmek için de etkili bir strateji olarak görülmeye başlamıştır. Sorgulamanın ana odaklarından biri de parlamenter demokrasilerdir. Daha şeffaf siyaset süreçlerine olan talep mevcut/yerleşik siyasi yapılarla mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Bu türden eğilimler katılımı doğrudan demokrasiye bağlamakta, siyasa yapım sürecinin vatandaşın daha fazla kontrolüne girmesi, vatandaşın “gerçekten” sürece dâhil edilmesi tercih edilmektedir (Bishop ve Davis, 2002).

Merkezi yönetim anlayışı sonucu bazı hizmetlerin yerine getirilememesi bu konuda yerelleşmeye gidilmesi tartışmalarına sebep olmuş, yerel faydayı üst düzeyde tutan bir anlayış gelişmiştir (Çevikbaş, 2006: 73). Demokrasi kavramının başlıca öğeleri olarak sayılabilecek olan yurttaş katılımı, çoğunluk ilkesi ve liderlerin danışmaya önem atfetmeleri, hem de seçmene karşı hesap verme ihtiyacı duymaları, yerel yönetimlerde daha etkin ve kolay vücut bulabilecek olan öğelerdir (Yaylı ve Pustu, 2008: 133). Yerel yönetim birimlerinin sadece halk seçimleri sonucunda oluşması, demokratiklik ilkesi için eksik bir nitelik oluşturmaktadır. Biçimsel koşulların bir adım ötesine gidilerek,

gerçek bir halk katılımını sağlamak gerekir. Bu ise toplumun tüm kesimlerine, katılım yolunu açmakla olur. Demokrasi kavramının başlıca öğeleri olan yurttaş katılımı, çoğulculuk ilkesi, hesap verme sorumluluğu yerel ölçekte de geçerli değerlerdir (Çevikbaş, 2006: 75).

Yerel yönetimler, tepenin tabanı şekillendirdiği, merkez yöneticilerinin uydusu görünümündeki yönetim birimi kimliğinden uzaklaşıp, tabanın tepeyi etkilemesine ve yerel halkın kendinden örgütlenmesine olanak sunan, bilgi paylaşımına ve müzakereye açık bir yapıda olmalıdır. Yönetişimin katılımı ön plana çıkartan paradigması, katılımcı uygulamalarla desteklenmektedir. Doğrudan demokrasinin olasılaşmasına yönelik arayışlar, yerel yönetimlerin önemini giderek artırmaktadır. Yerelde gerçekleştirilecek demokratik faaliyetlerin demokrasinin temsil ve meşruiyet zaaflarını gidermeye dönük faaliyetler olduğu düşünülmektedir.

Yerel yönetimler geliştirilerek yerel demokrasinin yaşaması için gerekli yapı ve ortam oluşturulmalıdır. Demokrasi için sivil toplumun varlığı tek başına yeterli değildir. Vatandaşların demokratik işleyiş süreçlerine de sahip olması gerekir. Sivil toplumun demokratikleşmesi de kendini oluşturan sosyal aktörlerin taleplerini karar alma süreçlerine eklemleyebilmesiyle doğru orantılıdır. Bu süreç devletin de demokratikleşmesini beraberinde getirecektir (Yaylı ve Pustu, 2008: 152-153).

2.2.2. Yönetişim Yaklaşımı

Yönetişim kavramı, son yıllarda üzerinde çokça durulan kavramlardan bir tanesidir. Yönetme faaliyeti ölçütleri arasında katılımcılığın, demokratikliğin, şeffaflığın ve hesapverebilirliğin ön plana çıkması, kamusal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında birlikte yönetim ve çok aktörlü yönetim anlayışının gelişmesi yönetim tartışmalarını önemli kılmaktadır (Genç, 2013: ix).

Modern karmaşık toplumların yönetim ödevinin artık sadece hükümet tarafından yürütülemeyeceğine ve geniş ölçüde kamu ve özel sektör topluluklarının da yönetime dâhil olmasını gerektirdiğine ilişkin yaklaşım daha da kabul görmekte ve bu durum klasik yönetim anlayışı yerine “yönetişim”in (governance) geçmesi fikrinde yansımaları

bulmaktadır (Heywood: 2012, 24). Yönetişim, mevcut durumda var olan yönetim pratiklerinin yetersiz kalması ve yeni arayışların da uygulamada beklenen etkiyi yapmamasından dolayı geliştirilmiştir (Tekeli, 1999: 239'dan aktaran Çukurçayır, 2003: 260). Yönetişim, dünyada son otuz yılda yaşanan değişimleri anlama ve betimleme biçimi olarak kullanılan, çok yönlü bir kavramdır (Demirci, 2012: 139).

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren değişime olan ihtiyacı artarak devam eden klasik kamu yönetimi anlayışı, 21. yüzyılda kendini şekillendirmeye, küresel ve liberal eğilimli bir değişim yaşamaya başlamıştır. Modern demokrasinin karar sürecinde meydana gelen sarsıntı küreselleşmeyle perçinlenmiş, kararların artık vatandaşların aktif katılımıyla değil de lobicilik faaliyetleri ile ulus-üstü kuruluşların etkisi altında kalınarak alındığı düşüncesi yaygınlaşmıştır (Coşkun, 2007: 35; Guehenno, 1998: 27). Klasik yönetim anlayışı siyasal erk ve yurttaş ilişkilerini açıklamada yetersiz kalmıştır (Çukurçayır, 2003: 260). Kamu kurumlarındaki eksik hesapverebilirlik, meşruiyet ve güven sorununu da beraberinde getirmiştir. Merkeziyetçi yönetim mekanizmalarının rolleri sorgulanmış, katılımın kapsayıcı ve çoğulcu boyutları üzerine durulmuş, “tabanın” “tepeyi” meşru olarak şekillendirebileceği yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır. 1970’li yıllarla birlikte kamu örgütünde hâkim olan klasik yönetim yapısında değişim ihtiyacının fark edilmesi, ortak akılla ortak amaçlar etrafında halkın kendiliğinden birleşmesini sağlayacak siyasal kültür ve siyasal bilincin geliştirilmesi, yönetimlerin hesapverebilir ve şeffaf olması için yeni yaklaşımlar ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşımlar arasında yönetişim, kapsayıcılığı, güncelliği ve dinamikliği ile dikkat çekmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası yeni dünya düzeniyle birlikte vatandaşların ihtiyaç eksenli tüketim anlayışının değişmesiyle devletten beklenti ve talepler değişmiş-artmış, klasik yönetim anlayışına ve geleneksel kamu yönetimi örgütüne (Weberyen bürokrasi) dair yapılan genel önermeler yetersiz kalmıştır. Öncelikle 1960’larda Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi ile farklı bürokratik modeller karşılaştırılmış, klasik kamu yönetimi anlayışının ilkelerinin (ayrıntılı belirlenmiş kurallar, katı hiyerarşi, uzmanlaşma, komuta birliği ve aşırı kontrol gibi) işlevsizliği ortaya koyulmuştur. Kamu yönetimini işletme

yönetimi eksenine kaydıran ve kamu yönetiminde süregelen demokrasi ve temsil krizini ortadan kaldırma amacıyla geliştirilen Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı, 1990'lara kadar geçerliliğini korumuştur. Bu yaklaşımların devletin müdahaleci yapısına yöneltilen eleştirilere alternatif modeller olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. Ancak demokratik sistemlerin ve meşruiyetinin sorgulandığı süreçte, demokratikleşmenin zorunluğu kıldığı davranış değişikliklerinin hem devlet mekanizmaları hem vatandaş tarafından içselleştirilmesi, siyasal kültürlerini ve bilinç düzeylerini bu yönde ilerletmeleri için farklı deneyimler yaşaması gerekmektedir. Özellikle 1980'lerden itibaren yaşanan süreçte demokratik sistemlerin en iyiyi arama yolunda giriştikleri çabalar, halkın yönetime doğrudan katılımına imkân sağlayan, yeni modeller ve farklı kavramlar üzerinde durmuştur. 1970'lerden itibaren gelişen Yeni Kamu İşletmeciliği akımı akabinde, II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzenin ve klasik kamu yönetimi biçimlerinin olumsuz sonuçlar üretmeye başladığı yıllarda beliren bir yenilenme ihtiyacına yanıt olarak yönetim kavramı ortaya çıkmış ve anlamlandırılmıştır. Yönetişim, klasik kamu yönetimi anlayışından ciddi bir uzaklaşmayı ve köklü bir değişimi ifade etmektedir (Gündoğan, 2010: 13-14).

Kavram ve kimlik bunalımı içerisinde bulunan kamu yönetimi düzeni (Kalfa, 2011: 404), "yönetişim" (governance) kavramıyla yeni bir kimlik kazanmıştır. Yönetişim kavramı daha önce ABD'de bazı akademik çalışmalarda yer almış olsa da ciddi olarak ilk kez Dünya Bankası tarafından 1989 yılında yayımlanan "Sub Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth; A Long Term Perspective Study" adlı raporda "iyi yönetişim" olarak kullanılmıştır (Uysal vd., 2011: 15). Raporda geçmişteki zayıf/güçsüz ekonomik performansın temel nedenlerinden biri olarak, kamu kurumlarının başarısızlığı gösterilmiştir. Özel sektör girişimleri ve piyasa mekanizması önemlidir ancak taban/halk organizasyonunu geliştiren, kayıt dışı sektör eylemlerini beslemek yerine engelleyen, sivil toplumu ve aracı kuruluşları destekleyen "iyi yönetişim" ölçütleri ile el ele vererek ilerlemeleri gerekir. İyi yönetişim kavramı buradaki anlamıyla; etkili hizmet sunumunu, güvenilir bir hukuk sistemini/düzenini ve vatandaşa hesap verebilir yönetimleri ifade eder. Yöneten ve yönetilen arasında daha iyi bir denge gereklidir. İyi yönetişim, bu raporda da olduğu gibi, sıradan insanların

güçlendirilmesini/yetkilendirilmesini, insanların özellikle kadınların hayatlarını iyileştirmek adına daha fazla sorumluluk almaları için bir dizi öneriyi ortaya koymayı amaçlamaktadır (The World Bank, 1989: xii).

Kavram sonraki yıllarda Birleşmiş Milletler, OECD ve IMF tarafından yaygınlaştırılmıştır. “Kürek çeken değil dümen tutan devlet” sloganıyla (Koçak, 2010: 470) şekillenen “yönetişim” kavramı, anlam açıklığı bulunan bir sahada gerekli anlam yüklemelerinin kendi üzerine yapılmasına olanak sağlamıştır. Geleneksel kamu yönetimi anlayışının hizmet sunumundaki ve talepleri karşılamadaki hantallığının yerine, katılım-yerelleşme-sivilleşme üçgeninde aktif ve etkin kent yönetimlerine, katılıma asgari düzeyde izin veren karmaşık geleneksel kamu örgüt yapılanması yerine daha esnek ve yatay örgütlenmeye ve bir sektör olarak aktif sivil topluma yer veren yönetim yaklaşımı; saydamlık, açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, esneklik, kamu kaynaklarının kullanımında etkinlik ve verimlilik ilkelerini genel yönetim ilkeleri olarak benimsemiştir. OECD yönetişimin ekonomik ve sosyal yanlarını vurgulayarak, yönetişimi bir ülkenin sosyal ve ekonomik kaynaklarını kalkınma amaçlarına hizmet edecek bir biçimde yönetme türü olarak tanımlamıştır (Çukurçayır, 2003: 261). TODAİE Kamu Yönetimi Sözlüğü’ne göre yönetişim, bir toplumsal politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu siyasal-yönetimsel yapı ya da düzeni ifade etmektedir (Bozkurt ve Ergun, 2008: 274). Yönetişim yaklaşımı, yönetimde ortaklık ve işbirliği modeli geliştirir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program), yönetişimi ülke meselelerini yönetmek için politik, ekonomik ve idari otoritenin eylemleri olarak tanımlar (UNDP, 1997: 10). Yönetişim vatandaşların ve grupların kendi çıkarlarını ifade edebildikleri, haklarını ve görevlerini ifa ettikleri ve farklılıkları uyumlaştırdıkları karmaşık mekanizmaları, süreçleri, ilişkileri ve kurumları ifade eder. Yönetişimin etkin demokratik formları, hesapverebilirlik, şeffaflık ve halk katılımına dayanır. Etkin kamu yönetiminin, başarılı işletmelerin ve etkili bir sivil toplumun karakteristik özellikleri konusunda çokça konuşulmaktadır. Ancak toplumsal açıdan iyi bir yönetim sisteminin karakteristiğini tanımlamak kolay değildir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler dünyanın çeşitli yerlerinden katılımcılarla 1996 yılında gerçekleştirdiği yönetim çalıştayı ile iyi

yönetişimin özelliklerini belirlemeye çalışmıştır. Katılımcılar ve bilimsel çalışmalar iyi yönetişimin katılımcı bir sistem ve yönetim kurumlarının tüm üyelerinin karar verme sürecinde söz sahibi olduğunu vurgulamışlardır. İyi yönetişimin özellikleri tablodaki gibi özetlenebilir (UNDP, 1997: 19).

İyi Yönetişimin Özellikleri
Katılım
Sürdürülebilirlik
Meşruiyet ve insanlar tarafından kabul görme
Şeffaflık
Eşitlik ve adaletin yükseltilmesi
Yönetişim kaynak ve yöntemlerini geliştirilebilmek
Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi
Farklı bakış açılarını kabul etmek ve hoş görmek
Sosyal amaçlar için kaynakları harekete geçirebilmek
İç kaynaklı/yerel mekanizmaları güçlendirmek
Hukuk devletini işletmek
Kaynak kullanımında etkili ve verimli olmak
Saygı, güven ve hâkimiyet
Hesapverebilirlik
Ulusal çözümleri tanımlayabilmek ve sahiplenmek.
Fırsat vermek ve kolaylaştırmak.
Kontrol etmektense düzenleyici olmak
Geçici sorunlar ile başa çıkmak
Hizmet odaklı olmak

Şekil 2. 2. İyi Yönetişimin Özellikleri

Kaynak: UNDP (1997) *Reconceptualising Governance: Discussion Paper 2*, New York, ss. 19

Yönetişim kavramı kamu yönetiminin tartışma alanı içerisinde yaygın olarak kullanılmakta olsa da terimin anlamı her zaman açık değildir. Terim Rhodes'e göre en az altı anlamı karşılamak için kullanılmaktadır. Yönetişimin karşılık olarak kullanıldığı bu anlamlar; i) Minimal devlet, ii) Kurumsal/şirket yönetişimi iii) Yeni kamu işletmeciliği iv) İyi yönetişim v) Sosyo-sibernetik sistem ve vi) Kendinden organize ağbağlar şeklinde ifade edilmiştir (Rhodes, 1996: 653). Yönetişime karşılık gelen anlamlar, yönetişimin kamu yönetimi dışında farklı disiplinlerce de kullanıldığını gösterir.

Van Kersbergen ve Van Waarden, yönetişim farklı alanlarda farklı anlamlarda kullanılsa da, bu kullanımların yaygın bazı ortak özellikler barındırdığını ifade eder. Onlara göre yönetişim çoğu anlamıyla (Van Kersbergen ve Van Waarden, 2004: 151-152); i) Tek merkezli değil çok merkezlidir. ii) Gerek örgüt içinde gerek örgütler arası düzlemde ağbağlar önemli bir rodedir. Bu ağbağlar, görece özerk ama birbirine bağımlı aktörler (firmalar, özel ya da kamu kuruluşları, AB üye ülkeleri gibi) arası ilişkileri organize eder. Bu ilişkiler ağında monokratik liderlikler ve hiyerarşi gittikçe önemsizleşmektedir. iii) Yönetişim yaklaşımının yaptığı vurgulardan bir tanesi de yönetim yapılarına karşılık yönetim fonksiyon ve süreçleri önemsemektir. Bu süreç kamuda da özel sektörde de görece benzerdir ve geleneksel baskıcı, kumanda ve denetim süreçleri yerine müzakere, uyum, uzlaşma, işbirliği ve ittifak formülasyonu ile ilişkilidir. iv) Aktörler arası ilişkiler riskler ve belirsizlikler oluşturur. Hem bu riskleri ve belirsizlikleri azaltmak hem de işbirliği fırsatlarını kolaylaştırmak için farklı sektörler kendi kurumlarını oluşturur. v) Yönetişim kullanıldığı çoğu alan için normatiftir. Bu durum özellikle iyi yönetişim, kurumsal yönetişim, yeni kamu işletmeciliği ve çok düzeyli (multilevel) yönetişim yaklaşımları için geçerlidir.

Yönetişim genel olarak bu özelliklere sahipken, kamu yönetimi içerisinde de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Frederickson kamu yönetimi içerisinde yönetişimin (kamu yönetişimi) aldığı anlamları şu şekilde sıralamaktadır (Frederickson, 2005: 285'den aktaran Demirci, 2013: 29-30): i) Yönetişim siyasal kurumların yapısını ifade eder. ii) Yönetişim bürokratik devletten üçüncü sektör yönetimine geçiştir. iii)

Yönetişim yönetime piyasa temelli yaklaşımdır. iv) Yönetişim, sosyal sermaye, sivil toplum ve yüksek düzeyde vatandaş katılımının gelişmesidir. v) Yönetişim, risk alan yetkili kamu girişimcilerinin çalışmalarıdır. vi) Yönetişim, İngiltere’de Tony Blair’in “Üçüncü yol” yaklaşımı anlamında kullanılmaktadır. vii) Yönetişim kamu sektörünün performansıdır. viii) Yönetişim çeşitli yetki alanları arasında işbirliği ve ağbağ yönetimidir. ix) Yönetişim küreselleşme ve rasyonelleşmedir. x) Yönetişimi şirketlere nezaret etme, şeffaflık ve muhasebe standartlarıdır. xi) Yönetişim, yeni kamu işletmeciliğidir.

Ölçüt	Bürokratik Model	Yeni Kamu Yönetimi	Yönetişim
Yönetim metodu	Hiyerarşi	Piyasa, eşitlik	Örümcek ağı
Yönetim biçimi	Bürokratik yönetim	Yönetimsel	Ortaklık-danışmanlık
Normatif temel	İdare hukuku	Sözleşme	Anlaşma
İlişki türü	Egemenlik ve itaat	Rekabet ve birlikte çalışma	Eşitlik ve bağımsızlık
Faaliyet amacı	Güçlendirme	Değişimi teşvik	Sosyal güven
Faaliyet oryantasyonu	Prosedür	Sonuç	Gereksinimler
Devlet örgütlenmesi	Tek merkezli	Özerk	Sivil toplum

Şekil 2. 3. Bürokratik Model-Yeni Kamu Yönetimi-Yönetişim Karşılaştırması

Kaynak: Czaputowicz, 2007: 31’den aktaran Eroğlu, H. T. (2010a) “Kamu Yönetiminde Hiyerarşi, Ağ, Piyasa ve Aktörler Düzleminde Yönetişim” *Yönetişim*, Derl.: A. Çukurçayır, T. Eroğlu, ve H. E. Uğuz (Konya: Çizgi Kitabevi), ss.204.

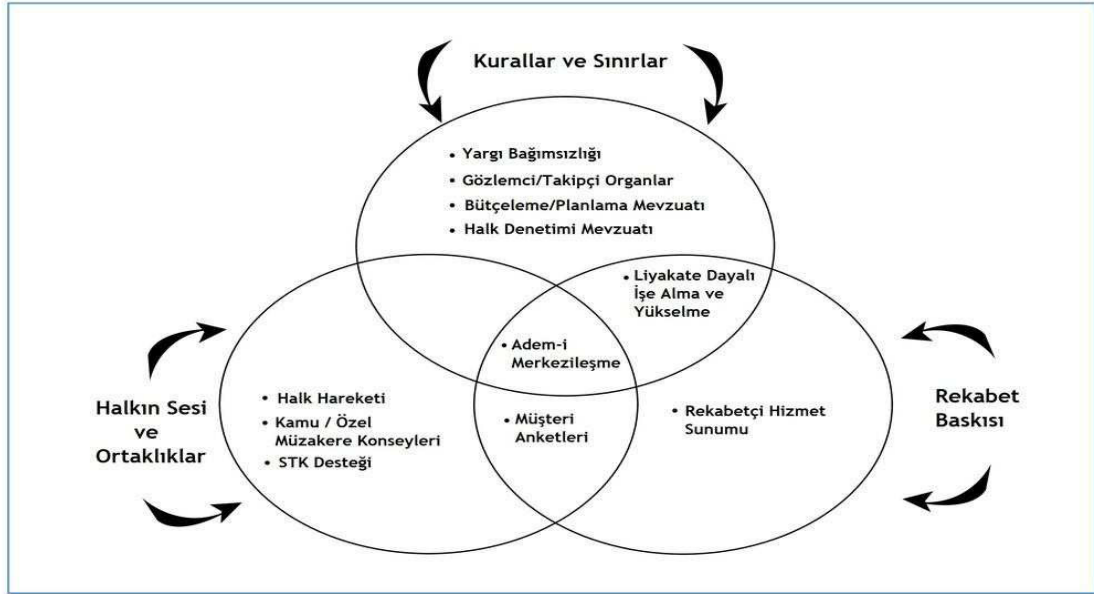
Seçilmiş yöneticilerin öneminin azalması, hesapverebilirliğin çözülmemiş bir sorun olarak devam etmesi gibi hem yönetişim hem de yeni kamu işletmeciliği için geçerli birçok durumdan söz edilebilir. Ancak yönetişim bazı özellikleri ile yeni kamu işletmeciliğinden farklıdır. İlk olarak yönetişim, demokratik bir yönetim biçiminin aslında en önemli elemanı olagelmıştır. Açıkça belirgin olmasa da, yönetişimin devlet kadar eski olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan yeni yönetişim formları, ağlar,

ortaklıklar, kamu-özel ortaklık girişimleri, hizmet sunumunda gönüllülük anlayışı gibi yeni değerleri içinde barındırır. İkinci olarak yönetim süreçlerle, yeni kamu işletmeciliği öncelikle sonuçlarla, ilişkilidir. Üçüncü olarak yeni kamu işletmeciliği idari reformun örgüt içi yapısıyla ilgili bir programı iken, yönetim örgütler arası bir perspektif taşır. Dördüncü olarak yönetim kamu kaynaklarının belirli seviyede siyasal denetim altında korunması ve devlet kapasitesinin sürdürülmesi için politikalar geliştirilmesi yönünde hareket ederken yeni kamu işletmeciliği kamu sektörünü tamamen dönüştürme çabasıdır. Son olarak yönetim ve yeni kamu işletmeciliği aynı ideolojik tabandan beslenmemekte, aynı idealleri paylaşmamaktadır. Yönetim kamu sektöründe büyük yapısal değişiklikler öngörmezken, bu temel değişiklikler yeni kamu işletmeciliğinin varlık sebebidir (Peters ve Pierre, 1998: 231-233). Weberyen hiyerarşi ve bürokratik düzenden farklı olarak yönetim, kurumsal olmaktan daha çok, sosyo-ekonomik yaşamın koordine edildiği bir süreç olarak ele alınabilir.

Kamu yönetiminin örgüt yapısındaki içsel değişim, yeni küresel düzene uyum sağlayabilmek açısından yeterli değildir. Yönetim kamu yönetiminde reformu ifade eder ve devlet kapasitesi konusunda önermeler geliştirir. Reformlar, etkin olabilmeleri açısından yönetimin en üst tabakasınca desteklenmeli ve sürdürülmelidir. Dünya Kalkınma Raporu 97, değişen dünyada devlet ve reform temasını işleyişle önemlidir. Raporda kamuda etkinliğin ve iyi yönetimin sağlanabilmesi için üç önemli mekanizmanın altı çizilmiştir. Bunlardan ilki *kurallar (mevzuat) ve sınırlamalardır*. Kastedilen, iç muhasebe ve denetim sistemleri, yargının ve merkez bankasının bağımsızlığı, kamu hizmeti ve bütçe mevzuatı, kamu denetçileri ve diğer gözlemci/takipçi (watchdog) organların mevzuatıdır. İkinci altı çizilen mekanizma, *halkın sesi ve ortaklıklardır*. Toplumu güçlendirmek/yetkilendirmek için adem-i merkezileşme, vatandaş-müşteri memnuniyetini ölçmek için kamu hizmeti anketleri ve katılımcı yasa yapımı süreci (“notice and comment” regulatory rulemaking) örnek olarak verilebilir. Son olarak *rekabet baskısı* vurgulanmaktadır. Rekabetçi hizmet sunumu, sosyal sabit sermayeye özel/bireysel katılım, alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmaları ve bazı pazar odaklı faaliyetlerin özelleştirilmesi bu bağlamda önem taşır. Bu üç mekanizma, devletin rolünün temel olarak yeniden sorgulanması ile

ilgilidir. Bu ilişki de reformun anahtar bileşenini oluşturur (The World Bank, 2000: XIV). Üç mekanizmanın kesişme noktasında yer alan adem-i merkezileşme, yönetişimin yerinden yönetimi ve yerel değerleri ne denli önemsedığının de göstergesidir.

Devletin Kapasitesini Arttırma Mekanizmaları Kamu Sektörü Reformu İçin Üç Etmen

Şekil 2. 4. Dünya Bankası Perspektifinden Kamu Sektörü Reformu İçin Üç Etmen

Kaynak: The World Bank (2000) Reforming Public Institutions and Strengthening Governance, New York, ss. XIV

Yönetişimin öngördüğü siyasal-yönetişel sistem; merkezi, tek aktörlü ve tek boyutlu, bütün yetkileri kendinde toplayan ve yararlı olanı kendi belirleyen bir sistemin aksine, çok aktörlü, desantralize, ağsal ilişkileri bulunan, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, yönlendiren ve toplumdaki aktörlerle sağlıklı bir etkileşime dayanan bir yapıyı ifade etmektedir (Çukurçayır, 2003: 261). Yönetişim sadece devletle ve onun resmi eylem ve işlevleriyle sınırlı olmayıp, toplumu kontrol ve idare eden, topluma öncülük yapan, toplumu yöneten sosyal, siyasi ve yönetişel bütün aktörlerin aktivitelerini açıklamak için kullanılan yatay ve dikey ilişkilerde çok düzlemli

yönetimsel süreçleri ifade eder (Okcu, 2012: 9). Yönetişim yaklaşımı, yöneten-yönetilen ayrımını yaratan unsurları ortadan kaldırmayı hedeflerken, çok aktörlük, katılım, iletişim ve ortak paydada buluşma esasına dayanarak, siyasa oluşturma süreçlerinde sivil toplumun etkin katılımını öngörür. Yönetişim, politikaların alışlagelmiş olarak seçilmiş yöneticiler ve mevcut yönetim kademeleri tarafından belirlenmesi yerine, bu politikaların daha geniş bir yelpazede kamu, özel sektör ve sivil toplumun katılımıyla belirlenmesine vurgu yapar (Okcu, 2012: 12). Katılım her şeyden önce bireyin kendini önemli ve özel hissetmesini sağlar ve onları sorumlu davranmaya iter.

Yönetişim kavramı yaygın olarak yönetim/yönetme (government) kavramının yerini almaya başlanmıştır. Ancak yönetişim, yönetimden ayrı ve farklıdır. Yönetişim kavramının sistem, politika ve yönetim anlayışı bağlamında farklı boyutları vardır (Gündoğan, 2010: 20). Sistem boyutunda, devlet geleneksel karar alma süreçlerini değiştirmekte, yeni aktörleri bu süreçlere dâhil etmektedir. Politika boyutunda, yurttaşın mümkün olan her alanda yönetime katılması sağlanarak meşruiyet sorunun çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Yönetimsel boyutta ise, etkin, saydam ve denetime açık bir kamu hizmeti sunma mekanizmasının kurulması, bireysel katılım kadar örgütsel sivil katılımın da sağlanması beklenmektedir (Çukurçayır, 2003: 262).

Yönetişim bir model olarak çok yönlülüğü ve katılımcılığı, düzen olarak da kamu yönetimi sistemindeki ilgili tüm aktörlerin/ tarafların istişaresini ve ortak paydada buluşabilmelerini ifade eder (Gündoğan, 2010: 16-17). Yönetişim anlayışına göre toplum güçlü, kendini tanıyan, sorunlarını belirleyip çözümlerini sunabilir olmalıdır. Sorunların çözümüne ilişkin yöntemlerin bizzat toplum tarafından geliştirilmesi, hem kararların meşruiyeti hem sorunların çözümünde başarının sağlanması için önemlidir. Kararlarda önemli olan, toplumun tercihi ve ihtiyacıdır. Yönetişimde toplum, kamu-özel-gönüllü kuruluş ağları arasındaki ilişkilerden oluşur. Ağbağlar (networks) arasındaki ilişkiler ve ortaklıklar sayesinde toplumun değişik kesimlerinin aktif katılımı sağlanmış olur. Bu ortaklıklar belirli bir bağ getirir. Farklı özellikler gösteren ağbağlar (sivil –asker bürokrasisi, özel kesim, sivil toplum örgütleri) birbiriyle etkileşim ve iletişim halinde kamu siyasaları oluşturma sürecinde aktif rol oynarlar (Üstüner, 2003:

49-50). Önemli olan farklı yapılanmadaki, farklı özellikler gösteren ağbağların, oluşturulacak siyasa ve uygulanacak kararlarda ortak bir paydada buluşmalarıdır. Artık bir sektör olarak ele alınan sivil toplum, devleti yönlendirir bir konumdadır. Yönetimle vatandaş arasında aracı bir pozisyonda bulunan sivil toplum ve kuruluşları, vatandaşların kendilerini ilgilendiren kararlarda söz sahibi olmalarını ve politika oluşturma süreçlerine katılımlarını sağlayarak yerel demokrasinin gelişmesine ve güçlenmesine katkı yapar (Genç ve Erdoğan, 2013: 170). Bu bağlamda yönetim, özellikle yerelde ama her düzeyde (yerel - ulusal - uluslararası) aktif yurttaş ve sivil toplum katılımına vurgu yapmaktadır.

Yönetim kavramı küresel, ulusal ve yerel boyutlarda da farklı anlamlar ifade etmektedir. Çalışmanın kapsamı gereği küresel, ulusal ve yerel yönetim değinilmesi gereken ve öne çıkan yönetim boyutlarıdır. Küresel yönetim; küresel sorunlar için politik ya da demokratik düzenleme aracı olarak düşünülmekte, bu araçla ulusların ve küresel yurttaşların insan hakları, çevre, barınma, işsizlik gibi konuları ortak biçimde sahiplenerek, evrensel insanlık beklentilerinin gerçekleşmesine katkı sunmaları beklenmektedir (Çukurçayır, 2003: 263). Ulusal boyutta yönetimden anlaşılması gereken, ulus devlet yönetimleri üzerinde, ulus üstü küresel aktörlerin etkili ve belirleyici olması durumudur. Küresel sorunlara ortak çözüm arayışı, çok aktörlü ve çok ortaklı iş birliklerini oluşturmuş, bununla beraber ulus-devletlerin yönlendirildiği ve rollerinin pasifleştiği eleştirisi yapılmıştır (Gündoğan, 2010: 49-50). Rollerde ve yaklaşımda değişiklik olsa da, küresel düzende ulus devletlerin tamamen etkisiz kaldığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu yeni düzende devletler küresel ekonomiye uyum sağlamak ve katkı yapmak, ulus-üstü ve yerel yönetim mekanizmalarının sorumluluklarını tanımlamak ve meşrulaştırmak, sınırları belirlemek ve kitlelerin denetimini sağlamakla görevlidir (Hirst ve Thompson, 2000: 204'den aktaran Gündoğan, 2010: 50). Yerel boyutuyla yönetim ise, yerelleşmenin ve yerel aktörlerin ön plana çıktığı bir düzeni ifade eder. Kentler ya da günümüzdeki popüler ifadesi ile yerel birimler, ulus devletin bir parçasıymış gibi hareket etmek yerine, küresel sermayeyle iş birliğine girişen ve projeler üreten, yerel potansiyeli ortaya çıkartmak için çalışan bir anlayış içerisindedirler. Söz konusu dönüşümün bir boyutunu

da tüketen yerel yönetim anlayışından üretime ve birikime öncelik veren bir yerel yönetim anlayışına geçilmesi ve devletin çekildiği alanlara devlet dışı bir takım mekanizmaların sokulması oluşturur. Yerel yönetimlerin faaliyet ve hizmet alanları özellikle 1980 sonrası özelleştirme ve benzeri yollarla, önce özel sektöre sonrasında ise üçüncü sektöre (sivil topluma) bırakılmaya başlamıştır. Böylelikle kent yönetimlerine ilişkin olarak yerel yönetim, yerel sermaye ve yerel alanda etkin olan sivil toplum kuruluşları ya da gönüllü kuruluşlardan oluşan üç sektörlü bir model ortaya çıkmıştır (Şengül, 199: 12-13).

Yönetişim gerek özel gerek devlet olsun yönetim anlayışındaki değişimi anlatmak için kullanılmaktadır. Stoker, kısaca yönetimdeki bu değişimi ve yönetişimi tanımlamak için beş öneri getirmiştir (Stoker, 1998'den aktaran Demirci, 2012: 142-143);

i) Yönetişim çok parçalı devlet ve devlet dışı kurum ve aktörlerden oluşan, karmaşık bir yaklaşımdır. Yönetişim devleti tek başına bir varlık olarak görmez ve devlet dışı aktörlerin önemine vurgu yapar.

ii) Sosyal ve ekonomik sorunlarla uğraşma konusunda devlet yalnız değildir. Devlet-piyasa-sivil toplum arasındaki sınırlar belirsizleşmiştir. Vatandaşlar, özel sektör ve gönüllü kuruluşlar devletin geri çekilmesiyle daha fazla sorumluluk almaktadır.

iii) Yönetişim anlayışında kurumlar ve aktörler arası ilişkilerde birbirlerine bağımlılık söz konusudur. Birlikte eylem yapma kararlılığındaki örgütler başka örgütlere bağlıdır. Örgütler amaçlarına ulaşmak için bilgi, uzmanlık, destek, güven vb. kaynakları mübadele ederler.

iv) Yönetişim kendi kendine organize olan ağbağlarla ilişkilidir. Devletin doğrudan hizmet sunumunda tekeli pozisyonunu terk etmesi, düzenleyici kurumların ve ağbağların artmasına neden olmuştur. Ağbağların yayılması, devletin siyaseti uygulama, denetleme ve eşgüdümleme kapasitesini azaltmıştır.

v) Yönetişim, devletin otoritesine dayanmayan iş yapma kapasitesine işaret eder. Bu bağlamda yönetim; devlet otoritesinin, kaynakları ve yaptırımları dışında kalan mekanizmaları üzerine odaklanır.

Yönetişim, alışlagelmiş klasik devlet işleyişine bir meydan okumadır ve bu meydan okuma demokratik ve hesapverebilir bir devletin nasıl olması gerektiğiyle ilgilidir (Okcu, 2012: 11). Yönetişim yaklaşımı, demokrasi, sivil toplum, etkin yönetim, küreselleşme, yerelleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal devlet kavramları temelinde, ulusal yönetimler ve uluslararası ilişkiler için daha kabul edilebilir ve işlevsel bir model ortaya koymaktadır (Çukurçayır, 2003: 271). Kamu yönetiminde disipliner olarak yaşanan değişimin çok önemli bir boyutunu toplumun ve münferit olarak vatandaşların daha iyi bir yere gelmelerine katkı sağlayacağı düşünülen, vatandaşlarla kamusal sorunlarda müzakere etmeye ve anlamaya yönelik çalışmalar oluşturur (Özer ve Ökmen, 2012: 178-179). Katılım araçları bu çalışmaların işlevsel bir modele dönüşmesi adına büyük önem taşır. Yönetişimin ortaya koyduğu model, her alanda aktif yurttaş katılımını gerektirir. Şeffaflık, güven, meşruiyet, toplumsal huzur ve yerel potansiyelin keşfi ancak ve ancak katılım yoluyla sağlanabilir. Yönetişimin yerelde müzakere, diyalog ve katılım süreçlerine yüklediği anlam ve verdiği önem demokratikleşmeyle doğrudan ilişkilendirilebilir.

Yönetişim özetle; i) kamu yönetimini vatandaşa yaklaştırır, ii) kamu yönetimini etkinleştirir, iii) yolsuzlukla mücadeleyi sağlar, iv) farklı paydaşların görüşlerini bildirerek yönetime katılımında bulunmalarını sağlar; bu da kararların içeriğini zenginleştirir, politikaların uygulanmasındaki etkinliği artırır, v) demokrasiyi güçlendirir, vi) kurumların ve kararların meşruiyetini artırır, vii) karar ve işlemlerin açık ve anlaşılır olmasını sağlar (Toksöz, 2008: 18).

“Kamu politikaları nasıl belirleniyor?” sorusuna siyaset-yönetim ayrımı ve yönetimde etkinlik ile verimlilik arayışlarını yansıtan yaklaşımlar çerçevesinde cevap vermek zorlaşmıştır. Artık çok sayıda, karmaşık etki ağlarının kesişme noktalarını yakalamak ve bunun bilgisini üretmek gerekmektedir. Bir devlet kuramı

konumuna gelen yönetim yaklaşımı, bu tür bilgi üretimi için uygun bir çıkış noktası olma özelliği taşımaktadır (Şaylan, 1996: 16).

Bireyler gün geçtikçe içinde yaşadıkları toplumu ilgilendiren olaylara daha duyarlı hale gelmektedirler. Bunun paralelinde kendilerine ilişkin alınan yönetsel kararlara, yapılan planlamalara ve çevrelerini etkileyecek her türlü uygulamaya katılma eğilimi taşırlar. Toplumdan uzak ve toplumsal gerçeklerden kopuk alınan kararlar, toplumu ve toplumu oluşturan bireyleri her zaman olumlu olarak etkilemez. Bu bağlamda kamu yönetiminde, yönetişimin karakteristikleri arasında önemli yer tutan adem-i merkezileşmeye paralel, özellikle halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerde, demokratik yenilikleri teşvik etmek gerekir. Yönetişim yaklaşımı ile birlikte, bu yönde demokratik bir hareketliliğin olduğu söylenebilir. Bu demokratik eğilim yönetim perspektifinden bakıldığında yeni kurumları ve ilişkileri beraberinde getirir. Yeni yönetime katılma teknikleri, vatandaşlar, paydaşlar ve devlet arasındaki boşlukları doldurmaları, iletişim kanalları kurmaları ve bu kanalları güçlendirmeleri ve birlikte hareket edip, birlikte karar almaya olanak sağlamaları açısından yönetişimin kurumları ve ilişkileri ile ilgilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKIN YÖNETİME KATILIM ARAÇLARI

Heywood'un (2012: 112) ifade ettiği gibi, en arzuya şayan demokrasinin hangisi olduğu konusundaki ihtilaf devam etse de, günümüzde tartışmaların çoğu, demokrasinin pratikte nasıl işlediği ve demokratikleşmenin ne olduğu konularının etrafında gerçekleşmektedir. Yeni dönem yönetim ve siyaset literatüründe “katılım” ve “müzakere” kavramları moda kavramlardır. Ancak bu kavramların pratik manada neye karşılık geleceği, neyi ifade edeceği muğlaktır. Katılımın nasıl sağlanacağı, müzakerenin nasıl yapılacağı çok da bilinemeyen, buna koşut açıklanamayan sorunsallardır. Yeni dönem katılım tekniklerinin geliştirilmesi ve öğrenilmesi, şüphesiz bu sorunsalın çözümüne ilişkin önemli ipuçları verecektir.

Katılım konusu, kuram ve uygulama olarak çeşitlenir. Kurama dair birçok katkı yapılsa da önemli olan bu kuramın pratiğe yansıyor yansımadağı ya da nasıl yansıdığıdır. Bu bölümde kuramdan uygulamaya katılım araçlarına yer verilecektir. Çalışmanın perspektifi, liberalleşmenin ve küreselleşmenin oluşturduğu bir sistemin ürünü olarak lanse edilen yönetim yaklaşımının ve öncellediğı katılımın, ulus devletlerin ulus-üstü güçler (küresel sermayeye yön veren, dolayısıyla devletlerin siyasalarını etkileyen makro büyüklükteki şirketler ve kuruluşlar) tarafından benimsenmeye/uygulamaya mecbur bırakılan kapitalist araçlar olarak görüldüğü varsayımının tersten okumasını yaparak, yaşanan değışim sürecinin ve bu süreç sonunda ortaya çıkan ürünlerin, yönetimlerin ve kurumların meşruiyet sorununu çözen, sivil toplumun ve vatandaşların yönetime bireysel katılımına imkân sağlayan süreç ve araç olarak evrildiğı/evrileceğı varsayımdır. Neo-liberal demokrasi dalgasının gerçek bir demokrasi dalgası mı olduğı yoksa dayatılan bir “demokrasi” mi olduğı tartışmaları güncelliğini korumaktadır. Bu bağlamda yönetime dair eleştiriler de getirilmiştir. Ancak yönetime, demokratik sistemleri ve bunu işleten devlet/kamu kesimi-vatandaş arasındaki ilişki bağımlı vatandaştan yana kuvvetlendiren katılım araçlarının kullanımını

teşvik eden ve oluşumuna zemin hazırlayan olumlu bir yaklaşım olarak bakmak daha faydalı olacaktır.

Demokratik olmak ve demokrasiyi anlamak için demokrasiyi yaşamak gerekir. Demokrasiyi yaşamamanın en etkili yollarından biri aktif, politik, bilinçli yurttaş olmaktan geçer. Bu açıdan toplumu aktif kılmak ve yönetimde yurttaş katılımını sağlamak adına birçok çalışma yapılmaktadır. Modern toplumda yönetimlerin meşruiyetini sağlamak ve aktif toplumu oluşturmak için katılımın şart olduğu geç de olsa artık kabul görmüş bir gerçektir. Yönetimler, karar alma süreçlerinde yurttaş katılımını teşvik etme düşüncesini önemsemektedirler. Bu durum kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin halkla anlaşmaya vararak bir karar almasından öte bir anlam ifade eder. Frederickson, katılımı yerelleşme olarak ortaya koyar ve yönetsel yerelleşmenin önemine vurgu yapar. (Frederickson, 1980: 80'den aktaran Şener, 2005: 13). Yerel toplulukların sorunlarını tanımlamak, onlara fırsatlar yaratmak ve değişimin içinde hissettirmek de ancak katılım yoluyla sağlanabilir.

Demokrasiyi her çeşit bireyin yaşaması ve yaşatması için en ideal alan, tarih boyunca demokrasinin okulu olarak görülmüş yerel alandır (Çukurçayır, 2006: XV). Bu nedenle yerel alanı, katılımın sağlanabileceği ve sonuçların alınabileceği en ideal düzey olarak görebiliriz. Katılım tekniklerinin de öncelikli faaliyet alanı semt/ilçe alanıdır. Katılım faaliyeti, tüm yönetim dizgesini ve yöneticileri, yönetsel kurumları doğrudan ilgilendirse de, katılım faaliyetinin gerçekleşmesi açısından yerel yönetimler ve yerel yöneticiler ile birlikte yerel halkın birinci dereceden sorumlu ve görevli olduğu söylenebilir.

Yerel Gündem 21 ile başlayan halk katılımının güçlendirilmesi eğilimi 2000'li yıllarda artarak devam etmiştir. Halk katılımının yeterince sağlanamaması, iletişim kanallarının kurulamaması Yerel Gündem 21 stratejilerinin uygulanmasına engel teşkil eder. Yerelde neyin “mesele” olduğunun geniş kitlelerin katılımıyla belirlenmesi, vatandaşlardaki bireysel potansiyelin, isteklerin ve becerilerin ortaya çıkartılması gerekir.

Katılım konusunda ülkemizde çok şey yapıldığını söylemek pek mümkün değildir. Yerel Gündem 21 ile başlayan yerelde aktif yurttaş katılımını sağlamaya

yönelik hareket, Kent Konseylerini doğurmuş olsa da asla yeterli değildir. Mevcut durumda Kent Konseylerinin işlerliği ve etkililiği büyük bir soru işaretidir. Katılım konusu üzerine yapılan yerli çalışmalar, Kent Konseyleri merkezli yürütülmekte, alternatiflerin oluşturulması üzerine gidilmemektedir. Bu sebeple alternatif katılım araçlarının nerelerde nasıl uygulandığına bakmak faydalı olacaktır. Katılım araçları henüz ülkemizde bilinçli ve yaygın bir şekilde kullanılmasa da uluslararası organizasyonlar, örgütler ve yerel yönetimler tarafından yapılmış, katılımı kuramdan pratiğe dönüştüren birçok çalışma söz konusudur. Bu çalışmalar vatandaşlar ve yöneticiler tarafından kullanılan katılım tekniklerini içermektedir. Ayrıca bu çalışmalar, katılımın kuramdan pratiğe nasıl dönüştürüleceğine ilişkin yöneticilere ve vatandaşlara rehberleri de içermektedir.

3.1. HALKIN YÖNETİME KATILIMINDA ARAÇLAR VE TEKNİKLER

Gerçek anlamda yurttaş odaklı bir yönetimin sağlanması, yerel ve genel konularda halkın düşüncelerine, görüşlerine başvurulmasını zorunlu kılar. Günümüzde artık vatandaşları etkileyecek kararlar alırken, bütün kentlilerin görüşlerine başvurulmalı ve onay alınmalıdır (Çukurçayır, 2005: 221). Görüşler katılım araçları vasıtasıyla alınmalı ve onaylanmalıdır. Bu süreç, vatandaşların yönetime katılımını ifade eder. Dünyada katılım ile ilgili özellikle İngiltere ve ABD’de pek çok çalışma yapılmakta, katılım araçları tasarlanıp, işlevsel hale getirilmeye çalışılmaktadır. Bu bölümde ele alınan teknikler, yabancı literatürden, katılım konusunda aktif olarak faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından, organizasyonlardan ve katılım ile ilgili yapılmış projelerden derlenmiştir.

Katılım konusunda aktif olarak faaliyet gösteren ve katılım tekniklerinin derlenmesinde yararlanılan başarılı organizasyonlar ve çalışmalar bulunmaktadır. Yönetişim anlayışını benimseyerek vatandaşların yönetime katılımı konusunda çalışan, başarılı organizasyonlardan bir tanesi Uluslararası Halk Katılımı Birliği’dir (IAP2)¹⁵.

¹⁵ <http://www.iap2.org/>

Uluslararası Halk Katılımı Birliği (IAP2), halk katılımının geliştirilmesi için çalışan, 1990 yılında ABD’de temelleri atılmış uluslararası bir kuruluştur. IAP2’nin üyeleri arasında Avustralya, Kanada, Fransa, Güney Afrika, Birleşik Krallık, İrlanda, Amerika, İtalya ve Endonezya bulunmaktadır. IAP2 yurttaş katılımını sağlayan farklı yöntemleri, avantaj ve dezavantajlarıyla incelemiştir. Yapılan çokça çalışmanın ardından katılım araç kiti oluşturulmuştur. Bu araç kiti, aralıklarla güncellenmektedir.

AmericaSpeaks kuruluşu da katılım çalışmaları için başarılı bir örnektir. AmericaSpeaks, Amerikan ulusal demokrasisini, karar alma süreçlerine vatandaşın katılımını sağlayarak canlandırmak amacıyla 1995 yılında Washington DC’de kurulmuş, kar amacı gütmeyen, tarafsız bir kuruluştur. AmericaSpeaks, halkın yönetime katılımı ve açık politika yapımı için çalışmaktadır. Müzakereci demokrasi üzerine “Public Deliberation: A Manager’s Guide to Citizen Engagement” adıyla hazırladıkları rehber, katılım konusunda yöneticilere teknik bilgiler sunar. Katılım; bilgi, danışma, görüşme ve iş birliği olarak dört seviyede ele alınır. Her seviye için bir tanım yapılmış, amaç ve stratejiler belirlenmiştir. Her seviye için farklı katılım teknikleri uygulanır. Bilgi seviyesinde katılım için düşünce anketleri, halk oturumları, afiş ve medya çalışmaları; danışma seviyesinde katılım için halk oturumları ve elektronik danışma; görüşme seviyesinde katılım için halk müzakereleri ya da çevrimiçi görüşme/müzakere; işbirliği seviyesinde katılım için çok paydaşlı görüşme ve politika uzlaşma süreci uygulamaları tavsiye edilmektedir. Hangi durumda hangi katılım tekniğinin kullanılabileceğine dair bilgi verir ve birçok katılım tekniği sunar. Yüz yüze müzakere için uygulamalı örneklere yer verilmiştir. Bunlar; i) AmericaSpeaks tarafından uygulanan 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları (2002 yılında aşağı Manhattan’ın yeniden düzenlenmesinde, 1993-2003 yılı Washington DC stratejik planı ve bütçe planının hazırlanmasında, Amerikalılar Sosyal Güvenliği Tartışıyor platformunda kullanılmıştır), ii) Center for Deliberative Polling tarafından uygulanan Müzakereci Yoklama (2003’de ABD’nin Dünya’daki Konumu organizasyonunda, 2001 yılında Avustralya’da Aborjinler Uzlaşma Müzakerelerinde, 1996’da Birleşik Devletler Ulusal Meseleler Toplantısında kullanılmıştır), iii) Jefferson Center tarafından uygulanan Vatandaş Jürileri (2002’de Küresel İklim Değişikliği çalışmalarında, 1992’de Pennsylvania Birleşik Devletler Senato Seçimlerinde, 1976 Başkanlık Seçimlerinde uygulanmıştır),

iv) National Charrette Institute tarafından uygulanan Dinamik Planlama Toplantıları (Dynamic Planning Charrette) (New York Ulaştırma Departmanı, Arizona Ulaştırma Departmanı ve Amerikan Deniz Kuvvetleri ve bunlara ek olarak yüzlerce vatandaş için Dinamik Planlama Eğitimleri yapılmıştır.) v) National Issues Forums Institute tarafından uygulanan Ulusal Meseleler Forumu (2002 yılında Terörizm: Şimdi Ne Yapabiliriz? 2001’de Para ve Politika, 1996’da Değişken Misyon: Amerika’nın Küresel Rolünün Yeniden Değerlendirilmesi toplantılarında uygulanmıştır.), vi) Public Conversations Project tarafından uygulanan Yapıcı Sohbetler (1995 ve 2001 yılları kapsamında kürtaj karşıtı ve yanlısı temsilciler ile yapılan ve süregelen diyaloglar, 1998-2003 yıllarını kapsayan Cinsel Yönelim ve Kilise çalışması ve 1994-1999 yıllarını kapsayan Maine Ormanı Biyolojik Çeşitlilik Projesinde uygulanmıştır.), vii) Study Circles Resource Center tarafından uygulanan Geniş Halk Çalışma Çemberleri (9.11.2001’den Sonra İleriye Nasıl Hareket Etmeliyiz? 1998’de New York’da Adaleti Dengelemek, 1993’de Lima ve Ohoi Irklar Arası İlişkiler çalışmalarında kullanılmıştır), viii) Viewpoint Learning tarafından uygulanan Seçim Çalışması Diyalogları (Kanada Sağlık Hizmetleri Sistemi Üzerine Vatandaş Diyalogları, San Mateo Konut Krizi Üzerine Vatandaş Diyalogları, Kanadalıların Sosyal Sözleşmesi Üzerine Vatandaş Diyalogları uygulamalarında kullanılmıştır) olarak sıralanmıştır (Lukensmeyer ve Torres, 2006: 31-32). Bunların yanında çevrimiçi olarak uygulanan, uygulamalı müzakere örneklerine de yer verilmiştir.

İngiltere menşeli bir kuruluş olan Yeni Ekonomiler Vakfı (New Economics Foundation) katılım mekanizmasının çalıştığını gösteren, “Participation Works!” adlı katılıma ilişkin bir rehber çalışma gerçekleştirmiştir. Bu rehberde Yerel Gündem 21 (LA21) sürecine başarılı bir başlangıç yapma ve toplumsal katılım sürecini ilerletme adına halkın yönetime katılımına imkân sağlayan yirmi bir katılım aracına yer verilmiştir. Bunlar; Eylem Planlama (Action Planning), Seçimler Yöntemi (Choices Method), Halk Jürileri (Citizens Juries), Toplum Değerlendirmeleri (Community Appraisals), Toplum Göstergeleri (Community Indicators), Canlandırılmış Planlama (Enspirited Envisioning), Gelecek Araştırmaları (Future Search), Güdümlü Görüntüleme (Guided Visualisation), İmgeleme (Imagine!), Yerel Sürdürülebilirlik Modeli (Local Sustainability Model), Açık Alan (Open Space), Parish Maps, Katılımcı

Değerlendirme (Participatory Appraisal), Katılımcı Stratejik Planlama (Participatory Strategic Planning), Katılımcı Tiyatro (Participatory Theatre), Gerçekçi Planlama (Planning For Real), Yuvarlak Masa Çalıştayları (Round Table Workshops), Sosyal Denetim (Social Audit), TalkWorks, Takım Bütünlüğü ve Sinerjisi (Team Syntegrity), Davran, Oluştur ve Tecrübe Et (Act, Create, Experience –A.C.E.) teknikleridir.

1996 yılında ABD Ulaştırma Bakanlığı, katılım yöntemleriyle ilgili detaylı sayılabilecek “Public Involvement Techniques for Transportation Decision-Making” adlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Burada sayılan katılım teknikleri, genel nitelikli olup, her departmanın her düzeyde yararlanabileceği şekilde hazırlanmıştır. Nitekim aynı tekniklerin çevre, medya, kent planlama, ulaştırma gibi birçok alanda uygulandığı gözlenmektedir. ABD Ulaştırma Bakanlığı’nın katılım araçları hakkında yaptığı çalışmada da otuz beş katılım tekniğine yer verilmiştir. İki yüz seksen üç sayfalık çalışmada katılım araçları; insanlara toplum ve organizasyonlar hakkında bilgi verir nitelikte olmaları, yüz yüze görüşmeye imkân sağlamaları, katılımcılardan geri dönüşe olanak vermeleri ve katılımı yükseltmeye yönelik olmaları açısından değerlendirilmiştir. Kent, çevre, iş ve toplum yararına bir alanda, uzman olarak görev yapmak üzere organize edilen ve yönetime, toplumun bakış açısıyla ilgili yeni fikirler ve perspektifler getiren grupları ifade eden *karar sürecinde vatandaşlar ve siyasa yapıları; vatandaş danışma komitesi*; bir sorunu çözmek ya da sonuca ulaşmak üzere, sınırlı bir zaman için özel olarak görevlendirilmiş ve halk desteğini ve katkısını arttırmaya ve çözülememiş sorunların aşılmasına yardım eden gruplar olarak *işbirlikçi görev gücü*; halk katılımında yer almakta zorluk çeken, genellikle yeterli hizmet alamayan grupların katılımını sağlayan, kültürel ve ekonomik farklılıkları buluşturan *yaşlı, etnik, azınlık ve düşük gelirli gruplar*; 1990 yılında ABD’de hizmetlerin geliştirilmesinde engellilerin katılımının zorunlu olmasıyla oluşturulan *engelli katılım aracı*; bir plan ya da projeden etkilenen ya da onunla ilgilenenlerden oluşan, halkın iletişimini düzenlemeye yardım eden *posta listeleri; halkı bilgilendirme materyalleri*; bir kişiyle belirli bir konuda birebir yapılan, bilgiyi formalitesiz bir şekilde aktaran; sorunların, endişelerin ve arzulanın gündemlerin tanımlanmasına yardımcı olan *anahtar kişi görüşmeleri*; bir toplumsal grup ya da liderle yapılan ve belli bir kesimle çabuk iletişim fırsatı sağlayan bilgilendirme toplantıları olarak *briefingler; video teknikleri; telefon teknikleri*;

paydaşların gazete, radyo, TV, reklam panosu ve poster gibi yollarla bir proje hakkında bilgilendirilmesini sağlayan *medya stratejileri*; bir plan ya da proje hakkında konuşmak için özel eğitilmiş, halkın katılım olanaklarını genişleten *temsilcilikler ve halk katılım gönüllüleri*; *halk toplantıları/oturumlar*; *açık oturum forumları/açık evler*; *konferanslar, çalıştaylar, retreatler*; *beyin fırtınası*; *charrette*; amaç bildirisi hazırlamaya yönlendiren ve siyasa yapımına tümleşik bir yaklaşım getiren *vizyon belirleme*; yirmi kişiden az grupların serbestçe ve aktif bir şekilde katılımını sağlayan *küçük grup teknikleri*; bilgisayar kullanarak iletişimi sağlayan *çevirim içi hizmetler*; *telefon hizmetleri*; bilgi alış-verişi için kullanılan yerler olarak *ziyaret merkezleri*; *odak gruplar*; *halk görüşü anketleri*; problem çözmeye liderlik yeteneklerinden yararlanan *pazarlık ve uzlaşma*; bir taşıma projesine halkın ilgisini yaratmak ve halkı bilgilendirmek için gerçekleştirilen faaliyet olarak *nakliye fuarları*; katılımı zevkli hale dönüştüren *oyunlar ve yarışmalar*; *karakter canlandırma*; memurların ve yerleşik bölge sakinlerinin, projenin uygulanacağı alanı ziyaret etmesini ifade eden *bölge ziyaretleri*; *geleneksel olmayan toplantı yerleri ve etkinlikler*; *etkileşimli televizyon*; ATM'lere benzer şekilde kişi ile bilgisayar arasında bir etkileşim sunan ve halk toplantılarına katılmak istemeyen insanlar için cazip bir araç olan *kiosklar*; *bilgisayar sunumları ve simülasyonlar*; çoklu katılımcıları aynı anda görüntülü olarak buluşturan *telekonferans*; ABD Ulaştırma Bakanlığı'nın yer verdiği tekniklerdir (US Department of Transportation, 1996).

Tekniklerin derlenmesinde yararlanılan kaynakların başında “Involve” gelmektedir. Yukarıda sayılan katılım tekniklerine ve organizasyonlarının çalışmalarına ek olarak, Involve'un katılım araçları tipoloji ve metodolojisinin dikkat çektiği söylenebilir. İngiltere Hükümeti'nin katılım projesinin temel ayağı olan “Involve” kapsamında, “Katılım Pusulası¹⁶” (Participation Compass) oluşturulmuştur. Katılım pusulası, “İnsanlar ve Katılım” (People and Participation¹⁷) çalışmasının geliştirilmiş ve yenilenmiş halini ifade etmektedir. Involve, yeni halk katılımı türleri ve mevcut

¹⁶ <http://participationcompass.org/>

¹⁷ İngiltere hükümeti “Together We Can” kampanyası paralelinde “People and Participation” isimli bir kitap da hazırlanmıştır. Kitapta, katılımın ne olduğuna, neden katılıma ihtiyaç duyulduğuna, katılım sürecinin tasarlanmasına ve katılım için farklı yöntemlere yer verilmiştir (Involve, 2006).

demokratik kurumlar konusunda çalışmak üzere 2003 yılında kurulmuştur. Involve'un amacı, insanların hayatlarını etkileyen ve onları ilgilendiren kararlara etkin bir biçimde katılabilmelerini sağlayacak daha güçlü demokratik sistemler oluşturmaktır. Involve'un yaptığı başlıca çalışmalar arasında, "Making a Difference: A Guide to Evaluating Public Participation in Central Government", "Making the Case for Public Engagement", "People & Participation (2005)", "The True Costs of Public Participation (2005)", "Participation Nation Reconnecting Citizens to the Public Realm (2007)", "Democratic Technologies? The Final Report of the Nanotechnology Engagement (2007)", "Teleparticipation (2008)", "Understanding Participation: A Literature Review (2009)", "Not Another Consultation! Making Community Engagement Informal and Fun (2010)", "What the Public Say (2010)", "Doing Public Dialogue (2012)" ve "From Fairy Tale to Reality: Dispelling the Myths Around Citizen Engagement (2013)" sayılabilir. Involve, katılımı ilgili çalışmalarının önemli bir çıktısı olarak katılım teknikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu teknikler Participation Compass üzerinden çevrimiçi olarak vatandaşlarla ve ilgililerle buluşturulmaktadır. Participation Compass, farklı yerlerde uygulanmakta olan kırk dört¹⁸ farklı katılım tekniğine tanım, maliyet, katılımcı, süre, güçlü-zayıf yönleri, köken ve kullandıkları alan bilgileriyle birlikte yer vermektedir. Participaion Compass'te yer alan bu teknikler, tezde ele alınan tekniklerin çatısını oluşturmaktadır. Tekniklere ait bilgiler katılım pusulasından derlenmiştir. Ancak bu tekniklerle ilgili ayrıntılı literatür taramasıyla birlikte, pusulada yer alan bilgilere ekleme ve düzeltmeler yapılmıştır.

3.1.1. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları (21st Century Town Meeting)¹⁹

21. Yüzyıl Kasaba Toplantısı tekniği, katılımcı demokrasinin bir ürünüdür. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantısı metodolojisi, 1997 yılında kar amacı taşımayan bir örgüt olan AmericaSpeaks tarafından geliştirilmiştir (Lukensmeyer ve Brigham, 2005: 51). O tarihten bu yana 21. Yüzyıl Kasaba Toplantılarını 50 eyaletin hepsinde ve diğer ülkelerde gerçekleştirmişlerdir. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantısı" AmericaSpeaks örgütünün tescilli markasıdır.

¹⁸ Tekniklerin sayısı güncellemelere bağlı olarak değişmektedir.

¹⁹ <http://americaspeaks.org/democracy-lab/innovation/21st-century-town-meeting/>

Vatandaşların geniş bir temsili örneğini kullanan 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları tekniği, yerel, bölgesel ve ulusal konuları tartışmak üzere 500-5000 kişiyi bir araya getirir (Bingham, Nabatchi ve O’Leary, 2005: 552). Bu toplantılar, teknolojinin kullanımı vasıtasıyla, küçük ölçekli yüz yüze tartışmaları, geniş ölçekli grupların karar alımlarıyla birleştirir (Lukensmeyer, 2005: 29). Bu sayede küçük ve geniş ölçekli diyaloglar arasında aktarım yapılarak tartışmaların yönetilebilir boyutta olması sağlanır. Bu toplantıların sonunda verimli sonuçlara ulaşabilmek için katılımcıların demografik olarak nüfusun temsilcisi olacak şekilde seçilmesi gerekir (Lukensmeyer, 2005: 31). Tartışma ortamının kolaylaşması için katılımcılar 10-12 kişilik gruplara ayrılır. Her yönetici, masadaki oy veya fikirleri anında toplamak için ağa bağlı bilgisayar kullanır (Lukensmeyer ve Brigham, 2005: 52). Gruplardan gelen tüm bilgiler bir merkezde toplanır ve burada bir ekip tüm masalardan gelen yorumları özetleyerek tema haline getirir ve tekrar odaya göndererek bunların yorumlanmasını veya oylanmasını sağlar. Her katılımcının, tema veya soruları oylamalarına imkân tanıyan birer onaylama butonu vardır. Bu oyların sonuçları, katılımcılardan anında geri bildirim almak için eş zamanlı olarak geniş ekranlarda sunulur. Bu şekilde toplantının şeffaflığı sağlanmış olur. Bu verilerden elde edilen bilgiler kısa sürede rapor haline getirilip basılır ve toplantının sonunda katılımcılara, karar alıcılara ve basına verilir (Lubensky, 2007). Bütün bu süreç bir salonda gerçekleşebileceği gibi, grupların ülkenin ya da dünyanın farklı bir yerinde toplanması da mümkündür. Etkinlikler tüm vatandaşlara açık olsa da genellikle kamu politikalarına katılım konusunda toplumun dışarıda kalmış kesimine ulaşmak ve sosyal olarak zayıf kalmış bu vatandaşların seslerini duyurabilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır (Fung, 2003b). Çok sayıda vatandaşı aynı anda kamu politikalarıyla ilgili konulara dâhil edecek kadar geniş ölçekli olması da bu tekniğin ayırt edici özelliklerinden birisidir (Lukensmeyer ve Brigham, 2005: 51).

Bu toplantılar özellikle vatandaşları planlama, kaynak ayrımı ve politika oluşturma konusunda harekete geçirmek için yararlıdır. Ayrıca bu toplantılar, farklı konularda tavsiyeler oluşturmak için de kullanılırlar. Bu konular arasında (Lukensmeyer ve Brigham, 2005: 52-53);

- New York'daki Dünya Ticaret Merkezi'nin yeniden oluşturulması,
- New Orleans'ın Katrina kasırgası sonrasında yeniden inşa edilmesi,
- California sağlık hizmeti durumunu değerlendirme,
- U.S federal bütçesini dengeleme çalışmaları sayılabilir.

21. Yüzyıl Kasaba Toplantılarının yüksek bir maliyet gerektirdiği düşünülebilir. Zira bu teknik yoğun bir süreç gerektirir. Böyle bir toplantı planlamak, düzenlemek ve koordine etmek, her grup için uzman yönetici istihdam etmek, teknolojiden yararlanmak yüzlerce hatta binlerce insan ve geniş bütçe gerektirir.

Zaman açısından da maliyetli sayılabilen bu toplantılarda oylama ve oylama sonrası aşamalar yüksek bir personel performansı, çalışma zamanı ve planlama gerektirir. Ayrıca yüksek profilli olan bir toplantıda medya ve karar alıcılarla ilgilenmek için de ek görevler olabilecektir (Involve, 2006).

Tablo 3. 1. 21. Yüzyıl Kasaba Toplantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • İlgili diyalog için çok sayıda katılımcı toplar. • Katılımcıların bir konu hakkında ne düşündüğüyle ilgili şeffaf ve daha hızlı bir şekilde bilgi toplar, farklı grupların nasıl hissettiği ile ilgili demografik veriler de buna dâhildir. • Toplantının hızı ve ölçeği katılımcılara enerji verebilir ve motive edebilir. • Medya ve toplumun hayal gücünü daha geniş ölçekli olarak yakalayabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maliyeti yüksektir. • İyi yönetilmediği takdirde beklentileri gerçekçi olmayan bir seviyeye çıkarabilir. • Teknolojiye bağımlı olarak gerçekleşir. • Bu toplantıların sadece göze çarpan konularda iyi işliyor olması, diğer konuların tartışılması noktasında eksik kalmasına neden olmaktadır.

3.1.2. Aktif Öğrenme (Action Learning)²⁰

Aktif öğrenme tekniğinin kökenleri Reginald Revans tarafından 1940'larda Birleşik Krallık'ta Kömür Yönetim Kurulu'nda çalışırken, yöneticilerin küçük gruplar halinde toplanıp, deneyimlerini paylaşarak birbirlerine sorular sormalarını sağladığı ve üretkenliği büyük oranda artıran tekniğe dayanmaktadır (Marquardt ve Banks, 2010: 159).

Aktif öğrenme tekniği, katılımcıların, sorunların üstesinden gelmek, daha fazla bilgi sahibi olmak ve performans arttırmak için tecrübelerini ve fikirlerini paylaşarak kendilerini inceleyip deneyimledikleri bir süreçtir (Pedler, 2011: 5-6; Revans, 1982: 626). Aktif öğrenme, yaparak/uygulayarak öğrenme veya örnek ile öğrenme fikrine yakındır. Bu tekniğin öncüsü olan Reginald Revans bir "öğrenme eşitliği" oluşturarak süreci formüle etmiştir (Revans, 2011: 25):

$$L=P+Q$$

Öğrenme (Learning)= Programlama (Programming) (programlanmış bilgi veya simülasyonlar) + Sorgulama (Questioning) (katılımcılardan ve farklı açılardan bir anlayış geliştirmek).

Geleneksel çözüm teknikleri, bilinmekte olan programlanmış bilgiden kaynaklanmaktadır. Ancak, kolay çözümü olmayan daha karmaşık konularda, anlayışı sorgulamak önemlidir. Programlanmış bilgi ve anlayış sorgulamanın (P+Q) kombinasyonu sayesinde katılımcılar, problemleri kitlesel olarak yansıtır ve çözümler hakkında yaratıcı bir şekilde düşünmeye teşvik edilir (L). Burada, katılımcıların farklı yetenekleri ve uzmanlıkları kaynak olarak kullanılır ve birlikte çözümler bulunur (Involve, 2006). Bu teknik sayesinde katılımcılar risk alma ve hatalarından bir şeyler öğrenme fırsatı bulurlar (Marsick ve O'Neil, 1999: 168-169).

²⁰ <http://www.actionlearninguk.co.uk/>
<http://www.actionlearningassociates.co.uk>
<http://www.actionlearningsets.com>

Aktif öğrenme tekniğinin katılımcıları genellikle aktif öğrenme grupları veya takımları olarak anılan küçük gruplardan oluşurlar. Katılımcılar, toplumun belirli bir kısmının temsilcisi ve farklı yetenek ve uzmanlıklara sahip olmalıdırlar (Watts, 2004). Aktif öğrenme katılım sürecinin çok maliyetli olduğu söylenemez. Süreci düzenleyecek dışarıdan bir yönlendirici istihdam edilebilir. Bunun yanında eğer gerekli ise toplantı için bir yer tutmak gerekebilir. Bu süreç için ne kadarlık bir zaman ayrılacağı tam olarak belli değildir. Öğrenme grupları, düzenli aralıklarla 1-2 saatliğine veya daha uzun süreler için toplanabilirler (Involve, 2006).

Tablo 3. 2. Aktif Öğrenme Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Katılımcıdır. Katılımcıları aktif hale getirir, pasifleştirmez. Eski, esnek olmayan öğrenme yöntemlerini değiştirebilir. Özyönetimli öğrenme için teşvik edicidir. Başkalarından yeni problem çözme yöntemleri öğrenilir. Yaratıcı düşünme ve öğrenmeyi besler. 	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli aralıklarla yapılan toplantılar organizasyonu zorlaştırır. Tekrarlayıcı olduğu düşünülebilir. Nitelikli ve deneyimli yöneticiler gerektirir. Belli kişiler tarafından domine edilme riski mevcuttur.

3.1.3. Faaliyet Planlama (Action Planning)²¹

Faaliyet planlama, belli amaçları başarmak için atılması gereken adımları gün gün planlayarak stratejik çerçevede ilerlenilmesini sağlayan bir yöntemdir ve 1980'lerde Avrupa'da kullanılmaya başlanmıştır (Shapiro, 2013). Faaliyet planlama, spesifik bir yöntem olmaktan çok örgütler ve bireyler için geleceğe dair eylemlerin planlanmasını, ileri görüşlülüğü ifade eder (Hommel vd., 2001).

Faaliyet planları genellikle, gelişim, yenileme ve bir bölgedeki var olan sorunların tespiti gibi konularda bölge, kasaba ya da yerel alan planlaması için

²¹ <http://actionplanning.co.uk/>
<http://www.kent.ac.uk/careers/sk/skillsactionplanning.htm>

kullanılır. Bu tekniğin yerel ölçekte kullanımı, “Roma’da yoksullukla mücadele” konusunda olduğu gibi birçok örnek mevcuttur (Tanaka, 2013). Genellikle yerel bölge yararına çalışan uzmanlardan oluşan gruplar (vatandaşlar da katılabilir) toplanır ve sorunlar hakkında konuşur.

Faaliyet planı toplantıları genel olarak beş aşamadan oluşur. i) Faydalanıcılar, uzmanlar ve vatandaşlar sorunların tartışılacağı yerde hazır bulunurlar ve plan üzerine konuşulur. ii) Herkese açık olan bir dizi konu ve tasarım seminerleri düzenlenir. iii) Seminerde ortaya çıkan fikirlerle ilgili beyin fırtınası yapılır. iv). Öneriler şeklinde sunulan fikirler analiz edilir. v) Kabul edilen öneriler, yapılacak eylemlerin bir özetiyle beraber rapor olarak yayımlanır (Tanaka, 2013).

Tekniği uygulamak için gereken maliyetin çok yüksek olmadığı söylenebilir. Giderler, organizatörlerin takdirine bağlıdır. Faaliyet planlama, örgüt dâhilinde yerine getirilirse giderlerin düşük olması beklenebilir. Örgüt faaliyeti, her zamanki yerde değil de farklı bir alanda bütün gün yapılırsa o zaman giderler artar. Faaliyet planlama tekniği ne çok zaman alıcı ne de çok kısa sürelidir. Toplantılar genellikle bir hafta sürse de ele alınan konuların karmaşıklığına göre daha uzun da sürebilir.

Tablo 3. 3. Faaliyet Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Faydalanıcıları, uzmanları ve vatandaşları bir araya getirir. Gerçekleştirilmeye çalışılan amaçların olası zayıf noktaları veya buna gelen tehditler değerlendirilir. Acil durum planları geliştirilir. Amaçlar gerçekleştirilebilir bir düzeye indirgenir. Bir organizasyon veya yerel alanın geleceğini değerlendirir/açığa kavuşturur. 	<ul style="list-style-type: none"> Diğer yöntemlere göre detaylı ve yorucu görünebilir.

3.1.4. Takdir Edici/Olumlu Sorgulama (Appreciative Inquiry)²²

Takdir edici sorgulama tekniği, David Cooperrider ve Suresh Srivastva tarafından Case Western Reserve University, ABD'de geliştirilmiştir. Uygulayıcıları örgütlerin düzeltilmesi gereken makineler değil de, takdir ve tasdik edilmesi gereken organizmalar olduğunu göstermek ve yönetim değişimine sorun çözüme yaklaşımıyla meydan okumak istemişlerdir.

Olumlu sorgulama, örgüt ortamında en değerli kaynağın nitelikli bireyler olduğunu savunan, post modern yönetim anlayışıyla birlikte 1980'lerde ortaya çıkan ve "Appreciative inquiry in organizational life" isimli çalışmalarıyla 1987 yılında Srivastva ve Cooperrider tarafından resmi olarak yayınlanmış olan bir tekniktir (Drucker, 1998; Adıgüzel ve Öztürk, 2011: 132).

Bu teknikle birlikte, örgütlerin düzeltilmesi gereken makineler değil de, takdir edilmesi gereken oluşumlar olduğunu göstermek ve yönetim değişimine problem çözüme yaklaşımıyla meydan okumak isteyen, geleneksel yaklaşımdan farklı bir anlayış getirmişlerdir (Bushe, 2010). Takdir edici sorgulama, geçmişteki olumlu olaylara ve potansiyel gelecek başarılarına odaklanarak, geleceğe dair bir vizyon oluşturmak için sorular kullanır. Ardından bu sorular daha geniş kitlelere taşınır ve katılımcıların kendi deneyimlerine dayanarak nelerin işe yaradığı konusunda konuşmaları teşvik edilir. Bu sayede geçmiş başarıların sağlam temeline göre, başarılı bir geleceğin nasıl sağlanabileceğine dair bir vizyon oluşturulabilir. Geleneksel yöntemler tenkit ve sorun odaklı iken, takdir edici sorgulama pozitif hikâyeler üzerinde duran çok paydaşlı, katılımcı bir süreçtir (Cooperrider ve Srivastva, 1987). Takdir edici sorgulama süreci genellikle 4D olarak bilinen süreçten meydana gelir (Whitney, 2010: 76):

Keşif aşaması (discover): Takdir edici sorgulama, güç odaklı bir yaklaşımdır. Çoğu yaklaşımın "problemler nelerdir?" sorusunu sormasının aksine takdir edici sorgulama, "işe yarayan nedir?" sorusunu sorar ve bu keşif aşamasıdır (Cooperrider ve

²² <http://appreciativeinquiry.case.edu/>

http://www.ikediconsulting.com/documents/Olumlu_Sorgulama-Makale.pdf

Whitney, D. (2010) "Appreciative Inquiry: Creating Spiritual Resonance in the Workplace", *Journal of Management, Spirituality & Religion*, C. 7, S. 1, March, ss. 73–88

Whitney, 1999). Örnek olarak, bir başlangıç çekirdek grubunu oluşturan katılımcılar, çocuklar için okul sonrası faaliyetler sağladığı için bir gençlik kulübünün o bölgede pozitif bir rol oynamakta olduğunu belirleyebilirler. Bu da katılımcıların iyi olana odaklanmasına izin verir (Involve,2006).

Hayal kurma aşaması (dream): Bu aşamada katılımcılar grup, organizasyon ya da toplum için “en iyiyi” hayal ederler (Bushe, 2011: 89). Önceki örneğe devam edilecek olursa; toplum üyeleri, keşif aşamasında belirlenen tüm pozitif özelliklerin bölgede norm haline gelmesiyle ilgili hayal kurarlar. Gerçekte toplum anti sosyal davranışlarla çürümüş olabilir, hayal kurma aşamasında ise üyeler gençlik merkezinin daha da fazla proaktif rol üstlendiğini hayal ederler (Involve, 2006).

Tasarım aşaması (design): Katılımcılar birlikte çalışarak, hayal kurma aşamasının gerçekleştirilmesi için gerekli olan adımları belirlerler. Katılımcılar, daha geniş kitlelerle etkileşim kurarak, gençlik merkezinin çalışma saatlerini arttırarak hafta sonu da açık kalmasını isteyebilirler. Bu, çekirdek grubun dışında kalanlarında da katılımını gerektireceği için katılımcılar, geri bildirim toplamak için geniş kitlelere ulaşmalıdırlar.

Kader aşaması (destiny): Son aşama olan kader aşamasında hayal edilmiş olan fikirlerin uygulanması için gerekli politikaların belirlenmesine odaklanılır (Demir vd., 2010). Böylelikle ileriye yönelik pozitif bakış açısı katılımcılara umut verir (Barrett ve Fry, 2005).

Takdir edici sorgulama, 5-15 katılımcıdan oluşan bir çekirdek grup ile başlar ancak daha sonra, vizyon geliştirilmesi ve düşüncelerin eyleme dönüşmesi için genişlemesi gerekir. Arkadaşlar, aileler vb. oluşan katılımcılarla bu ağ 200 kişiye ulaşabilir. Sürecin maliyeti ne yüksek ne de düşüktür. Organizasyonun boyutuna göre giderler £1,000 ile £15,000 arasında değişebilir. Takdir edici sorgulama, kısa sürede sonuç alınabilecek bir süreç değildir. Olumlu soruların geliştirilmesi, test edilmesi ve analiz edilmesi yarım veya tam günlük seminerlerde yapılır. Ardından sonuçlar daha geniş kitlelere daha büyük toplantılarla sunulur. Her soruya verilen cevapların analiz edilmesi ve kararların uygulanması zaman alıcı olabilir. Uzun süreli değişim süreçlerinde takdir edici sorgulama en iyi yöntemdir (Involve, 2006: 56).

Tablo 3. 4. Takdir Edici Sorgulama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Hikâyelerin anlatılması yoluyla kişilerin kendi deneyimlerine odaklanması teşvik edilir. Toplumsal katılımı ve eylemi besler. Süreç geçmişte işe yarayan durumların üzerine kurulduğundan başarılı olma ihtimali yüksektir. Güçlü bir vizyon oluşturur. Ortaklaşa çalışmayı teşvik eder. Takdir edici sorgulama, insanların, ortak gelecekte sahip olması gerektiğini düşündükleri değer ve davranışların belirlemesiyle işbirliği geliştirilmesine yardımcı olur. Gelecekteki kararlarda kullanılması için belli ilkeler uygular. Her toplum, kendi durumuna göre kendi tepkilerini geliştirir. 	<ul style="list-style-type: none"> Öncelikle bir felsefedir, yöntem olması ikinci sıradadır, bu yüzden de biraz düzensizdir. Bazı kişiler, problemlere karşı doğrudan dikkat verilmemesini zayıflık olarak değerlendirir. Göreceli olarak küçük sayıların katılımı olmalarından dolayı bazı insanlar dışarıda kalabilir.

3.1.5. Saha/Alan Toplantıları (Area Forums)²³

Saha toplantıları, onlarca yıldır Birleşik Krallık'ta yapılagelen halk toplantılarından türemiştir. Saha toplantıları yerel meclisin ev sahipliği yaparak o bölgede yaşayan vatandaşlarla, sunulan hizmetler ve uygulanan politikalarla ilgili olarak diyalog kurma amacı taşıyan toplantılardır (Newman vd., 2004: 205). Toplantılara yerel meclis üyeleriyle beraber yerel yönetimlerin, güvenliğin, birincil bakım hizmetleri kuruluşlarının ve diğer önemli yerel örgütlerin kıdemli temsilcileri katılır. Bu toplantılar danışma rolü üstlenen bir organ gibi çalışır (Lowndes ve Sullivan, 2013: 61). Önemli konularda bölgede yaşayanların sorularına yüz yüze cevap verilir.

²³<http://www.westminster.gov.uk/services/councilgovernmentanddemocracy/councils/contactconsultationandfeedback/area-forums/>
http://www.oxford.gov.uk/PageRender/decCD/Area_Committees_occw.htm
<http://www.bolton.gov.uk/website/pages/areaforums.aspx>
Ayrıca konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Cooperrider, D., Whitney, D. & Stavros, J (2008) *Appreciative Inquiry Handbook*, Crown Custom Publishing: Ohio.

Demokrasinin geçirdiği değişim sürecinde saha toplantıları popülarite kazanmıştır (McLeod vd., 2010: 316). Saha toplantıları/seminerleri genellikle akşamları yapılır ve yerel meclis üyesince/encümenince yürütülür. Yapılan tavsiyelerin, düzgün bir şekilde meclisin karar alma sürecine iletilmesini sağlamak için bir memur her toplantıya katılır. Saha toplantıları, bölgede yaşayan yerel toplulukların belli sorunlarıyla ilgili konulara ve yerel hizmetlerin sunumunda en iyi sonucun alınmasına yoğunlaşır (Martin, 2000). Saha toplantılarının sonuçları üyelere ya bireysel anlamda ya da her toplantıdan sonra üyelere dağıtılan saha toplantısı haber bülteni ile sunulur; raporlar genellikle her toplantıdan sonra çevrimiçi erişime açılır. Saha toplantısına katılmak için üye olmak gerekmez ancak toplantılar ve sonuçlarla ilgili olarak meydana gelen gelişmeler hakkında sıklıkla haberdar olunabilmesi için üye olunması teşvik edilir (Westminster, 2013).

Saha toplantıları, yerel toplulukların profilini yansıtan katılımcılardan oluşur. Katılımcı çeşitliliği geniş bir yelpaze oluşturur. Yerel sakinler, yerel iş dünyası temsilcileri, yerel sanat tarihi ve mimariyi koruma toplulukları (local amenity society) ve bölge sakinleri temsilcileri, emlak ya da taşınmazlarla ilgili bölge yöneticileri, gönüllü örgütler, güvenlik ve sağlık makamları temsilcileri katılımcılar arasında sayılabilir.

Saha toplantıları katılım süreci, düşük maliyetlidir. Toplantı yeri olarak meclis binaları ve topluluk merkezleri kullanılır. Mevcut giderler, toplantının planlanmasından, toplantıya katılımdan ve katılımcılara verilen yanıtlardan kaynaklanır. Saha toplantıları, yerel toplulukların katılımıyla devam etmekte olan bir süreçtir ve çok zaman alıcı değildir. Toplantılar, iki ayda bir veya üç ayda bir gerçekleşir.

Saha toplantılarının tanıtılması için ayrılmış meclis web siteleri örnekleri arasında Bolton Meclisi, Enfield Meclisi, Oxford Şehir Meclisi, Westminster Şehir Meclisi gösterilebilir (Westminster, 2013).

Tablo 3. 5. Saha/Alan Toplantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Yerel bölgeyi etkileyen meclis hizmetleri ve meclis politikalarıyla ilgili olarak vatandaşlara bilgi sağlar. • Toplantılar, meclis kararlarında açıklık ve şeffaflığı teşvik eder. • Kararlar, yerel sakinlerin sorunlarına uygun hale getirilebilir. • Saha toplantıları, seçilmiş temsilciler ve temsil ettikleri topluluklar arasında doğrudan kanal oluşturur. • Toplantılar sırasında gelişen eylemlerden kaynaklanan geri bildirimlerin vatandaşlar tarafından görüntülenebilmesi imkânı sunar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Saha toplantılarına katılanlar, organizatörlerin özellikle yöredeki gençleri ve azınlık toplulukları çekmeye çalışmasına rağmen, genelde bilindik kişilerdir (usual suspects). • Münferit çalıştaylar, belli bir kişi veya görüş açısı tarafından domine edilebilir.

3.1.6. Vatandaş Danışma Grupları (Citizen Advisory Groups)²⁴

Problemleri tartışmak üzere düzenli toplanan paydaşlardan oluşan bir temsilciler grubudur. İnsanlara fikirlerini ortaya koyacakları bir ortam sağlar, karşı görüşler temsil edilir (US Department of Transportation, 1996). Amerikan yerel yönetiminin vazgeçilmez bir parçası olan vatandaş danışma grupları, demokratik sürece vatandaşları dâhil etmek amacıyla oluşturulmuştur. İdari kararlar için harici danışmanlık yeni bir olgu değildir. Aslında geçen on yıllar boyunca uzmanlardan çok vatandaşların bu rolü üstlenmesi, bu danışma gruplarını gittikçe olağan bir hale getirmiştir. Birincil amacı yerel yönetime ilgili konularda, politika yapım ve uygulama sürecinde vatandaş gözünden makul tavsiyeler sunmaktır (Municipal Research and Services Center of Washington, 2008; Arlington County Advisory Groups, 1997: 10).

²⁴White, O. (1995). "How to Make Decisions People Will Accept" *Planning Commissioners Journal*: 17, p. 9

<http://www.apsva.us/domain/14>

<http://www.mrsc.org/publications/lgcab08.pdf>

<http://masscitystats.com/The%20Role%20of%20Citizen%20Advisory%20Groups%20in%20Government%20Performance.pdf>

Vatandaş danışma grupları, uzatılmış bir zaman zarfında karar alma için bilgilendirme ve tavsiyede bulunma görevi gören bir komitedir. Vatandaşların yer aldığı 10-30 üyeden oluşur. Danışma grupları, konuların ve sorunların derinlemesine incelenmesi ve ideal bir şekilde ele alınması için etkili ve sürekli bir diyalog ortamı sağlar. Danışma grupları, grubun esas amacına bağlı olarak farklı şekillerde olabilirler. Grup, tek bir toplantı için bir kaç günlüğüne toplanabilir veya düzenli olarak daha uzun süreliğine de toplanabilirler.

Otis White, bir danışma grubu oluştururken dört ana ilkeden bahsetmektedir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir (White, 1995: 9):

1. Katılımcıların seçilmesi çok önemlidir. En çok etkilenenler ilk olarak düşünülmelidir ve katılımcılar arasında bulunan uzmanlardan/bilirkişilerden faydalanma yönünde bir eğilim olmalıdır.

2. Katılımcıların, konular hakkında bilgilendirilmesi, kararlarla ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmesi sağlanmalıdır.

3. Katılımcılar aranan bir amaç olduğunu ve bu amaca ulaşmak için alınacak her bir karar için farklı değerlerin, problemlerin ve yararların/çıkarların tartılması gerektiğini anlamalıdır.

4. Katılımcıların kararlarına ve/veya önerilerine saygı gösterilmelidir. Bu her durum için geçerli olsa da, uzun süreliğine toplanan ve geniş ölçekli konulara değinen gruplar için özellikle daha da önemlidir. Katılımcılar zaman kaybı olduğunu düşünürlerse, toplantılara katılmazlar ve katkıda bulunmazlar.

Vatandaş danışma gruplarına yerel nüfusun temsilcileri, belli grupların temsilcileri (ör: yaşlı insanlar) veya topluluk liderleri gibi spesifik bireyler katılabilirler. Sürecin maliyetinin yüksek olduğu söylenemez. Toplantılar tek başlarına genellikle maliyetli olmaz ancak işe alma, destekleme ve katılımcıları ödüllendirme giderleri yüksek olabilir. Bir danışma grubu ayarlamak ve düzenlemek için en az üç aylık bir zaman ayrılmalıdır. Konuyu kavramak için ele alınan projenin ölçeği ve gerektirdiği uzmanlık seviyesi, gerekli olan zamanı etkileyebilir (Involve, 2006).

Tablo 3. 6. Vatandaş Danışma Grupları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Olası problemler için erken uyarı sağlayabilir. Planlar ve fikirlerin test edilmesi için kullanışlı bir ses tahtası (sounding board) olabilir. • Geniş zamana yayılmış düzenli toplantılar, katılımcılara, birbirini tanıma fırsatı sağlar bu da müzakerelerde yararlı olabilir. • Vatandaşlar, yeniliği teşvik eden yeni tartışma alanları oluşturabilirler. • Vatandaşların katılımı, daha şeffaf olan bu süreç sayesinde, yönetimde hesapverebilirliği artırır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların uzun süreli bağlılığını gerektirir; bu yüzden katılımcılara sürekli ulaşmak ve görevde kalmalarını sağlamak güç olabilir. • Çağrılmayanlar için, herkese açık olmadığı algısı doğurabilir. • Sadece az sayıda insan katılır ve bu yüzden istatistiksel anlamda önemli veriler sağlanamaz. • Katılımcıların temsil görevi zamanla azalabilir; danışma grubunun sıklıkla yenilenmesi gerekir.

3.1.7. Vatandaş Panelleri (Citizens' Panel)²⁵

Vatandaş panelleri, periyodik olarak görüşlerine danışılan, bu konuda anlamaya varmış bir grup katılımcıyı içerir. Vatandaş paneli, büyük ölçekli, vatandaşların demografik anlamda temsilcisi bir gruptur. Düzenli olarak halkın tercihlerini ve fikirlerini değerlendirirler. Vatandaş paneli, bölge sakinlerinin temsilcisi ve danışma organı olmayı amaçlar (Brown, 2006: 204). Yerel önceliklerin belirlenmesi ve spesifik meselelerde kullanıcılar ve kullanıcı olmayanlara danışma hizmeti sunmak için yasal temsilciler tarafından yani genellikle yerel yönetimler ve onların ortakları tarafından kullanılırlar. Daha yakın zamanlarda, bu tekniği yerel kitlenin ötesinde uluslararası seviyeye taşımak için uluslararası düzeyde, Avrupa Vatandaş Paneli kurulması için girişimler olmuştur. Vatandaş panelinin temeli, piyasa araştırmalarına dayanır ve fikir anketlerinden türemiştir (Citizenspanel, 2013; Brown, 2006, Nicholson, 2005: 25).

Katılımcılar genellikle seçmen kütüğünden veya posta koduna göre adres dosyalarından rastgele seçilirler. Posta ile görevlendirme, geniş kitlelere ulaşılma imkânı vermesinden ve maliyetinin düşük olmasından dolayı daha çok tercih edilir. Ancak, sosyal olarak dışarıda kalan ve ulaşılması güç grupların da katılımını sağlamak

²⁵ <http://www.bristol.gov.uk/page/council-and-democracy/citizens-panel>
<http://www.northyorks.gov.uk/index.aspx?articleid=2924>

için diğer bazı yollar da kullanılır. Bu panellerin başarıya ulaşması için hiçbir manipülasyona yer vermeyecek şekilde seçim yapılması gereklidir (Crosby vd., 1986: 171). Vatandaşlar katılım göstermeyi kabul ettikten sonra, araştırma ve danışma ile ilgili bir periyodik oryantasyon programına davet edilirler. Bu yöntem genellikle düzenli anketler, odak gruplar ve seminerler gibi derin araştırma araçlarının uygun olan yerlerde kullanımını kapsar. Üyelerin hepsi, tüm panel etkinliklerine katılmaya davet edilmez. Bu yüzden her panel üyesinden ne beklendiğinin ve üyeliklerinin ne tür bağlantı tipi ve katılım sıklığı gerektireceğinin açıkça belirlenmesi, göreve alma aşamasında çok önemlidir. Panel üyelik sürekli değildir. Panel üyeleri sistematik ve periyodik olarak değiştirilir (Nicholson, 2005: 25).

Vatandaş panellerinde katılımcı sayısı birkaç yüz kişi ile binlerce kişi arasında olabilir. 1000 katılımcı sayısı aşıldığında, kendi ihtiyaç ve ilgileriyle alakalı spesifik konularda anket yapılabilecek veya danışılacak alt grupların belirlenmesi gerekebilir. Kitlenin temsilcisi olarak kalabilmesi için panelin sistematik olarak yenilenmesi gerekir. Panel düzenlemenin maliyeti yılda £5.000 ile £30.000 arasında ya da üzerinde olabilir. Giderler panelin büyüklüğüne, danışma yöntemlerine, danışma sıklığına ve üyelerin ne sıklıkla yenilendiğine göre değişir. Bazı durumlarda, panele katılımı desteklemek için bazı teşvikler verilir (ödül çekilişi gibi). Panel diğer ortak örgütlerle beraber düzenlenirse masraflar azaltılabilir. Ancak, panel başka bir örgüt ile paylaşıldığında, katılımcı yorgunluğunun önüne geçmek gerekir. Vatandaş panelleri için ayrılması gereken zaman ne çok uzun ne de çok kısadır. Panel veri tabanının güncel tutulması için personelin belli bir süre çalışması gerekir. Müzakereleri yürütmek ve analiz etmek için yeni katılımcılar göreve alınabilir (Involve, 2005: 63; Crosby vd., 1986: 172).

Danışma panellerinin yürüttüğü çalışmaların sonuçlarının geri bildirimleri üretilmeli, katılımcılara haber bülteniyle, daha geniş halk kitlelerine de yerel veya ulusal medya organları vasıtasıyla ulaştırılmalıdır. Panel üyeleriyle bağlantının düzenli şekilde sağlanması en iyi yoldur. Ancak yöntemin değiştirilmesinde yarar vardır. Böylece katılımcılar nasıl yer alacaklarını seçebilirler. Odak grupları gibi katılımcıların görüşlerini ifade edebildikleri başka fırsatlar da olduğu sürece, düzenli aralıklarla

yapılan bir anket kabul edilebilir. Çeşitli konuların ve araştırma yöntemlerinin kullanılmasını sağlamak ve etkinlikleri yıla yayabilmek için mantıklı bir araştırma ve danışma programının planlanması önemlidir (Involve, 2005: 63; Nicholson, 2005: 26).

Tablo 3. 7. Vatandaş Panelleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Sponsor bulunabilir ve yerel ajanslarla işbirliği yapılabilir. • Yeterince kalabalık olduğu takdirde spesifik grupların hedef alınmasına imkân tanır. • Kısa sürede anket ve diğer araştırmaların yapılmasını sağlar. • Yerel hizmet gereksinimleri değerlendirilir ve öncelikler belirlenir. • Bölgenin gelişmelere uygunluğu belirlenebilir. • Zamanla oluşan mahalli duyarlılıklar takip edilebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Düzenlenmesi ve yürütülmesi için ciddi anlamda personele ihtiyaç vardır. • Bölgedeki ana dili konuşmayanlar hedef kitlenin dışında kalabilir. • Özellikle gençler arasında anketlere verilen cevaplar zamanla azalır. • Bu katılım yolundan memnun olmayan bazı yerel sakinler dışarıda kalabilir, katılımın tek yolu bu olmamalıdır.

3.1.8. Ortak Yapım (Co-production)²⁶

Ortak yapım terimi, 1970'lerde Birleşik Devletler'de ortaya çıkmıştır ve vatandaşlık hakları avukatı ve Robert Kennedy'nin özel kalem müdürü olan Edgar Cahn tarafından geliştirilmiştir (New Economics Foundation, 2008: 9). Ortak yapım terimi, ortak bir sonuca ulaşmak için hizmet sağlayıcıları ve kullanıcılarının birlikte çalışmalarını kısacası hizmet sunumunda vatandaş katılımını ifade etmektedir (Marschall, 2004: 231). Hizmetten yararlananların hizmet planlamasında en iyi yerde olması prensibine dayanan değer odaklı bir yaklaşımdır. Spesifik bir yöntem olmaktan ziyade, bir karar alma ve hizmet planlama yaklaşımı olan ortak yapım, kamu hizmeti

²⁶http://www.nesta.org.uk/areas_of_work/public_services_lab/past_projects_public_services_lab/coproduction
 New Economics Foundation (2008) *Co-Production: A Manifesto for Growing the Core Economy*, London
 Bovaird, T. (2007) "Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services", *Public Administration Review*, September-October 2007, ss. 846-860

konusunda devrim niteliğindedir çünkü hizmet kullanıcılarının taleplerini, ihtiyaçlarını karar alma sürecinin merkezine koymaktadır (Bovaird, 2007: 846).

Vatandaşlar hizmet sunumuna doğrudan katılarak birçok kamu hizmetinin içeriğini etkileyebilir (Whitaker, 1980: 240). Ortak yapım, kullanıcıların kamu hizmetine bağımlı olduğu geleneksel anlayışı reddeder, onun yerine hizmet-kullanıcı ilişkisini karşılıklı bağımlı olma ve ortak çalışma olarak yeniden tanımlar. Birçok kamu hizmetinin etkin bir şekilde sunulabilmesi, özellikle hizmetten doğrudan yararlananların aktif katılımını gerektirir (Petukiene, 2010: 139). Pratikte, bir hizmetten etkilenenler, o hizmetin tasarlanmasından sunulmasına kadar tüm aşamalarına katkıda bulunurlar. Eşit düzeyde katkıda bulunabilmeleri açısından çalışma boyunca katılımcıların ve profesyonellerin desteklenmesine ihtiyaç duyulur. Katılımcılara bilgi verilmeli, alıştırmaya yapılmalı ve yol gösterilmelidir.

Katılımcılar, genel olarak konuyla ilgili doğrudan muhataplardan oluşur. Ortak yapıma katkıda bulunanlar, bir konunun/hizmetin ucunda olanlar, yani hizmet sunanlar ve hizmeti alanlardır. Katılım sürecinin maliyeti farklılık gösterir. Giderler, sürecin uzunluğuna, katılımcı sayısına ve katılımcılara yapılan ödemelere göre değişir. Ortak yapım süreci, yoğun zaman gerektirir. Karar alma süreci boyunca her aşamada kullanıcıların katılım ve desteği gereklidir.

Tablo 3. 8. Ortak Yapım Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Kamu hizmetlerini alan tarafın sezgilerinden ve uzmanlıklarından faydalanır. Kullanıcıların/vatandaşların ve profesyonellerin/politikacıların birlikte eşit koşullar altında çalışmasını ve birbirlerinden istifade etmelerini sağlar. Katılımcıların yeteneklerini, güvenini ve isteklerini geliştirir. 	<ul style="list-style-type: none"> Büyük gruplar söz konusu olduğunda iyi yönetilmesi güç olur. Katılıma davet edilmeyen faydalanıcılar/mahalle sakinleri açısından dışlayıcı ve temsil edici olmayan bir uygulama şeklinde görülebilir. Hem profesyoneller hem de katılımcılar açısından uzun süreli bağlılık gerektirmektedir.

3.1.9. Halk Değerlendirmesi (Community Appraisal)²⁷

Halk değerlendirmeleri, yerel sakinlerin kendi hayatları ve durumları hakkındaki bilgilerini paylaşıp, geliştirip, analiz edebilecekleri ve bu sayede daha toplum odaklı çözümlerin bulunabileceği bir platform oluşturmayı amaçlamaktadır (Chambers, 1993; Tock, 2001).

Halk değerlendirmeleri; yerel konutlaşma, okul yapma, kurs/eğitim, istihdam, kültür, sağlık, sosyal yardım ve toplumsal tesisler gibi konularda yerel ihtiyaç ve görüşlerle ilgili yapılan anketler, araştırmalardır. Bu katılım tekniğinin orijini, kırsal bölgelerde yaşayan halkın kendi yaşam koşullarıyla ilgili düşüncelerini araştıran Rapid Rural Appraisal'a dayanmaktadır ancak daha sonra kentsel alanlara yayılmıştır (Ong vd., 1991; Tock, 2001). Değerlendirmeler, bir sorunu çözmek veya var olan hizmetleri geliştirmek için eylem planları oluşturmak adına yapılabilir. Geleneksel olarak, vatandaşlar tarafından oluşturulan girişimlerdir ancak yerel yönetimlerce de organize edilebilirler.

Her ne kadar çoğu halk değerlendirmesi uygulamalarında farklılık görülebiliyor olsa da genellikle süreç şu adımlardan oluşur: i) Gözetim rolü üstlenmesi için bir idari kurul oluşturulur. ii) Evlere dağıtılıp daha sonra toplanacak olan anketler hazırlanır. Alternatif olarak, basılı seçenek yerine "Windows için Village Appraisals" yazılımı kullanılabilir. iii) Cevaplar düzenlenir ve bulgular üzerinden bir rapor oluşturulur. iv) Rapor tüm vatandaşlara ve yerel yönetimlerdeki karar alıcılara dağıtılmalıdır. Raporda ortaya çıkan konuların tartışılması için yerel medyayla bağlantı kurulmaya çalışılır. v) Raporda ortaya çıkan sorunlara değinmek için ilgili kurullarla eylemde bulunma konusunda anlaşmaya varılmalıdır. vi) Gelişmeler görüntülenir ve girişim süreciyle ilgili topluma bilgi verilir.

Halk değerlendirmesi süreci genellikle toplumdaki herkese açıktır. Meclisler genel olarak, vatandaşların katkıda bulunması, yönetime katılmaları için halk değerlendirmelerini kullanır. Maliyeti çok düşük değildir. Personel eğitimi (meclis

²⁷<http://www.hawardencommunitycouncil.gov.uk/Contents/Text/Index.asp?SiteId=714&SiteExtra=11279163&TopNavId=714&NavSideId=12222>

tarafından organize edilirse), organizasyon giderleri (örneğin toplantılar için yer kiralama), raporların basılması ve dağıtılması, teknik yazılım (opsiyonel) giderlere dâhil olabilir. Halk değerlendirmesi süreci, uzun zaman alabilir. Uygulamanın geniş ölçeğinden dolayı sürecin kendisi bir yıl kadar alabilir. Katılımda bulunanların sayısına göre anketlerin dağıtılması ve geri toplanması zaman alacaktır. Sonuçlara göre bir rapor derlemek ve basmak da uzun bir sürece yayılabilir.

Tablo 3. 9. Halk Değerlendirmesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Bütün topluluğun gereksinimlerinin neler olduğu keşfedilebilir. • Güven ve yetenek kazandırır. • İletişimsel düşünme teşvik edilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çok fazla çıkar çakışması içerebilir. • Uzun sürece yayılan bir tekniktir.

3.1.10. Uzlaşma Konferansı (Consensus Conference)²⁸

Uzlaşma konferansı, çeşitli sosyo-demografik kriterlere göre seçilen 10-16 kişilik bir vatandaş grubunun bir kamu konferansında belli bir konuda bilirkişilere sorular yönelterek onların cevaplarıyla birlikte değerlendirmeler yaptıkları ve sonunda bir uzlaşma raporu hazırlanan panellerdir (Joss ve Durant, 2002: 9). Panele asıl konferanstan önce hazırlanma süresi verilir. Böylece, vatandaşlar konu hakkında daha bilgili olurlar. Panel üyeleri, detaylı bilgi paketi alırlar ve hazırlık toplantılarına katılırlar. Bu toplantılar genelde hafta sonları iki seans şeklinde yapılır. Uzlaşma Konferansı 1987 yılında Danimarka Teknoloji Kurulu tarafından uygulanmıştır ve genellikle bilim, teknoloji ve sağlık gibi sosyal konuları temel almaktadır (Filho, 2010: 1-2).

²⁸ <http://www.dse.vic.gov.au/effective-engagement/toolkit/tool-consensus-conference>

Bal, R. (2012) "Public Participation in Science and Technology Policy: Consensus Conferences and Social Inclusion", *Georgia State University, Public Management and Policy Dissertations*, ss. 45.

Powell M. and Kleinman D. L. (2008) "Building Citizen Capacities for Participation In Nanotechnology Decision-Making: The Democratic Virtues of The Consensus Conference Model", *Public Understanding of Science*, 17, ss. 329-348

Bu yöntemin bir özelliği, girişimin vatandaşlarca yapılmasıdır. Soruların seçimi ve bilirkişilerin seçilmesi de dâhil tartışmanın anahtar noktalarının neler olacağına onlar karar verir. Böylelikle, kendi yargılarına varırlar. Yaygın olarak vatandaş jürileri ve uzlaşma konferansları, bilgilendirme ve danışma amaçındadır. Bu toplantılar halka ve basına açıktır. Panelistler, konferansın sonunda sonuçları ve tavsiyeleri belirten bir rapor hazırlar ve rapor önemli karar alıcılara ve medyaya dağıtılır. Sürecin şeffaflığı için konferans, sonuçlardan çıkarı olmayan bir organizasyon tarafından yürütülür (Bal, 2012; Powell ve Kleinman, 2008: 331).

Panel üyelerinin ilgili konferansın konusuyla ilgili daha önceden bir katılımı olmaması gerekir. Katılımcılar panele profesyoneller veya uzmanlar olarak değil vatandaş olarak katılırlar. Uzlaşma konferansının yüksek maliyetli bir teknik olduğu söylenebilir (Kleinman, Delborne ve Anderson, 2011). Birleşik Krallık örnekleri, giderlerin £80,000 - £100,000 arasında değiştiğini gösterir. Hazırlık değerindeki hafta sonu toplantılarında ve konferans süresince eğitilmiş ve bağımsız bir yöneticinin bulunması gerekir. Konferans süresince medyanın ve halkın konaklaması için büyük tesislere ihtiyaç duyulur. Ancak bazıları, halkın medya aracılığıyla bilgilendirilmesiyle karşılaştırıldıklarında uzlaşma konferanslarının daha düşük maliyetli olduğunu savunmaktadır. Uzlaşma konferansları genellikle üç gün sürer. Katılımcılar ayrıca hazırlık toplantılarına katılır. Etkinliğe tanık olarak katılabilmek ve katılımı kesinleştirmek için genellikle önce uzmanlarla temasa geçmek gerekir.

Tablo 3. 10. Uzlaşma Konferansı Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • İyi yürütülürse halka ulaşma seviyesi yüksektir. • Açık ve şeffaf bir süreçtir. • Konu ve bilirkişiler üzerinde, Vatandaş Jürileri ve Müzakereci Yoklamaya göre daha fazla kontrol imkânı vardır. • Medyada tartışılan bir konu hakkında daha geniş ve daha iyi bilgilendirilmiş bir halk tartışması oluşturur. • Uzlaşma konferansları, karmaşık, ulusal düzeyde tartışmalı konularda kullanılırlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maliyeti yüksek bir tekniktir. • Küçük örneklem/model, azınlıkları dışarıda bırakabilir. • Sadece tartışmalı konularda yararlıdır.

Genellikle uzmanlarca domine edilen konularla ilgilenmek için kullanılabilirler.
--

3.1.11. Fikir Birliği Oylaması (Consensus Voting/Approval Voting)²⁹

Fikir birliği oylamasının kökeni eskiye dayanır. 18. Yüzyıl Fransa'sında Academie des Sciences, zamanın monarşik hükümetin alternatiflerini tartışmıştır. Le Maquis de Condorcet ve Jean-Charles de Borda tarafından iki oylama alternatifi önerilmiştir. Her iki prosedürde de oy verenler belli seçenekler arasında tercihlerini sıralar. Fikir birliği oylaması, 1950'lerde toplumsal tercih kuramı (kamu tercihi kuramı) ve Duncan Black ile Anthony Downs'un çalışmalarıyla yeniden canlanmıştır (Black, 1948).

Fikir birliği oylaması; fikir birliğini oluşturmak için kullanılan, dengeli oylama sistemine dayanan bir yöntemdir. Fikir birliği oylaması, yerel veya ulusal düzeyde, bir örgüt veya topluluk tarafından düzenlenebilir. Katılım sürecinde bireyin veya grubun bir öneri sunma hakkı vardır. Konulara göre seçenekler listesi hazırlanır. Herkes tercihleri yönünde uygun gördüğü seçenekleri oylar. Ancak kararı tek bir seçenek üzerinde sabit olmayanlar için sadece bir seçeneği değil birden fazla seçeneği oylama imkânı verdiği için daha esnektir (Brams ve Fishburn, 2007: 3). Oy sayımı sonucunda en çok puanı toplamış olan seçenek kazanır (Brams, 1993: 10). Fikir birliği, tartışmalar kombinasyonundan ve önceden belirlenmiş seçeneklerin oylanmasından doğduğu için katılımcıların desteklediği veya kabul ettiği sonuçlar üretir.

Fikir birliği oylaması tekniği, herkesin katılımına açık ve uygundur. Sürecin maliyeti katılımcı sayısına göre ve oylamanın yapılacağı yer tercihinine göre değişir. Süreç, kısa zaman alır. Bu durum oy verenlerin ve oylanacak seçeneklerin sayısına bağlıdır. Ancak oylamalar genellikle yarım gün veya bir gün sürer. Her kişinin görüşü gözden geçirilmeli ve dikkate alınmalıdır. Başlangıç aşamasında zaman gereksinimi fazla olabilir.

²⁹ http://www.opendemocracy.net/deborda/articles/consensus_voting_and_conflict_resolution

Tablo 3. 11. Fikir Birliği Oylaması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Müzakereye teşvik eder. Herkesin oyu ve böylelikle düşüncesi dikkate alınır. Açık ve meşru bir karara ulaşılabilir. Görüşler geniş ölçekte toplanabilir. Derinlerde yer tutmuş meselelerin çözülmesine yardımcı olabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Yeni fikirlere yer açma konusunda gönülsüzlük varsa statükoyu koruyabilir. Tüm grup üyelerinin tercihlerinin hesaba katıldığı göz önüne alındığında, çoğunluğun görüşü aksine olsa da statükoyu korumayla ilgilenen azınlığa avantaj sağlayabilir. “Abilene paradoksu”³⁰na sebep olabilir. Grup toplu olarak, gruptaki herhangi bir bireyin tercihlerinin tersi şekilde bir eylem planında karar kılabilir. Çünkü hiçbir birey karar organının genel iradesine karşı gelmek istemez.

3.1.12. Sohbet Kafeleri (Conservation Cafes)³¹

2001 yılında Vicki Robin ve Susan Partnow tarafından geliştirilen Sohbet Kafeleri yöntemi, insanları gündemde olan meseleleri rahat bir ortamda bir yönlendirici kontrolünde tartışmak için davet eden ve Olumlu Sorgulama tekniğini temel alan, resmi olmayan bir diyalog yöntemidir. Sohbet kafeleri terimi kafelerde, kitapçılarda ve diğer kamu alanlarında yapılan resmi olmayan, birilerinin ev sahipliği yaptığı, ayaküstü tartışmalar (drop-in discussion) gibi etkinliklere karşılık gelebilir. Bu şekilde katılım farklı düşüncelere açık olup, bilgi paylaşımını artırıcı bir nitelik taşır. Sohbet kafeleri fikrinin farklı versiyonları, çeşitli isimler altında dünyanın pek çok yerinde mevcuttur (Cassidy, 2013: 19; Eclarin, 2010).

³⁰Bir örgüt ya da grup içerisindeki anlaşmaların aslında yanlış uzlaşma neticesinde gerçekleştiğini varsayan paradokstur. Öyle ki insanlar örgütten ya da gruptan dışlanmamak, diğer üyeleri kırmamak, farklı bir görüş ile dikkat çekmemek gibi sebeplerle onay vermedikleri, istemedikleri kararlara iştirak ettiklerini beyan ederler. Paradoksun çıkış noktası bir ailenin basit bir haftasonu seyahati için Abilene Kasabası'na gitmeyi kararlaştırmalıdır. Aslında aile içindeki hiç kimse bu seyahate çıkmak istemese de bir birlerini kırmamak adına Abilene'e gitmenin çok iyi bir fikir olduğunu dile getirerek yola çıkmışlardır. Ancak eve döndüklerinde gerçeğin öyle olmadığını bir birlerine itiraf etmişlerdir (Harvey, 1988).

³¹ <http://www.conversationcafe.org/>

<http://parks.westchestergov.com/conservationefforts/conservation-cafe>

Dört aşamaya yayılan bir süreç için 5 ila 8 kişilik gruplar oluşturulur ve tartışılacak konu için belirli bir süre (60-90 dakika gibi süreler) ayrılır. Bu etkinliğe ev sahipliği yapan kişi yönlendirici konumunda olacağından süreç ve konuyla ilgili gerekli açıklamaları yapar. Birinci ve ikinci turda her katılımcı düşüncelerini, hislerini ve konuyla ilgili deneyimlerini 1 dakikalık süre içinde paylaşır böylelikle herkesin konuyla ilgili fikrinin duyulması sağlanır, bu aşamada herhangi bir geri bildirim veya karşılık olmaz. Üçüncü aşama ise açık ve derinlemesine bir sohbet sürecini ifade eden diyalog aşamasıdır. Son aşamada konuşma nesnesi kullanılarak katılımcılar kendilerine anlamlı gelen şeyleri kısaca açıklarlar (Robin, 2007: 218-220).

Yön gösterici, yapıcı ve iyi bir sohbet süreci için benimsenmesi gereken altı prensip, şu şekildedir (Lamoreux, 2005: 3):

- *Açık fikirlilik*: Tüm görüşler dinlenmeli ve onlara saygı gösterilmelidir.
- *Kabul etmek*: Kesin karar verme konusunda aceleci davranılmamalıdır.
- *Merak*: İkna etmektense anlaşılmaya çalışılmalıdır.
- *Keşfetmek*: Varsayımlar sorgulanmalı, yeni görüşler araştırılmalıdır.
- *İçtenlik*: Katılımcılar içlerinden ne geliyorsa ve neyi anlamlı buluyorlarsa onlar konuşulmalıdır.
- *Özlük (kısalık)*: Dürüstlük ve derinlik önemlidir ama süreç çok uzatılmamalıdır.

Sohbet kafeleri tekniği, tartışılması düşünülen konuyla ilgili olan herkese açıktır ve sohbet kafeleri düzenlemek pek fazla maliyet gerektirmez. Süreçte ihtiyaç duyulan şeyler; konuşmanın yapılacağı bir kafe veya kamusal alan yani mekan, konuşma konusu ve tartışmaya ev sahipliği yapmaya gönüllü bir kişidir.

Tablo 3. 12. Sohbet Kafeleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Resmi bir ortam olmaması nedeniyle katılımcıların kendilerini rahat hissetmelerini sağlar. • Şeffaf ve esnek bir etkinliktir. • Öğrenmeyi, dinlemeyi ve görüşleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Belli bir hedefe yönelik değildir. • Bir karara varmak için değil sadece fikir alışverişi ve beyin fırtınası için düzenlenir. • Sadece belli katılımcıları teşvik edici olabilir.

<p>paylaşmayı teşvik eder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • İnsanları, toplumu ilgilendiren konularda harekete geçmeleri için teşvik edebilir. • Yeni insanlarla önemli konularda sohbet ortamında tanışma imkânı sağlar ve farklı görüşler için hoşgörüyü geliştirir. 	
--	--

3.1.13. Bilge Topluluğu (Crowd Wise)³²

Bilge topluluğu, öncelikleri belirlemek, kamu politikaları için bütçeyi paylaşmak gibi ortak kararlar almak için kullanılan bir toplumsal katılım yöntemidir. Bilge topluluğu tekniği, NEF tarafından geliştirilmiştir (New Economics Foundation, 2010).

İyi kararlar almanın çeşitli öğeleri vardır. Bilge topluluğu her biri ayrı ayrı ele alınacak farklı yollar sunar. Öncelikle bir dizi seçenek geliştirilir. Sonrasında ise bir dizi tartışma ve oylamanın ardından fikir birliği sağlanır. Tartışmalar, ilgiyi arttırmak için çeşitli seçenekler doğurur ve bazen bu seçenekler arasında birleşmeler olur. Bilge topluluğu, "fikir birliği oylaması" sisteminde olduğu gibi katılımcıların birçok seçeneği tercih sıralarına göre oyladıkları tekniği kullanır ve en üst seçeneğin kazandığı puanlar ne kadar yüksek ise fikir birliğinin derecesi o kadar yüksek olur. Bilge topluluğu karara varmak için şu şekilde bir yol izler (New Economics Foundation, 2010):

- Seçenekler dizisi bulunur. Bu kısım önemlidir zira kararların pek çoğu birbirine yakın seçeneklerden oluşur.
- Seçenekler, katılımcıların görüşlerini yansıtır ve katılımcılar tarafından geliştirilir. Eğer seçenekler tartışmadan önce hazırlanmışsa, katılımcıların değerlerini ve ilgilerini ifade edebilmeleri için kullanılırlar.
- Seçilen tercih de ayrıca katılımcıların görüşlerini yansıtır. Oylama, kişilerin her seçenek için görüşünü yansıtır. Bu insanların sadece bir seçenek üzerinde oy verdiği çoğunluk oylamasının karşıtıdır. Tercih edilen seçenek genellikle tüm

³² <http://www.crowd-wise.org>
<http://www.neweconomics.org/publications/entry/crowd-wise>

orijinal seçeneklerin bir karışımıdır. Oylama, fikir birliğinin ne derecede olduğunu gösterir eğer fikir birliğine varılamamışsa sürece devam edilir.

- İnsanlar bütün bu süreçte tek bir seçeneği oylamak yerine tercihlerini sıraladıkları için ortak bir zeminde buluşabilirler ve kutuplaşma ihtimali azalır. Buna ek olarak, insanların diğer katılımcıları, kendi tercihlerini diğerlerine nasıl daha cazip göstereceklerini anlatmaya dair harekete geçirmek için teşvik edici yönleri vardır.

Hem seçeneklerin tartışılıp geliştirilmesi aşamasında hem de oylamada pek çok kişi yer alabilir. Katılımcı sayısı esnek, 15 ile 1500 arasındaki kişiden oluşan gruplarla süreç yürütülebilir. Bilge topluluğu tekniğinin giderleri, grubun büyüklüğüne göre değişir. Büyük bir grup için yer tutmak gerekebilir. Tek bir toplantı için 2-3 saat yeterlidir. Çok sayıda seans için daha uzun süre gerektirebilir.

Tablo 3. 13. Bilge Topluluğu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcılar arasında kutuplaşmaya engel olur. • Herkes için iyi olan kararların alınmasına imkân tanır. • İnsanların, diğer kişilerin durumlarını anlamasına yardımcı olur. • Hizmet yararlanıcılarının katılımını sağlar. • Politika ve stratejiler geliştirilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bazı kimseler verilen "tavizlerden" rahatsız olabilir. • Fikir birliğine varılamazsa süreç uzun sürebilir.

3.1.14. Müzakereci Haritalama (Deliberative Mapping)³³

Müzakereci haritalama, müzakereci katılım alanındaki birçok yaklaşımı birleştiren katılımcı, çok kriterli ve seçenekleri değerlendiren ve yüz yüze tartışmalara ortam sağlayan bir süreçtir (Burgess vd., 2007: 299). Müzakereci haritalama,

³³ <http://www.deliberative-mapping.org/>

<http://www.sussex.ac.uk/Users/prfh0/DM%20Briefing%202.pdf>

Burgess J., Stirling A., Clark J., Davies G., Eames M., Staley K. and Williamson S. (2007) "Deliberative Mapping: A Novel Analytic-Deliberative Methodology To Support Contested Science-Policy Decisions", *Public Understanding of Science*, 16, ss. 299-322

uzmanların ve halkın konu ile ilgili geri bildirimleri birbirlerine sunmalarını sağlayan ve bu sayede uzmanların tartışmayı domine etmesi gibi sorunlarla karşılaşılmasını önleyen bir tekniktir (Involve, 2005: 74). Müzakereci haritalama süreci iki temel aşamada gerçekleşir:

1- Vatandaşlar paneli ve ortak seminer aşaması

Toplantı 1: Panele katılanlar ve yönetim ekibi tanıtılır. Kurallar konusunda anlaşılır, problemle ilgili ilk görüşler tartışılır, sorular sorulup bilgi edinilir.

Toplantı 2: Değerlendirilecek seçeneklerin anlamları, tanımları ve çıkarımları açıklığa kavuşturulur, tartışılır ve üzerinde uzlaşılır.

Toplantı 3: Farklı görüşlerin artılarını ve eksilerini değerlendirmek için panelin kullanacağı ortak bir dizi kriter üzerinde tartışılır ve uzlaşılır.

Toplantı 4: Panele katılanlar belirlenen kriterlere göre seçenekleri değerlendirir. Panel, performans modelini değerlendirir ve ardından hangi konuların ortak seminere alınacağına karar verir.

Ortak seminer: Panele katılanların, müzakereler sonucu seçilen konuları tartışmak için uzmanlarla bir araya geldiği seminerdir.

Toplantı 5: Çalıştay sonuçları üzerinde tartışılır. Sonrasında önceliklerini yansıtmaları için panele katılanlar seçenekleri ve kriterleri tekrar puanlar.

Toplantı 6: Panele katılanlar, panel sonuçlarını tek tek ve bütün olarak tartışır. Süreci değerlendirir.

2- Uzmanların Söyleşileri ve Seminer aşaması

Söyleşinin kapsamının belirlenmesi: Sorgulanmakta olan problemle ilgili proje ve görüşlerin tartışılması.

Birinci MCM (Çok Kriterli Haritalama³⁴) Söyleşisi: Tartışılan kriterler altında seçeneklerin değerlendirilmesini yapılandırmak için MCM kullanılır.

Ortak Seminer: Uzmanlar vatandaşlarla fikir alış verişi yaparlar ve sorulara cevap verirler.

İkinci MCM Söyleşisi: Uzmanların değerlendirmelerinde oluşan herhangi bir değişikliği ortaya çıkarmak için MCM kullanılmalıdır.

Uzman Semineri: Uzmanlar, çeşitli açılardan görüşlerini yansıtır ve bulgular ortaya koyarlar; süreci değerlendirirler.

Müzakereci haritalama tekniği, hem bir alandaki uzmanlar hem de toplumun farklı kesimlerinden gelen vatandaşlar yer aldığı sürece başarıya ulaşır. Bugüne kadar sınırlı sayıda örneği düzenlendiği için müzakereci haritalama tekniğinin maliyeti hakkında net bir şey söylenmesi güçtür. Ayrıca müzakereci haritalama süreci çok sayıda toplantı ve seminer içerdiği için yoğun zaman ayırmayı gerektirir (Involve, 2005: 74).

Tablo 3. 14. Müzakereci Haritalama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Farklı gruplara konuyla ilgili daha fazla bilgi edinme fırsatı tanır. Hangi seçenekleri tercih edeceklerini daha iyi anlama fırsatı sağlar. Müzakereci haritalama halkın benimsediği değer ve önceliklerin alanını net bir şekilde ortaya koymak ve bireyleri belli bir ayrışma ya da bir dizi siyasa seçeneğinde uzmanlaştırmakta faydalı olabilir. Sonuçlar içgüdüsel tepkilerden ziyade fikirleri dikkate alır. Uzmanlar sürece katkıda bulunurken baskınlık oluşturmazlar. Gruplar arasında daha iyi ilişkiler kurmada başarılıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Çok sayıda kişiyi kapsamaması zordur. Gider ve zaman maliyeti yüksektir. Sürecin sonuçları çelişkili olabilir. Bu da karar alıcıları açık bir rehberden mahrum bırakabilir. Çok az sayıda kişinin bu tip bir süreci yürütme deneyimi vardır. Ortak bir fikir veya paylaşılan bir görüş sunamaz.

³⁴ Niceliksel, bilgisayar destekli bir söyleşi süreci yazılımı.

3.1.15. Müzakereci Yoklama/Seçim (Deliberative Polling)³⁵

Bu tekniğin mantığında temsili grupları bir araya getirip birbirleriyle, politikacılarla ve uzmanlarla müzakere edip bu sürecin öncesi ve sonrasındaki düşüncelerini ölçmelerini sağlamak ve temsili demokrasi ile katılımcı demokrasiyi birleştirmek vardır (Hansen, 1999: 1).

Öncelikle nüfusu temsil eden bir grup cinsiyet, ırk, eğitim ve sosyo-ekonomik arka planlarına göre rastgele seçilir (Fishkin vd., 2004: 58). Katılımcılar, ilk aşamada bir konuya ilişkin görüşleriyle ilgili bir anket doldurur ve konuyu tartışmak üzere birkaç günlük bir toplantıya davet edilirler. Katılımcılar küçük gruplar halinde, önceden eğitilmiş bir yönlendiricinin gözetiminde konular hakkında tartışır, uzman kişilere sorular sorarlar. Katılımcıların tarafsız olarak geçmiş/eski materyallere erişimi vardır. Bu tartışma sonucunda katılımcılar ilk aşamada doldurdukları anketi tekrar doldururlar. Böylelikle toplantılar sonucunda görüşlerinin değişip değişmediği ortaya çıkacaktır (Elliot, 2005: 98; Involve, 2005: 77).

Bu süreçte katılımcılar konu ile ilgili daha derinlemesine bilgi edineceği için tartışma ortamının da daha kaliteli geçmesi sağlanır (Hansen, 1999:4). Bu teknik sayesinde, kamu politikaları ile ilgili bilgilendirildiği takdirde kamuoyunun düşüncelerinin nasıl şekilleneceğini ve değişeceğini görmek mümkün hale gelir. Ancak, bazı çalışmalar bu değişen görüşlerin zamanla tekrar eskisine dönme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Fishkin vd., 2004: 56-57).

Müzakereci yoklama tartışmaları genelde televizyon şirketleriyle ortaklaşa yapılır. Televizyonlar sürecin bir kısmını yayınlar ve katılımcıların öğrendiklerini daha geniş kitlelere ulaştırırlar. Halkın çok az şey bildiği karmaşık konular hakkında tartışmak isteniliyorsa, müzakereci yoklama yöntemi kullanılmalıdır. Müzakereci yoklama sürecinde katılımcıların sayısı 100 ve 600 kişi arasında değişir. Müzakereci

³⁵ <http://participedia.net/en/methods/deliberative-polling>

Hansen, K. M. (1999) "The Deliberative Poll" *COS-Conference-Elites and Democracy in Copenhagen 6-8 December*

Fishkin, J. S., Rosell, S.A, Shepherd, D. and Amsler, T. (2004) "Choicedialogues and Deliberative Polls: Two Approaches To Deliberative Democracy" *National Civic Review*, Volume 93, Issue 4, ss. 55-63

yoklama tekniği yüksek maliyetlidir ve yaklaşık olarak £30.000'luk bir harcama gerektirir. Bu miktara katılımcıların ve medyanın giderleri dâhil değildir. Ayrıca müzakereci yoklama süreci için en az altı ay ayırmak gerekir (Involve, 2005: 76).

Müzakereci yoklama tekniği, sosyal araştırma temellidir. Amerikalı araştırmacılar tarafından, eksik bilgilendirilmiş ve kararsız kimselere uygulanan anket sonuçlarının doğurduğu sorunların üstesinden gelmek için geliştirilmiştir. Müzakereci yoklama, Stanford Üniversitesi, müzakereci demokrasi merkezince de kullanılmaktadır (Elliot, 2005).

Tablo 3. 15. Müzakereci Yoklama/Seçim Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Bilimsel bir örneğin istatistiksel temsili ile etkileşim ve müzakereyi bir araya getirir. Vatandaş jürisi ve fikir birliği oylaması ile kıyaslandığında nüfus yapısını daha iyi temsil ettiği söylenebilir. Karmaşık konularda toplumsal kavrayışı geliştirir. Normalde katılıma istekli ve duyarlı olmayan insanlar da sürece dâhil edilir. Kamuoyunun politikalarla ilgili bilgilendirilmedikleri ve bilgilendirildikleri zamanki görüşleri arasındaki farkı gösterir. Halkın bakış açısındaki farklılığının ölçülmesi anlamında iyidir. 	<ul style="list-style-type: none"> Kamuoyu farkındalığını arttırmak için televizyon kanallarının dâhil edilmesini gerektirir. Nitelikli bilgi sağlamaz. Pahalı bir süreçtir. Uzmanların belirlenmesinde ve onlara soru sorma aşamasında katılımcılar daha az şans bulur. Ayrıca diğer bazı yaklaşımlara göre müzakereci yoklamada soruların kapsamının belirlenmesi yetersiz olabilmektedir (örn. Vatandaş jürisi ve fikir birliği oylaması).

3.1.16. Müzakereci Çalıştaylar (Deliberative Workshops)³⁶

Müzakereci çalıştaylar, derinlemesine bilgilenme tartışmalarına odaklanan, küçük ölçekli diyalog toplantılarını ifade eder. Müzakereci çalıştaylar odak gruplardan yola çıkarak derinlemesine ve müzakereci özelliğe sahip alternatif bir teknik olarak geliştirilmiştir. Müzakereci çalıştaylar katılımcılara bir konuyu derinlemesine tartışma, fikirleriyle diğerlerine meydan okuma ve kendi görüş/tartışmalarını geliştirip, bilgilenme fırsatı veren, yönlendirilmiş grup tartışmaları şeklindedir. Belli bir fikrin arkasında neyin yattığını veya insanlara bir konu hakkında yeni bilgiler verildiğinde fikirlerinin ne ölçüde değiştiğini görmek veya bir konuyla ilgili tartışma fırsatı vererek konunun daha iyi kavranması sağlamak için kullanılır. Müzakereci çalıştaylar, odak gruplarına benzemektedir ancak müzakere üzerine daha çok yoğunlaşırlar. Diğer müzakereci tekniklerde olduğu gibi temsili ve katılımcı demokrasiyi birleştirmeye çalışan müzakereci çalıştaylar etkileşim ve öğrenme fırsatları açısından başarılı sonuçlar doğurur (McCrum vd., 2009: 424).

Müzakereci çalıştaylar genelde 8-16 katılımcıyı içerir. Katılımcıların tercihi meseledeki menfaate bağlıdır. Katılımcılar, nüfus özellikleri, çıkar grupları temelinde veya rastgele bir şekilde seçilebilirler. Katılımcıların tamamen rastgele yollarla seçilmesi gerekmediği müddetçe müzakereci çalıştayların giderleri çok yüksek değildir. Bazen, zaman ayırdıkları için vatandaşlara hediyeler verilir. İlave giderlere yer kiralama yemek hizmeti ve çocuk bakımı gibi destekleyici düzenlemeler dâhildir. Faaliyetin gerçekleşeceği alan seçiminde, resmi olmayan yerler tercih edilmelidir. Bazen müzakereci çalıştayların birkaç kez yapılması gerekebilir. Bu da maddi harcamaları ve zaman kaybını arttırır. Müzakereci çalıştaylar için ayrılması gereken süre birkaç saat ile birkaç gün arasında değişebilir.

³⁶ Müzakereci çalıştay tekniğinin sosyal öğrenme üzerindeki etkisini ele alan bir çalışma için bkz: McCrum, G., Blackstock, K., Matthews, K., Rivington, M., Miller, D. and Buchan, K. (2009) "Adapting to Climate Change in Land Management: the Role of Deliberative Workshops in Enhancing Social Learning" *Environmental Policy and Governance*, 19, ss. 413-426.

Tablo 3. 16. Müzakereci Çalıştaylar Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Maliyetler, faydalar ve uzun vadeli sonuçlar dâhil olmak üzere bir konunun derinlemesine gözden geçirilmesi için katılımcılara zaman ve kaynak sağlar. Diğer kişilerle tartışarak, alternatif görüşlerle ilgili katılımcılara farklı görüşler sağlar. Katılımcıların kendi görüşlerini geliştirip savunmalarına imkân tanır. Katılımcılar arasındaki ilişkiyi geliştirebilir. Katılımcılara yeni bilgiler ve yetenekler kazandırabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Tüm nitel araştırmalar gibi Müzakereci Çalıştaylar da manipülasyona açıktır. Tartışmanın çerçevesinin nasıl oluşturulduğu, katılımcılara konunun nasıl tanıtıldığı ve hangi soruların sorulduğu sonuçlara etki eder. Müzakereci çalıştaylara az sayıda insan katılır ve bu yüzden halkın görüşlerini kesin olarak ölçebilecek istatistiksel anlamda önemli veriler toplanamaz. Katılımcıların görüşlerinin müzakereler sonucunda şekillenmiş olması gerçeği, aynı zamanda bu görüşlerin geniş halk kitlelerinin görüşlerini temsil etmediği anlamına da gelmektedir. Çünkü bu müzakere sürecine halkın çok geniş kısmı katılmamaktadır.

3.1.17. Delphi Anketi (Delphi Survey)³⁷

Delphi anketi metodu, gelecekteki teknolojik gelişmeleri öngörmek için Amerikan ordusu araştırmaları için Rand Corporation tarafından geliştirilmiştir (Cuhls, 2003: 94). Delphi Anketi yöntemi, bir konu ile ilgili fikir toplama ve geri bildirim süreçlerini içeren aşamalardan oluşan, grup etkileşimini temel alan ve uzmanlara fikir üretmeye imkân veren bir katılım tekniğidir (Okoli ve Pawlowski, 2004: 15; Şahin, 2009: 131). Araştırma boyunca katılımcıların gizli tutulması kişilerin değil fikirlerin öne çıkmasını sağlayan ve bu tekniğin güvenilirliğini artıran en önemli özelliklerden biridir (Şahin, 2009: 129). Delphi anketi önceden seçilmiş bir uzman gruba gönderilen anketler dizisinden oluşur. Bu anketler sorunlarla ilgili bireysel tepkiler geliştirilecek ve uzmanların grup çalışması içerisinde düşüncelerini rafine edebilecekleri şekilde tasarlanır. Gizlilik, geri bildirim ve istatistiksel sonuçlar Delphi sürecini karakterize eden özelliklerdir (Gardner ve Nudler, 2010: 6).

³⁷ <http://www.dse.vic.gov.au/effective-engagement/toolkit/tool-delphi-study>

Ayrıca Delphi Anketi tekniğinin kullanımı ve özellikleri için bkz: Şahin, A. E. (2001) "Eğitim Araştırmalarında Delphi Tekniğinin Kullanımı" *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, ss. 215- 220.

Delphi anketleri yüz yüze, çevrimiçi veya posta yolu ile yapılabilir. Çevrimiçi versiyonunda katılımcılara siteye erişebilmeleri için bir kullanıcı adı ve şifre verilir. Uzman katılımcıların çok meşgul oldukları durumlarda bu yol çok kullanışlıdır. Teknik, bir yandan uzmanlardan oluşan bir grubun fikirlerinin yararlarını elde etmeyi amaçlarken, öte yandan da, belli kişilerin tartışmayı domine etmesi gibi, grup düşüncesi ve grup dinamiklerinin dezavantajlarından sakınmaya çalışır. Süreç birkaç aşamadan oluşur. İlk anket ile katılımcılardan tek tek konuları belirlemeleri ve olabildiğince fazla fikir türetilmesi ya da bazı kapalı uçlu soruları cevaplamaları istenir. İkinci anket anonim olarak katılımcıların ilk turda verdikleri öngörülerini ve fikirleri geri bildirir. Bu anket aynı zamanda katılımcıların her bir fikri geliştirmesi, bunların artıları ve eksileriyle ilgili yorum yapması ve yeni fikirler önermesi için zaman tanır. Bir ek anket de ikinci anketten çıkan verileri özetler ve daha fazla açıklama, güçlü ve zayıf yönler ve yeni fikirler talep eder. Bu aşama, gerektiğinde önemli noktalarda fikir birliğine varılana dek tekrarlanabilir. Aynı zamanda muhtemel gelişmeler ve onların göreceli olarak güçlü-zayıf noktaları geniş bir yelpazede değerlendirilir.

Delphi anketi uzmanlıklarından veya ilgili konudaki derin bilgilerinden dolayı seçilen 10-50 katılımcıyı içerir. Buradaki uzmanlığın akademik olması gerekmez. Deneyimli bir hizmet kullanıcısının bilgisi de olabilir. Katılımcıların geniş ölçekli olarak görüşlerini ve bakış açılarını yansıtmaları önemlidir. Böylelikle fikirlerde anlamlı bir değişim olabilir. Delphi anketi genelde uzaktan yapıldığı için yer kiralama ve ulaşım gibi giderleri olmaz. Aslında anketler posta ile gönderilir veya çevrimiçi olarak hazırlanır. Bazen, katılımcılara küçük bir ödeme gibi teşvik edici bir hediye verilebilir. Bu bağlamda, yüksek maliyetli bir teknik değildir (Şahin, 2001: 217).

Delphi anketine katılanlar genelde meşgul oldukları için onlara anketlerin her birini tamamlamaları açısından yeterli zaman verilmesi gereklidir. Katılımcıların anketleri tamamlaması için uyarmak ve teşvik etmek oldukça zaman alıcıdır. Sürece dâhil olmadan önce katılımcıların katılımın ne kadar zaman gerektirdiğinden haberdar olmaları önemlidir. Zira çok turlu anketler zorlayıcı olabilir.

Tablo 3. 17. Delphi Anketi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Katılımcılar anketleri kendi özel zamanlarında doldurabilirler. Süreç boyunca anonimlik sağlandığı için insanlar görüşlerini özgürce açıklayabilir ve diğer görüşleri eleştirebilirler. Tartışmalar bir katılımcının otoritesi veya kişiliğiyle domine edilmez. Bir dizi anket, katılımcıların sadece bir anket ile oluşturabileceği görüşlere göre daha geniş ölçekli ve pekiştirilmiş fikirler oluşturur. Sonuçlar, nüfuz sahibi kişiler tarafından çarpıtılmaz. 	<ul style="list-style-type: none"> Grubun koordinasyonunu sağlamak ve motive etmek zor olabilir. Sonuçlar, katılımcıların ortak görüşlerinden etkilenir. Anketler gelecek kalkınma konularını ön görmede sınırlı ve eylem önermede etkisiz kalabilir. Katılımcılar arasında ilişki kurmaz ve diyalog ortamı yaratmaz.

3.1.18. Müzakereci Vatandaş Buluşması (DEMOCS- Deliberative Meeting of Citizens)³⁸

Müzakereci vatandaş buluşması tekniği, NEF tarafından vatandaş jürileri ve müzakereci yoklamanın bazı müzakereci özelliklerinin geniş kitlelere yayılması amacıyla geliştirilmiştir. Müzakereci vatandaş buluşmaları, küçük grupların kamu politikalarını tartışmalarına yardımcı olmak için NEF tarafından geliştirilen bir tür konuşma oyunudur. Hazırlanmış kartların tüm gerekli olan bilgileri içermesinden dolayı, konuşmacı veya uzman kişileri gerektirmez. Altı kişi için iki saat ayırmak idealdir ancak süre esnetilebilir. Müzakereci vatandaş buluşmaları, katılımcıların bilgi edinmelerine ve bununla beraber öğrenme sürecini anlamlı hale getirmelerine yardımcı olur. Süreç birkaç aşamadan oluşur. Konuyla ilgili bilgiler oyun kartlarında bulunur ve bu kartlar iki tur halinde dağıtılır. Katılımcılar her seferinde kendi kartları üzerine derinlemesine düşünürler ve en önemli gördükleri bir ya da iki kartı seçip bu konuları neden seçtiklerini açıklamak ve onları masaya yatırmak için sırayla konuşurlar. Ardından kartları kümelerler, her bir grup konuyla alakalı anahtar meseleyi sunar. Bir dizi cevap ya da siyasal pozisyon üzerinde oylama yaptıklarında, herkesin üzerinde

³⁸ <http://ncdd.org/rc/item/1433>

uzlaştığı bir cevap oluşturmaya çalışırlar. Ardından tartışmanın sonuçlarını açıklayan bir form doldururlar ve bu formları müzakereci vatandaş buluşmasını yürüten organizasyona gönderirler (Involve, 2005: 80).

Müzakereci vatandaş buluşmaları genellikle herkesin katılımına açıktır. Bazen belli temsilciler çağrılır. Reçetesiz satılan genetik testlerini araştıran İnsan Genetiği Komisyonu'nun, halkın genel görüşleriyle ve danışma panellerinin üyeleriyle ilgilenmeleri, müzakereci vatandaş buluşmaları tekniğine tipik bir örnek olarak gösterilebilir. Müzakereci vatandaş buluşması tekniğinin maliyeti düşüktür. Ücretsiz olarak alınıp indirilebilecek pek çok müzakereci vatandaş buluşması araçları mevcuttur. NEF veya Play Decide aracılığıyla katılım kitlerine ulaşmak mümkündür. Ancak yeni bir kit/araç oluşturmanın maliyeti £5-10.000 arasında olabilir. Katılımcıları görevlendirmek ve sonuçları analiz etmek de ayrıca ilave kaynak gerektirecektir. Müzakereci vatandaş buluşmaları, zaman alıcı değildir. Tek bir seans 1-4 saat arası zaman alır (Involve, 2005: 80).

Tablo 3. 18. Müzakereci Vatandaş Buluşması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Karmaşık konularda insanları görüş oluşturmaya teşvik eder. Uzmanların insanlara nutuk atarak onları pasifleştirmesinden kaçınır. Deneyimsiz katılımcılara hoş görünecek güvenli bir ortam sunar. Herhangi bir grup insan tarafından kolaylıkla kullanılabilir ve yönetim gerektirmez. Oyun formatında oluşu insanların konuşmaktan hoşlanmalarını sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> Bir yöneticinin olmaması kimi zaman eksiklik oluşturabilir. Grubun fikir birliğine varması biraz güçtür. Sonuçların temsilci bir nitelik taşıması pek olası değildir. Karar alma halinde müzakereci vatandaş buluşması sürecinin sonuçlarının desteklenmesi güçtür. Müzakereci vatandaş buluşmalarının uzun müzakereler yapması, doğrudan kararlar alması, somut sonuçlara ulaşması veya kendini sürdürmesi beklenemez.

3.1.19. Diyalog (Dialogue)

Diyalog tekniği, Amerika'daki ve Birleşik Krallık'taki anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk yaklaşımlarından türemiştir. Genel olarak çevresel karar alma süreçlerinde ve gittikçe artan şekilde diğer bilimsel alanlarda da kullanılmaktadır. Diyalog, insanların

fikirlerini paylaşmasını ve ilişkiler kurmasını amaçlayan bir dizi farklı etkinliği kapsamaktadır. Çoğunlukla zıtlıkları çözmek için kullanılır. Diyalog, katılımcıların ortak bir zeminde buluşmasına ve bir soruna karşılık faydalı bir çözüm bulunmasına yardımcı olmak için bir dizi yaklaşımı birleştirerek tasarlanmıştır. Sorunların belirlenmesi, metotların düzenlenmesi ve çözümlerin oluşturulması sürecinde paydaşlar yer alır (Involve, 2005: 66).

Diyalog esas olarak çalıştaylar ve benzer toplantılarda yapılır. Asgari amaç; ortak kabul edilebilir bir uzlaşma üzerinde buluşmaktır. Ancak ideal olarak süreç, ortak bir zeminde buluşmayı ve fikir birliğine ulaşmayı amaçlar. Her diyalog süreci, mevcut duruma ve katılımında bulunan insanlara uygun olması ve anlaşılır bir sonuca ulaşılması için ayarlanmıştır.

Diyalog, bütün paydaşları olabildiğince kapsamaya çalışır. Bunlar sonuçtan etkilenen veya sonucun üzerinde etkisi olacak kişilerdir (karar alıcılar dâhil). Pratikte, diyalog süreci bir avuç insandan yüzlerce insana kadar pek çok kişiyi kapsayabilir.

Diyalog, düşük maliyetli bir tekniktir. Ancak bağımsız bir uzman ve muhtemelen çok sayıda toplantı gereken durumlarda giderler artabilir. Diyalog, zaman ayrılması gereken bir süreçtir. Gruplar arasında ilişki kurulması ve güven sağlanması için gerekli olan zaman uzundur. Bu sebeple diyalog projeleri süreci ne kadar uzun olursa o kadar etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 3. 19. Diyalog Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Karşıtlıklarla iyi mücadele eder ve düşük güven duygusunun üstesinden gelebilir. Karar alma konusunda herkesin sesinin duyulmasına izin vererek dengeli bir yaklaşım sağlar. Genellikle ortakça sahip çıkılan ve uygulanan çözümler geliştirir. İleriki aşamalarda ortaya çıkabilecek hukuki zorlukların önüne geçer. Esneklik düzeyi yüksektir ve yönetimin her aşamasında uygulanabilir. Tartışmalı olarak görülen veya bilgilerin 	<ul style="list-style-type: none"> Yönetici veya arabulucunun yeteneklerine çok bağımlıdır. Bu da süreci pahalı yapar. Zaman alıcı olabilir. Bütün paydaşların katılımının sağlanması, süreci yavaşlatabilir veya imkânsız hale getirebilir. Paydaş temsilciler ve seçmenler arasında iletişim kurulmasını sağlamak güç olabilir. Fikir birliğine varmak için diyalog kullanılırken, örgütsel ve bireysel konuların

<p>tartışıldığı alanlarda iyi sonuçlar verir. Bir anlaşmazlık belli bir noktaya ulaştığında diyalog tekniği, uygulanabilir katılımcı seçenekleri arasında yer alır.</p>	<p>açıkça onaylanmaması riski olabilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nihai sonuçlar sadece anlaşma sağlanan bölümleri içerebilir ve resmin diğer bölümlerinden bahsetmeyebilir. Bu da özellikle, önemli konumda bulunan kampanya kuruluşları için rahatsızlık verici olabilir.
---	---

3.1.20. Odak Gruplar (Focus Groups)³⁹

Küçük bir gruptaki tartışmalara odaklanarak halkın görüşünü ölçme aracıdır. Tutumların derinlemesine keşfedilmesini sağlar ve tam katılıma teşvik eder (US Department of Transportation, 1996). Odak grupları genellikle vatandaş katılımının son derece yapılandırılmış ve resmi bir yöntemi olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, araştırma enstitüleri, organizasyonlar ve hükümetler tarafından kullanılan bir değerlendirme biçimidir (Cassidy, 2013: 21). Odak gruplar, küçük bir grup vatandaşın yönlendirilerek yaptıkları tartışmaları ifade eder. 6-12 kişilik vatandaş grupları bir yönlendirici liderliğinde 2-3 saat boyunca belirli bir konuyu (genelde teknolojik ya da bilimsel konular) tartışmak üzere bir araya gelirler. Genellikle tek seanslıdır ancak teknik bir konu üzerinde detaylıca bir tartışma geçiyor ve katılımcı sayısı da fazla ise bir ya da birkaç gün de sürebilir. Tartışmalar genelde kaydedilir ve süreç raporlanır. Sonuçlar daha sonra katılımcılara dağıtılır. Hizmet faydalanıcıları veya diğer ilgili gruplar tartışmayı izleyebilir. Odak gruplar, insanların belli konu veya sorulara nasıl tepki verdiği konusunda yararlı bilgiler sağlar. Ancak zamanın kısa olması tartışmanın derinliğini sınırlar. Belirli bir hedef için, en az iki seans gerçekleştirilmesi gerekir. Oturumu yürütmek için yetenekli ara buluculardan yararlanılır (Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 26; Banthein, vd., 2003: 35; Dürrenberger vd., 1997: 8; International Association for Public Participation, 2004; 2006).

Seçilen hedef kitle üzerinde çok etkili bir yöntemdir. Odak grup üyeleri, demografik anlamda temsilci veya nüfusun belli bir alt kümesine ait olacak şekilde seçilebilir. Odak gruplar tekniği, marjinal gruplarla ilişki kurmak için iyi bir yol olabilir.

³⁹ <http://www.epa.gov/international/public-participation-guide/Tools/Input/focusgr.html>

Örneğin; ana dil olarak buldukları yörenin dilini bilmeyen gruplar, çevirmenler vasıtasıyla sürece dâhil edilebilir. Odak gruplar tekniğinin temeli, piyasa araştırmalarına dayanır. Odak grupları, özel sektörde geliştirilmiştir ve günümüzde özel, kamu ve sosyal araştırma sektörleri tarafından kullanılmaktadır. Yönetimlerce bazı teknik ve bilimsel konularda değerli bilgiler elde edebilmek amacıyla kullanılır (Banthein vd., 2003: 35; International Association for Public Participation, 2004; 2006).

Katılımcıların tamamen rastgele yollarla seçilmesi gerekmediği müddetçe odak gruplarının giderleri çok yüksek değildir. Vatandaşların katılımının sağlanması için bir teşvik verilmesi gerekebilir. Tutulacak yer (mümkün olduğunca resmi olmayan yerler seçilmelidir), yemek hizmeti ve çocuk bakımı gibi destek hizmetleri ek maliyetlere dâhil edilebilir. Odak grupları toplantısı genelde kısadır, iki veya dört saat sürer. Planlama, katılımcıların alımı, sonuçların yazılması ve cevaplanması için gereken zamanı göz ardı etmemek önemlidir. Tartışılacak konu karmaşık veya katılımcılar tarafından pek bilinmiyor ise öncesinde katılımcılara bir bilgilendirme sağlanması gerekebilir (Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 27).

Tablo 3. 20. Odak Gruplar Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Grubun küçük olmasından dolayı katılımcılar arasında yüksek seviyede etkileşim sağlar. • Vatandaşların meseleler hakkındaki düşünceleri konusunda büyük bir kavrayışa öncülük edebilir. • Üyeler, profile uyması için demografik anlamda özel olarak seçilebilir. • Yazılı cevaplar vermeye hazır olmayan kişilerin görüşlerini öğrenmek için iyi bir yoldur. • İnsanların konularla ilgili nasıl düşündüklerinin anlaşılmasını sağlar. • Hizmet kullanıcısı bir bireyin fikirlerin arka planında neler bulunduğunu veya insanların konulara nasıl yaklaştığını anlamasını sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yetenekli bir yöneticiye fazlasıyla bağlı bir tekniktir. • Bir veya iki görüşle kolayca domine edilebilir. Bazı katılımcıların konuşması kısıtlanabilir. • Yanıtlar niteliksel değildir. O yüzden geniş ölçekli fikirleri ölçmede kullanılamaz.

3.1.21. Forum Tiyatrosu/Sahnesi (Forum Theatre)⁴⁰

Forum tiyatrosu gerçek bir konu ile ilgili oyuncuların seyircilerle etkileşim kurdukları ve birlikte doğru çözümü bulabilmek için uğraştıkları, pozitif yönlü sosyal değişimler meydana getirmeye çalışan bir katılım tekniğidir (Search for Common Good, 2007: 5). Katılımcıların önceden belirlenmiş bir durumdaki karakterlerin rollerini oynadıkları egzersizlerdir. İnsanların sorunları aydınlatıcı ve ilgi çekici bir yolla görmelerini sağlar (US Department of Transportation, 1996). Forum tiyatrosu genellikle sosyal olarak dışarıda kalmış veya zayıflatılmış gruplar tarafından kullanılır. Forum tiyatrosu (ayrıca, ezilenlerin tiyatrosu veya gelişim tiyatrosu olarak anılan Boal Tiyatrosu olarak da bilinir), Augusto Boal tarafından 1970'lerde bulunan bir tür etkileşimli tiyatrodur. Boal'ın amacı, seyircilerin içsel baskılarını (internal oppressions) teşhis edip, bunların üstesinden gelmelerini sağlamaktır (Boal, 2002).

Seyirciye öncelikle kısa bir oyun izletilir. Bu oyunda ana karakter, üstesinden gelemediği bir engel veya bir çeşit baskı ile karşılaşmaktadır. Konu genellikle seyirciye önemli gelen paylaşılmış hayat tecrübelerinden oluşmaktadır. Birleşik Krallıkta forum tiyatrosu, Cardboard örgütü tarafından evsizlere konuşma şansı vermek, potansiyellerini fark etmelerine ve ona ulaşmalarına katkı sağlamak için kullanılmıştır. Oyun bittikten sonra seyirciler sahneye çıkar ve ana karakterin nasıl davranabileceği konusunda alternatif fikirler ileri sürebilirler. Bu yolla, anlık fırsatların nasıl değerlendirilebileceği konusunda prova yapılmış olur. Ayrıca geçmişte, günümüzde ve gelecekteki herhangi bir durum için alternatifler keşfedilip analiz edilebilir. Oyuncular bir tür teatral tartışma yaratarak bu tercihlerin sonuçlarını seyircilerle birlikte keşfederler. Burada tecrübeler ve fikirler dayanışma ile prova edilir ve paylaşılır.

Forum tiyatrosu herhangi bir seyirci tipiyle yapılabilir. Örneğin evsiz veya yoksulluktan etkilenmiş mahalle sakinleri gibi kendini dışlanmış olarak hisseden gruplar tarafından kullanılabilir. Forum tiyatrosunun maliyeti değişkendir. Deneyimli gönüllüler ve ücretsiz bir mekân bulunabilirse giderler düşük olabilir. Resmi eğitim gerekir ise bu

⁴⁰ http://portal.surrey.ac.uk/portal/page?_pageid=712,2132772&_dad=portal&_schema=PORTAL
<http://www.dramatherapy.org.uk/forumtheatre/>

ciddi bir maliyet gerektirebilir. Ayrıca oyunun prodüksiyonu için de aktörlerin harcamaları ve maaşları gibi giderler söz konusu olabilir. Forum tiyatrosu için ayrılması gereken zaman ne çok uzun ne de çok kısadır. Faaliyet, normal bir tiyatro oyunu kadar sürer ama buna ek olarak ardından seyircilerin katılımının olduğu bir otuz dakika eklenir. Forum tiyatrosunun düzenlenmesi genelde birkaç ay sürebilir.

Tablo 3. 21. Forum Tiyatrosu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Sosyal alanda sanatın bir elçisi gibi işlev görür. Sosyal olarak dışarıda bırakılmış gruplarla çalışmak için eğlenceli ama anlamlı bir yol sağlar. Zorlu sorunlar için çözümler bulmada güçlü bir araçtır. Genelde sosyal olarak dışarıda kalmış gruplardan gelen aktörler için yetenek kazandırıcıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Güçlü ve anlamlı bir oyun yaratmak için organizatörler arasında yetenek ve kabiliyet gerektirir. Seyircilerin katılımda bulunmaları için aktörlerin doğaçlama konusunda yetenekli olmalarını gerektirir. Karar alma konusunda doğrudan etkili değildir.

3.1.22. Çizgisel Kayıtlama (Graphic Recording)⁴¹

Çizgisel kayıtlama, diğer yönetici teknikleriyle beraber ilk olarak Birleşik Devletler'de San Francisco'da 1960'lar ve 1970'lerde geliştirilmiştir. Bu dönemde bölge, yeni fikirler ve iş imkânları açısından zengindir. Çizgisel kayıtlama, katılımcıların fikirlerini büyük boyutlu kâğıtlar üzerine kelimeler, resimler ve renkler kullanarak aktarmalarıyla ilişkilidir. Çizgisel kayıtlama, grup görüşmeleri için çok güçlü bir tekniktir. Çizgisel kayıtlama, toplantıları ve grup çalışmalarını büyük bir düzlemde kelimeleri ve resimleri kullanarak kaydeden bir yöntemdir. Çizgisel kayıtlama, insanların fikirlerini, tartışma sırasındaki kilit kelime ve kavramları ifadeleriyle eş zamanlı olarak resimlerle ya da renklerle yakalama sürecidir. Bu yolla grup çalışmalarının kaydedilmesi, üretkenliği artırır ve anlaşılabilirliği kolaylaştırır. Ayrıca grup belleğini de oluşturur. Geleneksel yöntemlerle kendini rahat ifade edemeyen

⁴¹ <http://www.theworldcafe.com/graphics.html>
<http://www.inter-arise.com/graphic-recording/>

katılımcıların grafiklerle/çizgilerle katılım sağlamaları daha cazip olabilir. Çizimler yönlendirici veya katılımcılar tarafından yapılabilir.

Çizgisel kayıtlama tekniği, geniş katılımcı profiline sahiptir. Topluluklar, şirketler ve örgütler çizgisel kayıtlamayı kullanabilir. Teknik genel olarak yüksek maliyetli değildir. Etkinlikler kurum/ortaklık içerisinde yapıldığında ucuzdur. Toplanma yeri veya harici yönlendirici gerektiren durumlarda maliyet artabilir. Çizgisel kayıtlama süreci zaman alıcı da değildir ve genellikle bir gün sürmektedir.

Tablo 3. 22. Çizgisel Kayıtlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Bir bakışta konuyla ilgili bütün resim görünebilir. • Bağlantılar tanımlanıp, ileri başka bir tarihte işlenebilir. • Katılımcılar davet edilir ve etkileşimde bulunmaları için teşvik edilir. • Yeni anlam ve görüşlerin beslenmesine yardımcı olabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yöneticilerin/yönlendiricilerin yardımı olmadan dağınık ve karmaşık görünebilir.

3.1.23. Arabuluculuk (Mediation)

Arabuluculuk yönetiminin kendisi antik çağlarda da görülmüştür. Yöntem Antik Yunan'da geliştirilmiştir ve Roma Uygarlığı tarafından değerli görülmüş ve uyarlanmıştır. Arabuluculuk; tarafsız bir kişinin, anlaşmazlık yaşayanların çözüme ulaşmasına yardımcı olduğu gönüllü bir süreçtir. Arabuluculuk, anlaşmaya varmak için insanlara yardım etmeyi amaçlar. Taraflar, olası bir anlaşmanın koşullarını kendileri belirler. Arabuluculuk, tarafların anlaşmazlık ile ilgili iletişim kurulması gerektiğini fark ettiklerinde, sorunların belirlenmesi ve seçenekler geliştirilmesinde etkilidir. Arabuluculuk, karşılıklı olarak birbirine bağımlı, karşıt görüş ve fikirleri çözmek için

iletişime vurgu yapan alternatif uyuşmazlık çözümü (ADR⁴²) uygulayıcıları tarafından kullanılan bir tekniktir. Arabuluculuk, anlaşmaya varılamayacak derecede bir karşıtlık söz konusu olduğunda veya katılımcıların ortak bir zemin için taviz vermeye veya pazarlık yapmaya yanaşmadığı durumlarda kullanılmalıdır. Arabuluculuk, özel meselelerdeki çatışmalardan siyasi alandaki çatışmalara, çevresel meselelerdeki açmazlara kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Zıt pozisyondaki taraflar, arabuluculuk sürecine ya temsilci gönderirler ya da doğrudan kendileri katılırlar. Süreçte tarafsız üçüncü bir taraf vardır. Üçüncü taraf, kazan kazan yöntemiyle sorunun çözümü için girişimde bulunur ve yardımcı olur (Banthein, Jaspers ve Renner, 2003: 36)

Arabuluculuk tekniği, katılımcı profili açısından geniş yelpazelidir ve bireyler ve devlet örgütleri tarafından kullanılır. Giderler, mevcut anlaşmazlıkların çözümü için gereken zamanla orantılıdır ve çok yüksek değildir. Ayrıca, arabulucuların eğitilmesi ve tarafların bir araya getirilmesi giderlere dâhil edilebilir. Arabuluculuk süreci değişkendir. Süre, anlaşmazlığın kimyasına ve süreç boyunca katedilen mesafeye bağlıdır.

Tablo 3. 23. Arabuluculuk Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Düşünceleri belli eder. • İletişime vurgu yapar. • Başkalarına saygı gösterir. • Pahalı alternatiflerden kaçınır. • Diplomatik ve barışçıldır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitilmiş ve anlayışlı arabulucular gerektirir. • Tarafların aslında hangi noktada anlaşamadıkları belirlenir. • Bazı karşıtlıklar anlaşmaya varılamayacak kadar kutuplaşmış olduğundan bu yöntem yeterli olmayabilir. • Katılımcıların esnek ve gönüllü olmalarını gerektirir. Ancak bunun sağlanması kesin anlaşmazlıklarda güçtür.

⁴² Alternative Dispute Resolution: Geleneksel dava yolları ve temyiz dışında, tarafsız bir üçüncü kişi tarafından yönetilen yargı dışı uyuşmazlık çözüm yolları (Özbek, 2007: 267) olarak tanımlanabilir.

3.1.24. Gizli Müşteri (Mystery Shopper)⁴³

Gizli müşteri tekniği, piyasa araştırması menşeli bir tekniktir. Gizli müşteri 1940'lı yıllarda piyasa araştırması şirketleri tarafından satış hizmeti kalitesini değerlendirmek için geliştirilmiştir. Geçtiğimiz on yılda kamu hizmetleri için kullanımı artmaya başlamıştır. Gizli müşteri tekniği, hizmet sunanların performansını ölçmek için gizli bir katılımcı gözlemcinin kullanıldığı bir denetleme yöntemidir. Amaca ulaşmak için gözlemci müşteri gibi davranır (Allison, 2011: 12). Gizli müşteriler deneyimlerini kayıt altına alır. Çoklu gizli müşteri seanslarının sonuçlarını derleyerek, kullanıcıların belli bir hizmetten nasıl faydalandıklarıyla ilgili açık bir fikir elde edilebilir.

Müşteri hizmetlerini, ticareti ve ürün kalitesini geliştirmek amacıyla özel sektörde geliştirilen bu teknik kamu sektöründe de kullanılmaktadır (Beck ve Miao, 2003). Sonuçta devlet de kamu hizmeti sunan bir birim olarak düşünüldüğünde gizli müşteri tekniğinin kamu hizmeti sunumu noktasında devleti denetlemek ve hizmet kullanıcılarının direkt olarak bu konuya katılmaları açısından bu tekniğin önemli olduğu söylenebilir. Bu yüzden bu tekniğin kamu hizmeti sunan birimlerde yaygınlaştırılması gerekir.

Gizli müşterilerin genellikle iki seansta eğitilmesi tavsiye edilir. İlkinde genel beceriler ve ardından da spesifik görev için ayrılmış konular ile gizli müşterilerden yapması beklenen şeyler öğretilir. Rollerinde rahat olabilmeleri için gizli müşterinin yürüttüğü görev veya senaryonun ayrıntılı ve iyi düşünülmüş olması gerekir. Ziyaretin ardından gizli müşteriler formları doldurarak deneyimlerini kaydeder. Bunlar daha sonra toplanarak derlenir. Bazı durumlarda, tüm gizli müşterilerin ortak deneyimlerini inceledikleri bir olay takibi düzenlenir. Gizli müşteri yöntemi yüz yüze, telefon-yazışma veya internet aracılığıyla uygulanabilir (Scottish Health Council, 2010: 33).

Katılımcılar, sorgulanmakta olan hizmetin mevcut veya potansiyel müşterisi olmalıdır. Katılımcıların harcadıkları zaman ve enerjinin telafisi yapılmalıdır. Mesela

⁴³ Gizli müşteri uygulaması ülkemizde de uygulanmaktadır. Ancak bu uygulama özel sektör ile sınırlıdır. Gizli müşteri uygulaması için bkz: <http://www.gizlimusterionline.com> veya <http://www.mystery-shoppers.com/>

duruma göre nakit ücret, hediye çeki veya bazı ödüller verilebilir. Gizli müşteri olarak hizmet kullanıcılarının katılımı, etik anlamında doğruluğun sağlanması açısından önemlidir. Örneğin, hizmet kullanıcıları korunmasız/savunmasız bir grup, genç bir grup veya öğrenme özürü bir grup olabilir. Bu tür durumlarda etik açısından daha fazla dikkat gösterilmelidir. Gizli müşterilere gerçek olmayan isim ve adresler verilmelidir. Ayrıca ifşa olmaları durumunda gizli müşteri olduklarını kanıtlayabilmeleri için onlara iletişime geçebilecekleri bir numara verilmelidir.

Tekniğin maliyeti genellikle diğerlerine göre düşüktür. Ancak gizli müşterilerin sayısına, gerekli olan eğitim düzeyine ve ödeme türlerine göre değişmektedir. Gizli müşterilerin alınması ve eğitilmesi büyük ölçüde yoğun iş gücü gerektirir. Bu tip organizasyonlarla ilgilenen firmalar vardır. Ancak buna göre de maliyet artar (Scottish Health Council, 2010: 34).

Tablo 3. 24. Gizli Müşteri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Hizmetten faydalananların görüşlerini toplamak için güçlü bir yoldur. 	<ul style="list-style-type: none"> Hizmetlerin değerlendirilmesiyle sınırlıdır. Değişmesi gerekenin ne olduğuna dair tavsiyeler veremez. Katılım kısa sürelidir.

3.1.25. Açık Alan Teknolojisi (Open Space Technology)⁴⁴

Açık alan teknolojisi, örgütsel gelişim anlayışına dayanır. Açık alan teknolojisi, örgüt/organizasyon danışmanı Harrison Owen'ın 1983 yılında katıldığı bir konferansta katılımcıların oturumlardan ziyade kahve molalarında daha üretken olduklarını fark etmesi üzerine oluşturulmuştur (Owen, 1993: 3). Açık alan teknolojisi toplumun her kesiminden insanı bir organizasyon bünyesinde bir araya getirmek için kullanılan yollardan birisidir. 5 ila 1000 kişilik katılımcıların dâhil olmayı istedikleri konuları ve

⁴⁴ <http://www.openingspace.net/>

<http://www.openspaceworld.org/>

Ayrıca bkz: Owen, H. H. (2008) *Open Space Technology: A User's Guide*, Berrett-Koehler Publisher: California

bununla ilgili gündemi kendilerinin belirleyeceği bir buluşma tekniğidir (Michael Herman Associates, 2003: 7).

Açık alan teknolojisi, karmaşık ve çatışmacı potansiyeli olan konular etrafında farklı grup insanların yenilikçi ve üretken yollardan tartışmak zorunda kaldıkları durumlarda çok etkindir (Owen, 1993: 8).

Açık alan, konuya coşku ile bağlı, akıcı ve dinamik tartışmalar yaratır. Daha yapısal toplantı tiplerinin bastırıldığı yaratıcılığı, etkin duruma getirdiği için iyi bir yöntemdir. Ancak katılımcıların ikilemede kaldığı durumlarda eğitimli bir moderatörün varlığı faydalı olur. Açık alan yeni bir çalışma ilişkisi biçimi oluşturabilir. Örneğin; görevler arası işbirliği, kendi kendini yöneten ekipler, topluluk oluşturma, zıtlık çözme, strateji geliştirme ve uygulama gibi yeni biçimler geliştirilebilir. Tartışma başlıkları oluşturmak için güçlü bir tema ve vizyonu belli edecek söyleme sahip olmak önemlidir. Farklı boyuttaki birçok gruba yetecek kadar geniş tesislere sahip olunmalıdır. Başarılı olmak için temel kurallar ve prosedürler dikkatlice açıklanmalıdır. Kişilere önemli bir ürün ortaya çıkarma ve deneyim kazanma imkânı için altyapı sağlar. Yapılan görüşmelerin doğrudan özetini içerir (International Association for Public Participation, 2004; 2006).

Açık alanın önemli ilkeleri vardır (Herman ve Jain, 2006: 6):

- Ne zaman başlarsa doğru zaman odur: Üretken, yeni fikirler için zamanlama kısıtı yoktur.
- Bittiği zaman biter: İşin yapılması, etkinliğin programına bağlı kalmaktan daha önemlidir.
- Ne olursa olur: Önemli olan o sırada gerçekleşenlere odaklanıp çözüm üretmektir, bu yüzden beklentiler arka plana itilmelidir.
- Tek bir kural vardır “iki ayak kuralı”: Katılımcılar, bir şey öğrenmediklerini ve bir katkıda bulunmadıklarını düşündükleri zaman, başka bir seansa gitmekte özgürdürler veya kişisel düşünme için ara verebilirler.

Tüm tartışmaların iyi bir şekilde raporlanması, eylem puanları ile tamamlanması ve her günün sonunda bu raporlara ulaşılabilirliğin sağlanması çok önemlidir. Önerilerin etkinlikten sonraya da taşınması, yani kalıcılığı için geri bildirim sağlanması ve önerilerin yürürlüğe koyulması büyük önem taşır. Açık alan, pek çok açıdan ve katılımcıların doğasına göre son derece esnek bir süreçtir. Bir avuç insanla yürütülebilir veya katılımcı sayısı 1000 veya üzerinde de olabilir. En iyi katılımcılar, konuya derin bir şekilde ilgi duyanlar ve katılmayı özgürce seçmiş olanlardır. Açık alan teknolojisinin maliyeti çok düşük olabilir. Ancak tüm katılımcıları çember şeklinde oturtmaya yetecek büyüklükte bir alan tutulması gerekir. Katılım etkinliği için çok fazla zaman harcanmaz. Bir etkinlik genelde 1-2 saatlik bir zaman alır (Herman ve Jain, 2006: 5).

Tablo 3. 25. Açık Alan Teknolojisi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Büyük ve çeşitli grupları düzenler. • Yaratıcılığı serbest bırakır. • Yaklaşımları katılımcılar yürütür. • Son derece esnek bir süreçtir. • Daha iyi çalışma ilişkileri ve topluluk duygusu oluşturur. 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanların doğrudan spesifik bir sonuca ulaşmaları için kullanılamaz.

3.1.26. Kamuoyu Yoklaması (Opinion Poll)

İlk kamuoyu yoklamasının 19. yüzyılda Amerikan başkanlık seçimlerinin sonucunu tahmin etmek için yapıldığı düşünülmektedir ve giderek yaygınlaşmıştır. Günümüzde kamuoyu yoklamaları ve anketleri hemen hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır (Renka, 2010). Kamuoyu yoklaması, bir grubun fikirlerini ölçmek için kullanılan niceliksel araştırma biçimidir. Kamuoyu yoklamaları insanların görüşlerini, deneyimlerini ve davranışlarını karşılaştırmak ve gözlemek için yapılan niceliksel anketlerdir. Kamuoyu yoklamaları belirli bir konuda farklı, istatistiksel olarak geçerli fikirler toplamak için belirli metodolojiler kullanır. Kamuoyu yoklamaları, çoktan seçmeli kapalı uçlu sorular, rastgele bir örneklem ve eğitimci anketörler gerektirir (OECD, 2001: 48). Kamuoyu yoklamalarının birkaç farklı çeşidi vardır. Bunlar arasında

anketler, yüz yüze görüşmeler, telefon anketleri, çevrimiçi/e-posta anketleri ve müzakereci yoklamalar sayılabilir. Anket çalışmalarında geniş halk kitlelerine görüşleri sorulur. Halkın değerleri ve davranışları kadar kanaat eğilimleri ve yoğunluğu da ölçülebilir. Kendilerini etkileyen kararlarda görüşlerini ifade etme şansı bulamayanlar için bir fırsattır (Banthein vd., 2003: 37).

Kamuoyu yoklamasında katılımcı, herhangi kimse olabilir. Tekniğin maliyeti farklılık gösterir. En ucuz yolu daha önce uygulanan anketlerden birkaç soru satın alarak anket uygulamaktır. Bu konuda YouGov⁴⁵ gibi organizasyonlardan faydalanılabilir. Anket aniden gelişigüzel hazırlanır, serbest bir şekilde uygulanır, bağımsız yürütülür ve yüz yüze tamamlanırsa giderler artar. Verileri derlemek ve analiz etmek de ayrıca masraflı olabilir. Kamuoyu yoklaması için harcanacak zaman; anketin ölçeği, cevaplayıcıların sayısı, toplanan verilerin miktarı gibi özelliklere bağlıdır.

Tablo 3. 26. Kamuoyu Yoklaması Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Kamuoyu yoklamaları eğer hakkıyla yapılırsa, geniş halk kitlelerinin görüşlerine dair istatistiksel öneme sahip veriler oluşturur. 	<ul style="list-style-type: none"> Kesin olmama veya önyargılı olma potansiyeli vardır. Öyle ki, katılımcıların genel kitleyi temsil edememe durumu söz konusu olabilir. Sorulan soruların anlatım biçimi ya da ifade tarzı, bulguları etkileyebilir. Bulgular hikâyenin sadece bir kısmını yansıtabilir ve yanıltıcı olabilir. Kamuoyu yoklamaları kişilerin neden bu şekilde düşündükleri veya bunun zamanla nasıl değişeceği ile ilgili bilgi vermez. Araştırmayı yürüten kişiler ve anketi cevaplayanlar arasında çift taraflı diyaloga imkân tanımaz.

⁴⁵ YouGov 2000 yılında İngiltere’de kurulmuş, günümüzde ağını küresel çapta genişletmiş, pazar araştırmalarında önde gelen bir araştırma kuruluşudur. Kamuyu da bir sektör olarak ele alır ve anketler yapar. Doğruluğu kabul edilmiş ve belgelenmiş anket yöntemleri ile bilinir. Detaylı bilgi için <http://global.yougov.com> adresine bakılabilir.

3.1.27. Katılımcı Tahmini/Değerlendirmesi (Participatory Appraisal)⁴⁶

Katılımcı tahmini Afrika ve Asya'da gelişmiş ve tüm dünyaya yayılmıştır. Maalesef bu da terimi karşılayan kısaltmaların çokluğunun kafa karıştırıcı olmasına sebep olmuştur. Örnek olarak; PLA (Participatory Learning and Action-Katılımcı Öğrenme ve Eylem) ve PRA (Participatory Rural Appraisal-Katılımcı Kırsal Tahmini/Değerlendirmesi) gösterilebilir. Birleşik Krallık'ta yaygın olarak kullanılan bu teknik için genellikle “Katılımcı Tahmini/Değerlendirmesi” terimi kullanılmaktadır (Chambers, 1994: 1437).

Katılımcı tahmini terimi, yerel halkın hayata ve koşullarına dair bilgilerini paylaşp, önceliklerini belirleyip geleceğe yönelik analiz yapabilecekleri yaklaşım ve yöntemler ailesini ifade etmektedir (Chambers, 1994: 1437). Katılımcı tahmini fark gözetmeksizin herkesin katılımını sağlamak ve diğer katılım tekniklerini karmaşık ve sıkıcı bulanlar için pek çok görsel metot kullanır. Bu nedenle de yöneticiler açısından faaliyetleri halkın bilgisine dayandırmak ve toplumdan kopuk kesimleri de buna dâhil etmek istiyorlarsa bu teknik oldukça kullanışlıdır (Involve, 2006: 92).

Bu konudaki etkinliklerin bir listesi için Phil Bartle'nin kurucusu olduğu Birlikte Toplum Güçlendirme Derneği'nin (Community Empowerment Collective⁴⁷) katılımcı değerlendirme metotlarına bakılabilir. Katılımcı tahmini; katılımcıların yetkilendirilmesi, katılımcı gruplar arasında daha iyi bir ilişkinin sağlanması, yerel bilgilerin ve önceliklerin güvenilir ve geçerli bir şekilde haritalanması ve kararların alınmasında etkili bir araçtır.

Katılımcı tahmininin katılımcı profili esnek, küçük gruplar için de büyükler için de mekân ve zaman kısıtlaması olmadan uygulanabilir (New Economics Foundation, 1999: 36). Katılımcı tahmininin esas ilkelerinden biri "Kim katılmıyor?" sorusunun sorulması ve sürecin toplumun tüm üyelerini özellikle de bu tür danışma

⁴⁶ http://shortwork.org.uk/?page_id=210

<http://www.kstoolkit.org/Participatory+Rural+Appraisal+%28PRA%29>

Chambers, R. (1994) “Participatory Rural Appraisal (PRA): Challenges, Potentials and Paradigm”, *World Development*, C. 22, S. 10, ss. 1437-1454.

⁴⁷ Detaylı bilgi için <http://cec.vcn.bc.ca/>

etkinliklerine normalde katılmayanları dâhil etmektir (Involve, 2006: 92). Bu nedenle de bu tekniği uygulayan kişilerin doğru biçimde eğitilmiş olması çok önemlidir. Ancak katılımcıların süreci yönetme konusunda kendilerini geliştirmeleri durumunda yöneticiye de gerek kalmayacaktır. Bu tekniğin sürece bağlı olarak da gerektirdiği bütçe değişir (New Economics Foundation, 1999: 36).

Tablo 3. 27. Katılımcı Tahmini/Değerlendirmesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Katılımcı tahmini son derece kapsayıcı, esnek ve iyi yürütüldüğü takdirde yetki verici/güçlendiricidir. Yerel toplum araştırmacılarının elde ettiği bilgilerin güvenilir olduğu kanıtlanmıştır. Bu bilgiler sorunların altında yatan meseleleri belirleyip onları ele almaya yardımcı olabilir. Süreci yönetmek için yerel toplum üyeleri eğitilir. Eğitilen bireylerden gelecekte faydalanabilir. Bu bireyler toplum kapasitesine dâhil edilir. Katılımcı tahmini yaratıcı ve esnek bir yaklaşımdır. İhtiyaç duyulduğunda diğer katılım teknikleri içerisinde, tamamlayıcı olarak kullanılabilir. Katılımcı tahmini, farklı gruplara ulaşmak veya farklı konuları keşfetmek için sanatı ve drama tekniklerini kullanır. 	<ul style="list-style-type: none"> Süreci yöneteceklerin eğitimi ve deneyimi konusu küçümsenmemelidir. Katılımcı tahmini uygulamasının etkili olması için bir etkinlikten daha fazlasına ihtiyaç vardır. Bu da finanse edilmesini ve organize edilmesini güçleştirir. Ayrıca çok sayıda etkinlik gerektirdiğinden buralardan malzemelerin toplanması zorlayıcı ve zaman alıcı olabilir.

3.1.28. Katılımcı Bütçeleme (Participatory Budgeting)⁴⁸

Katılımcı bütçelemenin çıkış noktası yerel yönetimlerdir. Katılımcı bütçeleme 1980'lerde Brezilya'da (Porto Alegre) geliştirilmiştir. O günden bu yana katılımcı bütçeleme konseptleri ve mekanizmaları Latin Amerika'ya ve dünyanın geri kalanına sıçramıştır, 2003 yılı itibarı ile Brezilya'da 200'den fazla belediye, katılımcı

⁴⁸ <http://www.participatorybudgeting.org.uk/>

<http://pbnyc.org/>

Ergen, Z. (2012) "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli" Maliye Dergisi, Sayı 163, ss. 316-334.

bütçelemeyi denemektedir. Güney Hindistan'ın Kerala Bölgesi'nde olduğu gibi farklı yerlerde de benzer yöntemler bağımsız olarak geliştirilmiştir.

Katılımcı bütçeleme; gücü/yetkiyi devretme ya da yerel bütçe üzerinde yatırım öncelikleri ve vatandaşlar için yapılan harcamalar gibi çeşitli süreçleri kapsayan genel bir kavramdır. Katılımcı bütçeleme, vatandaşları bütçe ile ilişkili karar verme süreçlerine doğrudan katılımını sağlar. Katılım küçük bir hizmet alanı ölçeğinde ya da mahalli düzeyde olabileceği gibi şehir veya eyalet ölçeğinde de olabilir. Pratikte, karar verme sürecinde vatandaşlara bırakılan yetki, vatandaşların tercihleriyle ilgili karar alıcıları bilgilendirdikleri süreçlerden, bütçenin doğrudan vatandaşların kontrolünde olduğu süreçlere kadar çeşitlilik gösterir. Katılımcı bütçelemenin gelişmiş olduğu Latin Amerika'da, Avrupa ve Kuzey Amerika'ya nazaran devredilecek yetki daha fazla olma eğilimdedir.

Tartışmalar genelde bütün harcamalar üzerinden gitmek yerine, yeni yatırımlara ilişkin tartışmalarla sınırlandırılmıştır. Tek seferlik bir faaliyet olarak yürütülebilir. Ancak sosyal sermaye ve mülkiyet gibi uzun vadeli faydalar elde etmek için döngüsel bir süreçte tekrarlanması gereklidir. Katılımcı bütçeleme, şeffaflığın artmasına ve yönetimlerin bütçe kararlarında meşruiyeti sağlamalarına imkân tanır. Ayrıca müzakere süreciyle katılımcıların yetenekleri geliştirilir ve farkındalıkları arttırılır. Brezilya'da geliştirilmiş olan klasik katılımcı bütçeleme, tüm vatandaşların katıldığı, yerel bütçelerin nasıl harcanacağına karar verilen alan toplantılarını kullanır. Toplantılar nüfus ve yoksulluk düzeyine göre kurgulanır. Vatandaşlar ayrıca, daha geniş ölçekli önceliklerin belirlendiği büyük şehir toplantılarına gönderilecek temsilcileri de seçerler. Ayrıca yapılan eş bağışlar, katılımcı bütçelemenin bir parçası olarak kabul edilir. Bu durum vatandaşlara, toplumsal proje ve diğer harcamalar için kaynak tahsis etme imkânı verir.

Katılımcıların toplam sayısı, şehir bazında yapılan tüm toplantılarla birlikte on binlerce kişiyi bulabilir. Birleşik Krallık'ta bu sayı çok daha düşüktür ve en fazla yüzlerce kişiyi kapsar. Vatandaş katılımının ölçeği, bir mahalleden bütün eyalete yayılabilir, milyonlarca kişilik nüfusu kapsayabilir. Katılımcı bütçeleme, vatandaşların doğrudan katkısıyla veya seçilen vatandaş temsilcileriyle yapılabilir. Daha geniş, kent

çapında uygulamalar çoğu kez bu ikisini birleştirir. Kent geneli forumlar için temsilciler mahalle düzeyinde doğrudan katılımı seçilerek ikisini bir araya getirmiş olur.

Katılımcı bütçeleme yüksek maliyetli bir teknik olarak görülebilir. Vatandaşların bütçeleme sürecine katılmaları başlı başına maliyetlidir. Katılımcı bütçeleme genelde bütçenin etkinliğinin artırılıp, para tasarrufu yapılması için uygulamaya konur. Şehir çapında forum ve toplantıların altyapısının hazırlanması, milyonlarca pounda varabilecek büyük miktarda para ve personel gerektirir. Belli bir hizmet alanı içerisinde veya mahalli düzeyde yürütülen yerel süreçler ucuz olabilir. Ancak bu durumda da yoğun bir şekilde çalışmak ve işe bağlanmak gerekir. Teknik için ayrılması gereken zaman farklılık gösterir. Katılımcı bütçeleme etkinliği bir kereye mahsus olmak üzere bir günlüğüne yapılabilir. Ancak, katılımcı bütçeleme esas yararları olan güven arttırımı ve vatandaşların yetkilendirilmesi, zamanla sağlanır. İdeal anlamda katılımcı bütçeleme, bütçe döngüsünün sürekliliğini oluşturmalıdır. Vatandaşlar emeklerinin boşa harcanmadığından emin olmalıdır.

Tablo 3. 28. Katılımcı Bütçeleme Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Harcamalarla ilgili karar almayı ve gerçek yetkiyi devretmeyi içerir. Meşruiyeti katılımcılar arasına taşıyan, halk odaklı bir süreç olabilir. Finansal kararlar etrafındaki pazarlıkları gözlemleyen katılımcılar, hükümet çalışmalarıyla ilgili daha derin bir anlayışa sahip olabilirler. Katılımcı bütçeleme asıl kaynaklar üzerinde kontrolün sağlanmasıyla ilişkilendirilmesi gerçeği, özellikle yoksul bölgelerde halk hareketleri üzerinde hızlandırıcı etki edebilir. Katılımcı bütçeleme en uzun süredir kullanıldığı Brezilya Porto Alegre’de katılımcı bütçeleme sonucu olarak, kaynakların yoksul bölgelerde harcanması yönünde önemli bir yeniden tahsis durumu oluşmuş, buna koşut etkinlik arttırılmış ve yozlaşma azaltılmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> İyi yönetilmediği takdirde katılımcılar arasında gerçekçi olmayan beklentilere yol açabilir. Katılımcı bütçeleme en iyi toplumsal aktivitenin yüksek düzeyde olduğu yerlerde işler. Vatandaşlara verilecek yetkinin miktarını sınırlayan merkezi hedefler ve sınırlı bütçeler söz konusu olduğunda katılımcı bütçeleme işe yarayacağı söylenemez. Bütün toplantıların herkese açık olması, belli grupların toplantıları domine etmesi riskini doğurur. Ancak, Porto Alegre’de katılımcı bütçeleme üzerine yapılan bir çalışma, yoksul mahallelerin en aktif katılımcılar olduğunu göstermektedir. Bu da yoksul mahallelerin, hizmetlerin düzeltilmesine yönelik daha çok ihtiyaç duydukları gerçeğine bağlı olabilir.

3.1.29. Katılımcı Coğrafi Bilgi Sistemleri (Participatory GIS- Geographic Information Systems)⁴⁹

Katılımcı haritalama kullanımı 1980'lerde başlamıştır. Ancak gerçek anlamda coğrafi bilgi sistemlerinin bulunmasından sonra 1990'larda gelişmiştir. Mekânsal verilere ulaşmak çok yaygın hale gelmiş, böylece toplum merkezli girişimlerde kullanılmaya başlanmıştır. Toplum temelli araştırma ve planlama çalışmalarında ve uygulamalarında fiziksel ve çevresel ortamı anlamak bir ön koşuldur. Coğrafi bilgi sistemleri teknolojisi de bu konuda araştırmacılara ve yöneticilere yardımcı olan bir teknolojidir. Coğrafi bilgi sistemleri, bilgisayar grafikleri ve görsellerinden faydalanarak farklı kaynaklardan elde edilen verilerin birleştirilmesini sağlar. Son dönemlerde özellikle sosyal bilimler alanında katılımcı araştırma yöntemleri bir değer olarak ortaya çıkmıştır. Böylelikle toplum üyelerinin de, sanki birer araştırmacı gibi, araştırma sürecine dâhil edilmesi gündeme gelmiştir. Coğrafi bilgi sistemlerine vatandaşların katılımı da bu perspektiften gündeme gelmiştir. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri de coğrafi bilgi sisteminin geliştirilmesi ve veri üretilmesi sürecine vatandaş dâhil eden bir tekniktir (Chirowodza vd., 2009: 42-43). Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri, basitleştirmeye yardımcı olmak için görsel anlatımlar kullanan bir sosyal öğrenme aracıdır. Bu yaklaşım, planlama ve karar alma sürecinde daha fazla halk katılımını teşvik eder. Coğrafi bilgi sistemleri, akademik çevrede bir bölge ile ilgili verilerin bulunması, depolanması, analiz edilmesi ve verilerin sunulması için kullanılan bir araştırma aracıdır. Coğrafi bilgi sistemleri yerel yöneticiler tarafından halka daha kaliteli belediye hizmeti sunma adına kullanılıyor olsa da bir katılım aracı olarak kullanımı yaygın değildir. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri bu fikir temelinde ayrıntılı meselelerde insanlarla birlikte hareket etmede kullanılır. Yerel düzeyde farkındalığı sağlamak ve katılımı desteklemek için dijital haritalar, uydu görüntüleri, taslak haritalar ve benzer materyaller kullanır. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri, teknolojiye odaklanır

⁴⁹ <http://www.iapad.org>

Dunn, C. E. (2007) "Participatory GIS – a people's GIS?", *Progress in Human Geography*, 31(5), ss. 616–637

International Institute for Environment and Development (IIED), *Participatory Geographical Information System*, London

ve coğrafi bilgilerin kullanımında ve üretilmesinde toplum katılımına vurgu yapar. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri, doğal ve yerel bilgilerin uzman bilgileri ile entegre olmasına yardım eden bir araç gibidir. Böylelikle hem kentsel bilgi ağının oluşturulmasında vatandaşların katılımı sağlanmış hem de vatandaşların gerçek coğrafi görüntüler üzerinden sorunlarını ve düşüncelerini dile getirmelerine imkân tanınmış olur.

Katılımla ilişkili örgütler ve yerel meselelere ilgi duyan yerel vatandaşlar ya da paydaşlar sürece dâhil olabilir. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri, ne çok yüksek ne de düşük maliyetlidir. Maliyet, çalıştayın uygun bir mekânda organize edilmesine, personele, ekipmana ve gıda talebine göre değişir. Katılımcı coğrafi bilgi sistemleri çalıştay formatında gerçekleşir ve bir gün ya da biraz daha fazla zaman alabilir.

Tablo 3. 29. Katılımcı Coğrafi Bilgi Sistemleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Yerel paydaşlara yeni bakış açıları kazandırır. • Görsellik daha caziptir ve dikkat çekicidir. • Farklı sosyal ve kültürel çevrelere uyarlanabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kullanımı karmaşık gelebilir ve bilgili araştırmacılar gerektirir.

3.1.30. Katılımcı Stratejik Planlama (Participatory Strategic Planning)⁵⁰

Katılımcı stratejik planlama, dünya çapında yerel topluluklarla çalışan Kültür Enstitüsü (The Institute of Cultural Affairs⁵¹) tarafından geliştirilmiştir. Günümüzde gönüllülük esasınca kamu sektörü ve özel sektörde yaygın olarak kullanılır. Katılımcı stratejik planlama, genelde “katılım teknolojileri”⁵² olarak bilinen bir grup yönlendirme metodudur. Katılımcı stratejik planlama süreci, toplulukları veya örgütleri bir araya getirerek gelecek birkaç yıl içinde ne yönde gelişmek istedikleri ile ilgili düşüncelerini

⁵⁰ http://partnersinparticipation.com/?page_id=134

Bath, P. (2013) *Participatory Strategic Planning-A How to Guide for Non-Profits*, Alligning Vsions

⁵¹ <http://ica-international.org>

⁵² Katılım teknolojileri hakkında detaylı bilgi için www.top.ica-usa.org/index.php?pr=coursestop adresine bakılabilir.

açıkladıkları, fikir birliği temeline dayanan bir yaklaşımdır. Katılımcı stratejik planlama dört aşamadan oluşur; i) Pratik vizyon: İlk olarak, katılımcı grup, toplumu veya örgütü 3-5 yıl içerisinde nerede görmek istediğini, belirler. Bu aşama çalıştay biçiminde gerçekleşir ve görüntülü çalışma tercih edilir. ii) Çelişkilerin vurgulanması: İkinci aşamada, belirlenen vizyonu gerçekleştirme sürecinde karşılaşılabilecek engeller belirlenir. iii) Stratejik istikamet: Tespit edilen engelleri aşmak adına yardım sağlayabilecek yöntemler üzerinde çalışılır ve vizyona ulaşmak için stratejiler belirlenir. iv) Uygulama planı: Son aşama, uygulama planı ile ilgilidir. Mevcut bulunulan pozisyondan olmak istenilen pozisyona doğru bir yolculuk başlatan pratik eylemler kümesidir. Neyin neden ne zaman kim tarafından yapılacağı belirlenir. İlk yılda neler yapılmalı, ilk üç ayda detaylı olarak neler yapılmalı gibi sorular yanıtlanmalıdır (New Economics Foundation, 1999: 38; Involve, 2005: 95).

Her bir aşamada, fikirlerin oluşması, keşfedilen konuların/fikirlerin bir arada toplanması, her grupta oluşturulan anlaşmaların geliştirilmesi için beyin fırtınası yapılan çalıştay süreci yer alır. Her çalıştay, bireysel çalışmalarını küçük gruplar ve tüm grup halinde birleştirir. Eğitimli ve deneyimli bir yönlendiriciye ihtiyaç vardır. Yönlendirici olarak iki kişilik bir ekip tercih edilebilir. Sürecin planlanma aşamasına, yönlendirici ile birlikte gruptaki diğer kişiler de katılmalıdır. Etkinliğin yapılacağı yerin, katılımcıların kendilerini ve yönlendiricilerini rahatça görüp duyabileceği, iyi ışık alan, akustiği iyi olan bir yer olması gerekir. Katılımcıların kartlarda yazılı olan fikirlerini düzenlemeleri için geniş ve düz boş bir duvarın kullanılması idealdir (Involve, 2005: 95).

Katılımcı stratejik planlama, bir grupta aidiyet ve bağlılık oluşturulmak istenildiğinde veya bir fikir birliğine varılması gerektiğinde kullanılmalıdır. Katılımcı stratejik planlama, katılımcıların örgütün veya toplumun nereye gitmek istediğini belirleyeceği zaman, gitmek istenilen yönle ilgili fikir birliğinin sağlanmasına, istenilenleri gerçekleştirmek için toplumsal bağlılık oluşturulmasına ve takım olmanın verdiği daha güçlü bağlılık ile doğrudan karar verilmesine veya açık bir fikir edinilmesine yardımcı olur. Hiyerarşik bir pozisyonda, yukarıdan grubun karar almasına ve gelişmesine imkân sağlayan bir bağlılık olmadığında katılımcı stratejik planlama

kullanılmamalıdır. Katılımcı stratejik planlama, küçük grupların geliştirmesi gereken planlar söz konusu olduğunda ince detaylar sunamaz (Involve, 2005: 95).

Katılımcı stratejik planlama için uygun görülen genel katılımcı sayısı 5 ile 50 kişi arasında değişir. Ancak daha az ya da çok da olabilir. Süreci yönlendirecek kişi merkezde yer alır. Yönlendirici açısından ikişerli gruplar halinde ya da katılımcı sayısı daha fazla olan zamanlarda çoklu gruplarla çalışmak daha faydalıdır. Katılımcıların birbirlerini rahatlıkla duyabilecekleri, ferah, aydınlık ve büyük yazı duvarı olan bir çalışma alanı idealdir. Toplumun veya örgütün her kademesinden gelen katılımcıların oluşturduğu karma bir grup ile en iyi sonuç elde edilir. Katılımcı stratejik planlama sürecinin farklı katılımcı gruplara yer veren bir yapısı vardır. Okur-yazarlık seviyesi düşük olan katılımcıların yardıma ihtiyacı olabilir. Katılımcı stratejik planlama, orta düzeyde bir maliyet gerektirir. İki kişilik eğitilmiş ve deneyimli yönlendirici gideri veya iki günlük hazırlık, yönlendirme ve dokümantasyon gibi tipik giderler £2.000-£4.000 arasındadır. Bu maliyetlere gerektiğinde mekân, yemek hizmeti, seyahat ve konaklama hizmeti de eklenebilir. Katılımcı stratejik planlama etkinliği, genellikle iki gün sürer. Ancak altı ayda bir tekrarlanması tavsiye edilir (Involve, 2005: 95; New Economics Foundation, 1999: 39).

Tablo 3. 30. Katılımcı Stratejik Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Esnek ve uygulanabilir birçok seçenek sunar. • Farklı grupların uzlaşmasını sağlamak için inanılmaz derecede hızlıdır. • Katılımcılar genelde süreci ve sonuçları ilham verici bulur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitilmiş ve deneyimli yönlendiriciler gerektirir • Gücü elinde bulunduran insanların daha önceden ortaklık yapmış olmalarını ve birbirlerine bağlılıklarını gerektirir. • Sürekli bir şekilde sıkı çalışma ve bağlılık gerektirir. • Asıl paydaşların bir arada olmasını gerektirir.

3.1.31. Katılımcı Film (Participatory Video)⁵³

Katılımcı filmin kökeni 1960'larda Don Snowden'in çalışmalarına dayanır. Don Snowden, Kanada'nın doğu kıyısındaki Fogo adalarındaki küçük bir balıkçı kasabasında insan merkezli toplum yaklaşımını etkinleştirmek için medyayı kullanmıştır. Köylüler, birbirlerine ait videoları seyretmiş, farklı hayatlara sahip olmalarına rağmen birçok ortak nokta ve ortak sorunlara sahip olduklarını fark etmişlerdir. Köylüler tarafından yapılan filmler, çok uzaklarda yaşayan ve bu adayı ziyaret edecek zamanları dahi bulunmayan politikacılara gösterilmiştir. Bu tarz bir diyalog süreci sonunda yöreye ilişkin yönetsel politikalar faaliyetlerde gözle görülür olumlu bir değişim yaşanmıştır. Katılımcı bir tekniğin kullanılmasının sonucu olarak bu filmler, yönetsel politikaların değiştirilmesine yardımcı olmuştur. Bu süreç, daha sonraları Fogo süreci olarak adlandırılmıştır. Snowden katılımcı film tekniğini dünya çapında duyurmuştur (Lunch ve Lunch, 2006: 11). Katılımcı film evlerde video ekipmanlarına erişimin kolaylaşmasının ardından yaygınlık kazanmıştır. Malawi'deki çiftçiler, Kızılhaç'ın da desteğiyle, iklim değişikliği ile ilgili sorunlarını konu alan bir katılımcı film hazırlamışlardır (Baumhardt, Lasage, Suarez ve Chadza, 2009).

Katılımcı film, bir grubun ya da topluluğun katılımıyla kendi filmlerini oluşturmalarını, şekillendirmelerini ve paylaşımlarını içeren bir dizi teknik yöntemler kümesidir. İnsanları bir araya getirmek ve hikâyelerini keşfetmek için ideal bir yöntemdir. Bu teknik katılımcılara, sorunlarını dile getirme, yöneticilerle ya da iletişim kanalları bulunmayan başka gruplarla iletişim sağlama imkânı sunar. Katılımcı film, yerel meseleler ile ilgili marjinal düşüncelerin seslerini duyurmaları ve yetkililerle iletişim kurmaları açısından son derece etkili bir araçtır (Lunch ve Lunch, 2006: 10). Katılımcı film, öğrenmeye ve işbirliğine yardım için film kullanan bir grup etkinliğidir. Katılımcıların video ekipmanlarını kullanmasına ve yaratıcı olmalarına imkân sağlar. Katılımcı film; grup veya bireysel gelişim, çözümler bulmak için sorunları irdelemek, yerel yenilikçiliği yükseltmek, toplulukların liderlik ettiği hareketler, marjinalleşmiş

⁵³ Bu teknik ile ilgili detaylı bilgi için bkz: White, S. A. (2003) *Participatory Video Images that Transform and Empower*, SAGE Publications: London

grupların sesini duyurmak, politika oluşturanlarla iletişim kurmak için kullanılabilir. Film yapma süreci, filmin kendisi kadar önemlidir. Her ikisi de daha fazla katılımın sağlanması için kullanılabilir. Katılımcılar film çekme sürecini oyun ve egzersizlerle hızlı biçimde öğrenir. Meselelerin seçilmesi ve analiz edilmesi konusunda katılımcılara yardım edecek yönlendiriciler vardır. Kısa filmler doğrudan katılımcılar tarafından çekilebilir. Film gösterileri günden güne daha geniş kitlelerle paylaşılır. Filmin editörlüğü vatandaşlara/katılımcılara aittir (Insight Share, 2013).

Katılımcı film tekniğinin her sürecine herkesin eşit olarak katılımına imkân sunar. Katılımcı film, bireylerin ve toplulukların gizli becerilerini keşfetmeye, potansiyellerin ortaya çıkmasına yardımcı olur (Benest, 2010: 17). Teknik ne çok yüksek ne de düşük maliyetlidir. Video kameraları almak ve katılımcıların ortaya çıkan ürünü değerlendirmek için buluşacakları çalıştaylar organize etmek gibi maliyetleri vardır. Süreç uzun sürebilir. Katılımcıların videoyu çekip düzenlemesi gerektiği için ve aynı zamanda grup tartışmalarının yapılacağı programlanmış çalıştaylar da olduğu için uzun zaman alabilir.

Tablo 3. 31. Katılımcı Film Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Kontrolü katılımcıların eline verir. • Üyeleri yetkilendirir. • Teknolojik yetenekleri geliştirir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekipmanlar pahalı olabilir. • Karmaşık, kutuplaşmış meseleleri çözemez.

3.1.32. Gerçekçi Planlama (Planning for Real)⁵⁴

Gerçekçi planlama tekniği, yerel planlama ve toplum geliştirme temeline dayanır. Geleneksel planlama danışmanlığına toplumun/vatandaşların dâhil edilememesi hatta engellenmesi neticesinde 1970'lerde vatandaşları planlama sürecine dâhil etmek için geliştirilmiştir. O zamandan beri uluslararası ölçekte pek çok yerde

⁵⁴ <http://www.planningforreal.org.uk/>
http://www.communityplanning.net/methods/planning_for_real.php

kullanılmıştır. İngiltere’de resmi olarak Semt Girişimleri Kuruluşu (Neighbourhood Initiatives Foundation) tarafından kullanılmaktadır. ABD’de Listening to the City Programı çerçevesinde gerçekçi planlama modeli kullanılmış, 11 Eylül kurbanlarının hatıralarını yaşatılması ve Manhattan’ın yenilenmesi sağlanmıştır (Banthein vd., 2003: 37).

Gerçekçi planlama tekniği, çoğunlukla kent-kasaba planlamada kullanılır. Katılımcılar yaşadıkları yerin üç boyutlu bir modelini oluşturur ve kentlerinin ne yönde gelişmesi gerektiğiyle ilgili tavsiyelerini belirtirler. Ardından bu tavsiyeleri gruplar halinde öncelik sırasına göre dizerler ve karar alıcıların uygulaması için bir eylem planı hazırlarlar. Gerçekçi planlama etkinlikleri, tüm sürecin sadece bir kısmını kapsasa da, göz alıcı üç boyutlu modeller içermelerinden dolayı ünlüdürler. Vatandaşlar sürecin en başından itibaren süreç için uygun bir mekân ve tartışılacak konu başlığı seçimine katılırlar. Semt/mahalle modeli, süreci sahiplenme duygusu oluşturması için genelde yerel vatandaşlar tarafından yapılır. Katılımcıların sayısına ve özelliklerine göre birçok etkinlik düzenlenir (Involve, 2005: 98; New Economics Foundation, 1999: 42, Planning for Real, 2013; Banthein vd., 2003: 36).

Gerçekçi planlama özellikle planlama, kentsel dönüşüm ve kapasite geliştirme konularında faydalıdır. Faaliyet esnasında çevresel konulardan suça, sağlıktan ulaşım, emlakten güvenliğe çok çeşitli yerel meseleler ile ilgili resimli öneri kartları bulunur. Genel önerilerin yazılı olduğu, yaklaşık 300 adetten oluşan hazırlanmış kartlar ve ayrıca katılımcıların doldurması için hazırlanmış boş kartlar vardır. Tüm katılımcılara öneri kartlarının verilmesi, katılımın eksiksiz sağlanabileceğini ifade eder. Katılımcılar kartlarıyla konuşur. İnsanlar yaşadıkları yerle ilgili bilgilerini paylaşırlar ve kartlarda yer alan önerilerini doğrudan modele oturturlar. Belirlenen öneriler daha sonra küçük gruplara ayrılarak, “şimdi”, “yakında” veya “sonra” şeklinde önceliklerine göre dizilirler. Neticelenen öncelik listesi, karar alıcıların yürütmesi, düşünmesi ve uygulaması gereken eylem planının temelini oluşturur. Vatandaşlar dağıtım, izleme ve değerlendirme aşamalarına katılmış ise eylem planını hazırlamak daha da kolaylaşır. Gerçekçi planlama, yerel toplulukların kapasite geliştirmesi konusunda kolaylık sağlayacak birçok etmeni bir araya getiren katılımcı bir süreçtir ve sağlıktan güvenliğe

Yerel Gündem 21 stratejilerinin geliştirilmesi için kullanışlı bir yöntemdir (Involve, 2005: 98; New Economics Foundation, 1999: 42).

Katılımcılar o bölgede yaşayan vatandaşlar, yöneticiler ve yerel meclis üyelerinden oluşur. Eğer görülürse konuyla ilgili uzmanlar da yer alabilir. Benzer kaygılara sahip yerel sakinler gerçekçi planlama sürecinin merkezinde yer alır. Gerçekçi planlama, kaygılar karşısındaki farklı düşünceleri ve çözümleri formüle eder. Katılımda bulunacak vatandaş sayısına dair herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Zira herkesin aynı yerde aynı zamanda katılımda bulunması gibi bir gereklilik yoktur. Bölgenin geleceğiyle ilgilenen diğer paydaşlar da katılım sürecine dâhil olabilirler. Gerçekçi planlama tekniğinin uygulama maliyeti farklılık gösterir. Maliyet, etkinliklerin sayısına ve tutulması gerekli görülen mekânın özelliklerine göre değişkenlik gösterir. Süreçte eğitilmiş bir yönlendirici olmalıdır. Ayrıca süreci organize edecek kişilerin istihdam edilmesi gerekebilir. Tanıtım masrafları da giderlere dâhil edilebilir. Göz alıcı üç boyutlu modeller, genelde okullar ya da yerel gruplar tarafından oluşturulur ve maliyetleri de yüksek değildir. Toplantıların yanı sıra yerel katılımcıların ilgisini harekete geçirmek için planlar yapılmalıdır. Eylem planının uygulanması, katılım sürecinde hangi sonuçların çıktığına bağlı olarak, birkaç ay ile birkaç yıl alabilir. Yerel gruplar veya okullar kullanılırsa modelin yapılması birkaç ay sürebilir (Involve, 2005: 98, Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 36).

Tablo 3. 32. Gerçekçi Planlama Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Normal şartlarda katılım göstermeyecek kişilerin hoşuna gidecek göz alıcı ve eğlenceli bir süreçtir. • Katılımcıların bazılarının ana dili İngilizce olmayabilir ya da ortak bir dil kullanmıyor olabilirler. Gerçekçi planlama süreci, konuşma ve okur-yazarlık özelliklerini çok da gerektirmeyen bir süreç olduğu için kullanışlı olabilir. • İhtiyaçlar dile getirilirken, karşılıklı oluşturmaya bir yoludur. • Kararlar, yerel öncelikleri yansıtır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Genelde yerel seviyededir, ölçeği genişletmek zordur. • Önemli karar alma noktasında saygın, sözü geçen karar alıcıların katılımını gerektirir. • Zaman alıcı olabilir.

3.1.33. Pozitif Sapma/Olumlu Olağandışılık (Positive Deviance)⁵⁵

Pozitif sapma/olumlu olağandışılık Vietnam'da çalıştıkları sırada iki Amerikalı akademisyen olan Monique Sternin ve Jerry Sternin tarafından geliştirilmiştir. Çalışmalarında beslenme bozukluğu üzerine yoğunlaşmışlar, en yoksul topluluklarda bile bazı çocukların sağlıklı olduklarını fark etmişlerdir. Bu örnekte olumlu olağandışılar/olumlu marjinaler, çocuklarını besin değeri yüksek olan deniz ürünleri ile besleyen ailelerdir. Ancak diğer topluluk üyeleri bunun sağlıksız olduğunu kabul etmektedir. Olumlu olağandışılar haricinde kalan annelerin katıldığı yemek derslerinin de yer aldığı iki yıllık deneyin sonunda beslenme bozukluğunun %85 oranında azaldığı görülmüştür.

Pozitif sapma, her toplumda bazı bireylerin veya grupların akranlarına göre problemlere karşı daha iyi çözüm bulmak için alışılmışın dışında davranışlar ve stratejiler kullandıkları ve başarılı oldukları gözlemi temeline dayanır. Pozitif sapma, toplumun mevcut değer ve normlarıyla çelişen eylem ve düşüncelerden oluşur. Pozitif sapma, toplumda veya bir örgütte mevcut bir sorunu aşan veya ortadan kaldıran birkaç kişi veya grup olduğunu varsayar. Pozitif sapma, bu davranışların belirlenerek toplumun diğer üyelerinin de bu davranışları öğrenmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Pozitif sapma yöntemi, her toplumda köklü sorunlar ve meselelere karşı yaratıcı bir tutumla yaklaşan, olağanın dışında hareket eden birilerinin (deviants) olduğu inancına dayanır. Toplumdaki herkesin aynı kaynaklara ulaşma imkânı olmasına rağmen bu olağandışı gruplar (the positive deviants), tüm toplumla paylaşılacak bir öğrenme süreci üzerinden problemlere karşı daha iyi yaklaşmanın yollarını geliştirirler. Olağandışılar, geliştirdikleri davranış ve düşünceyle toplumun geri kalanından ayrılır ve onlara bu davranış ve düşüncesiyle fayda sağlarlar (Marsh vd. 2004: 1177-1778; Positive Deviance Initiative, 2010).

⁵⁵ <http://www.positivedeviance.org/>

Ayrıca konu ile ilgili bkz: Pascale, R., Sternin, J. and Sternin, M. (2010) *The Power of Positive Deviance: How Unlikely Innovators Solve the World's Toughest Problems*, Harvard Business Review Press ve Sternin, J. (2002) "Positive Deviance: A New Paradigm For Addressing Today's Problems Today" *Journal of Corporate Citizenship*, S. 5, ss. 57-62.

Pozitif sapma süreci şu aşamalardan oluşur: i) Tanıma/farkına varma: Toplum üyeleri bir araya gelerek değinilmesi gereken konuları tanımalıdır. ii) Tanımlama: Problemin farkına varılmasından/tanımlanmasından sonra toplum üyeleri bir araya gelmeli, problemin ölçeğini değerlendirmek için bilgi toplamalı ve vatandaşların kullanacağı farklı çözümleri belirlemelidir. Olumlu sonuçlar elde etmek için alışılmışın dışında sıradışı davranışlar benimseyen kişiler, olumlu olağandışılar/olumlu marjinaler (the positive deviants) olarak adlandırılır. iii) Pozitif sapma araştırması: Bu aşama, olağandışılarının sorunlarla mücadele ederken sergiledikleri davranışların, eylemlerin ve tutumların gözlenmesini içerir. Yapılan araştırma, olağandışılarını yerelde dikkat çekici ve ünlendirici bir sonuç doğurmak yerine toplumun diğer sıradan üyelerini güçlendirici bir eğilimde tasarlanmalıdır. Bu noktada eğer toplumsal statüsü ve kaynakları diğeriyle aynı olan bir sakin, mevcut problemin üstesinden gelebiliyor ise toplumun diğer üyelerinin de bunu başarabileceği kabul edilir. iv) Yeni bir düşünce yolu: Olağandışılarının stratejileri belirlemelerinden sonra topluluk, probleme karşı nasıl bir yol izleneceğini seçer. Bilgilerin veya yeteneklerin toplumun diğer üyeleri arasında yayılmasını sağlamak için etkinlikler tasarlanır. Bu aşama en iyi yöntemleri öğretmeyi amaçlamaktan ziyade; tasarlanan etkinliklerle yeni düşünme yolu sergilemeyle ilgili yeni bir anlayışı teşvik eder. v) Sonuç: Toplumun problemler karşısındaki tutumunu değiştiren etkinliklerin başarısı zamanla değerlendirilebilir. Bu geleneksel yöntemlerle (istatistik kullanılarak) veya bir toplum veya probleme yönelik spesifik metotlarla yapılabilir. Buradaki amaç, belirlenen hedeflere ne kadar ulaşabildiğini ölçmek ve eylemlerin arkasında yatan güdüyü bulmaktadır (Pascale, Sternin ve Sternin, 2010).

Pozitif sapma/olumlu olağandışılık, sorunların ele alınışıyla ilgili toplumsal boyutta bir çaba gerektirir. En azından sorundan etkilenen veya meseleye dâhil olanların çabasına ihtiyaç duyar. Olağandışılarının / olumlu marjinal bireylerin veya grupların birlikte çalışması da başarı için çok önemlidir. Katılımcıların sayısı genelde toplumun büyüklüğüne bağlıdır. Tekniğin maliyeti farklılık gösterir. Pozitif sapma / olumlu olağandışılık genelde toplum önderliğinde yapılan bir gelişimdir ve insanların özverili hareketleri sayesinde ucuz yollarla yapılabilir. Eğer proje yerel yönetimlerin, polislerin veya sağlık hizmetlerinin liderliğinde yürütülüyor ise o zaman örgütsel ve yönetsel giderler hesaba katılmalıdır. Projeye öncülük eden vatandaşların sürece uzun zaman

ayırmaları gerekir. Projenin uzunluğu mevcut soruna bağlı olarak değişir. Pozitif sapma/olumlu olağandışılık yöntemi ilk kez Vietnam'da, çocukların yetersiz beslenmesi konusunda uygulanmıştır ve iki yıl sürmüştür. Aile içi şiddet, anti sosyal davranışlar gibi kökleri derin olan toplumsal sorunlar doğası gereği sosyal olduğu için, gelişimini değerlendirmek/ölçmek yıllar alabilir.

Tablo 3. 33. Pozitif Sapma Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek oranda katılımcıdır. • Yerel sorunlara yerel çözümler sağlar. • Çözümler var olan kaynaklar kullanılarak elde edilir (olağandışılar/olumlu marjinaller). • Güçlendiricidir. • Genel problemlerle mücadele etmede katılımcıların yeteneklerini ve kapasitelerini artırır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Olağandışılar/olumlu marjinallerin var olduğu önermesi temeline dayanır. • Olağandışılar/olumlu marjinallerin işbirliklerine bağlıdır. • Eski alışkanlıklar ve problemlere verilen tepkilerin üstesinden gelmek zor olabilir.

3.1.34. Takas Okulu (Trade School) ⁵⁶

Takas Okulu 2009'da New York'da başlayan ve dünya çapında taraf toplayan bir süreçtir. OurGoods.org adlı takas ağının kurucuları tarafından geliştirilmiştir. Takas okulu, insanların bir araya gelerek bilgi ve yeteneklerini gönülden paylaştıkları bir halk okuludur. Takas okulu, geçmişi Aristo'ya kadar götürülen takas kuramı temeline dayanır. Takas kuramına göre takas ilişkisinde üretilen bir çıktı ve bu çıktıya karşılık kıyaslama düzeyini temsil eden bir karşılık vardır. Bu karşılık, çıktı üreteni tatmin ettiği sürece takas ilişkisi devam edebilir. Takas kuramı, eğitim amacıyla da kullanılabilir (Çankaya, 1996: 539-541). Eğitimciler katılımcıların durumlarına karşılık, fotoğraftan felsefeye kadar geniş bir yelpazede dersler verirler. Verilen eğitimin karşılığı olarak katılımcılar konuyla ilgili materyalleri takas olarak kullanırlar. Takas okulunda eğitimciler öneride bulunarak katılımcıların eşyalarını değiş-tokuş yapmalarını isterler.

⁵⁶ <http://tradeschool.coop>
<http://www.ourgoods.org>

Katılımcıların öğretilecek konu ne ise onunla ilgili materyalleri yanlarında bulundurulmaları gerekir. Katılımcılar değiş-tokuş için bir nesne getirme konusunda taahhüt vererek kayıt yaptırırlar. Takas okulu, bilgi aktarımına, karşılıklı saygıya ve takasın sosyal doğasına değer veren insanlar içindir. Takas okulu bu konuda herkesin önerecek bir şeyleri olduğuna inanmaktadır (tradeschool.coop, 2012).

Takas okulu herkesin katılımına açıktır ve maliyeti de düşüktür. Takas okulunda para ile takas yapılmaz. Giderler sadece katılımcıların derse başlamadan önce getirmeyi kabul ettikleri nesnelere veya eğitmenin hizmetine karşılık takas olabilecek şeyleri kapsamaktadır. Takas okulundaki eğitim süreci için tavsiye edilen süre, dersler arasında otuz dakikalık ara verilmek üzere her ders için bir buçuk saattir. El becerisi gerektiren dersler daha uzun olabilir. Bu süreye mekânın toparlanması da dâhil edilmelidir. Takas okulu, bir sosyal yardım aracı olarak yerel yönetimler tarafından kullanılabilir.

Tablo 3. 34. Takas Okulu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Ders materyalleri konusunda büyük ölçüde serbestlik ve esneklik vardır. Takas okulu hayatın farklı kulvarlarından gelen insanları ortak bir ilgi alanında buluşturarak birlikte öğrenme fırsatı sağlar. Sürecin herkese açık ve kapsayıcı oluşu, isteyen herkesin sürece katılabileceği anlamına gelir. 	<ul style="list-style-type: none"> Herhangi bir maliyet gerektirmeden etkinliğin düzenlenebileceği mekân bulmak zor olabilir.

3.1.35. Kullanıcı Panelleri (User Panels)

Kullanıcı panelleri tekniğinin orijini, piyasa araştırmasıdır. Paneller, odak gruplar ve politik hedeflerin yayılmasına yönelik araçlardan türemiştir. Bu araçlar, kullanıcıların aldıkları hizmetin planlanma ve sunulma aşamalarına katılmasını sağladığı için sunduğu fayda takdir toplamaktadır. Kullanıcı panelleri, bir hizmet hakkındaki kullanıcı görüşlerinin ve tecrübelerinin geri bildirilmesi sürecidir (Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 75). Kullanıcı panelleri, hizmet alanların/kullanıcılarının hizmetin kalitesi ve hizmete ilişkin diğer konular ile ilgili düzenli olarak yaptıkları toplantıları ifade eder. Kullanıcı panelleri, hizmet

kullanıcılarının sorunlarını ve önceliklerini belirlemeye yardımcı olurken aynı zamanda sorunların önceden tespit edilmesine, düzenlemeler yapılmasına ilişkin fikirler üretilmesine katkı sağlar. Kullanıcı panelleri genelde çalıştay şeklinde yapılır. Açık bir şekilde panel amacının ve katılımcıların katılım süreci için ne kadar süreye ihtiyaç duyacakları en başından ana hatlarıyla belirlenmelidir. Gerekli olan sürenin ne kadar olduğunun en başından açıkça belirtilmesi önemlidir. Katılımcılar ve karar alıcılar arasında açık geri bildirim kanallarının olması gerekir (Involve, 2006: 101).

Kullanıcı panellerinin kullanılmasının tavsiye edildiği durumlar şu şekilde sıralanabilir: i) Öğrenme engelliler, çocuklar ve yaşlılar gibi normalde sesini duyurma problemi yaşayan insanlarla çalışılıyorsa; ii) Hizmet yararlanıcıları/kullanıcıları ve sağlayıcılar arasında iki yollu diyalog kurmak isteniyorsa; iii) Hizmetlerle ilgili yeni öneriler, çözümler, yeni yaklaşımlar için ses tahtası (sounding board⁵⁷) oluşturmak isteniyorsa; iv) Sorunların tespit edilmesi için bir yol arayışı var ise kullanıcı panelleri tercih edilebilir. Eğer hizmet sağlayıcılar ve planlamacılar çalışmayı desteklemiyor ve geri bildirim konusunda istekli değiller ise veya panellerden sadece geri bildirim elde etmek için yararlanılması düşünülüyorsa kullanıcı panelleri kullanılmamalıdır (Involve, 2006: 101). Kullanıcı panelleri yöneticilerin hizmet planlamasına yön verir, Yöneticiler ve vatandaşlar arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirir ve katılımı yükseltir (Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 75).

Her bir kullanıcı paneli, katılımcılar arasında kaliteli iletişim kurulabilmesi için göreceli olarak küçük (8-12 kişi) olmalıdır. Ancak bazı durumlarda kullanıcı panelleri 10'ar ya da 30'arlı kişilik gruplarla 50-750 kişi arasında bir katılımcı sayısı ile da yapılabilir. Bazı örgütler kullanıcılardan oluşan büyük bir havuz oluştururlar. Böylelikle havuzdaki katılımcılar arasında küçük gruplar belirlenir ve bu küçük gruplar da belirli meselelerde danışmanlık işlevi görür. Gruplar, engelliler veya etnik azınlıklar gibi belirli alt grupların temsil edilmesini hedefleyebilir. Panelde katılımcı yelpazesini genişletmek en iyisidir. Katılımcılar, süresiz panel üyesi olarak kalmamalıdır.

⁵⁷Oxford Dictionary'ye göre verdikleri tepkilerin, önerilen fikirlerin geçerliliğini ya da başarı imkanını kamuya açıklamadan önce test etmekte kullanıldığı bir kişi ya da grup olarak ifade edilmektedir.

Katılımcılar bir süre sonra hizmet sağlayan örgüt / organizasyon ile ilgili aşırı bilgi sahibi olur ve kendilerini onunla özdeşleştirmeye başlarlar. Böylelikle bu katılımcıların diğer kullanıcılar arasında güvenilirliklerini yitirme durumu söz konusu olur (Involve, 2006: 101; Convention of Scottish Local Authorities, 2002: 75).

Sürecin maliyeti değişkendir. Bir panel düzenlemenin masraflarının ne olduğunu belirlemek güçtür. Çünkü maliyet kurum içi yönetim yeteneklerinizin olup olmadığına, grupların toplanacağı alana, genelde toplantıya katılanların ne kadar kalabalık olduğuna ve ne sıklıkla toplanacağına bağlıdır. Katılımcılara giderler en asgari şekilde yansıtılmalıdır. Toplantılara ve toplantı dönüşlerinde ücretsiz ulaşım hizmeti sağlamak yerinde olacaktır. Zira hizmet kullanıcıları/yararlanıcıları yaşlı veya sağlık hizmeti gören kullanıcılar olabilir. Kullanıcı panelleri, zaman alıcı olabilir. Kullanıcı panelleri sürekliliği olan etkinliklerdir ve katılımcılar zamanla değişir. Personellerden bir tanesi panel sürecine destek sağlamalıdır. Temsilcilerin daha geniş kullanıcı gruplarına ulaşmasını sağlamak için yeterince zaman verilirse, panelin güvenilirliği ve hesapverebilirliği artacaktır (Involve, 2006: 101).

Tablo 3. 35. Kullanıcı Panelleri Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Değişiklikler zamanla takip edilebilir. Çözüm odaklıdır. Panel üyeleri meselelerle ilgili iyi bilgilendirilirler. 	<ul style="list-style-type: none"> Zaman alıcıdır ve uzun süreli bağlılık gerektirir. Panelin temsiliyetçi olması gerekmez. Azınlığı oluşturan grup tarafından domine edebilir. Hizmetin kullanıcısı olmayanların ihtiyaçlarını hesaba katmayabilir. Paneller istatistiksel bilgi vermez.

3.1.36. Yeryüzü Kahvesi (World Cafe)⁵⁸

Yeryüzü kahvesi tekniği, örgütsel değişimin bir gereksinimi olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar anlamlı sohbetler yapmak için bir kafenin resmi olmayan ortamının ideal olarak görülmesi yüz yıllardan beri var olsa da yeryüzü kahvesi metodolojisi 1995 yılında Juanita Brown ve David Isaacs tarafından kaleme alınmıştır (Carson, 2011: 10-11). Yeryüzü kahvesi, katılımcıların küçük masa grupları halinde belli konuları tartışarak keşfetmesini sağlamak için kullanılan resmi olmayan kafe ortamında gerçekleşen bir katılım yöntemidir. Yeryüzü kahvesi sohbetleri, insanların en zor durumlarda dahi içlerinde bilgelik ve yaratıcılık olduğunu varsayımına dayanarak tasarlanmıştır. Yeryüzü kahvesi, belirli bir konuya sadık kalarak, konunun aynı anda oluşturulan farklı gruplarla tartışılmasına imkân sunar (Brown, Isaacs ve Wheatley, 2005: 4). Tartışmalar 20-30 dakikalık çoklu oturumlarla yapılır. Yeryüzü kahvesi, kafe ortamında düzenlenen yaratıcı bir süreçtir. Etkinlik ya gerçek bir kafede yapılır ya da elde bulunan oda, olabildiğince bir kafe ortamını yansıtacak şekilde düzenlenir. Katılımcılar, masa örtüsü, çay, kahve ve diğer içeceklerin olduğu küçük masalar etrafına oturur. Kafe ortamı daha rahat ve açık sohbetlerin olmasını sağlar. Genelde katılımcılara bir kalem verilir ve sohbetlerini kâğıttan yapılmış masa örtülerine çizmeleri veya yazmaları istenir, böylece ortaya çıkan fikir akışını yakalamak mümkün olur (the World Cafe, 2008).

Katılımcılar konuları yakın halde tartışır ve düzenli aralıklarla yeni masalara geçerler. Her masanın temsili bir ev sahibi vardır. Bir katılımcı (masa sahibi) masada kalır ve yeni oturanlara, önceki katılımcıların sohbetini özetler. Katılımcıların odadaki masalarda sürekli yer değiştirmesi, her bir masadaki fikirlerin diğer masalardan gelenlerle çaprazlama etkilenmesi ve konuların derinlemesine tartışılması sağlanır. Yer kahvesi, konu hakkında katılımcıların fikirlerinin farklı masalara ve katılımcılara iletilmesine olanak verir. Sürece başlandığında genel bir konu belirlenmiştir ancak konu

⁵⁸ <http://www.theworldcafe.com>

<http://www.co-intelligence.org/P-worldcafe.html>

Ayrıca bu konu ile ilgili detaylı bir çalışma için bkz: Brown, J., Isaacs, D. ve Wheatley, M. J. (2005) *The World Cafe: Shaping Our Futures Through Conversations That Matter*, Berrett-Koehler Publishers

masalarda tartışıldıkça hem derinleşir hem de farklılaşır (United States Environmental Protection Agency, 2013). Sürecin sonunda, herkesin katıldığı bir toplantıda ana konular özetlenir ve devamındaki olasılıklar tartışılır. Etkinliğin başarısı için kafe sohbetlerinde, soruların seçilmesi hayati önem taşır. Genel olarak soruların, yapıcı tartışmaya götürmesi için pozitif ve ucu açık formatta hazırlanması yararlıdır. Eğer katılımcılar sorular ilham verici olarak görmezse etkinliği başarılı olması çok muhtemel değildir, bu yüzden soruların bazı istekli katılımcıların da bulunmasıyla beraber hazırlanması iyi olur. Yeryüzü kahvesi organizasyonu için öncelikle bir konu belirlenmeli, sıcak bir sohbet ortamı oluşturulmalı, önemli sorular keşfedilmeli ve ortaya konmalı, katılımcılar katkı yapmak için teşvik edilmeli, farklı bakış açıları ve farklılıklar arasında bağlantı kurulmalı, birlikte dinlenmeli ve hareket edilmeli, sonuçlar ve yeni keşifler paylaşılmalıdır. Yeryüzü kahvesi insan merkezlidir ve birbirini tanımayan insanların yüz yüze iletişime geçerek tartışmalarına olanak sunmaktadır (Brown, Isaacs ve Margulies, 1997).

Yeryüzü kahvesi geniş katılımcı yelpazesi tarafından kullanılır ve 12-1200 kişinin katılımını sağlayabilir. Katılımcı profili yerel vatandaşlardan uluslararası iş idarecilerine kadar yaygınlık gösterebilir. Katılım konusunda esnek olması, kimin davet edileceğinin dikkatlice düşünülmesinin önemli olmadığı anlamına gelmez. Yeryüzü kahvesinin belirgin bir maliyeti yoktur. Eğer mekân olarak mevcut bir kafe seçilmiş ve süreç sadece birkaç on kişilik katılımcıları içeriyor ise giderler gayet makul olabilir. Yeryüzü kahvesi çok sayıda eğitilmiş yöneticinin varlığını gerektirmediği için yaratıcı toplantılar düzenlemenin ucuz bir yolu olarak düşünülebilir. Yüzlerce katılımcıyı ve yer tutulmasını gerektiren etkinliklerde giderler binlerce pounda ulaşabilir. Yeryüzü kahvesini organize etmek güç değildir. Böyle bir etkinlik düzenlemek için gerekli olan zaman, katılımcıların nasıl belirlendiğine ve lojistiğin ne kadar karmaşık olduğuna bağlıdır. Yeryüzü kahvesi etkinliği için en az üç veya dört saatlik süre ayrılmalıdır. Eğer iddialı bir konu varsa o zaman bir dizi farklı etkinlikler de yapılabilir. Daha önceden belirlenmiş bir sorun ve çözüm arayışı varsa, tek yönlü bilgilendirme/iletişim isteniyorsa, ayrıntılı bir planlama süreci söz konusu ve katılımcı sayısı on ikinin altında ise sohbet kafeleri tekniği çok faydalı olmayacaktır (wordpress, 2013).

Tablo 3. 36. Yeryüzü Kahvesi Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Fikir oluşturmak, bilgi paylaşmak, yenilikçi düşünmeyi harekete geçirmek ve gerçek hayat koşullarında eylemleri keşfetmek açısından iyidir. Yeryüzü kahvesi süreci, yeni düşünme yolu, anlamlı sohbetler, herkese açık olan rahat bir atmosfer ve daha derin ilişkiler, var olan bir gruptaki sonuçları karşılıklı olarak sahiplenme gibi olguları sağlayabilir. Süreç gruba kendi zihinleri ve anlayışlarıyla ilgili bir ipucu verebilir 	<ul style="list-style-type: none"> Anlaşılır ve amaca uygun bir konu gerektirir. Yeryüzü kahvesi, açık ve hesap verebilir doğrudan kararlar, detaylı planlar veya farklı görüşlerin istatistiksel bilgilerine dair sonuçlar veremez.

3.1.37. Yazılı İstişareler (Written Consultations)

Yazılı istişareler, bir konu hakkında dışarıdan gelen fikirleri ve farklı bakış açılarını gözlemlemek için kullanılan bir yöntemdir. Yazılı istişareler, diğer gruplarla sıkı ve yakın ilişkiler geliştirerek herhangi bir konu hakkında bilgi, fikir ve bakış açılarını bir araya getirmek için kullanılan bir tekniktir. Yazılı istişareler, ayrıntılara yoğunlaşan, anahtar alana/konuya vurgu yapan ve bunlarla ilgili olası faaliyetleri inceleyen bir raporun hazırlanmasını ister. Yazılı istişareler, kamu yöneticileri tarafından belirli meselelerde vatandaşları hareket geçirmek için kullanılır. Vatandaşlar politikalar hakkında yorum yapmak ve öneri geliştirmek için bu yöntemle davet edilir (Cabinet Office, 2002: 45).

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve yardım kuruluşları kamusal konularda istişare süreci için uygun harici kuruluşlardır. Detaylı olarak hazırlanan istişare raporlarının tamamlanması on iki aya yakın bir süre alabilir. Bu yüzden eksiksiz bir raporun hazırlanabilmesi için yeterli zaman verilmelidir. İstişare giderleri, genellikle katılımcı sayısına bağlıdır ve danışmanlık örgütlerine ödeme yapmayı gerektirdiği için pahalı olabilir. Maliyetlere posta giderleri, geri bildirim ve cevapların analiz edilmesi de dâhil edilir (West Sussex County Council, appendix 6-2).

Tablo 3. 37. Yazılı İstişareler Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Sofistike ve uzun yanıtlar oluşturur. • Geniş çaplı profesyonel grupları ve bireyleri içerebilir. • Daha büyük tartışmaları teşvik eder. • Var olan politikalarda değişiklik yapılmasının gerekli olup olmadığının ortaya konmasına yardımcı olur. • Karar alıcılara yardımcı olması için yeni veya farklı fikirler oluşturabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maliyeti yüksek olabilir. • Geri bildirimler ön yargılı/tafıflı (biased) olabilir.

3.1.38. Tasarım Toplantıları (Design Charrettes)⁵⁹

Charrette, belli sayıda kişinin belli bir sürede bir sorunu çözmek için toplanmasıdır. Katılımcıların proje özelliklerini yeniden tasarlayacakları yoğun bir süreçtir. Gözle görünür sonuçlar üretmek için çözümler getirir (US Department of Transportation, 1996; International Association for Public Participation, 2004; 2006). Tasarım toplantıları, toplumda yer alan farklı disiplinlerden gelen ve farklı geçmişe sahip üyeleri, belli bir bölge/alan için tasarım seçeneklerini araştırmak adına buluşturan yoğun bir kamu çalıştıdır. Tasarım toplantıları; vatandaşları, tasarım profesyonellerini ve diğer proje elemanlarını içerir. Tasarım toplantıları özellikle önemli bir arazi, cadde veya farklı ilginç tasarım öğelerinin bulunduğu projelerde halkın katılımı için kullanılabilir eğlenceli ve yenilikçi bir yoldur. Tasarım toplantıları sürecinin amacı, toplumun vizyonunu, değerlerini ve fikirlerini yakalamaktır. Tasarımcılar buradan çıkan fikirleri gelecekte faydalanmak üzere hızlı biçimde çizerler. Tasarım toplantıları tek bir seans halinde veya iki üç çalışmaya yayılacak şekilde yapılabilir. Tasarım toplantıları, projeler için pozitif heyecan ve enerji kazandırmanın eğlenceli yoludur. Aynı zamanda

⁵⁹ Charrette kelimesi Fransızca kökenli bir kelime olup iki tekerlekli yük arabası anlamına gelmektedir. Ancak bu çalışmada Türkçe'de anlaşılır olması açısından bu anlamıyla kullanılmamış, İngilizce'de taşıdığı belli sayıda kişinin belli bir sürede bir sorunu çözmek için yaptığı toplantılar anlamında kullanılmıştır.

Ayrıca tasarım toplantıları hakkında detaylı bilgi için <http://www.charretteinstitute.org> adresine bakılabilir.

toplumun yaratıcılığına karşılık verir. Yapıcı fikirlerin oluşması için çok iyi bir yöntemdir. Sonuçların nasıl kullanılacağıyla ilgili net tutum sergilenmelidir (International Association for Public Participation, 2004; 2006; Washington State Department of Transportation, 2003: 29).

Tasarım toplantılarına herkes katılabilir. Ancak süreç, profesyonel tasarımcılar, planlamacılar ve mimarlarla beraber çalışılmasını gerektirir. Giderler; kaç toplantı yapılacağına ve profesyonel tasarımcıların katılım için ücret alıp almayacağına bağlıdır. Tasarım toplantıları için ayrılması gereken zaman çok değildir. Çalıştaylar dört veya yedi gün sürer. Çalıştayların en önemli amacı, üzerinde mutabakata varılacak bir planlama yapabilmek için vatandaşları ve karar alıcıları aynı anda aynı yerde bir araya getirmektir. Bu durum başka tekniklerle çok uzun zaman alabilir (Lennertz, B., Lutzenhiser, A. ve Failor, T., 2008: 1-3).

Tablo 3. 38. Tasarım Toplantıları Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcı ve dinamik bir süreçtir. Problem çözümü ve fikir jimnastiği için ortak bir platform sağlar. • Bir planlama sürecinde geleneksel olarak beraber çalışmayacak olan gruplar arasında işbirliğini teşvik eder. • Çok sayıda seçenek ve senaryoların keşfedilmesi sağlanır. Tasarımcıları, normalde hiçbir şekilde öğrenemeyecekleri halkın gereksinimlerini ve değerlerini anlamaya iter. • Vatandaşlara yerelde yaşadıkları bölgede yapılan tasarım çözümlerine doğrudan katılma imkânı tanır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Süreç sona erdiğinde ne olacağı ile ilgili gerçekçi olmayan beklentilere sebep olabilir. Yöneticiler ve organizatörler neye niyetlendiklerini ve değişimin ölçeğini açıklamaya önem vermemelidir. • Uzmanlarca domine edilebilir. • Katılımcılar halkın temsilcileri olarak görülmeyebilir.

US Ulusal Charrette Enstitüsüne göre Fransızca bir kelime olan Charette yük arabası (cart) anlamına gelir ve genelde bir projeyi zamanında yetiştirmek için sanat ve mimarlık öğrencilerinin nihai ve yoğun çabasını tanımlar. Bu terimin kullanımının 19. yüzyılda Ecole des Beaux Arts in Paris'te disiplin görevlilerinin (protectors) bir at arabası (cart) ya da iki tekerlekli yük arabası (charrette) ile dolaşarak, son dokunuşları

yaparak çalışmalarını neticelendirmeye çalışan telaş içindeki öğrencilerin çizimlerinin toplanmasından geldiği söylenir (Lennertz ve Lutzenhiser, 2003: 4).

3.1.39. Bloglar (Blogs)

Blog kelimesi "web log" teriminden türemiştir. Bloglar 1990'larda daha interaktif ve uygun/yerinde web sitelerinin oluşturulması için geliştirilmiştir. Bloglar, bireylerin veya örgütlerin haberlerle, politika gibi spesifik konularla, yerel etkinliklerle veya gündelik sıradan olaylarla ilgili ilgili yorum veya eleştiri yapabildikleri çevrimiçi gazete veya bildiri panolarıdır. Bazı bloglar kişisel olarak ve günlük şekilde kullanılmaktadır. Bloglar sıklıkla güncellenir ve güncelleme sonucu son girilen bilgi en üstte yer alır. Bloglar, bilgileri halk veya spesifik bir grup ile hızlı ve resmi olmayan bir şekilde paylaşma yolu sağlar. Çoğu blog, okuyucuların içeriğe yorum yapmasına imkân tanır, böylece blog, site ziyaretçileri arasında devam etmekte olan bir tartışmanın odak noktası haline gelebilir. Bloglar, daha katılımcı süreçlerle beraber halkın etkileşime geçmesinde önemli bir rol oynar. Blogların profesyonelleşmesi ile birlikte, haber kuruluşlarına rakip olabilecek okuyucu sayılarına sahip blogların oluştuğu söylenebilir. Bu durum, az bilinen hikâyelerin blog atmosferinden yaygın medyaya sızmasına ve diğer çevrimiçi araçlar olan facebook ve twitter ile internet ortamında tamamen yayılmasına sebep olur (Bristol City Council, 2005; Lankshear ve Knobel, 2006). Bloglar ayrıca eğitici bir araç olarak da kullanılır (Bratitsis, 2010).

Bloglar herhangi bir grubu hedef alabilir, ancak bu durum takipçilerin internete erişimine bağlıdır. Okuyucular, bloğun türüne bağlı olarak değişik gösterebilir. Blog türleri, kişisel veya kurumsal, medya tipi veya buna benzer şekillerde kategorilere ayrılabilir. Örneğin; vlog (video blog). Blogların monolog olması gerekmez. Çok yazarlı blog siteleri, okuyucuların tam metin uzunluğunda katkı vermesine olanak sağlar, içeriği sadece yorum ile sınırlandırmaz. Bireylerin oluşturduğu bloglar tamamen ücretsiz olabilir zira Wordpress⁶⁰ gibi siteler ücretsiz sunuculuk hizmeti sağlar. Örgütsel blogları birilerinin güncellemesi gerekir. Bu durum, personel alımı manasında az ve idare edilebilir bir maliyete sebep olabilir. Ancak bu durum kimsenin blog

⁶⁰ www.wp-tr.org adresinden Türkçe olarak hizmet kullanımı sağlanabilir.

oluşturmasına engel olmamalıdır. Daha profesyonel görünmeye çalışan örgütsel bloglarda aynı zamanda tasarım ve markalaşma ile ilgili harcamalar da olabilir. Öte yandan bloglar, diğer iletişim yöntemlerine kıyasla maliyetleri düşüren bir yoldur. Bir blog, zaman ayırmasını ve sürekli bağlılık gerektirir. Sık güncellemeler olmadan blogların geniş kitlelere ulaşması güçtür. Özellikle gönderilerin örgütsel iletişim politikalarına uygun olması gerekli ise blog güncellemek beklenmedik şekilde zaman alıcı olabilir.

Tablo 3. 39. Blog Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Genellikle anonim olmasına rağmen açık ve şeffaftır. • Herkesin istediği zaman katkıda bulunmasına imkân tanır. • Farklı görüşlerin yayınlanıp tartışılmasına imkân tanır. • Bazı blog yazarları ünlü hale gelmiştir. • Yüz yüze danışmanlık süreçlerine normalde katılmayacak vatandaşların bu şekilde katılım sağlamasına imkân verir. • Haberler, yerler, insanlar ve nesnelere üzerine yorum ve eleştiri yapma olanağı sunar. • Blog ortamında herkese bir yer vardır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bloglara karşı saldırgan, kişisel, amaçsız ve uygunsuz yorumlar yazılabilir. • İçeriğin gözlemlenmesi gerekebilir. • Web sitesine katkı sağlamaları ve yorum yapmaları için insanların teşvik edilmesi gerekebilir. • Bloglar, gönderilere karşılık vermek dışında insanların aktif olarak katılımına nadiren imkân verir.

3.1.40. e-Dilekçeler (e-Petitions)⁶¹

Dilekçeler, en basit ve temel demokrasi araçlarından bir tanesidir. E-dilekçeler de kâğıt dilekçelerin çevrimiçi versiyonudur. E-dilekçe, katılımcıların isim, adres ve iletişim bilgileri gibi bazı bilgilerini girerek kayıt yaptırdıkları web tabanlı bir sistemdir. Genelde çok geniş kitlelerin bir fikir üzerine olan desteğini göstermek ya da yönetim üstünde baskı kurmak için kullanılır. Dilekçelerin çevrimiçi olarak yayınlanıp başkalarının desteğini aldığı e-dilekçeler bir yazılım ile kullanılır. Çoğu e-dilekçe,

⁶¹ <http://epetitions.direct.gov.uk/>
<http://petition.bradford.public-i.tv/>
<http://democracy.canterbury.gov.uk/>

kişinin kamu yöneticilerinden ne yapılmasını istediği veya ne yapmasını istemediğini detaylı olarak belirttiği istek içeriği bulundurulur. Bir e-dilekçe web sitesinde yer almaya başladığında, insanlar isimlerini, e-posta ve yazışma adreslerini e-dilekçeye bırakarak destek verebilirler. E-dilekçe uygulaması bazen, ortak çevrimiçi tartışma forumları, e-posta güncellemeleri veya web sayfalarından geri bildirim içeren e-dilekçeler oluşturmak için kullanılır. Bir e-dilekçe çevrimiçi olarak kapandıktan sonra, kamu yöneticilerine veya hedefteki kuruluşa sunulur. İletim işlemi genelde çevrimiçi olarak yapılır ancak bazı kampanyaların daha etkili olması için e-dilekçeler basılıp doğrudan kişilere de verilebilir (Bristol City Council, 2005; Swedish Association of Local Authorities and Regions, 2010).

E-dilekçe uygulaması özelliği, Blair hükümeti döneminde Birleşik Krallık'ta 2002 yılında İngiltere Başbakanlığı'nın (Downing Street) web sitesinde geliştirilmiştir. E-dilekçe konusunda o günden beri birçok değişiklik olmuştur. Artık dilekçeler doğrudan başbakana değil merkezi hükümete verilmektedir. Koalisyon hükümeti, 100.000 imza ile sunulan önerilerin avam kamarasında tartışılması konusunda mevzuatta bir düzenleme yapmıştır. E-dilekçe sitesi kurulduğundan beri 36.000 öneri verilmiş ve 6. 4 milyon imza toplanmıştır. 2012 yılında çoğu konsey (councils) e-dilekçe aracını kendi web sitelerine eklemiştir (Wright, 2013; House of Commons, 2010).

İnternet bağlantısı ve bilgisayarı olan herkes e-dilekçe oluşturabilir veya var olan bir dilekçeye imza atabilir. Bazı dilekçeler imzalayanların ilgili şehir veya ülkenin yaşayıcı olmasını gerektirebilir. Sistem bir kez kurulduğunda çok sayıda e-dilekçeyi sunabilir. Genellikle e-dilekçelerin, insanlardan yeterince imza toplayabilmek için birkaç ay çevrimiçi olarak tutulması gerekir. Ayrıca sağlayıcılar bilgi hacmini işlemek ve isteklere karşılık vermek zaman alıcı olabilir.

Türkiye'de de İçişleri Bakanlığı kendi internet sayfası üzerinden ve TBMM ise e-Devlet kapısı üzerinden e-dilekçe hizmeti sunmaktadır⁶².

⁶² <https://www.e-icisleri.gov.tr/EVRAK/Dilekce/DilekceBasvuru.aspx>

Tablo 3. 40. e-Dilekçe Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> İnsanların kendileri için önemli olan konularda kampanya yapanları bulmasına yardımcı olur. Başkalarının neye önem verdiğini görmede etkilidir. E-dilekçeler, basılı dilekçelere göre daha kolay dağıtılabılır. Eğer e-dilekçenin yanında ek bilgiler de yer alıyor ise, bilinçli tartışma fırsatı sağlanır. Birçok insanın katılımı için hızlı ve kolay bir yöntemdir 	<ul style="list-style-type: none"> E-dilekçeler, internet erişimi olmayan yaşlıların katılım konusunda ilgilerini çekmez ve genellikle gelir düzeyi düşük olan kitlelerin katılımı düşüktür. Karşıt görüşler, hâkim dilekçenin gölgesinde kalabilir. Medyada yer alan haberler, ankete verilecek yanıtları önyargılı hale getirebilir (imza sayısı). Derinlemesine tartışma yoktur. Bu ancak forum gibi bir site ile sağlanabilir.

3.1.41. e-Panel (e-Panel)

E-paneller, meclisler veya diğer organizasyonların, bilinen bir grup vatandaş ile girişecekleri düzenli çevrimiçi müzakere sürecinin bir yoludur. E-panel, tüm vatandaşları müzakereye davet eder. E-panel siteleri vatandaşları proje ve çalışmalar hakkında bilgilendirir. Çevrimiçi çalıştaylar süresince sıradan vatandaşlar da düşünmeye teşvik edilir (The Association of Local Democracy Agencies, 2011: 14). En iyi oluşturulmuş e-panel örneği YouGov⁶³ olarak gösterilebilir. 2000 yılında bir piyasa araştırması şirketi tarafından, kamu politikası, piyasa araştırması ve paydaşlarla müzakere konusunda araştırma faaliyeti sağlamak için oluşturulmuştur. YouGov şu anda 350.000 paneliste sahiptir ve gerekirse araştırmalarını belli gruplar üzerine odaklayabilir. Meclisler/konseylar (councils), bir dizi teknoloji kullanarak düzenli aralıklarla bir grup insan ile danışma kanalına sahip olmak için bu fikri kullanmaya başlamıştır. Bir grup vatandaş ile iletişimde kalmak için hızlı ve potansiyel olarak ucuz

<https://www.turkiye.gov.tr/tbmm-dilekce-kayit>

⁶³ YouGov hakkında detaylı bilgi için <http://global.yougov.com> adresi ziyaret edilebilir.

bir yol sağlamaktadır. Piyasa araştırması şirketleri, e-panel araştırmalarını çevrimiçi olarak yapma eğilimindedir. Ancak tartışma forumları veya özel (VIP) mesajlaşma mesajlaşma gibi interaktif teknolojiler de kullanılmaktadır. Bunlar bir çevrimiçi topluluk duygusunun oluşmasına yardımcı olur ve e panel üyelerinin danışma/müzakere sürecine katılmasına imkân tanır, konseyin/meclisin belki de hiç düşünmeyeceği tartışma konularını önerir. E-panel tekniğinde, genel tartışmalara ek olarak vatandaşların yerel hizmetlerden sorumlu bir seçilmiş yöneticiyle soru-cevap diyaloguna girmesi mümkündür. E-panel, katılımcıların kendi oturma odaları konforunu yaşayarak kolay bir şekilde yaşadıkları çevre ile ilgili istişare etmelerine olanak sunar (publicservice, 2005).

E-panel katılımcıları, danışma/müzakere eyleminin amacına bağlı olarak farklı topluluklara göre uyarlanabilir. Dolayısıyla internet erişimi olan herkes potansiyel katılımcıdır. Gerekli teknoloji ve web alanı mevcut ise giderler düşük olur. Bazı durumlarda katılımcıların seçilmesi sürecinde, soruların ayarlanmasında ve e-panel danışmanlığının sonuçlarının analiz edilmesi konularında giderler oluşabilir. Ancak, özel bir web sayfasının tasarlanmasının gerekliliği konusunda karar kılınırsa (ki zorunlu değildir), o zaman giderler ciddi olarak artar. Teşvik ödülleri de ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin YouGov, puan toplama sistemine sahiptir, panelistler topladıkları puanlar neticesinde £50 veya mağaza hediye çeki kazanırlar. E-panel süreci için gerekli olan süreye katılımcıların seçilmesi, soruların hazırlanması, soruların gönderilmesi, yanıtların takip edilmesi, yanıtların analiz edilmesi ve sonuçların kaleme alınması dâhildir. Çoğu e-panel birkaç ay veya yıl boyunca devam eder. Ancak tek seferlik etkinlik şeklinde de düzenlenebilir.

Tablo 3. 41. e-Panel Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Bir konu hakkındaki tartışmaları ve farkındalığı arttırabilir. Çevrimdışı girişimlerle beraber kullanılabilir. Özellikle gençler veya zamanı az olanlar arasında yerel demokrasiye katılımı 	<ul style="list-style-type: none"> Diğer tüm çevrimiçi metotlar gibi e-paneller de internet erişimi olmayanları dışarıda bırakabilir. Eğer katılımcılardan çok şey istenirse mesela e-panellerin ardından çok fazla izleme e-postası gönderilirse katılımcılar konuya ilgilerini yitirebilirler. Eğer konular uzman görüşü veya konuyla ilgili derinlemesine bilgi gerektirir ise e-paneller gereksinim duyulan tartışma

<p>arttırabilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çevrimiçi platform, kâğıt anketler veya posta masrafları gerektirmediği için yerel yönetimlerin idari giderlerini azaltabilir. Bir odak grup veya canlı sohbet kullanımının az da olsa, çevrimiçi yönlendirici masrafları gibi, ilave giderleri vardır. Veri girişi yapılması gerekli değildir. Analizler genelde daha hızlı yapılır ve kullanılan yazılımın türüne bağlı olarak anlık da yapılabilir. • Herkesin istediği zaman katkıda bulunmasına imkân tanır. • Farklı görüşlerin yayınlanıp tartışılmasına olanak sağlar. • Yüz yüze danışmanlık süreçlerine normalde katılmayacakların bu şekilde devreye girmesine imkân tanır. 	<p>derinliğini sağlayamayabilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıları yetkilendirmez.
--	--

3.1.42. Yerel Meseleler Forumu (Local Issues Forum)

Yerel meseleler forumu e-Demokrasi perspektifinden geliştirilmiştir. Wikilere benzer ancak daha yerel ölçekli ve politik eğilimlidir. Yerel meseleler forumunun amacı, yerel kararlarda herkese daha fazla sesini duyurma şansı vermek ve yerel kamu politikası oluşturulmasında daha fazla vatandaş katılımını desteklemektir. Yerel meseleler forumu, sıradan her vatandaşın veya seçilmiş yetkililerin soru sorabildikleri, kamuoyu duyurusu yapabildikleri, diğer yerel vatandaşlar ile iletişime geçebildikleri, yerel fikirlerin gözlemlenebildiği, vatandaş tavsiyelerinin talep edildiği çevrimiçi bir kamu alanıdır. Konuşmaları görüntülemek, tarafsız bir ortam ve gerektiğinde yerel meseleler üzerinde odaklanılmasını sağlamak için bir forum yöneticisi gereklidir (eDemocracy, 2005: 4).

Yerel meseleler forumunun en önemli amacı, yerel meselelerle ilgili tüm yurttaşlara ve paydaşlara politika oluşumunda seslerini duyurma imkânı sağlamaktır. Yerel meseleler forumu tüm vatandaşların katılımına açıktır ve vatandaşlarca yürütülür. Giderler çevrimiçi bir ortamın oluşturulup, sürdürülmesinden ibarettir. Yerel meseleler forumu çevrimiçi bir ortamda geçer. Bu yüzden zaman gereksinimi süreklidir.

Tablo 3. 42. Yerel Meseleler Forumu Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Toplumdan gelen haberler takip edilir. • Açık bir şekilde soru sorma imkânı tanır. • Yerel meseleler hakkındaki görüşler dile getirilir. • Seçilmiş yetkililerle iletişim ağı kurmaya imkân tanır. • Anında geri bildirim sağlanabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Forum için tahsis edilmiş bir yöneticiye ihtiyaç duyulur. • Odaklanma veya yönlendirme eksikliği olabilir.

3.1.43. Çevrimiçi Müzakere/Danışma (Online Consultations)⁶⁴

Çevrimiçi müzakere, yüz yüze veya belgeye dayalı (paper based) müzakere gibi gelişmiş, 1990’larda internet ortamına uyarlanmıştır. Yapısal şablon yaklaşımına 2000 yılında Dialogue Design⁶⁵ öncülük etmiştir. Çevrimiçi müzakere, oluşum aşamasındaki politikalar gibi, bir konu ya da mesele hakkında vatandaşların görüşlerini almak için internetin kullanıldığı bir katılım tekniğidir. Konuyla ilgili sayısız kişiye bilgi gönderilebilir veya katılımcılar bu bilgileri çevrimiçi olarak indirebilir ve bir e-posta ile cevap verebilir ya da web sitesine yorum yapabilir. Çevrimiçi müzakere farklı şekillerde olabilir. En basit haliyle müzakere belgeleri, cevapların gönderileceği bir e-posta adresinin de yer aldığı şekliyle, çevrimiçi olarak erişime açılır. Yapılandırılmış şablonlarla çevrimiçi görüşme yöntemi daha karmaşıktır ve yönlendirilmiş çalıştayların yüz yüze metotlarını temsil etmek üzere tasarlanmış yazılımlar kullanır. Çevrimiçi müzakere, politika ve eylemler üzerinde etkide bulunmak için bireyler veya gruplar arasında kullanılan dinamik bir diyalog sürecidir. Bu yöntem aktif diyalog sağlamak

⁶⁴ <http://www.inovem.com/>

<http://www.dowire.org/>

⁶⁵ <http://www.dialoguebydesign.net/>

için çeşitli dijital araçların kombinasyonunu kullanır ve çevrimiçi anketlerden farklıdır. En önemli farklılık, bireysel müzakerelerin çoklu müzakere süreçlerinde takibine imkân veren çevrimiçi müzakere araçlarının bulunduğu bir paydaş veri tabanının oluşudur (Digital Engagement Cookbook, 2013).

Farklı şablonlar kullanılabilir. Örnek olarak katılımcılar fikirleriyle beyin fırtınası yapabilir, sorunlar belirlenebilir, öncelikler sıralanabilir veya danışma belgeleri üzerine yorum yapılabilir. Çevrimiçi müzakere, katılımcıların detaylı olarak yorum yapmasına imkân tanır. Süreç boyunca işleme alınan cevaplar bir arada toplanır. Sonuçlar katılımcılara hızlı, kapsamlı ve açık bir şekilde iletilir. Çevrimiçi müzakere; açık ve ulaşılabilir bir amaç olduğunda, büyük ve/veya geniş ölçekte dağılmış katılımcı grupları ile katılım söz konusu olduğunda kullanılabilir. Katılımcılar diğer yöntemlere göre çevrimiçi olarak katılmaya daha eğilimlidir. Öncelikli amaç güçlü ve kalıcı iletişim kurmak ise çevrimiçi danışma tercih edilmemelidir. Çevrimiçi müzakere, yoğun müzakere, katılımcıların yetkilendirilmesi, doğrudan karar alınması veya katılımcılar arasında güçlü ilişkiler oluşması konusunda hizmet sunmaz. Çevrimiçi müzakere, gelenekselleşmiş danışma yöntemlerini güçlendirir ve tamamlar. Hem kamu kurumlarının hem de vatandaşların birbirlerine geri dönüş sağlayabilmeleri, iletişim kurabilmeleri açısından farklı yollar sunar. Çevrimiçi müzakere Government 2.0 ya da Gov 2.0 uyarınca da gerekli bir müzakere türüdür (Australian Government Web Guide, 2013). Gov 2.0 hükümetlerin/yönetimlerin vatandaşlar karşısında açık ve katılımcı olmaları için politikalar üretmeleri, iletişim teknolojilerini aktif biçimde kullanmaları gerektiğini ifade eden ve açık kaynak erişimini öngören e-devlet yapılanmasını ifade eder (the Aspen Institute, 2013).

Katılımcıların sayısı ve konuları konusunda elektronik süreçler oldukça esneklerdir. Ancak herkesin internet erişimi olduğu ya da internet kullanmayı bildiği farz edilmemelidir. Organizatörler, gruplar arasındaki ekonomik ve bilgi teknolojilerine ulaşma imkânlarındaki farklılığın katılıma engel olmaması konusunda emin olmalıdır. Genellikle bunu alternatif katılım metotları ile sağlamaya çalışır. Çevrimiçi müzakere düzenlemek mekân kiralama ve posta gibi masraflar gerektirmez. Ancak kendine özgü başka giderleri vardır. Buna tasarım, teknoloji hazırlama veya çevrimiçi sürece katkı

sağlayacak kişilerin bulunmasına harcanacak para ve enerji de dâhil edilebilir. Süreç öncesinde katılımcıların bulunması ve seçilmesi gereklidir. Çoğu çevrimiçi müzakere, güncel bir etkinliğin ya da bir durumun tartışılması için bir kaç aylığına oluşturulur. İki aydan kısa olan süreç katılımcıların katkıda bulunmasına yetmeyebilir. Bununla beraber müzakerenin kalıcı olmasının sağlanması, çevrimiçi bir foruma dönüşmesine sebep olabilir.

Tablo 3. 43. Çevrimiçi Müzakere/Danışma Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> • Çok sayıda kişinin katılmasına imkân tanır. • Her katılımcıya eşit konuşma şansı tanır. • Normalde geleneksel katılım yöntemlerine katılmayan kişilere ulaşılabilir. • Katılımcılar açısından hızlı ve erişilebilir bir katılım yöntemidir. • Katılımcılara yer ve zaman kısıtı olmaksızın bir konuya kendi açılarından yaklaşma imkânı tanır. • Katılımcıları açık tartışmaya teşvik eder. • Grup ölçeği veya hareket sınırlamaları olmadan bilgi toplama ve bilgi vermeye imkân tanır. 	<ul style="list-style-type: none"> • İnternet erişimi olmayan veya interneti kullanamayan kişilerin dışarıda kalmasına sebep olabilir. • Dikkatlice planlanmazsa, çevrimiçi müzakere yönetilmesi imkânsız miktarda materyal oluşturabilir. • Teknoloji, süreci tersine (vice-versa) şekillendirebilir. • Marjinal gruplar için yazılı iletişim bir engel haline gelebilir. • Kayıt yaptırmak gibi herhangi bir karmaşık ön koşul, katılımın önüne engel olabilir.

3.1.44. Wiki

Wiki kelimesi Hawaii dilinde "hızlı" anlamına gelir. Ancak terimi açıklamak için "what I know is" (ne biliyorsam o) açılımı kullanılmıştır. Wikiler 2000'li yıllarda çevrimiçi işbirliği aracı olarak geliştirilmiştir. Yeni Zelanda Ulusal Hizmet Komisyonu, wikiyi resmi bir katılım aracı olarak kullanmaktadır (The Guide to Online Participation, 2007).

Wiki terimi, çok sayıdaki ve farklı yerlerde bulunan kullanıcıların web sayfaları üzerinde değişiklik yapabilmelerine imkân tanıyan bir yazılımı ifade eder. Wiki, kullanıcıların birbirlerine ait metinler üzerinde çevrimiçi yorum ve değişiklik yapmalarına olanak sağlayan işbirlikçi bir yazılımdır. Wiki belgelerin çeşitli yazarlar

tarafından aynı anda yazılabilmesine olanak sağlar. Wiki ayrıca, bilgi araştırma, tarama, değiştirme ve oluşturma için bir veri tabanı olarak da düşünülebilir. Buna örnek olarak wikipedia.org gösterilebilir. Sayfalar önceden üyeliğini gerçekleştiren kullanıcılar tarafından yüklenebilir ve değiştirilebilir. Üyelik herkese açıktır. Her wiki, yeni düzenlemeleri, zaman ve kullanıcı bilgilerini listeleyen, “Yeni güncellemeler” bölümüne sahiptir. Wikiler, katılımcıların belgeler düzenlemesi ve belgelere katkı yapması, paylaşılan bilginin ya da fikir ve önerilerin geliştirilmesi için kullanılabilir. Bilgisayar ve internet kullanan herkes teorik olarak wiki sayfalarını değiştirebilir. Ancak birçok wiki belirli kullanıcıların erişimi ile sınırlandırılmıştır. Bunun yapılmasındaki amaç tartışma ortamının ve yaratıcılığın sağlanması için güvenli bir alan oluşturmaktır. Wiki, sosyal bir ağ iletişimi platformu, bilgi ve tecrübelerin paylaşıldığı, kaydedildiği ve geliştirildiği bir kaynak havuzudur (The Guide to Online Participation, 2007).

Wiki yazılımı maliyetli olmak zorunda değildir. Ancak wikilerde oluşması muhtemel düzensizliği önlemek, kaos ortamını yönetmek ve yürütmek için yetenekli personele ihtiyaç vardır. Google siteleri kullanılarak bireysel wikiler oluşturulabilir. Wikiler zaman sınırlayıcı veya belirli projelerle ya da zamanla gelişmesi olanaklı özelliklere bağlı olabilir. En iyi şekilde faydalanmak için wikilerin birkaç aylığına çevrimiçi olarak kalmaları gerekir. Böylelikle insanlar başkaları tarafından gönderilmiş içeriğe katkı sunabilir ve kendi fikir ve düşüncelerini göndererek yanıt verebilirler.

Tablo 3. 44. Wiki Tekniğinin Güçlü-Zayıf Noktaları

Güçlü Noktaları	Zayıf Noktaları
<ul style="list-style-type: none"> Ortaklaşa çalışmayı kolaylaştırır. Kişisel olarak uygun görülen herhangi bir zamanda katkı yapılabilir. Ortaya çıkan sonuçlar, birçok kullanıcının katılımı ile parçaların toplamından daha fazla olabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Eleştirmenler wiki sisteminin kolayca değiştirilerek bozulabilir olduğunu belirtmektedir. İçerikler uygunsuz veya kötü amaçlı olabilir. Wikiler moderasyon gerektirir. Kullanıcıların ilk aşamada katkıda bulunmasını sağlamak güç olabilir. Wikiler karar almak amacıyla kullanılamaz.

Yukarıda sayılan tekniklerden bazıları (Olumlu Sorgulama, Yurttaş Jürileri, Yurttaş Panelleri, Topluluk Yetkilendirme Ağları, Uzlaşma /Diyalog, Uzlaşma Konferansı, Müzakereci Haritalama, Müzakereci Yoklama, Müzakereci Yurttaş Toplantıları, Elektronik Süreçler, Geleceği Arama Konferansı, Katılımcı Değerlendirme, Katılımcı Stratejik Planlama, Gerçek için Planlama, Açık Alan Teknolojisi, Kullanıcı Panelleri, Gençliğin Yetkilendirilmesi Girişimleri) “Involve” projesi kapsamında hazırlanan “People and Participation” raporunda da yer almıştır.

3.1.45. Uluslararası Halk Katılımı Örgütü’nün (IAP2) Önerdiği Katılım Teknikleri

Uluslararası Halk Katılımı Örgütü (IAP2), katılım araçları için bir rehber hazırlamıştır. Bu rehberde katılım teknikleri; i) Bilgi paylaşımı için kullanılanlar, ii) Geri dönüş sağlamak ve derleme yapmak amacıyla kullanılanlar ve iii) İnsanları bir araya getirmek için kullanılanlar olarak sınıflandırılmıştır (International Association for Public Participation, 2004; 2006). Bu sınıflandırma altında kırk yedi katılım tekniği hakkında kısa bilgiler sunulmuş ve tabloleştirilmiştir.

Tablo 3. 45. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>YAZILI KAMUOYU BİLGİ MATERYALLERİ</u></p> <p>Bilgi formları Gazeteler Broşürler Soru kâğıtları</p>	<p>*Kısa, basit ve etkileyici olmalıdır. *Görsel olarak ilgi çekici bir tasarımı olmalıdır. *Gönderi listesini genişletmek ve iki yönlü iletişimi güçlendirmek için gönderi ücreti ödenmiş yorum formları eklemek gerekir. *Kamu rolünü ve kamunun proje kararlarını nasıl etkileyebileceği konusundaki önemi vurgulamak gerekir. *Soru-Cevap, iyi işleyen bir formattır.</p>	<p>*Büyük bir hedef kitleye ulaşabilir. *Teknik ve hukuki yorumlara izin verir. *Eğer gönderiye yorum formu eklenmişse, yazılı cevaplama teşvik edicidir. *Kamu katılımı sürecinin belgelendirilmesini kolaylaştırır.</p>	<p>*Dağıtım sadece gönderi listesi ile sınırlı kalabilir. *Karmaşık bir iletişim ağına neden olabilir. *Materyallerin okunacağını garanti yoktur.</p>
<p><u>BİLGİ HAVUZLARI</u></p> <p>Kütüphaneler, belediye konakları, dağıtım merkezleri, okullar ve projelerle ilgili bilgilere ev sahipliği diğer kamu kurumları bilgi havuzları olarak görülebilir.</p>	<p>*Materyallerin nerede saklandığına dair net bilgilere sahip olunmalıdır. *Bu depolara ait envanter listesi oluşturulmalıdır. *Bir kayıt sayfası kullanılarak materyallerin takibi yapılmalıdır.</p>	<p>*İlgili bilgiler vatandaşın herhangi bir ücret talep edilmeden erişilebilir kılınır. Birden fazla kopyanın farklı kişilere gönderilmesinin takibinde karmaşıklığa yer verilmez. *Proje bilgileri için ulaşılabilir bir bilgi merkezi kurulmuş olur.</p>	<p>*Bilgi depoları çoğunlukla halk tarafından dikkatli/özenli kullanılmayabilir.</p>
<p><u>TEKNİK RAPORLAR</u></p> <p>Araştırma ve politika bulgularını raporlayan teknik belgelerdir.</p>	<p>*Raporlar tarafsız gruplar tarafından hazırlandığı zaman daha güvenilir olmaktadır.</p>	<p>*Proje kararları için açıklamalar sunar.</p>	<p>*Birçok katılımcı için arzulanan daha detaylı gelebilir. *Herkesin anlayacağı açık bir dil kullanmak güç olabilir.</p>
<p><u>REKLAMLAR</u></p> <p>Dergi ve gazetelerde yayınlanan ücretli reklamlardır.</p>	<p>*Hedeflenen kitleye ulaşmak için en uygun günü ve en uygun kısmı seçmek gereklidir. *Bildiri/ilan bölümleri nadiren okunduğu için bunlardan kaçınmak gerekir.</p>	<p>*Geniş kamusal erişim sağlar.</p>	<p>*Özellikle kentsel alanlar için pahalı bir yöntemdir. *Görece kısıtlı bir bilgiye izin verir.</p>

Tablo 3. 46. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>GELECEK ÖYKÜLERİ</u></p> <p>Projelerle alakalı genel meselelere odaklanan öykülerdir.</p>	<p>*Görsel öğelere başvurur ya da hikâyeyi satmaya yardım edecek ilginç aktiviteler listelenmelidir.</p> <p>*İyi bir imajın gazeteciler tarafından ilgi göreceği unutulmamalıdır.</p>	<p>*Projenin algılanan önemini yükseltebilir.</p> <p>*Kamuyu tarafından okunmaya ve ciddiye alınmaya yardımcı olur.</p>	<p>*Hangi bilginin nasıl sunulduğu üzerinde kontrol kurmak zor olacaktır.</p>
<p><u>TANITIM İLANI AFİŞİ</u></p> <p>Belediyeden ya da devletten alınan bir hizmete karşılık verilen makbuzun/faturanın yanında bilgi verici el ilanlarıdır.</p>	<p>*Tanıtım ilanları okuyucu sayısını artırmak için göz alıcı şekilde tasarlanmalıdır.</p>	<p>*Hizmet alanı içerisinde yaygın bir dağıtım imkânı sağlar.</p> <p>*Mevcut gönderi yönteminin ekonomik bir kullanımıdır.</p>	<p>*Bu yöntemle sınırlı bilgi taşınabilir.</p> <p>*İletilmek istenen mesaj, diğer gönderilerle karıştırılabilir.</p>
<p><u>BASIN BİLDİRİLERİ</u></p>	<p>*Basın bildirimleri medya araçlarına fakslanmalı ya da e-posta ile gönderilmelidir.</p> <p>*Yayın kurulu ile gazeteciler arasındaki ilişki büyütülmelidir.</p>	<p>*Proje adımlarıyla ilgili medyayı bilgilendirmeyi sağlar.</p> <p>*Direkt ve açık bir dil kullanılır.</p> <p>*Teknik ve hukuki anlamda iyi bir eleştiri imkân sunar.</p>	<p>*Medyanın ilgisi az olabilir.</p> <p>*Basılı yayınlar arasında genelde zayıf bir yer teşkil eder.</p>
<p><u>BASIN TOPLANTILARI</u></p>	<p>*Basın ve halkla ilişkilerle görevli eğitimli konuşmacılar bulunmalıdır.</p>	<p>*Tek adımda medyanın ilgisini çekebilme sağlanır.</p>	<p>*Haber değeri olan olaylarla sınırlı kalır.</p>
<p><u>TELEVİZYON-ETKİLEŞİMLİ TELEVİZYON</u></p> <p>Bilgi sunumu ve dinleyicilerin tepkilerini almak için televizyon programlarının kullanımınıdır. İki yönlü iletişime olanak vererek karşılıklı yapılan bir tekniktir. Farkındalığı artırır ve canlı yayının hızına sahiptir.</p>	<p>*Kablolu yayın seçenekleri genişletilip daha ucuz hale getirilebilir.</p> <p>*İnternette video seçeneklerini genişletmeyi denemek gerekir.</p>	<p>*Birçok coğrafi alanda kullanılabilir.</p> <p>*Birçok kişi okumaktan daha çok televizyon izlemeye vakit ayırdığı için hedef kitleye daha rahat ulaşılabilir.</p>	<p>*Yüksek maliyetli bir yöntemdir.</p> <p>*Dinleyici üzerindeki etkisini ölçmek zordur.</p>

Tablo 3. 47. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>BİLGİ MERKEZLERİ VE SAHA OFİSLERİ</u></p> <p>Potansiyel soruları cevaplamak ve vatandaşları bilgilendirmek için kurulan ofislerdir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Grup turlarını yürütebilecek bir ekip oluşturulmalıdır. *Daha geniş bir kitleye ulaşmak için reklam broşürleri hazırlanmalıdır. *İnternet erişim istasyonları kurulmalıdır. *Ulaşımı kolay ve uğrak bir yer seçilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Yapılan anlamlı aktivitelerle medyanın ilgisi çekilmiş olur. *Okula giden çocukları eğitmek için büyük bir fırsattır. *Bilgi paylaşımının eğitim temelinde yapılmasını sağlar. *Bilgi halk tarafından kolayca ulaşılabilir hale gelir. *Vatandaş katılım faaliyetlerine odaklanmış, daha duyarlı ve sürekli iletişim için fırsat sunar. 	<ul style="list-style-type: none"> *Görece pahalı bir yöntemdir. *Tesisler mobil olmadığı için herkesin ulaşması zor olabilir.
<p><u>UZMAN PANELLERİ</u></p> <p>“Basın ile Buluşma” formatında kamu toplantıları tasarlanır ve farklı perspektiflerden uzmanlarla görüşme yapılır.</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Kamuya panelleri takip etme imkânı sağlanmalıdır. *Tarafsız bir moderatör bulunmalıdır. *Temel kurallar üzerinde önceden anlaşılmalıdır. *Yerel organizasyonlar mümkün olduğunca sponsor olmaları için desteklenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Medya eğitimini destekler. *Önemli konularda sağlıklı bir tartışma ortamı sağlar. *Yanlış bilgilendirmelerin giderilmesine imkân tanır. 	<ul style="list-style-type: none"> *Önemli boyutta hazırlık ve organizasyon gerektirir. *Sorunlara yönelik farkındalığın artması kamunun endişelerini yükseltebilir.
<p><u>BİLGİLENDİRME TOPLANTILARI</u></p> <p>Bilgilendirme ve eğitim için sosyal sivil kulüp ve organizasyonlarla düzenli olarak buluşmaların tertip edilmesidir. Bu gruplar konuşmacılara ihtiyaç duyacaktır. Hedef dinleyici örnekleri olarak Rotary Klubü, Lions Kulüpleri, Elks Kulüpleri vb. verilebilir. Seçilmiş yöneticiler için iyi bir tekniktir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Kısa, öz ve etkileyici bir anlatım olmalıdır. *Göster ve anlat” teknikleri kullanılmalıdır. *Görsel öğelere yer verilmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> *Başka bir formatı ilgi çekici bulmayan geniş yelpazedeki bireylere ulaşma imkânı sağlar. *Bilginin/sunumun denetimi söz konusudur. *Gönderi listesini genişletme imkânı sağlar. *Benzer sunumlar farklı gruplar için kullanılabilir *Toplumsal iyi niyet inşa eder. 	<ul style="list-style-type: none"> *Proje paydaşları hedef dinleyici kitlesi içinde olmayabilirler *Konu başlığı bütün dinleyicinin ilgisini çekmeyecek kadar teknik olabilir.

Tablo 3. 48.Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Bilgi Paylaşımı İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (IV)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>MERKEZİ BİLGİ İLETİŞİM</u></p> <p>Halk ve medya için belirlenen bağlantıların tanımlanmasını ifade eder.</p>	<p>*Eğer mümkünse organizasyon dışından bir kişi listesi yapılmalıdır.</p> <p>*Bağlantı sağlayacak kişiler yerel ölçekten seçilirse daha iyi olur.</p> <p>*Telefonların nasıl cevaplanacağını belirlemek gerekir.</p> <p>*İletilerin güncel tutulduğundan emin olunmalıdır.</p>	<p>*İnsanların, yönetimle iletişime geçtiklerinde baştan savma bir muameleyle karşılaşmamasını sağlar.</p> <p>*Bilgi akışını denetler.</p> <p>*Yönetimler için "erişilebilir" imajı verir.</p>	<p>*Doğru yanıtlar için iletişim net ve hızlı olmak zorundadır.</p> <p>*Vatandaş mesajlarının bir kısmı teknik ekip ve karar vericiler tarafından filtrelenebilir.</p> <p>*Zor soruların çoğuna cevap verilmesinde yeterli olmayabilir.</p>
<p><u>WEB SİTELERİ</u></p> <p>Bir web sitesi, bilgi ve internet sunucuları ağı üzerinden birçok siteyle bağlantı kurma imkânı sağlar. E-posta listesi de bu sitede yer alır.</p>	<p>*İyi bir ana sayfa kritik öneme sahiptir.</p> <p>*Her web sayfası birbirinden bağımsız olmalıdır.</p> <p>*Sayfanın başına en kritik bilgiler koyulmalıdır.</p> <p>*Kullanıcıları yönlendirmek için başlıklar numaralandırılarak ya da işaretlenerek sunulmalıdır. Yani başlıklar dikkat çekici olmalıdır.</p>	<p>*Uzak mesafelere ulaşmayı sağlar.</p> <p>*Bilgilerin her zaman her yerde ulaşılabilir olmasını sağlar.</p> <p>*Baskı ve postalama maliyetlerinden tasarruf edilmesini sağlar.</p>	<p>*Kullanıcılar internete kolay ulaşamayabilir ya da bilgisayar kullanmayı bilmeyebilir.</p> <p>*Büyük boyutlu dosya ve grafikleri indirmek uzun zaman alabilir.</p>
<p><u>TEKNİK BİLGİ BAĞLANTILARI</u></p> <p>Teknik uzmanlığa sahip kişi ve kuruluşlarla gerekli bağlantıyı kurar.</p>	<p>*Teknik kaynağın vatandaşlar tarafından güvenilir olarak algılanması gerekir.</p>	<p>*Güvenilirlik oluşturur ve adalet konusunda vatandaşların endişelerini dile getirmelerine yardım eder.</p> <p>*Sorun çözme için etkin bir teknik olabilir.</p>	<p>*Teknik yardım sağlamak için gereken imkânlar sınırlı kalabilir.</p> <p>*Teknik uzmanlar proje bilgilerine karşı olabilir.</p>
<p><u>GAZETE EKLERİ</u></p> <p>Yerel gazeteler içinde yer alan bir bilgi formudur.</p>	<p>*Eklerin arasında sayfa tasarımı dikkat çekmelidir.</p> <p>*Diğer eklerin az olduğu günleri denemek gerekiyor.</p>	<p>*Bilginin toplum çapında dağıtımını sağlar.</p> <p>*Yerel gazete kapsamında sunulan ekler daha çok okunur ve dikkate alınır.</p> <p>*Kamu yorum formu sunmak için fırsat oluşturur.</p>	<p>*Özellikle kentsel alanlar için pahalı bir yöntemdir.</p>

Tablo 3. 49. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>BİLGİ HATTI</u></p> <p>Önceden kaydedilmiş projelerle ilgili bilgilere halkın erişebileceği ya da halkın sorularını cevaplayabilecek proje ekibi üyelerine ulaşma imkânı sunan ayrı bir hat belirlenmelidir.</p>	<p>*Bilgi hattının projeye ilgili soruları cevaplayabilecek bilgiye sahip olduğundan emin olunmalıdır.</p> <p>*Eğer mümkünse organizasyon dışından bir kişi listesi yapılmalıdır.</p> <p>*Bilgi hattında görev alacak kişiler yerel vatandaşlar olmalıdır.</p>	<p>*İnsanların, yönetimle iletişime geçtiklerinde baştan savma bir muameleyle karşılaşmalarını sağlar.</p> <p>*Bilgi akışı kontrol edilir.</p> <p>*"Erişilebilir" imajı verir.</p> <p>*Proje aktivitelerinde güncelleme yapmak kolaylaşır.</p>	<p>*Tasarlanan iletişim, bir amaca bağlanmış olmalı, hızlı ve tam cevaplar için hazır olmalıdır.</p>
<p><u>MÜLAKATLAR-GÖRÜŞMELER</u></p> <p>Halkın katılımı ve uzlaşma programlarını geliştirme konusunda bilgi sağlamada paydaşlarla yapılan birebir görüşmelerdir.</p>	<p>*Mümkün olduğunda, özellikle de vatandaş komitelerine aday olanlar değerlendirilirken, mülakatlar şahsen yapılmalıdır.</p>	<p>*Rahat bir ortamda derinlemesine bilgi alışverişi imkânı sağlar.</p> <p>*Tüm paydaşlardan geri dönüş elde etme imkânı sağlar.</p> <p>*Vatandaş komitesi üyelerini değerlendirmek için kullanılabilir.</p>	<p>*Birçok görüşmeyi takvimlemek zaman kaybettirici olabilir.</p>
<p><u>YÜZ-YÜZE ANKETLER</u></p> <p>Ödak gruplarına birebir standartlaştırılmış sorular yöneltilmesi ya da "tercih belirtme" metodu gibi metotlar uygulanmasıdır. Tercih belirtme metodu katılımcının davranışlarının gözlenerek tercihinin ortaya çıktığı metotların aksine, katılımcıların açık veya örtülü olarak kendi tercihlerini söylemeleri yoludur.</p>	<p>*Teknik tasarlanmadan önce sonucun nasıl kullanılacağına açık ve net olduğundan emin olunmalıdır.</p>	<p>*Sonuca varmakta ipucu sağlayacak veriler elde etme imkânı sağlar.</p> <p>*Halkı temsil edecek geniş bir örneklem kümesine ulaşma imkânı sağlar.</p>	<p>*Pahalı bir tekniktir.</p>
<p><u>CEVAP FORMLARI (RESPONSE SHEETS)</u></p> <p>Posta yoluyla halkın ilgisi ya da tercihi konusunda bilgi almak üzere bilgi formlarını da içeren formlardır.</p>	<p>*Posta ücreti önceden ödenmiş olmalıdır.</p> <p>*Posta listesinde isimlerin ekleneceği bir kısım bulunmalıdır.</p> <p>*Dokümanlar halkın katılımının kaydı olarak sonuçlanır.</p>	<p>*Toplantılara katılma ihtimali olmayanlara ilişkin bilgiler sağlar.</p> <p>*Posta listesini genişletmek için imkân sağlar.</p>	<p>*İstatistiki olarak geçerli ve anlamlı sonuçlar sağlanmayabilir.</p> <p>*Sonuçların anlamlılığı posta listesi ile sınırlı kalır.</p> <p>*Sonuçlar kolaylıkla çarpıtılabilir.</p>

Tablo 3. 50. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>ANKET POSTALAMAK</u></p> <p>Anketler, istatistiksel anlamlı sonuçlara ulaşmak için gerekli özel bilgileri elde etmek amacıyla rastgele seçilmiş kişilere gönderilir.</p>	<p>*Yatırım yapmadan önce istatistiksel olarak geçerli sonuçlara ihtiyaç olduğundan emin olunmalıdır.</p> <p>*Önyargıları önlemek için anketler profesyonelce hazırlanmalıdır.</p> <p>*Halkın genel tutumunu araştırmak için en uygun yöntemdir.</p>	<p>*Toplantılara katılması mümkün olmayan kişilerden veri elde etmeyi sağlar.</p> <p>*Yalnızca aktivistlerden değil tüm halktan veri elde etme imkânı sağlar.</p> <p>*İstatistiksel test sonuçları siyasal organlar ve genel kamuoyu ile daha ikna edici hale gelir.</p>	<p>*Anket sorularına cevap verme oranı genellikle düşük kalmaktadır.</p> <p>*İstatistiksel olarak anlamlı-geçerli sonuçlar sağlamak, emek yoğun ve pahalı olabilir.</p> <p>*Cevaplardaki detay düzeyi kısıtlı kalabilir.</p>
<p><u>TELEFON ANKETLERİ</u></p> <p>Spesifik bilgileri elde etme amacıyla istatistiksel olarak anlamlı olması için seçilen rastgele örnekleme telefon yoluyla anket yapılır. Özel bir iki yönlü iletişim şekli olup ücretsiz karşılıklı görüşme şeklinde yapılır. Etkileşimli bir yolla geniş çeşitlilikte insana ulaşır.</p>	<p>*Bu tekniğe yatırım yapmadan önce istatistiksel olarak geçerli sonuçlara ihtiyaç olduğundan emin olunmalıdır.</p> <p>*Önyargıları önlemek için anketler profesyonelce hazırlanmalıdır.</p> <p>*Halkın genel tutumunu araştırmak için en uygun yöntemdir.</p>	<p>*Toplantılara katılması mümkün olmayan kişilerden veri elde etmeyi sağlar.</p> <p>*Sadece posta listesindeki kişilere değil tüm halka erişme imkânı sağlar.</p> <p>*Bu yöntem anket postalama yönteminden daha yüksek bir geri dönüş sağlar.</p>	<p>*Posta anketi yönteminden daha pahalı ve emek yoğun bir yöntemdir.</p>
<p><u>İNTERNET ANKETLERİ</u></p> <p>Anketler internet üzerinden cevaplanır.</p>	<p>*Siteyi kurarken net ve kesin olunmalıdır. Sohbet odaları ya da tartışma ortamları tahmin edilenden daha fazla girdi yaratabilir.</p>	<p>*Toplantılara katılması mümkün olmayan kişilerden veri elde etmeyi sağlar.</p> <p>*Sadece posta listesindeki kişilere değil tüm halka ulaşılması imkânı sağlar.</p> <p>*Yanıtlanma oranı diğer iletişim yöntemlerine göre daha fazladır.</p>	<p>*Genellikle istatistiksel olarak geçerli sonuçlar çıkmayabilir.</p> <p>*Bütün cevaplara bakma işlemi oldukça emek yoğun olabilir.</p> <p>*Coğrafi olarak anketin ulaşacağı alan kontrol edilemez.</p> <p>*Sonuçlar kolaylıkla çarpıtılabilir.</p>

Tablo 3. 51. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) Geri Bildirim Sağlamak İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>BİLGİSAYAR ÜZERİNDEN OYLAMA</u></p> <p>Bilgisayar ağı üzerinden anketlerdir.</p>	<p>*Davranışsal araştırmalar için uygundur.</p>	<p>*Sonuçların hızlıca analiz edilmesini sağlar.</p> <p>*Birçok alanda kullanılabilir.</p> <p>*Tekniğin orijinal oluşu, yanıtlanma oranını yükseltir.</p>	<p>*Yüksek harcama gerektirir.</p> <p>*Araştırma detayları sınırlıdır.</p>
<p><u>TOPLUM YÖNLENDİRİCİLERİ(COMMUNITY FACILITATORS)</u></p> <p>Proje tanıtımı yapmak için yerel toplum örgütlerinde nitelikli bireyler kullanılır.</p>	<p>*Ön roller, sorumluluklar ve kısıtlar tanımlanmalıdır.</p> <p>*Yönlendiriciler dikkatle seçilmeli ve eğitilmelidir.</p>	<p>*Toplum tabanlı katılımı teşvik eder.</p> <p>*Mevcut ağlardan istifade edilir.</p> <p>*Projelerin güvenilirliğini artırır.</p>	<p>*Bilgi akışını kontrol etmek zor olabilir</p> <p>*Yanlış beklentiler ortaya çıkabilir.</p>
<p><u>MÜZAKERECİ OYLAMA</u></p> <p>Bir konu üzerinde fikir ve bilgileri ölçer.</p>	<p>*Katılımcıların ortak bir bakış açısı geliştirmesi beklenmemeli ya da buna zorlanmamalıdır.</p> <p>*Bu teknikte tecrübeli bir arabulucudan destek alınmalıdır.</p>	<p>*Karar vericilere vatandaşların daha fazla zamanı ve bilgisi olması halinde ne düşünecekleri konusunda fikir verebilir.</p> <p>*Farklı geçmiş deneyimlerin, argümanların ve görüşlerin sergilenmesi sağlanır.</p>	<p>*Kaynak yoğun bir yöntemdir.</p> <p>*Genellikle televizyon şirketleri ile bağlantılı şekilde düzenlenir.</p> <p>*2-3 günlük toplantılardır.</p>

Tablo 3. 52. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (I)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>SİMÜLASYON OYUNLARI</u></p> <p>Proje kararlarına yönelik simülasyon içeren alıştırmalardır.</p>	<p>*Uygulamaya geçmeden önce “oyun” test edilmelidir.</p> <p>*Sonuçların nasıl kullanılacağı ile ilgili açık olunmalıdır.</p>	<p>*Özellikle yerel ofisler için etkin bir eğitim/uygulama tekniği olarak geliştirilebilir.</p>	<p>*Uygulama için zamana ve geniş çaplı bir hazırlığa ihtiyaç duyulabilir.</p> <p>*Yüksek maliyetli olabilir.</p>
<p><u>TURLAR</u></p> <p>Kilit paydaşlar, seçilmiş yetkililer, danışma grubu üyeleri ve medya için turlar/geziler düzenlenir.</p>	<p>*Kaç katılımcının bu aktiviteye uyum sağlayabileceği planlanmalıdır.</p> <p>*Soru-cevap kısmı planlanmalıdır.</p> <p>*Aralarda ikram verilebilir.</p> <p>*Görsellik, sunumdan daha etkilidir.</p>	<p>*Paydaşlar ile ilişki geliştirmek için iyi bir fırsat sağlar.</p> <p>Tercihleri daha aşına hale getirerek önyargıları azaltır.</p>	<p>*Lojistik nedenlerle katılımcı sayısı sınırlı olabilir.</p> <p>*Protestolara açıktır.</p>
<p><u>ACIK EVLER</u></p> <p>Halkın kendi istedikleri hızda gezecekleri açık bir evdir. Bina, her biri farklı bir soruna ait olan bir kaç durak şeklinde tasarlanmalıdır. Uzman kişiler katılımcılara sergiler arasında rehberlik eder.</p>	<p>*Birileri format ile ilgili bilgi aktarmalıdır. Kapı girişinde her katılımcıya katıldıklarını belgelemek için bir yorum formu doldurtulmalıdır.</p> <p>*Tek seferde kalabalık bir topluluğu karşılamak için hazırlıklı olunmalıdır. Bunun için de acil eylem planı geliştirilmelidir.</p> <p>*İnsanların aktif olarak katılmalarını teşvik etmek için yol haritaları çizilmelidir.</p> <p>*Birkaç kişinin aynı anda görüntülenebileceği istasyonlar kurulmalıdır.</p>	<p>*Küçük gruplar oluşturmayı veya birebir iletişim kurmayı teşvik eder.</p> <p>*Güvenilirlik oluşturur.</p>	<p>*Kamuya ilişkin girdileri belgelemek zor olabilir.</p> <p>*Ortalığı karıştırmak isteyenlerin sahneye çıkmasına imkân vermiş olunabilir.</p> <p>*Genellikle toplantılara göre daha fazla personel gerektirir.</p>
<p><u>HALK FUARLARI</u></p> <p>Proje ile ilgili bilgi sağlama ve farkındalık oluşturmak için birçok aktiviteyi barındıran merkezi bir aktivitedir.</p>	<p>*Büyük küçük bütün konular ele alınmalıdır</p> <p>*Yeterli kaynak ve ekibe ulaşılacağından emin olunmalıdır.</p>	<p>*Kamuoyu ilgisini bir nokta üzerine odaklar.</p> <p>*Medyanın ilgisini çekebilir.</p> <p>*Farklı düzeylerde bilgi paylaşımına olanak tanır.</p>	<p>*Vatandaşlar katılım için motive edilmelidir.</p> <p>*Bu işi iyi gerçekleştirmek çoğunlukla maliyetlidir.</p> <p>*Eğer iyi yapılmazsa imajı zedeler.</p>

Tablo 3. 53. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (II)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>KAHVE BULUSMALAR/ SOHBETLERİ (COFFEE KLATCHES)</u></p> <p>Genellikle kişilerin evlerinde, komşuluk ilişkisi şeklinde geçen küçük toplantılardır.</p>	<p>*Personelin kib ar ve düzgün olduğundan emin olunmalıdır.</p>	<p>*Rahat mekânlar etkili iletişim için elverişlidir.</p> <p>*İki yönlü iletişimi maksimize eder.</p>	<p>*Yüksek maliyetli ve emek yoğun olabilir.</p>
<p><u>MEVCUT GRUPLARLA TOPLANTILAR</u></p> <p>Mevcut gruplarla ya da başka bir etkinlikle bir araya gelen kişilerle yapılan küçük toplantılardır.</p>	<p>*Muhtemel dinleyicilerin kim olduğu anlaşılmalıdır.</p> <p>*Birebir görüşmeler için fırsatlar sunar.</p>	<p>*Gündeme gelmek için iyi bir fırsat oluşturur.</p> <p>*Rahat bir ortamda bilgi alışverişine imkân tanır.</p>	<p>*Teknik çok seçici olabilir ve bazı çok önemli gruplar göz ardı edilebilir.</p>
<p><u>WEB ÜZERİNDEN TOPLANTILAR</u></p> <p>İnternet ortamında gerçekleştirilen toplantılardır.</p>	<p>*Katılımcılar için toplantı gündemi belirlenmelidir.</p> <p>*Telefon ve yüz yüze görüşmeler, internet üzerinden gerçekleştirilen buluşmalarla birleştirilmelidir.</p> <p>*Grafikler ve diğer destek materyaller planlanmalıdır.</p>	<p>*Maliyet ve zaman etkindir.</p> <p>*Daha geniş bir dinleyici kitlesini kapsayabilir.</p> <p>*İnsanlar farklı zamanlarda ya da aynı zamanda katılım da bulunabilirler.</p>	<p>*Eğer uluslararası katılımcılar arasında zaman farklılıkları varsa ortak zamanı ayarlamak zor olabilir.</p> <p>*Uzlaşmazlıkları yönetmek ve çözmek zordur.</p>
<p><u>BİLGİSAYARIN ARACILIĞIYLA YAPILAN ÇALIŞTAYLAR (COMPUTER-FACILITATED WORKSHOP)</u></p> <p>Katılımcıların fikirlerini interaktif bilgi sayar teknolojisi yardımıyla kaydedecekleri herhangi büyüklükte toplantılar.</p>	<p>*Hedef kitle, özellikle demografik kategorilere göre belirlenir.</p> <p>*Y ararlı sonuçlar verecek sorular tasarlanmalı ve eğitilmiş yönlendiriciler kullanılmalıdır.</p>	<p>*Anlık grafiker, tartışmalara tam olarak odaklanmayı sağlar.</p> <p>*Anlaşmazlık ve uzlaşma alanlarını kolayca gösterir.</p> <p>*Azınlık görüşleri onurlandırılır.</p> <p>*Y anıtlar özeldir.</p>	<p>*Y azılım, tasarımı kısıtlayabilir.</p> <p>*Sayılara gereğinden fazla önem verme riski taşır.</p> <p>*Teknolojik sorunlar çıkabilir.</p>
<p><u>GELECEK ARASTIRMALARI KONFERANSI</u></p> <p>Organizasyonun geleceğine, kişilere ve topluluklar arasındaki bağlantıya odaklanılır.</p>	<p>*Bu teknikte tecrübeli bir yönlendirici istihdam edilmelidir.</p>	<p>*Önemli örgütsel değişim kararlarına, yüzlerce kişinin aynı anda katılımına olanak verir.</p> <p>*B ireyler uzmanlaşacaklardır.</p> <p>*Tüm organizasyon çapında köklü değişiklikler yapılması sağlanacaktır.</p>	<p>*Lojistik, zorlayıcı olabilir.</p> <p>*B ütün paydaşlardan tam bir taahhüt almak zordur.</p> <p>*Toplantılar, 2-3 gündür.</p>

Tablo 3. 54. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (III)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<p><u>ACIK OTURUMLAR (PUBLIC HEARINGS)</u></p> <p>Programla belirlenmiş sunumların yapıldığı toplantılardır. Bir plan ya da proje hakkında bilgi almak için rahat bir çevre oluşturulur. Formalitesiz, dostça bir ortam ile birlikte proje ekibiyle etkileşim içinde olmayı sağlar.</p>	<p>*Mümkünse kaçınılmalıdır.</p>	<p>*Vatandaşlara ispat endişesi duymadan konuşma imkânı sunar.</p>	<p>*Yapıcı bir diyalog sağlanmayabilir. *“Biz” ve “onlar” hissiyatına neden olabilir.</p>
<p><u>UZLAŞMA KURMA TEKNİĞİ</u></p> <p>Proje kararları ve alternatif seçenekler üzerinde uzlaşmaya varmak için geliştirilen bir yöntemdir. Genellikle danışma komiteleri ile birlikte yürütülür.</p>	<p>*Kolaylaştırılmış bir metodoloji kullanılmalıdır. *Fikir birliğine varmak için yeterli uygun süre tanınmalıdır. *Mevcut bilgisayar sistemlerinden bir tanesi kullanışlı olabilir. *Uzlaşma seviyeleri belirlenir. Bir grup bir karar üzerinde tamamen olmasa da yeteri kadar uzlaşmışsa, tartışma daha ileriye götürülmelidir.</p>	<p>*Farklı çıkar grupları için uzlaşma imkânı sağlar. *Yapıcı bir karar verme süreci sağlar.</p>	<p>*Uzlaşmaya yanaşmayan gruplar için uygun bir yol olmayabilir. *Sonuçların çarpıtılma ihtimali olabilir. *İstatistiksel olarak geçerli sonuçlar çıkmayabilir. *Uzlaşma sağlanamayabilir.</p>
<p><u>DANISMA KOMİTELERİ</u></p> <p>Planlama sürecine kamu girdisi sağlamak için temsili bir paydaşlar grubu oluşturulur.</p>	<p>*Öncelikle rol ve sorumluluklar belirlenmelidir. *Önceden konu hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. *Süreç güvenilir olmalıdır. *Seçim öncesinde muhtemel komite üyeleriyle bizzat röportaj yapılmalıdır. *Dışarıdan bir yürütücü kullanılmalıdır.</p>	<p>*Proje konuları için ayrıntılı analiz sağlar. *Katılımcılar uzlaşmaya doğru giden yolda farklı perspektiflerden görüşler kazanırlar.</p>	<p>*Genel kamuoyu, komitenin tavsiyelerini sıcak karşılamayabilir. *Üyeler bir mutabakata varamayabilirler. *Sponsorların koşulları kabul etmesi zor olabilir. *Zaman alıcıdır ve emek yoğunudur.</p>
<p><u>CALISMA EKİPLERİ (TASK FORCES)</u></p> <p>Bir grup uzman ya da paydaş temsilciler belirli bir sonuç geliştirmek ya da politika önerisi getirmek için bir araya gelirler.</p>	<p>*Öncelikle güçlü bir liderlik oluşturulmalıdır. *Üyeliğin kamu nezdinde güvenilirliğinin olduğu konusunda güvence verilmelidir.</p>	<p>*Bağımsız ve farklı çalışma ekiplerinin bulguları, büyük güvenilirlik sağlayacaktır. *Uzlaşma için yapıcı-ılgılı bir fırsat sunar.</p>	<p>*Çalışma ekipleri, uzlaşmaya yanaşmayabilir ya da sonuçlar anlamlı olmayacak kadar genel kalabilir. *Zaman alıcıdır ve emek yoğun bir tekniktir.</p>

Tablo 3. 55. Uluslararası Katılım Örgütü' nün (IAP2) İnsanları Bir Araya Getirmek İçin Önerdiği Katılım Teknikleri (IV)

<i>Teknik</i>	<i>Nasıl Olmalı?</i>	<i>Olumluluklar</i>	<i>Olumsuzluklar</i>
<u>PANELLER</u> Belirli konularda tartışmak üzere bir grup toplanır.	*Halka farklı haberlerin iletilmesi için en uygun yoldur. *Panelistler kamu nezdinde güvenilir olmalıdır.	*Yanlış bilgilendirmeyi ortadan kaldırmaya imkân sağlar. *Eğer bütün taraflar temsil edilirse güvenilirlik oluşturulur. *Medyanın ilgisini çekebilir.	*İstenildiğinden fazla medyanın ilgi odağı olabilir.
<u>VATANDAŞ JÜRİLERİ</u> Bir konuyu öğrenmek, bir tanığı çapraz sorgulamak ve bir tavsiyede bulunmak için sıradan vatandaşlardan kurulan küçük bir gruptur. Hiçbir zaman hukuki dayanağı ve bağlayıcılığı yoktur.	*Eğitilmiş ve uzman bir moderatöre ihtiyaç vardır. *Komisyon gelen önerileri dikkate almalı ya da neyin nasıl yapılacağını açıklamalıdır. *Sonuçların nasıl kullanılacağı konusunda net olunmalıdır.	*Bir konu hakkında derin bir görüşe sahip olmak için çok büyük bir fırsat oluşturur. *Kamuyu "sıradan" vatandaşlar şeklinde tanımlanabilir. *Hayati kusurlar belirlenir ve halkın tepkisi ölçülür.	*Yığın kaynak gerektirebilir.
<u>ROLE-PLAYING</u> Katılımcılar önceden belirlenmiş bir durumdaki karakterleri canlandırdıktan sonra, ortaya konulan etkileşim değerlendirilir.	*Roller dikkatlice seçilmelidir. Bütün çıkarların betimlendiği ve temsil edildiğinden emin olunmalıdır. *Kişiler rollerini tam olarak yapabilmek için teşvik edilmelidirler.	*Kişilere risksiz bir pozisyon almalarına ve derin perspektiften fikir almalarına izin verir. *Katılımcılar meseleler hakkında daha net fikir sahibi olurlar.	*Farklı bakış açıları kazandırabilme hedefi, kişiler tarafından başarılamayabilir.
<u>SAMOAN HALKASI</u> Aktif katılımı teşvik edecek lidersiz toplantılar organize edilir.	*Mekan, ortada bir masa ve etrafında içi içe daireler olacak şekilde düzenlenir. *Mikrofonlar kullanılmalıdır. *Tartışmaları ve görüşmeleri kaydedecek birkaç kişi görevlendirilmelidir.	*10-500 kişi arasında katılımcılar için kullanılabilir. *Bu yöntem karşıt görüşlere yer vermesiyle büyük verim sağlar.	*Diyalog engellenebilir ya da kontrolün tek bir kişide toplanma ihtimali oluşabilir.
<u>CALISTAYLAR</u> Sonunda interaktif grup çalışmalarının yapıldığı sunumlar içeren kamu toplantılarıdır.	*Çalıştırdan önce, kamuyu girdisinin kullanımının nasıl planlanacağı bilinmelidir. *Çalışma, eğitilmiş küçük grup kolaylaştırıcılarıyla yürütülmelidir. Faktör ya da kriter ağırlıklarını/sıralamalarını da içeren açıklamalar listesi herkes tarafından temin edilmelidir.	*Değerlendirme ölçütleri ve analiz alternatifleri üzerine tartışmak için mükemmel bir imkân sağlar. *Küçük grupların iletişimini ya da birebir iletişimi besler. *Diğer ekip üyelerini zor soruları cevaplandırma konusunda yüreklendirir. *Güven oluşturur. *Katılımcıların geri dönüşlerini artırır. *Problem çözmede kamuyu girişimini teşvik eder.	*Küçük gruplara ayrıma stratejisi olan "böl ve yönet", muhalif katılımcılar tarafından kolaylıkla algılanamayabilir. *Her bir küçük grup için yönlendiriciler bulundurulmalıdır.

3.2. KATILIM ARAÇLARI SEÇİLİRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Katılım tekniklerini bilmek kadar, katılım sürecinin nasıl tasarlanacağı da önemlidir. Bu konuda İngiltere hükümetinin Anayasal İlişkiler Departmanı'nın (Department for Constitutional Affairs) “Fark Yaratmak: Yönetime Halkın Katılımını Sağlamak İçin Rehber” adlı çalışmasında halk katılımı sürecini tasarlamak için gereken adımlar şu şekilde sıralanmıştır⁶⁶ (Department for Constitutional Affairs, 9);

Adım 1 – Katılımın kapsamını belirlemek için bir planlama/tasarım grubu kurulmalıdır. Özel olarak katılım faaliyetine odaklanan küçük bir gruba sahip olmak faydalı olacaktır; ancak bu grubun genel politika geliştirme ve planlama gruplarıyla yakın ilişki içinde olması gerekecektir. Bu grup, faaliyetin amaçları, yöntemleri, ölçeği ve kapsamı (neyin faaliyetin bir parçası olacağı ve olmayacağı) gibi konularda karar verecektir.

Adım 2 – Ayrıntılı proje planına karar verilmelidir. Bu kararların, ölçek, süre, önemli tarihler ve eylemler, mevcut ve gerekli kaynaklar, yer(ler), iletişim (bkz. Adım 4) gibi konuları kapsamaması gerekecektir.

Adım 3 – Uygulama aşamasıdır. Bu aşama, faaliyetin yapılacağı yerler için rezervasyon yapmak ve bilgilendirme materyallerini hazırlamaktan, eğer uygunsa, katılımcıları çağırmak, yemek servisini planlamak, tartışma ve kararları kayıt altına almak, katılımcılara neye karar verdikleri/ne söyledikleri hakkında ve bu kararlar/yorumlar ile ne yapıldığı konusunda raporlar sunmaya kadar geniş bir süreci kapsar.

Adım 4 – İletişim. Bu aşama; katılımcıların önemli bir şeye katılmakta olduklarını hissettirmek (bu konuda medyanın ilgisi faydalı olabilir) ve genel olarak topluluğun (çıkarcı grubu, coğrafi bir bölge veya bütün ülkenin) eğer isterlerse sürece nasıl katılabileceklerini anlatabilmek için gereklidir.

⁶⁶ “Making A Difference: A Guide to Evaluating Public Participation in Central Government” adlı rapor Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı ve Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı) tarafından “Fark Yaratmak: Merkezi Yönetime Halkın Katılımını Değerlendirmek İçin Rehber” adıyla çevrilmiş, bahsi geçen adımların tercümesinde bu çalışmadan yararlanılmıştır.

Adım 5 – Katılım faaliyetinin sonuçları kullanılmalıdır. Katılım faaliyetinin çıktılarının politika yapma sürecine dâhil edilmesi sağlanmalıdır. Bunun nasıl yapılacağı ilgili politikanın özel niteliklerine ve sürece bağlı olacaktır.

Adım 6 – Geri bildirim sağlanmalıdır. Eğer katılımcılar doğrudan karar alma sürecine katılmadıysa, kendilerine girdileri ile ne yapıldığı, bunların ne tür değişikliklere yol açtığı, eğer katılım sürecindeki bazı bildirimler dikkate alınmadıysa bunun neden yapılmadığı anlatılmalıdır. Bu safhada daha geniş çaplı iletişim de uygun olabilir.

Birçok katılım tekniğinden hangilerinin ya da hangisinin seçileceğine dair kuşkuya düşülebilir. Bunu yapmak için de en iyi başlangıç mevcut katılım teknikleri üzerinde ihtiyaca göre derecelendirme yapmaktır. Öncelikle katılıma ne için gerek duyulduğunun, katılıma ihtiyaç duyulan konunun ne olduğunun, konu sahasına girenlerin kimler olduğunun belirlenmesi gerekir. Katılım tekniğinin bir çeşit gruba mı, organizasyona mı yoksa paydaşlara mı uygulanacağı kararlaştırılmalıdır. Eğer grupların büyüklüğü birbirinden farklı ise katılım tekniğinin uygulanabilirlik çerçevesinin esnek olması beklenir. Katılım süreci kolayca kayıt edilebilir bir süreç olmalıdır. Katılım aracının, katılımı kısa zamanlı bir çalışma ile sağlaması gereken durumlar söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda en işlevsel ve en az zaman kaybına sebep olacak araç seçilmelidir. Bu sebeple katılım araçlarının kullanımı, uzun süreli değil kısa süreli ama sürekli olmalıdır. Katılım için toplanıldığında, üyelerin içlerindeki, başkalarıyla paylaşamadıkları ümit ve hayalleri dile getirebilecekleri bir ortam oluşturulmalıdır. Katılım araçları seçilirken bu ve bu türden birçok şeye dikkat etmek gerekir. Bu açıdan NEF'in katılım araçları rehberindeki yöntem dikkat çekicidir. Öncelikle ne yapmak istenildiğine dair birkaç kriter belirlenir. Sonra bu kriterlerin katılım araçları ile ilişkisi değerlendirilir.

Teknik	Kriter							TOPLAM
	1	2	3	4	5	6	7	
Eylem Planlama								
Harekete Geç, Oluştur ve Tecrübe Et								
Seçimler Yöntemi								
Halk Jürileri								
Toplum Değerlendirmeleri								
Toplum Göstergeleri								
Canlandırılmış Planlama								
Gelecek Araştırmaları								
Güdümlü Görüntüleme								
İmgeleme								
Yerel Sürdürülebilirlik Modeli								
Açık Alan								
Mahalle Haritaları								
Kabılımcı Değerlendirme								
Kabılımcı Stratejik Planlama								
Kabılımcı Tiyatro								
Gerçekçi Planlama								
Yuvarlak Masa Çalıştayıları								
Sosyal Denetim								
Konuşma Atölyeleri								
Takım Bütünlüğü ve Sinerjisi								

Şekil 3. 1. Katılım Tekniği Değerlendirme Ölçeği

Kaynak: New Economics Foundation (1999) *Participation Works! 21 Techniques of Community Participation for the 21st Century*, London, ss. 7.

Katılım için gerekli görülen yedi kriter (kısa süreli olmalı, on beş kişilik bir gruba hitap etmeli, geri beslemeye imkân sağlamalı vb.) belirlenmeli, bu kriterlere göre yukarıdaki gibi değerlendirme tablosu oluşturulmalıdır. Sonrasında ise kriterlere en çok uygunluk gösteren katılım tekniği ya da teknikleri seçilmelidir. Her tekniğin kendine has değerler seti mevcuttur. Bu değerler, tüm uygulayıcılar tarafından paylaşılır. Bu da katılım sürecinin sıkça dışında kalanlar için ayrı bir efor sarf etmek anlamı gelir. Katılım sürecinde dürüst davranmak gerekir. Grup liderleri ya da paydaş bir yönetici, katılımcıları etkileyecek hareketlerde ve söylemlerde bulunmamalıdır.

Kaliteli bir katılım mı yoksa sayısal olarak çok katılımın mı istendiği belirlenmelidir. Kimi katılım teknikleri küçük gruplar için, kimisi ise büyük gruplar için tatmin edicidir. Katılımı gerçekleştirecek olan grubun büyüklüğü ve katılım sürecinin alacağı zaman, teknikler seçilirken göz önünde bulundurulmalıdır. Çoğu durumda katılımın temel yöntemi bir grup insanın bir araya gelmesidir. Bu konudaki önemli bir istisna, anket yoluyla gözlem ve katılımdır. Anket yoluyla yapılan katılımda bireylerin birbirlerini etkileme olanakları çok daha düşüktür ve çok fazla kişiye karşı

uygulanabilir. Hangi katılım tekniğinin kullanılacağı konusunda anket ihtiyaç duyulup duyulmadığına da bakmak gerekir.

Katılım araçlarının yürütülmesi ve işlenmesi için bir diğer göz önünde tutulması gereken şey de organizasyonu sağlayacak bilgili bir uzmanın tercih edilip edilmeyeceğidir. Katılım konusunda bilgili bir uzmanın katılımcıları örgütlemek ve onları bilgilendirmek için yetkilendirilebileceği gibi, bu durum tercihe göre katılımcı grubun kendisine bırakılabilir.

Katılımın nicel olarak mı yoksa nitel olarak mı değerlendirileceği de teknik seçimi açısından önemlidir. Katılımın ne kadar sürede ve ne kadar maliyetle gerçekleşeceği de düşünülmeli ve uygun katılım aracı seçilmelidir.

Katılım araçlarıyla gerçek katılımdan bahsedebilmemiz için katılımcıların kendiliğinden istekli katılımı ve aktif olmaları şarttır. Katılım sürecini başlatmadan önce, o ortamın hazırlanması önemlidir. NEF katılım rehberine göre, katılım organizasyonunu sağlayacak kişilerin başarılı olabilmesi için şunlar gereklidir (New Economics Foundation, 1999: 9);

- Bilinen ve saygı duyulan bir kuruluştan olmalıdırlar.
- Toplum içinde kuruluşu genel olarak temsil edebilmelidirler.
- Toplum içinde güvenilir olmalıdırlar.
- Faaliyet için açıkça tanımlanabilecek bir amaç bulunmalıdır.
- Çıktıların geniş kitlelere rapor edilebilmesi ve analiz edilmesi için uygun mekanizmalar bulunmalıdır.
- Çalışmanın sonucu olarak olumlu eylem ya da projeler gerçekçi bir şans niteliğinde olmalıdır.
- Faaliyetlerin/projelerin başarıya ulaşması için ilgili herkes, sürece tamamen dâhil olabilmelidir.

3.3. TÜRKİYE’DE YERELDE YÖNETİME KATILIM ARAÇLARI

Reform, Türk kamu yönetimi için yeni bir kavram değildir. Yönetimde reform kavramının kamu yöneticileri tarafından Tanzimat’tan bu yana yönetimde yeniden düzenleme ve iyileştirme anlamında kullanılageldiği söylenebilir (Acar ve Sevinç,

2005: 19). 2000’li yıllarda, özellikle Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde atılan adımlara paralel olarak, reform daha ziyade Türk yerel yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması üzerine odaklanmıştır. Reform çalışmaları, daha şeffaf, daha katılımcı, stratejik yönetilen, etkin ve verimli bir kamu yönetimi sisteminin oluşturulması yönünde devam etmektedir.

Katılım konusu, demokratik taleplerin günden güne artmasıyla, Türk kamu yönetiminin reformu çalışmalarında öncelik verilen alanlardan birisi halini almıştır. Türkiye 1980 darbesinin ardından sivil hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı bir dönem yaşamış, 1990’lara gelindiğinde ise teknolojideki hızlı gelişme ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması Türkiye’de demokrasi tartışmalarının yapılmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, sivil toplumun güçlenmesine yardımcı olmuştur. Halkın artan demokrasi ve insan hakları talepleri ve bununla birlikte AB’ye giriş süreci içinde karar verme mekanizmasında sivil toplumun rol alması gerekliliği, katılıma daha fazla olanak sağlayan adem-i merkeziyetçi bir kamu yönetimi sistemi oluşturulması çalışmalarına yön vermiştir (Uygun, 2012: 6). Merkeziyetçi yapının halkın yönetime katılım imkânları kısıtladığı, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulmasını zorlaştırdığı, kamu kurumlarının demokratik hesap verebilirliğini zayıflattığı, çağımızın insan hakları ve demokrasi anlayışıyla uyumlu biçimde ülkedeki farklı dil ve kültürlerin tanınması, korunması ve geliştirilmesi yönünde politikalar oluşturulmasını güçleştirdiği söylenebilir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 9).

Kamu yönetimi sisteminin çevresel koşullara ve yeniliklere duyarlı hale getirilmesi, bunlara uyum sağlayabilmesi, kısaca açık bir sistem haline dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda açıklık ve katılımcılık anlayışının benimsenmesi önemlidir. Türkiye’de katılımın gerek uzun zaman aralıklarıyla yapılan seçimlerle sınırlı olması gerekse alternatif katılım yöntemlerinin kullanılmaması, yönetimde vatandaş katılımının istenilen düzeyde sağlanmadığını göstermektedir. Bireysel ve toplumsal bazda oluşan farklılaşma demokrasi taleplerini artırmış, temsili demokrasinin yetersizliği ortaya çıkmış, katılımcı demokrasi ve çoğulculuk güç kazanmıştır. Bireylerin ve toplumların kendi hayatları üzerinde daha fazla inisiyatif talep ettiği bu dönem, Türkiye’de de klasik vatandaş tanımını farklılaştırmıştır. Devlete atfedilen geleneksel değerlerin yerini, devletten beklenen hizmetler almaya başlamış,

vatandaşların devlet ve kamu kurumları karşısında edilgen bir yapıdan, daha etkin bir anlayışa doğru değiştikleri gözlenmiştir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 62-63).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen, 2010-2013 yıllarını kapsayan, Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi (KENTGES) kapsamında, yerelde katılımcı yönetim anlayışına vurgu yapılmıştır. Proje kapsamında “Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim” komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun oluşturduğu raporda, yaşanan küresel değişime paralel yönetim mantığından yönetişim mantığına ve özellikle yerelde katılımcı uygulamalarla yönetime geçilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Doğaları itibariyle yurttaşları yakınlıklarından dolayı katılımcı oldukları düşünülen yerel yönetimlerin, gerçekte çoğu zaman katılımdan uzak örnekler sergiledikleri belirtilmiştir (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009:7-8). Raporda katılma ilişkin sorunlar saptanmıştır. Katılımı sağlayan kent konseyi, gönüllü katılım gibi mekanizmaların işlevsiz olduğu, demokrasi anlayışının ve demokratik süreçlerin işleyiş mekanizmalarının hem yöneticiler hem de kentli toplum tarafından henüz içselleştirilmeyişi, katılım anlayışının toplumsal yaşamın değişik aşamalarında uygulanmıyor olması, karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin katılım ve denetim mekanizmasının iyi tanımlanmamış olması raporda önceliklendirilen zayıf noktalar arasında dikkat çekmektedir (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 54-55). Mevcut katılım mekanizmaları belli oranda katılımı gerçekleştirme işlevini yerine getirseler bile var olanların ihtiyacı karşılamadığı durumlarda da yeni katılım mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca geleneksel katılım araçlarının genellikle ucu açık tartışmaları içeren toplantılardan ibaret olduğu vurgusu yapılmıştır. Aynı zamanda özellikle grup dinamiklerini ve kolaylaştırıcılık yöntemlerini içeren yenilikçi ve yaratıcı katılım araçlarının geçtiğimiz otuz yılda uygulamaya konulduğu ve gün geçtikçe yaygınlaştığı da belirtilmiştir. Bu yenilikçi araçlar teknolojinin de kullanımıyla katılımın daha yaygın, sürekli ve zengin bir hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Ancak yerel yönetimler bu yöntemlerden haberdar olmadıklarından bu yöntemleri kullanamamaktadırlar. Komisyon bu yöntemlere ilişkin kapasite oluşturulması için çaba harcanmasının bir strateji olarak benimsenmesinin önemli olduğu görüşündedir (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 66-67). Yeni

katılımcı tekniklerin Türk kamu yönetimine kazandırılması ve kurgulanması gerekliliği, komisyon raporunda açıkça belirtilmiştir. Ancak bu tekniklerin neler olduğuna, nasıl uygulanacağına dair teorik ve pratik bilgiler gerek yöneticiler gerek vatandaşlar tarafından bilinmemektedir.

TESEV 2012 yılında yayımladığı raporda, katılım konusunun kamusal yetkilerin ağırlıklı olarak yerinden yönetim birimlerine aktarıldığı, halkın her düzeydeki yönetim birimlerine katılım ve denetim imkânlarının arttırıldığı, toplumsal barışa katkı sağlayacak, Avrupa Birliği'ne üyelik hedefiyle uyumlu, konuyla ilgili uluslararası sözleşmelerin getirdiği standartları esas alan bir kamu yönetimi reformu yapılmasını önermiştir (Uygun, 2012: 9). Yerel yönetimler, vatandaşların yönetime aktif ve daha sık katılabilmeleri açısından daha müspet gözükmekte, sivil toplum örgütleri de dâhil olmak üzere onlara daha fazla katılım imkânı vermektedir. Böylece adeta demokrasi için eğitim merkezleri işlevini görmektedir. Ayrıca, yereldeki politikacılar her gün birlikte oldukları belde halkına karşı daha fazla sorumluluk hissetmektedir (Kaya vd., 2007: 298). Türkiye'de de 2000'li yıllarla birlikte kamu yönetiminde reform çalışmaları yönetim anlayışı paralelinde hız kazanmıştır. Yönetime katılım konusunda mevzuatta yapıla düzenlemelerin yanında, özellikle yerelde fiili olarak yönetime vatandaşın katılımını sağlamaya ilişkin hamleler geliştirilmektedir.

3.3.1. Mevcut Hukuki Durum

Bu başlık altında Türkiye'deki mevcut mevzuatın yönetime vatandaş katılımı konusundaki durumu ele alınmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda öncelikle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na, daha sonra da belediye mevzuatının ilgili bölümlerine değinilecektir.

3.3.1.1. T.C. Anayasası

Anayasamızın dördüncü bölümünün ikinci kısmında seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Vatandaşların, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahip oldukları açıkça belirtilmiştir (Md. 67). T.C. Anayasası, temel ilkelerinde yer alan demokrasi

meftumuna paralel, yönetime vatandaş katılımina olanak sağlayan bir yapıdadır. Ancak katılım, sadece siyasi katılım ya da halkoylaması olarak düşünülmemeli, vatandaşların yönetime daha sık ve yerelde katılımını sağlayan alternatif yöntemler de tartışılmalıdır. Anayasa, demokratik devlet anlayışına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda anayasanın yönetsel katılıma ve yerelde katılımcı mekanizmaların geliştirilmesine engel teşkil etmediği söylenebilir.

3.3.1.2. Belediye Mevzuatı

Belediyeler, belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulur. Belediye hizmetleri vatandaşlara en yakın yerde ve en uygun yöntemle sunulur. Bu ihtiyaçların merkeziyetçi ya da tek merkezli belirlenmesi günümüz yönetişim anlayışının çok uzağındadır ve yurttaş katılımını gerektirir. Katılım, yerel yönetimlerde çeşitli Şekillerde sağlanabilir. Yerel yönetim mevzuatı mevcut haliyle hemşehri odaklı bir yönetim anlayışına ve demokratik katılım yollarına işaret etmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu, katılım konusunda yeni açılımlar getirmiştir. Kanunun mahalle yönetimine ilişkin 9. maddesinde, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçların belirlenmesi, muhtarın yükümlülüğü olarak belirtilmiştir. Aynı maddenin 3. fıkrasında belirtildiği üzere belediye de, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır. Mahallelerin katılımda daha avantajlı kurumlar oldukları ve belediye yasasının mahallelere ve mahalle muhtarlarına önem verdiği ve söylenebilir.

5393 sayılı yasada, hemşehri hukuku başlığı altındaki hükümler geliştirilmiştir. Yasanın 13. maddesine göre “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır...”. Bu maddede vatandaşlar ikamet ettiği yerin hemşehrısı sayılmıştır. Böylelikle vatandaşların hemşehricilik bilincinin ve mekânsal aidiyetinin güçlenmesine ve gelişmesine katkı yapılmıştır. Bu maddeyle ayrıca belediyelerin hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve gerekli çalışmaların yapılmasında paydaşlarla ortak çalışma konusuna vurgu yapılarak, yönetim ekseninde bir anlayışa işaret edilmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu maddeyle vatandaşlara belediye karar ve hizmetlerine katılma hakkı tanınmış olmasına rağmen bunun nasıl kullanılacağına dair düzenlemenin eksik olduğu söylenebilir (T. C. Bayındrılık ve İskân Bakanlığı, 2009: 43).

Kanunda kurumsal açıklıkla ilgili hükümler de bulunmaktadır. Kanunun 20. maddesine göre meclis toplantıları halka açıktır. Ancak meclis başkanının veya üyelerden herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. Meclis görüşmeleri görevlilerce tutanağa geçirilir, başkan ve kâtip üyeler tarafından imzalanır. Toplantılar, meclisin kararıyla sesli ve görüntülü cihazlarla da kaydedilebilir. Meclis gündemi toplantıdan en az üç gün önce halka duyurulmalıdır (21.md). Meclis kararlarının özetleri en geç yedi gün içerisinde halka çeşitli yollarla duyurulur (23.md.). Burada “çeşitli yollarla” ibaresi, muğlaklığı da beraberinde getirmektedir. Kararların halka duyurulması, vatandaşlara gönderilecek e-postalarla ya da normal posta aracılığıyla sağlanabilir; bu konuda bağlayıcı hükümlere yer verilebilir.

Kanunun 24. Maddesine göre belediye meclisi, üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir. Bu düzenleme ile sivil toplum kuruluşlarının ve

ilgili paydaşların komisyona katılımına olanak sunulmuştur. Benzer bir düzenleme 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 15. Maddesinde de yer bulmaktadır.

Vatandaş katılımı ile ilgili Türkiye'de en dikkat çeken ve üzerinde en çok konuşulan konu kent konseyleridir. Kent konseyleri, katılım ve vatandaş odaklı yönetim anlayışının eyleme dönüşmesine aracılık eden yapılanmalar olarak görülebilir. Kanununun 76. Maddesinde Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan katılımcı bir mekanizma olarak tanımlanmıştır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usûl ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir. 2006 yılında da Kent Konseyleri yönetmeliği yürürlüğe girmiş, konseyin işleyiş ve esasları bu yönetmelikte düzenlenmiştir.

Kent Konseyleri, Türkiye'ye özgü bir yapılanmayla, merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu işbirliği çerçevesinde bir araya getiren benzersiz yönetim mekanizmaları olarak görülebilir. Kent konseyleri bünyesinde yer alan gençlik meclisleri, kadın meclisleri, kıdemli hemşehriler, mahalle meclisleri ve kurulları, örgütsüz kesimlerin ve gönüllerin katılımını ön planda tutan ve kentin öncelikli alanlarında çalışmalar yürüten çalışma gruplarının varlığı, kent konseylerinin zenginlikleri arasında sayılabilir (TEPAV, 2006: 9). Ancak belirtmek gerekir ki 5393 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önce de kent konseyi tarzında yapılanmalar mevcuttu. Kent konseyi, kent meclisi, kent senatosu, vb. isimlerle yerel halkın karar almaya katılımını sağlayıcı mekanizmalar bulunmaktaydı. 1. Ankara Kurultayı, Bolu il Kurultayı, Aliğa Kent Parlamentosu, Urla Kent Senatosu, Milas Kent Kurultayı, Muğla Demokrasi Platformu gibi isimlerle farklı kentlerde çeşitli katılımcı uygulamalar bunlara örnek gösterilebilir (Batal, 2011: 88).

Belediye kanununun 77. maddesinde ise belediye hizmetlerinin yerine getirilmesi esnasında vatandaşın gönüllü katılımına olanak sağlanmaktadır. Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar da 2005 yılında çıkartılan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Yönetmeliğin 6. maddesinde gönüllü faaliyet alanı kent konseyinin oluşturduğu çalışma alanları içinde yer alıyor ise, bu çalışmanın kent konseyi çalışmaları ile birlikte değerlendirileceği belirtilmiştir. Yine bu yönetmelikle gönüllüler tarafından yapılacak hizmetleri planlayıp sonuçlarını takip etmek, eğitimlerini yürütmek ve gerekli kayıtları tutmak üzere bir birim oluşturulması veya ilgili birimlerden birine görev verilmesi gerekmektedir (12. Md.). 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 65. Maddesi de gönüllü katılımına ilişkin benzer ifadeleri barındırmaktadır. Gönüllü katılımı ile belediyeler hizmetlerde etkinlik ve tasarruf sağlayabilmekte, vatandaşlarla ortak hizmet yürütebilmektedir. Gönüllülük, katılımı güçlendirmekte, yerinden yönetim anlayışını desteklemekte ve vatandaşların yönetimleri kontrol etmelerine olanak veren bir yapının oluşturulmasını sağlayan fırsatları içermektedir. Bu uygulama bir yandan halkın yönetime daha çok katılmasına imkân tanırken, toplumsal işbirliği yollarının açılması ve vatandaşları birbirine daha çok yakınlaşmaları açısından önemlidir (Löffler vd., 2011: 13).

Kurumların vizyon, misyon, hedef ve stratejilerinin daha gerçekçi ve gerekçeli olarak, katılımcı bir anlayışla hazırlanması ve stratejik yönetim anlayışının kamu yönetimi örgütü içinde gelişmesi adına 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu önemlidir. Kanunun 9. maddesinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçelemeye ilişkin esaslar yer almaktadır. Buna göre kamu idareleri; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı

yöntemlerle stratejik plan hazırlamakla mükelleftir. 5393 sayılı kanunun 41. maddesinde ise stratejik planın, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda belediyelerde stratejik planların, yerel paydaşların ortak katılımıyla, yönetim anlayışına paralel bir süreçte hazırlandığı söylenebilir.

Yapılan hukuki düzenlemeler yönetim çerçevesinde değerlendirildiğinde, kanunla, sivil katılıma imkân verildiği, şeffaf idari uygulamaların zorunlu hale getirildiği, idarenin hesap verebilir şekilde dizayn edildiği ve vatandaş odaklı bir idari yapılanmanın amaçlandığı görülmektedir (Yıldırım, 2011: 53). Mevzuatta vatandaşların yönetime katılımı konusunda çeşitli olumlu düzenlemeler bulunmakla beraber, katılım mekanizmalarının ve katılımcı uygulamaların yeterince yaygınlaşmadığı söylenebilir. Türkiye’deki yerel halkın kentleşme, yerel birime karşı sorumluluk taşıma bilincine yönelik eksikliklerin varlığı, yöneticilerin katılım konusundaki bilgisizliği ve çekincesi, vatandaşların çeşitli kaygılardan ötürü (fişlenme, patronaj, ötekileşme vb.) apolitik duruşları, mevcut demokratik ve katılımcı modellerin yönetim yapımıza uyarlanmasının önündeki engeller olarak sayılabilir. (Yıldırım vd., 2011: 514).

Vatandaşlar yönetimi etkileme konusunda seçimlerden ziyade resmi başvuru, gösteri ve protesto gibi klasik yöntemlerin daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bu durumun sebebi olarak yöneticiler ile halk arasında müzakereci ve tartışmacı alternatif katılım ve iletişim yöntemlerinin bilinmeyişi ve gelişmemiş olması gösterilebilir (Uysal, 1984).

3.3.2. 9. ve 10. Kalkınma Planlarında “Katılım”

Kalkınma planları, uygulanan politikaların projeksiyonları ve gelecek planları açısından önemlidir. 9. Kalkınma Planı (2007-2013) içersinde katılım konusuna yer verilmiştir. Planın temel ilkelerinin ilk sıralarında “Toplumsal diyalog ve katılımcılık güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.” ve “İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.” maddeleri yer almaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006: 3). Plan Öncesi Dönemde Türkiye’de Ekonomik ve Sosyal Gelişmelerin değerlendirildiği bölümün altıncı kısmında “Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması” hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Türk kamu

yönetiminin merkezi bir yapıda olduğu, etkin bir yönetim sağlamak üzere kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi kavramları öne çıkaran çağdaş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulmasının bir gereklilik arz ettiği vurgulanmıştır. Planın temel amaçları içerisinde kültürün korunması ve geliştirilmesi ve toplumsal diyalogun güçlendirilmesine yönelik amaçlar belirtilmiş, kamu politikalarının oluşturulmasında demokratik katılımı, saydamlığı sağlamak ve toplumsal diyalogu geliştirmek için sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine katkılarını sağlayacak mekanizmalara yönelik çalışmalar yapılması amaçlanmıştır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006: 91). Yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması konusunda, bölgesel gelişme ve yerel kalkınma uygulamalarında yerindenliğin esas alınması, katılımcılığın geliştirilmesi, kalkınmaya ilişkin kilit paydaşlar arasında ortaklık kültürü oluşturulması amaçlanmıştır. Politika oluşturma ve uygulama kapasitesinin artırılmasıyla ilgili olarak kamu idarelerinde yönetim kalitesinin geliştirilmesi için yönetim kararlarının orta ve uzun vadeli bakış açısı ile şekillendirilmesi, amaç ve hedeflere dayalı, sonuç odaklı yönetim anlayışının ve bütçelemenin geliştirilmesi, kamu hizmetlerinin arzında yararlanıcı taleplerine duyarlılığın artırılması, katılımcılık ve hesap verme sorumluluğunun tesis edilmesini temin etmek üzere plan döneminde tüm kamu idarelerinin stratejik planlarını hazırlayarak uygulamaya koyacakları belirtilmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006: 95). e-Devlet uygulamaları kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlardan faydalanılarak halkın yönetime etkin katılımı için ortam sağlanması amaçlanmıştır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006: 97).

10. Kalkınma Planı (2014-2018) da bir önceki planda olduğu gibi, katılım ve yönetişim ile ilgili hedeflere yer vermiştir. Hatta 10 Kalkınma Planı'nda katılım konusuna, bir önceki plana nazaran daha çok vurgu yapıldığı söylenebilir. Planın giriş bölümünde; planının; yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlandığı belirtilmiştir. Ayrıca planda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmış, insan odaklı

kalkınma anlayışı çerçevesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. (06.00Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

Planda mevzuattaki düzenlemeye paralel, katılımcı stratejik planların önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda “Dünyadaki hâkim eğilimler, özel sektörün daha faal ve etkili olduğu bir ekonomik düzeni beraberinde getirmekte, kamu sektörünün artan oranda düzenleyici faaliyetlere, denetim işlevlerine ve koordinasyona yönelmesine yol açmakta, buna bağlı olarak planlama anlayışı da değişim göstermektedir. Serbest piyasa ağırlıklı açık ekonomiler yaygınlaşmış olmakla birlikte, etkileri devam eden küresel kriz, izlenecek politikalar ve alınacak tedbirler konusunda kamu sektörünün stratejik bir yaklaşımla hareket etmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, stratejik bir bakış açısıyla ve paydaşların geniş katılımıyla hazırlanmış ulusal planlar, giderek daha önemli hale gelmektedir.” denilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planının, Kalkınma Bakanlığının koordinasyonunda, katılımcı bir yaklaşımla, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra toplumun tüm kesimlerinden çok sayıda temsilcinin katkılarıyla hazırlandığı vurgulanmıştır. Hazırlık aşamasında 66 adet özel ihtisas komisyonu ve çalışma grubu oluşturulmuştur. Söz konusu komisyonlarda üç bini aşkın akademisyen, kamu çalışanı, özel kesim ve sivil toplum kuruluşu temsilcisi bir araya gelerek çalışmalara katkı vermiştir. Planın hazırlık çalışmaları yerel düzeyde de yürütülmüştür. Bu kapsamda, kalkınma ajansları aracılığıyla, mahalli idarelerin ve yerel aktörlerin Türkiye'nin kalkınma öncelikleri konusundaki görüşleri alınmıştır. Bu çalışmalara, ülke genelinde yedi bini aşkın kişi katkı sağlamıştır. Plan metninin oluşturulmasında, Kalkınma Bakanlığının 50 yılı aşkın planlama deneyiminden; özel ihtisas komisyonu raporlarından; iş dünyası, sivil toplum kuruluşları, düşünce kuruluşları, akademik çevreler, kamu ve özel sektör temsilcileri ile yapılan istişare toplantılarının sonuçlarından yararlanılmıştır. Bu durum, 10. Kalkınma Planı'nın katılımcı bir usûlle hazırlandığını ve katılma verdiği önemi göstermektedir.

Planın hedef politikalarının yer aldığı ikinci bölümünde; gerek gerçekleştirilme sürecinde gerekse sonuçları itibarıyla kapsayıcı bir kalkınma anlayışının esas alınacağı belirtilmiştir. İnsanı odak alan bu anlayış kalkınma sürecine herkesin ve her yörenin katılımını azami düzeye çıkarmayı, kalkınmanın sonuçlarından herkesin daha adil bir

şekilde pay almasını hedeflemektedir. Nitelikli birey ve güçlü toplum için daha etkin bir kamu yönetimine ve güçlü bir adalet sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çerçevede, tüm vatandaşların haklarını koruyan, ekonomi için belirsizlikleri azaltan ve öngörülebilirliği artıran bir adalet sisteminin tesis edilmesi; bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği fırsatları azami ölçüde kullanan; karar alma ve uygulama süreçlerinde esnek, katılımcı, şeffaf ve yeterli kurumsal kapasiteye sahip bir kamu yönetimi ve güçlü bir sivil toplumun varlığının öncelikli olduğu konusuna vurgu yapılmıştır.

Temel hak ve özgürlük alanındaki hedeflerle ilgili olarak; “Çoğulcu ve katılımcı demokratik siyasal süreç çerçevesinde STK’ları ve ilgili toplum kesimlerinin görüş ve önerilerinin alınmasına yönelik mekanizmalar güçlendirilecek; ekonomik ve sosyal konseyin uyum yasası çıkarılarak etkili çalışması sağlanacaktır.” denilmektedir. Bu hedef, önümüzdeki dönemde katılımcı yeni mekanizmaların kurgulanması ve uygulamaya konulması adına umut vericidir.

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili mevcut durum, planda şu şekilde özetlenmiştir; “Toplumsal bütünleşme ve yardımlaşmada önemli rol oynayan, kalkınma sürecine tüm kesimleri dâhil ederek katılımcı ve demokratik süreçleri güçlendiren STK’lara yönelik önemli idari ve yasal düzenlemeler yapılarak, örgütlenme hak ve özgürlüğüne daha fazla imkân sağlayan bir ortam oluşturulmuş, dernek ve vakıfları ilgilendiren mevzuat iyileştirilerek uygulamada görülen aksaklıklar giderilmiştir.” Sivil toplum kuruluşları için belirlenen hedef ise “Güçlü, çeşitli, çoğulcu, sürdürülebilir bir sivil toplum için uygun ortamın oluşturularak sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin daha etkin katılımının sağlanması temel amaçtır.” şeklinde belirtilmiştir.

Katılımcı bir stratejik yönetim hedefi, bir önceki planda olduğu gibi yenilenmiştir. “Kamuda stratejik yönetimin uygulama etkinliğinin artırılması ve hesap verebilirlik anlayışının, planlamadan izleme ve değerlendirmeye kadar yönetim döngüsünün tüm aşamalarında hayata geçirilmesi temel amaçtır. Bu amaç doğrultusunda kamu hizmetlerinin hız ve kalitesinin artırılması ile katılımcılık, şeffaflık ve vatandaş memnuniyetinin sağlanması temel ilkelere.”

e-Devlet hizmetleri ile ilgili mevcut durum için “e-Devlet uygulama ve hizmetleriyle kamu kesiminde etkinlik ve verimlilik artışı sağlanmış; şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı bir kamu yönetimi oluşturulması sürecinde ilerleme kaydedilmiştir.” şeklinde bir analiz yapılmıştır. Politika olarak da e-Devlet hizmet sunumunda kullanıcı talep ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasında mobil uygulamalara ve e-katılıma önem verileceği belirtilmiştir.

10. Kalkınma Planı’nda, sektörlere vatandaş katılımının sağlanması da hedeflenmektedir. Örneğin; turizm sektörü için “Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin, STK’ların ve halkın turizmle ilgili kararlara katılımı artırılacaktır.” denilmiştir.

Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik ile ilgili olarak belirlenen politikalarla ilgili olarak “STK’ların yerel ve bölgesel kalkınmaya katkılarını artırmak üzere karar alma süreçlerine katılımları artırılacak, mali yönetim ve teknik kapasiteleri güçlendirilecek, proje geliştirme ve uygulama becerileri geliştirilecektir. Kamu kurumlarının özellikle kalkınma konularında çalışan STK’larla işbirliği geliştirilecektir.” maddesine yer verilmiştir.

Mahalli idareler ile ilgili amaç ve hedeflere bakıldığında mahalli idarelerin daha etkin, hızlı ve nitelikli hizmet sunabilen, katılımcı, şeffaf, çevreye duyarlı, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten ve mali sürdürülebilirliği sağlamış bir yapıya kavuşturulmasının temel amaç olarak belirlendiği görülmektedir. Bu amaç ışığında; başta yeni kurulan büyükşehir belediyeleri olmak üzere mahalli idarelerde çalışan personelin uzmanlaşma düzeyinin yükseltileceği, proje hazırlama, finansman, uygulama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim, katılımcı yöntemler ve benzeri konularda kapasitelerinin artırılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca mahalli idarelerin kaynaklarını, kamu mali yönetiminin temel ilke ve araçları çerçevesinde stratejik önceliklere göre tahsis etmelerinin sağlanacağı, temsil ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları da gözetilerek hesap verebilirliğin güçlendirileceği belirtilmiştir.

Öncelikli dönüşüm programlarının yer aldığı üçüncü bölümde, yerelde kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi programının amacı olarak, önceliklerin isabetli belirlenmesi, uygulamada kalitenin ve kaynak kullanımında verimliliğin artırılması ve

kalkınma çabalarının güçlendirilmesi için yerel düzeyde kurumsal kapasitenin, katılımcılığın ve yönetişimin geliştirilmesi gösterilmiştir. Yerelde Kapasite, Yönetişim ve Katılımcılığın Geliştirilmesi Programın bileşenleri; i) Merkezi idarenin taşra teşkilatının ve mahalli idarelerin yeterli sayı ve nitelikte personele sahip olmalarının desteklenmesi, beşeri kaynak yönetiminin güçlendirilmesi, ii) Başta mahalli idareler olmak üzere yerel düzeydeki kurumların teknolojik altyapılarının geliştirilmesi, iii) STK'lar, üniversiteler ve diğer kuruluşların proje yönetimi, mali yönetim ve idari becerilerinin artırılması, kurumsal yönetim ilkelerinin işler kılınması, iv) Meslek kuruluşları, üniversiteler ve STK'ların yerel kalkınma süreçlerine katkılarının artırılması, v) Yerel yönetim mekanizmalarının daha etkin işletilmesi, gerekli durumlarda yenilerinin tesisi ve vi) Sivil ve mesleki örgütlülüğün artırılması şeklinde sıralanmıştır.

10. Kalkınma Planı, katılımcılığı ve yerel yönetişimi temel hedefleri arasına almış gözükmektedir. Daha önceki planlardan daha çok katılıma vurgu yapmış ve Türkiye'de yönetime katılımı konusunda önemli hedefler belirlenmiştir.

3.3.3. Türkiye'de Bazı Başarılı Katılım Uygulamaları

Bu başlık altında Türkiye'de son dönemde katılımcı uygulamalarıyla dikkat çeken organizasyonlara ve katılım konusundaki tecrübelerine yer verilecektir.

3.3.3.1. TÛMİKOM (Türkiye Milletvekillerini ve Seçilmişleri İzleme Komiteleri)

Demokrasilerde seçilmişlerin denetimi ve hesap verebilirlikleri, katılım adına önemlidir. Bir seçmen hareketi olan TÛMİKOM, demokrasi ve seçmen hakları savunucusu olarak TBMM'nin ve parlamentoyu oluşturan 550 milletvekilinin performanslarının takip edilmesi, değerlendirilmesi ve bu değerlendirme neticesinde bir sivil toplum denetiminin sağlanabilmesini amaçlamaktadır. TÛMİKOM, her yasama yılı için 550 milletvekili için performans raporu hazırlar ve yayımlar. Bu raporlar, vekillere de iletilir. Böylelikle vatandaşların seçtikleri vekilleri değerlendirmelerinde yardımcı olur.

Türkiye'de ilk Milletvekillerini İzleme Komitesi (MİKOM) 1996 yılında Muğla'da kurulmuştur. Bu başarılı uygulamanın ardından Ankara'da seçmenleri temsil

edenleri izleme fikriyle ilgilenen gönüllüler tarafından başka illerde de MİKOM'lar kuruldu. MİKOM'ların faaliyetleri sade vatandaşlar tarafından gönüllülük esasınca yürütülmektedir. Uzun süre birbirinden bağımsız faaliyet gösteren MİKOM'lar 2003 yılında TÜMİKOM adı altında birleşmişlerdir. TÜMİKOM'un temsilci bulundurduğu iller, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, İstanbul, Kocaeli, İzmir, Aydın, Muğla, Denizli, Burdur, Isparta, Antalya, Bartın, Ankara, Konya, Mersin, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Yozgat, Adana, Osmaniye, Hatay, Sivas, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Giresun, Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Bingöl, Şırnak, Siirt, Hakkâri, Van, Kars ve Artvin şeklindedir. TÜMİKOM bünyesinde basın ve yayın kanallarını da kullanılarak seçilmişlerin seçmen odaklı olmaları konusunda çalışmalar yapılmıştır. TÜMİKOM'a ait son yasama raporu, Ağustos 2007-Temmuz 2008 yasmama dönemine aittir. 2010 Ekim ayında ise, "Türkiye Yolsuzluk Raporu" yayımlanmıştır. TÜMİKOM son koordinasyon toplantısını 2008 yılında Denizli'de gerçekleştirmiştir (www.tumikom.org, www.tu-mikom.org).

Bu yapılanma, parlamento üzerinde vatandaş denetiminin sağlanması ve vatandaş odaklı yönetim anlayışının gelişmesi adına önemli ve örnek bir uygulama olarak gösterilebilir.

3.3.3.2. SEDAM (Semt Danışma/Dayanışma Meclisleri/Konseyi)

Semt Danışma Meclisleri, demokrasi sorumluluğu ve kentlilik bilincinin artırılması amacıyla oluşturulmuş, katılımcı mekanizmalardır. SEDAM, 1994 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanmaya başlanmış, aktif ve başarılı çalışan bir kent konseyi için zemin hazırlamıştır. O dönemde SEDAM benzeri yapıların farklı belediyelerde katılımcılık uygulamaları şeklinde oluşturulduğunu da belirtmek gerekir. Urla Belediyesi tarafından 1994 yılında temelleri atılan Urla Kent Senatosu ve Aliğa Belediyesi tarafından oluşturulan Aliğa Kent Parlamentosu, bu yapılara örnek gösterilebilir (Ülkü,1997: 121-124). SEDAM ve benzeri bu katılımcı yapılar daha sonra diğer belediyelere de yayılmıştır. SEDAM'lar, uygulamada belediyelerin mahalle bürosu gibi çalışmış; çok işlevli birimler olarak etkinlikte bulunmuşlardır. SEDAM'lar; çocuk sağlığı, aile ekonomisi, konut planlama, hijyen, yabancı dil ve engelli eğitimi gibi konularda faaliyet göstermişlerdir. Bu birimlerin halkın belediyelerle iletişiminin

sağlanmasında büyük önem taşıdıkları söylenebilir. SEDAM'ın örgütlenmesinde, kent belediyesi basın ve halkla ilişkiler müdürlüğü, SEDAM danışmanları ve mahalle muhtarları yer alır. Gerçekleştirilen projelerde çeşitli kuruluşların yardım ve katkıları alınmıştır. Sistemin ilk basamağını muhtarlıklar oluşturmakta, muhtarlardan gelen bilgi ve şikâyetler, basın ve halkla ilişkiler müdürlüğüne aktarılmaktadır (Çukurçayır, 2006: 221).

3.3.3.3. Çanakkale Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması

Yerelde “beraber yönetmek” temeline dayanan katılımcı demokrasinin sağlanabilmesi için belediye kaynaklarının nasıl, nereye ve ne kadar harcanacağı gibi bütçeye ilişkin soruların, vatandaş-yönetici istişaresi ile yanıtlanması, bütçeleme sürecinin katılımcılık esasına göre yürütülmesi gerekir. Yerel düzeyde katılımcı bütçeleme uygulaması, vatandaşın bütçeden beklentilerini dile getirebilmelerini sağlayan yeni ve önemli araçlardan biri olarak görülebilir. Katılımcı bütçe tekniği ile vatandaşın talepleri doğrultusunda belirli sosyal politikalara öncelik verilebilir ve vatandaşların kamu harcamalarını gözlemlene olanağı sunulur. Ayrıca, bütçeleme sürecinin, şeffaf ve açık hale getirilmesi ile sosyal dışlama ve yolsuzlukla mücadele de edilmiş olmaktadır (Kösekahya, 2003: 41).

Katılımcı bütçe tekniğinin, daha önce de belirtildiği üzere, ilk olarak 1980’li yılların sonunda Brezilya’nın gelir düzeyi yüksek bir bölgesi olan Porto Alegre’de uygulandığı kabul edilir (United Nations, 2004: 21). O zamandan günümüze katılımcı bütçeleme tekniği, Latin Amerika’dan, Kuzey Amerika’ya, Asya’dan Avrupa ve Afrika’ya kadar yaklaşık 1500 şehrin bütçe planlamasında kullanılmaktadır. Amerika’da New York, Chicago, California, San Francisco, Montreal ve Vancouver; Avrupa’da Sevilla, Newcastle ve Tower Hamlets (Londra) katılımcı bütçeleme tekniğini başarıyla uygulayan örnekler olarak gösterilebilir (www.participatorybudgeting.org).

Türkiye’de de katılımcı bütçe uygulamalarına rastlamak mümkündür. Çanakkale, katılımcı bütçe uygulamasını 2006 yılında gerçekleştirerek, katılımcı bir belediye bütçesinin hazırlanması konusunda diğer belediyelere öncülük etmiştir. Katılımcı bütçenin 1970’lerde Fikri Sönmez’in belediye başkanlığı yaptığı dönemde “Devrimci Belediyecilik” anlayışı paralelinde, Fatsa’da uygulandığı da ifade

edilmektedir (Ulusoy, 2009; Menyamor, 2007). Çanakkale Belediyesi'nin katılımcı bütçe uygulaması, Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi (LAR I) kapsamında da destek görmüştür (UNDP vd., 2007).

Katılımcı bütçe uygulaması, Çanakkale Belediye Başkanlığı'nı halen devam ettiren Ülgür Gökhan'ın öncülüğünde 2007 bütçe uygulama sürecinde başlatılmıştır. Öncelikle katılımcı bütçe tekniği uygulamasında başarılı sayılan İngiltere'deki belediyelerin çalışmaları incelenmiştir. Çanakkale için oluşturulan modelin ana bileşenleri olarak; muhtarlar, belediye, kent konseyi ve vatandaşlar belirlenmiştir. "Bütçemi Biliyorum, Hesabını Soruyorum" sloganıyla, katılımcı bütçe tekniğinin tanıtımı mahalle toplantıları aracılığıyla yapılmış, yaklaşık 10.000 haneye konuyla ilgili broşür dağıtılmıştır. Sonrasında ise vatandaşların bütçeden beklentileri ve görüşleri derlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Muhtarlar ile birlikte mahalle toplantıları organize edilmiş ve yöneticiler vatandaşla buluşmuştur. Mahalle toplantıları, iki önemli sorgulama odağında gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi mevcut hizmetlerden memnuniyet düzeyi; ikincisi ise gelecek beklentilerinde vatandaşların mahalle ve kent için öncelikleridir. Toplantı esnasında katılımcılara her biri bir puan değerinde "benim önceliğim kartlarından" on adet dağıtılmıştır. Böylelikle vatandaşların önceliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte, karşılıklı olarak belediye ve vatandaş arasındaki iletişim güçlendirilmiş, karar alma sürecindeki sorumlulukları paylaşmıştır. Mahalle toplantılarından çıkan sonuçlar, kurumsal bütçe çalışmalarında yol gösterici olmuştur. Ayrıca üç aylık dönemlerde belediyenin aylık gelir ve gider bütçeleri web sayfası üzerinden vatandaşlarla paylaşılmaktadır (eBelediye Dergisi, 2008; www.tepav.org.tr).

Çanakkale Belediyesi'nin Türkiye'de öncülük ettiği katılımcı bütçeleme, diğer belediyelere de örnek ve ilham verici bir uygulama olmuştur. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi, Bursa Nilüfer, Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri, Ankara Altındağ Belediyesi ve Umea Belediyesi (İsveç) ortaklığında AB Kentler ve Belediyeler Hibe Programı kapsamında "İsveç-Türk Belediyeleri Katılımcı Bütçe İşbirliği - Belediye Ortaklık Ağları Projesi (TUSENET Projesi)" geliştirilmiştir. Bu kapsamda katılımcı bütçe alanında Avrupa'daki iyi uygulamaları paylaşmak amacıyla beş Türk ve bir Avrupa Birliği ülkesi belediye ile birlikte ortaklık yapılmıştır. Katılımcı bütçeleme uygulaması ile kamunun öğrenmesinin ve aktif yurttaşlığın teşviki, sosyal adalet ve

yönetmel reformun önünün açılması ve ayrıca AB ve Türkiye belediyeleri arasında oluşturulacak iyi iletişim ortamı ile Türk belediyelerinin Türkiye'nin AB giriş sürecine destek sağlayarak, farklı kanallardan lobi çalışmalarının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Proje sonunda projede yer alan belediyelerin bütçelerini katılımcı bir anlayışla hazırlamaları, belediye gelirlerinin 2009 yılında yüzde 10 artışı, cinsiyet eşitliği, yerel yönetim modelleri, belediye-vatandaş iletişim stratejileri, yerel yönetimlerde şeffaflık ve katılımçılık konularında farkındalık artışı hedeflenmektedir (Özen ve Yontar, 2009: 290).

3.3.3.4. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ve Çalışmaları

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) 2004 yılında, Türkiye'de sivil ve katılımcı demokrasinin gerekliliğine inanan bir grup fikir önderi ve sivil aktivist tarafından kurulmuş bir dernektir. Derneğin vizyonu, güçlü ve demokratik bir sivil toplumdur. Bu vizyon çerçevesinde sivil toplum içinde katılımçılığın ve demokrasinin gelişimi, örgütlülüğün ve özerkliğin güçlendirilmesi, sivil toplumun karar alma süreçlerinde söz sahibi olması için çalışmalarını sürdürmektedir. STGM, amacı ve hedefleri doğrultusunda, toplumsal cinsiyet, çocuk, insan hakları, kültürel haklar, gençlik, çevre, engelli hakları ve kültür-sanat konularında hak temelli çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerine yönelik kapasite geliştirme çalışmaları yürütür. STGM'nin Ankara'da 2004 yılında faaliyete geçen merkez ofisinin yanı sıra yereldeki sivil toplum örgütlerini desteklemek amacıyla Adana, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir ve İzmir'de beş yerel destek merkezi bulunmaktadır. STGM, ulaştığı kitlenin genişliliği ve yaptığı çalışmaların etkililiğiyle dikkat çekmektedir. STGM, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde düzenlediği eğitimler, toplantılar, kampanyalar ve etkinlikler aracılığıyla sivil alanda çalışan 4.166 STK temsilcisine doğrudan, 20 binden fazla kişiye de dolaylı olarak ulaşmıştır. (www.sivilsesler.org, www.stgm.org.tr).

STGM, katılımcı yöntemleri kullanarak, katılım bilincini yerleştirmeye ve katılımı arttırmaya yönelik çalışmalarda bulunmuştur. STGM, sivil toplum örgütlerine yerel katılımın güçlendirilmesi başta olmak üzere çeşitli konularda genel kapasite güçlendirme eğitimleri vermektedir. Gönüllü Programı kapsamında çeşitli illerde gönüllülük eğitimi verilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının deneyimlerini birbirlerine

aktarabildikleri deneyim paylaşım sohbetleri düzenlenmektedir. STGM yerel destek merkezleri, buldukları ilin ve çevre illerin sivil toplum bilincini geliştirmek için çalışmakta, diğer sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışma bilincini geliştirmeye yönelik toplantılar düzenlemektedir. Katılımcı demokraside yerel yönetimlerle sivil toplum örgütlerini bir araya getiren toplantılar periyodik olarak yapılmaktadır. Güçlü sivil toplum kuruluşları ile katılımcı demokrasi vizyonunu benimseyen STGM Denizli Yerel Destek Merkezi'nin stratejik planlama sürecinde katılımcı bir yöntem izlemesi dikkat çekicidir. Anayasa yapımı sürecinde “Bizsiz Anayasa Olmaz!” sloganıyla STGM bünyesinde oluşturulan platform, çok geniş kesimlerin anayasa çalışmaları ile ilgili görüş ve önerileri bir potada toplamayı amaçlamıştır. Bu platform altında 146 sivil girişim yer almaktadır. Düzenlenen “Sivil Sesler Festivali” aracılığıyla, anayasa yapım sürecinde katılımcılığa dikkat çekilmiştir. STGM, Türkiye’de çoğulculuğu ve Avrupa ile bütünleşmenin değerlerini destekleyen güçlü demokratik kurumların ve sivil toplumun var olmasına katkı sunmak genel amacıyla, “Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi”nin yürütücüleri arasında yer almaktadır. STGM’nin geliştirdiği önemli projeler arasında “Sivil Hikâyeler” dikkat çekmektedir. Katılımcı film tekniğiyle hazırlanan “Sivil Hikâyeler” belgeseli, Türkiye’nin farklı yerlerinden beş farklı sivil hikâyeyi anlatmaktadır. Böylelikle kendilerini ifade etme imkânı kısıtlı olan insanların sorunlarını dile getirmelerine, film üzerinden insanların diyalog ortamı geliştirmesine ve sorunlara karşı farkındalık oluşturulmasına katkı sağlanmıştır. Aynı yöntem, “Sivil Toplumdan Proje Öyküleri” için de kullanılmış, farklı ve başarılı sivil toplum projelerinin öykülerine dikkat çekilmiştir. Daha sonra bu başlık altında oluşturulan bir editörlü kitap ile Türkiye ve dünyadan sivil toplum kuruluşlarının uyguladıkları projeler arasından seçilen iyi örnekler ve bunlardan çıkartılan dersler derlenmiştir (www.stgm.org.tr).

STGM, yeni katılımcı tekniklerin öğrenilmesine öncülük edebilir. Yatay bir örgütlenme yapısına sahip STGM’de eğitimli kolaylaştırıcıların çalışmalarıyla yeni teknikler tatbik edilebilir. STGM, katılım teknikleri ile ilgili diğer sivil toplum örgütlerine, vatandaşlara ve yerel yönetimlere eğitim verilmesi konusunda yardımcı olabilir.

3.3.3.5. İZKA'nın "İzmir'i Planlıyorum" Projesi

Kentlerin geleceği için planlama büyük önem taşır. Bu durumun bilincinde ve ciddiyetinde olan İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA), planlama sürecindeki katılımcı çalışmalarını dikkat çekmektedir. 2014-2023 İzmir Bölge Kalkınma Planı'nın hazırlık çalışmaları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) desteğiyle, katılımcı uygulamalarla sürmektedir.

2014-2023 İzmir Bölge Planı'nın, gerek paydaş ve mevcut durum analizinin hazırlanmasından başlayarak, gerekse uygulama dönemi içerisinde yönetim anlayışını barındırmayı hedeflemektedir. Planlama sürecinin duyurulması konusuna büyük önem verilmiştir. Planlama sürecinin başlangıcında mevcut durum analizi yapılmış, planlama sürecini gösteren bölge planı hazırlık takvimi oluşturulmuştur. Plan çalışmaları, konularına göre (kümeleme, yenilik, girişimcilik, yenilenebilir enerji, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, lojistik, turizm, çevre ve kentsel pazarlama), tasnif edilerek, her konu için strateji değerlendirilmesi yapılmıştır. Her ilçeden çeşitli katılımcıların katılımıyla hazırlanan ilçe toplantıları rapor haline getirilerek değerlendirmeye alınmıştır. İzmir halkının planlamaya ilişkin fikirlerini iletmeleri, görüşlerini belirtmeleri için iyi tasarlanmış bir web sayfası dizayn edilmiş, "Bizimle Planla", "Fikrini Söyle" bağlantıları aracılığıyla tüm vatandaşların planlama sürecine katılımına olanak verilmiştir (www.izmiriplanliyorum.org).

İzmir Vatandaş Toplantısı ile planlama sürecinin doğrudan vatandaş katılımı boyutunu hayata geçirmek adına eşit seçilme yöntemi ile davet edilen yaklaşık 500 vatandaş, İzmir'in kalkınma önceliklerine katkı sunmuşlardır. Toplantıya, Türkiye'de faaliyet gösteren GSM operatörleri kullanıcılarından İzmir'de yaşayan rastsal olarak belirlenmiş yaklaşık 100.000 vatandaş aranarak davet edilmişlerdir. Toplantı, katılımcıların öncelikli sorunlarını, gelecekte nasıl bir İzmir hayal ettiklerini dile getirebilecekleri ve fakat ardından İZKA tarafından yeni plan dönemi için ortaya konulan taslak strateji çerçevesi üzerinde tartışabilecekleri bir nevi vatandaşa danışma işlevi görecek bir içerik ile tasarlanmıştır. Toplantı başlarken katılımcılar cinsiyet, oturulan mahalle gibi kriterlerin eşit dağıtıldığı bir şekilde 6-8 kişilik masalara yerleştirilmiştir. Katılımcılara bir yandan oylama cihazlarının kullanımına dayalı ve

yanıtları eşzamanlı olarak ekranlarda görülebilen çoktan seçmeli sorular sorulmuş bir yandan da tartışma oturumları gerçekleştirilerek vatandaşların bildirimleri gönüllü masa moderatörleri tarafından kayıt altına alınmıştır. Bunlara ek olarak katılımcılar önlerindeki formları doldurarak görüşlerini detaylı bir şekilde iletmişlerdir. Bu sırada bir ana moderatör tüm sürecin akışını yönetirken masalarda katılımcılarla birlikte oturan masa moderatörleri sürecin işleyişini kolaylaştırmış ve tartışmaları kayıt altına almıştır (İZKA ve TEPAV, 2013a). Toplantı, vatandaş paneli ve kasaba toplantısı şeklinde gerçekleştirilmiş, katılımcılar yuvarlak masalar etrafında gruplandırılmıştır. Vatandaş toplantısının akabinde kurumsal paydaşların katılımıyla kalkınma çalıştayları yapılmıştır. Vatandaş toplantısında katılımcıların oylama cihazları yardımıyla önceliklendirdikleri taslak eksen, öncelik ve hedefler bir de kurumsal paydaşlar tarafından oylanmıştır. Vatandaş toplantısından farklı olarak bu oylamalar sırasında tartışma oturumları gerçekleştirilmemiştir. Katılımcılar, vatandaş toplantısından farklı olarak ilgili oldukları temaya göre önceden gruplandırılmış olan masalarda toplantıyı takip etmişlerdir. Toplantının sonraki kısmında her masa kendi teması ile ilgili taslak hedeflere yönelik güçlü yanlar, fırsatlar, zayıf yanlar ve tehditleri tartışmış; her katılımcı önünde bulunan formlara hedeflere yönelik ilgi düzeyini işaretlemiş ve kendi kurumunun konu ile ilgili gündemini kısaca forma eklemiştir. Bu sırada İZKA uzmanları ilgili oldukları alanlara ilişkin masa kolaylaştırıcılığı ve raportörlük görevlerini gerçekleştirmiştir. Kalkınma çalıştayının çıktılarını rapor olarak düzenlenmiş, bu raporda kurumsal paydaşlar ile vatandaşlar arasındaki farklı algı ve görüşlere karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir (İZKA ve TEPAV, 2013b).

Planlama çalışmaları 2012'nin Kasım ayında başlamıştır ve mevcut durumda taslak plan hazırlanmıştır. İZKA'nın katılımcı planlama çalışması, gerek planlama sürecine dâhil olması gereken katılımcıların ölçeksel genişliği açısından gerekse planlama sürecinin profesyonelce tasarlanması açısından başarılı gözükmektedir. Katılımcı stratejik planlama süreci, toplulukları veya örgütleri bir araya getirerek gelecek birkaç yıl içinde ne yönde gelişmek istedikleri ile ilgili düşüncelerini açıkladıkları, fikir birliği temeline dayanan bir yaklaşım gerektirir. Pratik vizyonun oluşturulması adına öncelikli olarak planlama sürecinin başında paydaşlarla bir araya gelmek, toplantılar, çalıştaylar yapmak ve bunları sürekli kılmak gerekir. Bu paydaş

toplantılarının çıktıkları mutlaka planlamaya etki etmeli, katılımcılara sürece “gerçekten” katıldıkları hissi verilmelidir.

3.3.3.6. TEPAV’ın “Vatandaş Karnesi” Projesi

Vatandaş karnesi uygulaması, 1993 yılında ilk kez Hindistan'da geliştirilen ve ardından pek çok ülkede kullanılan, yerel düzeyde kamu hizmet sunumunun iyileştirilmesinde etkili olduğu kanıtlanmış bir izleme ve değerlendirme aracı olarak tanımlanabilir. Vatandaş karneleri vatandaşların kamu hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerini erişim, kalite, memnuniyet, yolsuzluk deneyimleri gibi konularda bir anket aracılığıyla toplayarak vatandaşın hizmetlerle ilgili kamu yönetimlerine tıpkı bir karnede olduğu gibi not vermesini sağlar. Vatandaş karneleri uygulamasında uygulanan anketlerin ele alacağı konuların belirlenmesi ve anket sonuçlarının değerlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımıyla yapılmaktadır. Böylelikle, teknik bir anket uygulamasının ötesine geçilerek hizmetlerle ilgili geri bildirimlerin alındığı, hizmet performansının değerlendirildiği bir kamuoyu denetimi sağlanmaktadır. Vatandaş karnesi uygulaması, TEPAV’ın öncülüğünde Türk yerel yönetimlerine kazandırılmaya çalışılmıştır. TEPAV Vatandaş Karneleri Eğitim Programı, Dünya Bankası işbirliğinde kent konseylerinin katılımıyla 2010 Mart ayı içerisinde Ankara'da yapılmıştır. Programa Kocaeli, Bursa, Çanakkale, Manisa, Diyarbakır, Van, Ordu ve Giresun kent konseyleri sekretarya sorumluları, yönetim kurulu üyeleri, kadın ve gençlik meclisleri ile kent konseyi çalışmalarına destek veren akademisyenler, DPT, Hazine, Maliye Bakanlığı temsilcileri katılmıştır (www.tepav.org.tr).

TEPAV ve Dünya Bankası’nın desteğiyle, vatandaş karnesi için Manisa pilot il seçilmiş ve başarıyla uygulanmış, vatandaş kamu hizmetlerine not vermiştir. Stratejik Yerel Yönetişim Projesi kapsamında ise Vatandaş karnesi yöntemi; Adana, Antalya, Kocaeli, Malatya, Mardin ve Trabzon’da yürütülmüştür. Uygulamanın yaygınlaştırılması ve sürekliliği sağlanması amacıyla, ikinci aşama olarak Bursa, Erzurum, Gaziantep, Mersin, Kocaeli, Konya, Samsun, Balıkesir, Çorum, Denizli, Diyarbakır/Bağlar, Elazığ, Isparta, Hatay/İskenderun, Kütahya, Manisa,

Kahramanmaraş, Siirt, Şanlıurfa ve İstanbul/Bahçelievler’de 2013 yılı sonuna kadar katılımcı karne uygulamasının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

3.3.3.7. Bursa Kent Konseyi

Birleşmiş Milletler 1992 Rio Zirvesi neticesinde Gündem 21 Eylem Planı hazırlanmış, bu eylem planındaki faaliyetlerin yürütülmesi, sorunların yerinde tespit edilmesi, çözümlerinin oluşturulması ve yerel düzeyde yönetime vatandaş katılımının sağlanması için Yerel Gündem 21’lerin kurulması kararlaştırılmıştır (The Rio Declaration on Environment and Development, 1992: 28.mad.). Ülkemizde de 1997 yılında Yerel Gündem 21 çalışmaları Birleşmiş Milletler desteğinde hazırlanan Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi projesiyle başlamış, daha sonra bu proje Türkiye Yerel Gündem Programına dönüşmüştür. Yerel Gündem 21 uygulamaları daha sonra Kent Konseylerine dönüştürülmüştür. 5393 sayılı belediye kanunumuzun 76.maddesi uyarınca “kent konseyleri” oluşturulmuş, 08.10.2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelikle de Kent Konseylerinin görev, yapı, işlev tanımlamaları yapılmıştır. Kent konseyleri yönetmelğinde yer aldığı şekliyle kent konseyleri “merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümler geliştirildiği, ortak akıl ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmalarını” ifade etmektedir.

Bursa Kent Konseyi de, Yerel Gündem 21 sürecinin başlangıcından günümüze başarılı uygulamalarıyla kurumsallığıyla dikkat çekmektedir. Bursa Kent Konseyi bünyesinde mevcut durumda Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Engelli Meclisi ve Çocuk Meclisi bulunmaktadır. Bu meclislerin dışında kent konseyi bünyesinde otuz çalışma grubu yer almaktadır. Antik Bursa Çalışma Grubu, Bursa Çalışma Grubu, Bursa Tanıtım Çalışma Grubu, Çekirge Çalışma Grubu, Çevre Çalışma Grubu, Eğitim Çalışma Grubu, Emekliler Çalışma Grubu, Fotoğraf Çalışma Grubu, Gönül Dostları Çalışma Grubu, Hemşehri Dernekleri Çalışma Grubu, Hukuk Çalışma Grubu, İş Hayatı Çalışma Grubu, Kalkınma Çalışma Grubu, Kent Güvenliği Çalışma Grubu, Kent Hayatı

Çalışma Grubu, Koza Çalışma Grubu, Kültür Sanat Çalışma Grubu, Merinos Çalışma Grubu, Müzik Eğitim Çalışma Grubu, Ressamlar Çalışma Grubu, Sağlık Çalışma Grubu, Sanayi Ve Ticaret Çalışma Grubu, Sosyal İşler Çalışma Grubu, Spor Çalışma Grubu, Şairler Yazarlar Çalışma Grubu, Tarihi Kültürel Miras Çalışma Grubu, Turizm Çalışma Grubu, Türk Sanat Müziği Çalışma Grubu, Uludağ Çalışma Grubu, Yabancılar Çalışma Grubu Bursa Kent Konseyi bünyesindeki çalışma gruplarıdır. Bursa Kent Konseyi Çalışma Yönergesi'ne göre çalışma grupları; kent konseyinin görev alanlarında, yönetim anlayışına dayalı, toplumun çeşitli kesimlerinin, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını hedefleyen, gönüllülük esasına göre oluşmuş, gerektiğinde uzman desteği alan, şeffaf ve katılımcı ortak yapılar olarak ifade edilmektedir. Bu çalışma grupları, bilgilendirme toplantılarından, mahalle toplantılarına, farkındalık çalışmalarından, eğitim seminerlerine, sosyal ve kültürel etkinliklerden imza günlerine kadar yüzlerce faaliyet gerçekleştirmiştir.

Bursa Kent Konseyi, kurumsal bir yapıda faaliyet göstermektedir. Kent konseyi genel kurulu, konseyin en yetkili organıdır. Genel kurulda vali veya temsilcisi, belediye başkanı veya temsilcisi, sayısı 10'u geçmemek üzere vali tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, belediye sınırları içerisinde kalan muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere muhtarların kendi aralarından seçecekleri temsilcileri, teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri, belediye sınırları içindeki üniversitelerden birer temsilci, belediye sınırları içindeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri, kent konseyince kurulan meclislerin başkanları ve çalışma gruplarının temsilcileri bulunur. Genel kurulun altında, genel kurul tarafından, ilk dönem için iki, ikinci dönem için üç yıllığına seçilen Kent Konseyi Başkanı vardır. Başkanın ikiden fazla olmamak üzere yardımcısı olabilir. Kent konseyi kurumsal yapısı içerisinde ayrıca faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu Kent Konseyi Yürütme Kurulu bulunmaktadır. Kent Konseyi Yürütme Kurulu, seçimle gelen Kent Konseyi Başkanı, 12 asıl üye, doğal üye olan Meclis Başkanları ve Kent Konseyi Genel Sekreterinden oluşmaktadır. Kent Konseyi Başkanı, yürütme kuruluna başkanlık eder. Konseyde ayrıca sekreterlik birimine ve sekreter yardımcılığına da yer verilmiştir. Konseyin diğer organları meclisler ve çalışma gruplarıdır. Çalışmaların koordinasyonun sağlanması, çalışmaların

daha etkin gerçekleşmesi adına ofis yapılanmalarına da gidilmiştir. Bu bağlamda sekreteryaya ve idari işler ofisi, sivil toplum ve projeler ofisi, ulusal ve uluslararası çalışmalar ofisi, meclisler ve çalışma grupları ofisi, iletişim ve organizasyon ofisi ve destek hizmetleri ofisi oluşturulmuştur (bursakentkonseyi, 2013).

Bursa Kent Konseyi, Türkiye için önemli ve örnek bir uygulama teşkil etmektedir. Konseyin başarılı uygulamaları yurt dışından da ilgi görmektedir. Yakın zamanda Arnavutluk'dan gelen heyet, Bursa Kent Konseyi'ni ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'ni ziyaret etmiş, işleyiş hakkında bilgi almıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde Brezilya'dan gelen yetkililer, Bursa Kent Konseyi'nin dünyada örnek olabilecek bir yapılanma içerisinde olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca kardeş şehir uygulamaları kapsamında, yabancı şehirlere kent konseyi yapılanması ve çalışmaları anlatılmaktadır (bursakentkonseyi, 2013).

Bursa Kent Konseyi, Türkiye'de kent konseylerinin oluşturulması sürecinde yönlendirici bir rol üstlenmiştir. Bu role paralel, Yerel Gündem 21'lerden kent konseylerine geçiş sürecinde kent konseylerinin oluşumunun ve etkinliğinin değerlendirilmesi, pratik uygulamalardan edinilen bilgi ve deneyimlerin paylaşarak yasal süreci besleyecek nitelikte verilerin oluşturulması amacıyla Bursa Kent Konseyi tarafından 2011 yılında ilk defa "Kent Konseyleri Sempozyumu" gerçekleştirilmiştir (Keskin, 2011).

Bursa Kent Konseyi, örgütlenme yapısıyla, hazırladıkları mevzuatla, işlevsel ve güncel internet sayfasıyla, halkı bilgilendirmek için kullandıkları materyallerle, gündemi takip ederek güncel çalışmalar yapmasıyla kurumsal olarak dikkat çekmektedir. Konseyin faaliyetlerinde sürekliliğin ve katılımın sağlanmış olması, Bursa Kent Konseyi'nin başarılı olmasında önemlidir. Konseyin bu başarıyı yakalamasında, Yerel Gündem 21 hareketine henüz ilk yıllardan dahil olmasının ve kent konseyini tanıyan, destekleyen, kararlarını önemseyen ve uygulamaya çalışan bir yerel yönetimin bulunmasının önemi büyüktür.

3.3.3.8. Baraka

Baraka, katılımı güçlendirmek, hemşehrilik bilincini geliştirmek ve sürdürülebilir bir yaşam için katkı sunmayı amaçlayan sivil bir girişimdir. Baraka girişimi kendisini, “ *‘yeni olanın’ ortaya çıkışını ortak akıl ve kalp ile kolaylaştırmak, kişisel ve kolektif seviyede katılımı güçlendirmek, evlerimizde, mahallelerimizde, iş yerlerimizde “birlik, dayanışma, yaratıcılık, olasılık” ruhunu sürdürmek ve birlikte eyleme geçmek için kapasite ve beceriler oluşturan bir yeryüzü okulu*” olarak tanımlamaktadır. Cesur yeni bir dünya için katılımcı yeni projeler üretmek, toplum örgütlenmesine katkı bulunmak, en önemlisi de katılımcılık ve dâhil olma bilincini bireylere kazandırmak hedefindedir (barakaistanbul.org).

Hedefleri doğrultusunda İstanbul’da faaliyet gösteren Baraka, bireylerin katılım bilincini arttırmaya yönelik eğitimler sunmakta, faaliyetler gerçekleştirmektedir. Çalkantılı dönemlerde başarının sağlanması adına bireysel ve örgütsel kapasitenin artması için radikal araçlar sunan “derin demokrasi” konusunda, yurt dışından gelen kolaylaştırıcılar, 2013 yılı içerisinde Baraka bünyesinde kurslar vermişlerdir. Baraka’nın faaliyetleri arasında “Katılım Süreçleri Kolaylaştırıcılık Eğitimleri” dikkat çekmektedir. Eğitim, Anadolu topraklarında barış, özgür ifade, hoşgörü ve dayanışma için hangi konuların konuşulması gerektiği, hangi ilkelere ve süreçlere ihtiyaç duyulduğu temasıyla, 30 Ağustos-1 Eylül 2013 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimle, Türkiye’de son dönemde yaşananlarla ilgili deneyimlerin paylaşılması, üzerinde düşünülmesi, gerçek katılım ve toplumun kendinden organize olmasını sağlayan araçların ve yaklaşımların öğrenilmesi hedeflenmiştir. Eğitimde Açık Alan (Teknolojisi), Dünya Kafe, Konuşma Çemberi, ProAction Kafe gibi çeşitli katılım tekniklerine yer verilmiştir.

Konuşma Çemberi, Direliş Dansı, Toplumsal Diyalog İçin Şiddetiz İletişimle Empatik Dinleme, Özgürlüğün Kimyası-Geçek Benliğini Serbest Bırak ve Kendiliğinden Organize Olan Sistemlerin İncelenmesi Baraka’nın 2013 yılı içerisinde gerçekleştirdiği diğer faaliyetlerdir. Baraka bu faaliyetleri gerçekleştirmek için açık alanları ve kafeleri kullanmaktadır. Faaliyetlere katılan yönlendiriciler için katlanılması gereken bir maliyet olmadığı gibi, katılımcılardan da katılım ücreti talep

edilmemektedir. Faaliyetler, takas okulu mantığıyla gerçekleşmektedir. Armağan kültürü ve dayanışma bilincine dayanan armağan çemberi mantığıyla hareket edilmekte, öğreten için de öğrenen için de armağan ekonomisi prensibi benimsenmektedir. Bu prensibe göre katılımcılar katıldıkları çalışmaların karşılığı olarak verecekleri katkı payını, şükran duygularını ve bütçelerinin rehberliğinde kendileri belirlemektedir. Bu pay; bilgi, beceri, yetenek, tecrübe ya da bir ürün olabilir.

SONUÇ

Yönetişim yeni, akılcı bir deneme yanılma yöntemi ve demokratik bir deneyselciliktir (Hoppe, 2002: 773). Katılımcı mekanizmaların yönetim perspektifinden ele alınması ve kullanılması, demokratik deneyselcilik bağlamında değerlendirilebilir. Bu tezdeki katılım teknikleri de yönetim anlayışına katkı sunacak demokratik pratiklerdir. Demokratik yönetimlerde halkın ya da paydaşların görüşlerine başvurulmadan alınan kararlar tutulmaz ve benimsenmezler. Bu durumda istikrar ve politikaların sürekliliğinden söz etmek zorlaşır. Katılımcı bir yerel demokrasi anlayışı, bireylerin ve sosyal grupların yönetime katılımını ve temsilini arttıracığından, yerel yaşam güçlenecektir (Çukurçayır, 2013: 198).

Yönetişim yaklaşımı çoğunlukla liberalizm menşeli olmakla, sosyal devlet kazanımlarını tasfiye etmekle, her şeyi giderek piyasaya tabi hale getirmekle, iktisadi ölçekleri toplumsal yaşamın tüm alanlarına nüfuz ettirmekle, küresel kapitalizmin öncü güçleri olan ulus-üstü güçlerin hegemonyasını arttıran bir araç olduğu gerekçeyle eleştirilmektedir (Güzelsarı, 2003: 18; Zabcı, 2002: 152). Bu eleştiriler durumsal olarak bakıldığında, yanlış değildir. Ancak yönetişimin de tersten okuması yapılarak, yönetişimin halkın kendi iradesini yansıtabildiği ve kendini yönetebildiği, sosyal bir düzene olanak verebileceği düşünülebilir. Katılımcılık anlayışı gerçekten vatandaş odaklı ele alınırsa, vatandaş tercihleri uygulanan politikalarda temel ölçüt kabul edilirse, her alan adalet ve şeffaflık sağlanırsa bu düzen oluşabilir. Liberal demokrasi anlayışı çoğulculuğun getirdiği farklı çıkarların en üst düzeyde tatmini hedefler. Amacı, vatandaşların kendi tercihleri paralelinde yaşabilecekleri en geniş alanı sunmaktır. Liberal demokrasi de radikal demokrasi anlayışında olduğu gibi birbirinden farklı veya mücadele halindeki inançlara geniş hoşgörüyle yaklaşır. Çatışan felsefelerin, rakip siyasi hareketlerin ve partilerin varlığı zenginlik olarak görülür ve bu zenginlik aslında bir hedeftir. Liberal demokrasi, bu bağlamda post-marksist bir tabandan beslenen radikal demokrasi anlayışıyla kesişir. Radikal demokrasi de yönetim de adem-i merkeziyetçi bir anlayışla katılımın gerçekleşmesini savunur. Radikal demokrasi anlayışı, yönetişimde olduğu gibi, demokratik kurumların halkın karar mekanizmalarına daha etkin katılımını sağlayabilecek bir yapıya dönüştürülmesini zaruri olarak görür.

Radikal demokrasi teorileri arasında gösterilen örgütsel demokrasi de yönetim gibi kurumlar, paydaşlar ve aktörler arasındaki işbirliğine vurgu yapar. Örgütsel demokrasi, sivil toplum, siyasal toplum ve piyasa arasındaki demokratik işbirliğini temel alır, gönüllülüğe önem verir. Yönetim ile radikal demokrasinin ayrıldıkları nokta ise yönetimin liberal demokrasi dinamiklerini esas alması, yani siyasal süreçlerin işleyişini ve iktidar mücadelesinin sonucunu ekonomik ilişkilerin ya da pazarın belirliyor olmasıdır. Radikal demokrasi ve liberal demokrasi aslında birbirinden beslenir. Radikal demokrasinin liberal demokrasinin çoğulculuğuna ihtiyacı vardır. Solun görevi, liberal-demokratik ideolojiden vazgeçmek değil, onu çoğulcu yönde derinleştirmek ve geliştirmek olmalıdır. Ayrıca liberal demokrasiden radikal demokrasiye geçiş, yeni bir siyasal toplumsal düzen gerektirmez. Aksine yerleşik demokratik ve katılımcı olumlu geleneklerin radikalleşmesiyle⁶⁷ bu geçiş sağlanabilir. Yönetim perspektifi bu geçişi sağlamak için iyi bir zemin, katılım araçları da işlevsel birer enstrüman olabilir.

Yönetime katılma teknikleri; vatandaşlar, paydaşlar ve devlet arasındaki boşlukları doldurmak, iletişim kanalları kurmak ve birlikte hareket edebilmek adına önemlidir. Siyasetçiler/yöneticiler ve vatandaşlar arasında karşılıklı bir bilgilendirme sorunu olduğu söylenebilir. Bilgilendirme sorununu siyasetçilerin/yöneticilerin “muhatap” sorunu ile vatandaşların “katılım” sorunu takip eder. Katılım; sendikalar, odalar ya da ölçeği geniş sivil toplum kuruluşlarıyla işlevsel bir şekilde sağlanamamakta, çünkü yöneticilerin muhatap aldığı bu aracı yapılar toplumu yeterince yansıtamamaktır. Daha yerelci ve halkın kararlara doğrudan müdahalesine olanak sağlayan yapıların teşkil edilmesi yöneticiler ve vatandaşlar yanında toplumsal huzur ve barış adına elzem gözükmektedir. Seçilen ile seçen arasında yer alan kurum ve süreçler, bireylerin katılım düzeyini düşürmekte, katılımın etkisini zayıflatmakta ve vatandaşların demokrasiye olan inançlarını yok etmektedir. Katılım araçlarının geliştirilmesi bu vahim durumun önüne geçilmesi için önemli bir fırsattır.

⁶⁷ Radikalleşme kavramı burada “kesin durum alma” anlamında kullanılmıştır. (TDK, 2013).

Katılım, aynı zamanda halkın self-determinasyon yeteneği adına da büyük önem taşır. Hükümetler gittikçe yaygınlaşan bir şekilde uyguladıkları politikalar konusunda halktan geri bildirim alabilmek ya da oluşturacakları politika ve yasalar hakkında geniş halk kitlelerinin görüşlerine erişmek için anketler ve kamuoyu yoklamaları yapmakta/yaptırmaktadır. Ayrıca vatandaşların politikalar konusunda bilgilendirilmesi eğilimi gittikçe artmaktadır. Bu tutumlar demokrasinin gelişmesi için olumlu adımlar olarak görülebilir. Ancak alınacak kararlarda daha katılımcı olunmalı, yönetimler karar masalarına vatandaşla birlikte oturmalı, müzakere kültürü geliştirilmeli ve doğrudan demokrasi ütopyasına yaklaşacak adımlar atılmalıdır. Karşılıklı anlaşma ya da iletişim yoluyla amaçlanan uzlaşmaya dayalı yatay siyasal irade oluşumu, kalıtımsal veya normatif olsun, önceliğe sahip olmalıdır (Habermas, 2012: 152). Toplumsal ya da bireysel çıkarlar birbiriyle çatışabilir. Her çatışma, görünüşte ne kadar katı ve sert olursa olsun, belirli düzeyde bir uzlaşmayla sonuçlanır ve her siyasal sistem aynı zamanda bir uzlaşma modeli demektir (Kışlalı, 1991: 84).

Katılım süreçleri farklı kesimlerden vatandaşların özgün bir konu hakkında bir araya gelerek birbirlerini dinlemeleri, konuşmaları, yeni fikirlerin ortaya çıkmasını diğerlerinin bakış açılarını görmelerini, anlamalarını, işbirliği imkânlarının doğmasını sağlar. İşbirlikçi süreçler, ağbağları oluşturur. Bu sayede yeni profesyonel ve kişisel ilişkiler ortaya çıkabilir. Sosyal sermaye ile yeni ağbağlar oluşabilir ve bunlardan yeni bir güç doğabilir. Nihayetinde işbirlikleri, ağbağlar kurumsal kapasitenin ortaya çıkmasına/güçlenmesine yardımcı olur.

Günümüzdeki tartışmaların başında, çalışmanın içinde de zaman zaman değinildiği üzere, ulus devlet yapısının ve merkezi yönetimlerin, adem-i merkeziyetçi ve daha toplulukçu güncel eğilim karşısında kontrolü yitirdiklerine ve sonlarının geldiğine dair tartışmalar gelir. Gerçekten yerelci ve yerindenci yönetim anlayışı, merkezi yönetimlerin kontrolü kaybetmelerine ya da ulus devlet anlayışının sonunun geldiğine mi delalet eder? Bu soru dikkatle analiz edilmeli ve cevaplanmalıdır. Klasik olarak merkezi yönetim-yerinden yönetim ekseninde kurgulanan kamu yönetimi örgütleri, yerinden yönetim dizgesini sistemli bir şekilde durumsal bir yaklaşımla yeniden kurgulayabilirler. Vesayetçilik yeniden gözden geçirilmeli; düzenlenecek yeni bir

kontrol mekanizmasıyla bu tartışmalar, demokrasi ve sermaye dağılımı konusunda ulus devletler ve merkezi yönetimler için bir fırsat olabilir.

Dünyada herkesi etkileyen hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Değişikliğe hükmedebilmek için bir taraftan önemli ve uzun dönemli sosyal amaçlar netleştirilmeli, diğer taraftan amaçlara ulaşma şekilleri demokratikleştirilmelidir. Değişime ve bilgi toplumuna ayak uydurabilmek için demokratikleşme şart gözükmektedir (Toffler, 1970). Yönetime vatandaş katılımı, sosyal değişimin gerekli kıldığı bir davranış şekli olarak düşünülebilir. Değişen dünyada, insanlar yaşanan değişime kendilerini ortak hissetmelidir. Aksi halde sorgulanmadan ve katılımdan uzak yapılan değişikliklerin meşruiyeti sorgulanacaktır ve kalıcılığı da soru işaretidir.

Yerelde katılımcılık tartışmalarının fitilinin çevreci hareketler vasıtasıyla ateşlenmesi tesadüf değildir. Gündem 21'in çıktığı olarak sunulduğu Rio Zirvesi'nde sürdürülebilir bir dünya için tüm dünya bir araya gelmiştir. Günümüzde yaşanan bazı demokrasi tartışmalarının dinamiklerine bakıldığında yine çevreci bir söylem söz konusu olduğu görülür. Olayı derinlemesine sosyolojik ve siyasi bir incelemeye tabi tutmadan Gezi Parkı olaylarının da temelinde birkaç ağaç olduğu söylenebilir. Rio'da devletler resmi temsilciler düzeyinde sürdürülebilir yeşil, yaşanabilir bir dünya için neler yapılabileceği konusunda tartışmışlar, küresel ısınma ve iklim değişikliği tehdidi konusunda ortak paydada buluşmuşlardır. İnsanlar "yeşil" için seslerini duyurma ve yöneticiler tarafından umursanma kaygısı taşıdıkları için toplumsal bir eylem içinde bulunmuşlardır. Ancak bu tür eylemlerin demokratik kültürün ötesine geçip toplumsal bölünme ve şiddete dönüşme riski bulunmaktadır. Bu riski ortadan kaldırmak için, halkın demokratik yollarla tepkilerini ifade edebileceği, kararlara müdahil olabileceği katılımcı bir kamu yönetimi örgütünün yapılandırılması gerekmektedir.

Demokratikleşme; halkın kendi çıkarlarını karşılamakta aktif ve etkili olması sonucunda ortaya çıkan durum (Çevikbaş, 2008: 73) olarak tanımlanmaktadır. Demokratik bir toplumun ve devletin varlığı için katılımın sürdürülebilir ve yaygın olarak sağlanması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu sebeple yerelde demokrasi bilincinin geliştirilmesi ve katılım mekanizmalarının oluşturularak işletilmesi gerekmektedir.

Demokrasinin kent devletlerinde uygulanan doğrudan yöntemlerini günümüz ulus devletlerine taşımak istediğimizde aşılması güç bir ölçek problemiyle karşı karşıya olacağımız açıktır (Sağır ve Karkın, 2005: 3-4). Yerelde halkın katılım araçlarının kullanılmasıyla bu ölçek probleminin çözümünde ilerleme kaydedileceği düşünülebilir. Ancak adem-i merkeziyetçilik her durumda başarılı ve ideal bir yönetim tercihi olarak kabul edilmeyebilir. Zaten günümüz yönetim ya da yönetişim anlayışında salt bir tercih yapmak ve o tercihin katı kurallarınca uygulamak yerine durumsallığın ön planda olduğu uygulamalar tercih edilmektedir. Nitekim ulus-devletlerin yerel yönetimler üzerine izledikleri politikalar adem-i merkeziyetçiliğin durumsallığı ile ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında ulus-devlet yapısına ve devletin merkez örgütünün bütünlüğüne zarar vermeden benimsenen bireyci ve yerelci bir yerel yönetim anlayışı daha tercih edilir durmaktadır. Sonuçta önemli olan bireylerin merkezi yönetimden bağımsız otonom bir alt sistem içerisinde kendi kendilerini yönetmeleri değil, o merkezi yönetimin yereldeki bireylerin karar ve tercihlerini ne derece dikkate aldıklarıdır. Günümüz adem-i merkeziyetçi ulus-devletlerinde bu karar ve tercihleri önemseyen ve bireylerin yönetime katılımını maksimize etmeyi amaçlayan bir çaba söz konusudur. Bu çabanın başında da halkın yönetime katılımına imkân sağlayan katılım araçlarını oluşturmak ve etkili biçimde kullanmak gelmektedir.

Mükemmel bir toplum dizaynı için gerekli tartışmalar yüz yıllarca sürmüştür. Ancak mükemmeli ararken iyiliği göz adı etmemek gerekir. Mükemmel idealdir ama iyinin düşmanıdır. İdeal olan mükemmel olsa bile, mükemmeli yakalama hayaliyle yaşayanlar gerçekteki iyiyi kaçıırırlar (Hocaoğlu, 2002: 188). Bu sebeptendir ki ideali yakalamak yerine, pratikte ideale yaklaşmayı sağlayan yöntemlerden yararlanmak gerekir. Toplum için mükemmel olanı düşlemektense, toplum kendisi için iyi olanı belirlemelidir. Bu da ancak katılımın sağlanması ile gerçekleşebilir.

Şiddete dönüşen bir sivil itaatsizlik durumuyla karşı karşıya kalmak demokratik toplumlar için ne çok yakın ne de çok uzaktır. Demokrasinin doğası ve kültürü bu durum ile yakından ilişkilidir. Katılım mekanizmalarının denge-kontrol ekseninde kurgulanması, hem yönetim yetkisini kullanan siyasi iktidarın otoriterliğini hem de toplumsal şiddeti, demokratik olmayan yollara başvurmasını engelleyebilir. Katılım araçları ile çift taraflı bilgilendirme sağlanacak, iktidar denetlenecek, vatandaş siyasa

oluşumunda söz sahibi olabilecektir. Halkın meşru yollarla sesini duyurma ve muhatap alınma girişimleri, sonuç verir ölçüde olmalıdır. Katılım mekanizmaları, halkın sadece söz söylediği kurgusal araçlar olarak görülmemelidir. Halk gerçekten kendi kendini yönettiğini hissetmeli, yöneticiler ve siyasetçiler tarafından halkın sesi duyulmalıdır. Bu durum sağlandığı takdirde demokratik ve yasal sınırların aşılmasının önüne geçilir. Sivil itaatsizlik girişimlerinin yolu kapanır. Katılımın sürekli olması, toplumdaki ideolojik kamplaşmaların önüne geçebilir, ideolojik konservatörlüğü kırabilir.

Katılımın sağlanabilmesi ve katılım araçlarının etkili biçimde kullanılabilmesi için yerel yönetimlerin ve iktidarların katılım konusunda duyarlı davranmaları, katılım çalışmaları için bütçe ayırmaları gerekmektedir. Katılım, çift taraflı gönüllü bir süreç olarak gözüke de belirli bir maliyet gerektirir. Ayrıca katılım sürecinin tasarlanması, organize edilmesi, geri dönüş sağlanması ve sürekli olabilmesi için profesyonelleşmiş katılım uzmanlarına ihtiyaç vardır. Yönetimler katılım konusunda uzman kişilerle birlikte çalışmalı, ihtiyaç halinde kendi bünyelerinde katılım uzmanı yetiştirme yoluna gitmelidirler. Hem merkezde hem de yerelde katılım birimleri oluşturulabilir. Bu birimler katılım teknikleri hakkında çalışmalı, tartışılması gereken konu, kişi sayısı süre gibi parametrelere göre hangi katılım aracının ne zaman kullanılması gerektiği hakkında görüş bildirmeli, yöneticilere ve vatandaşlara eğitim vermelidir.

Katılımcı demokrasi tartışmalarının altında, yönetimlere ve kamusal siyasa yapım süreçlerine duyulan güvensizlik ile meşruiyet krizinin yattığı söylenebilir. Zira meşruiyeti olmayan kurumsallaşmış iktidar ilişkileri, günümüz dünyasının yadsınamaz özellikleri arasındadır (Demirci, 2013: 18). Modern düzende kamusal politika yapımı; değişik rolleri, çıkarları ve kaynakları olan katılımcıları içeren karmaşık bir süreçtir (Özer ve Ökmen, 2012: 184). Anlaşıldığı üzere bu sürecin ana unsuru vatandaş katılımıdır. Türkiye'nin politik tarihinde siyasi ve yönetsel süreçlere katılım kültürünün yaygınlaşmadığı, katılımın sadece sandık başına giderek yöneticileri seçme bağlamında kurgulandığı, demokratik manada katılımın sınırlandığı söylenebilir (Özer ve Ökmen, 2012: 201). Bu açıdan bakıldığında özellikle son on yıllık dönemde Türk kamu yönetiminin çağdaşlaşması adına demokratik ve katılımcı çabalar olduğu söylenebilir. Bunların yeterliliği ve dayandığı alt yapı tartışmalı olmakla birlikte öncelikle katılım

kültürü tabana yayılmalı, katılım süreçleri tasarlanmalı ve yöneticiler tarafından katılım araçlarının faydalı ve gerekli olduğu düşüncesi benimsenmelidir.

Türkiye'nin katılım hafızasında başarılı örnekler yer alsa da, katılım araçlarının bilinirliği, olanların da işlevi yeterli değildir. Kent konseyi gibi yerel katılım mekanizmaları, halkın zaten uygulama kararı alınmış ya da özel sektöre devredilmiş belediye hizmetlerine onay vererek kendilerini “yönetime katılıyorlarmış” gibi hissetmeleri amacıyla kullanılması, katılımın anlamını yitirmesine ve siyasi kayıtsızlığa (apathy) yol açabilir. (Akdoğan, 2008).

Türkiye’de yapılan hukuki düzenlemeler yönetim çerçevesinde değerlendirildiğinde, kanunla sivil katılıma imkân verildiği, şeffaf idari uygulamaların zorunlu hale getirildiği, idarenin hesap verebilir şekilde dizayn edildiği ve vatandaş odaklı bir idari yapılanmanın amaçlandığı görülmektedir (Yıldırım, 2011: 53). Mevzuatta vatandaşların yönetime katılımı konusunda çeşitli olumlu düzenlemeler bulunmakla beraber, katılım mekanizmalarının ve katılımcı uygulamaların yeterince yaygınlaşmadığı söylenebilir. Türkiye’deki yerel halkın kentleşme, yerel birime karşı sorumluluk taşıma bilincine yönelik eksikliklerin varlığı, yöneticilerin katılım konusundaki bilgisizliği ve çekincesi, vatandaşların çeşitli kaygılardan ötürü (fişlenme, patronaj, ötekileşme vb.) apolitik duruşları, mevcut demokratik ve katılımcı modellerin yönetim yapımıza uyarlanmasının önündeki engeller olarak sayılabilir. (Yıldırım vd., 2011: 514).

Vatandaşlar yönetimi etkileme konusunda seçimlerden ziyade resmi başvuru, gösteri ve protesto gibi klasik yöntemlerin daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bu durumun sebebi olarak yöneticiler ile halk arasında müzakereci ve tartışmacı alternatif katılım ve iletişim yöntemlerinin bilinmeyişi ve gelişmemiş olması gösterilebilir (Uysal, 1984). Bu konuda, sivil toplum örgütlerine ve yöneticilere görevler düşmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki katılım yöntemlerinin derlenmesi, durumsal olarak kurgulanması, duyurulması ve eğitim verilmesi gibi görevler, yönetimlerle işbirliği içinde sivil toplum örgütleri tarafından yapılmıştır. Türkiye’de de STGM ve Baraka bu rolü üstlenmeye namzet bir yapı teşkil etmektedir.

STGM ve Baraka, yeni katılımcı tekniklerin öğrenilmesine öncülük edebilir. Yatay bir örgütlenme yapısına sahip STGM ve Baraka bünyesinde eğitilmiş kolaylaştırıcıların çalışmalarıyla yeni teknikler tatbik edilebilir. STGM ve Baraka katılım teknikleri ile ilgili diğer sivil toplum örgütlerine, vatandaşlara ve yerel yönetimlere eğitim verilmesi konusunda yardımcı olabilir.

Günümüzde Türkiye'deki katılım düzeyi, Arnstein'in katılım merdivenin üst basamaklarına erişmiş gözükmemektedir. Vatandaş katılımının daha çok iktidarların izin verdiği ölçüde gerçekleştiği, vatandaşlar öneride bulunuyor olsalar bile bunların dikkate alınıp alınmayacağına yöneticilerin inisiyatiflerinde olduğu söylenebilir. Vatandaşlar daha çok "katılım" kisvesi altında teskin edilmeye çalışılır. Oysa demokrasinin amaç haline geldiği modern toplumlarda, katılımı halk denetiminin sağlanması, iktidarın karar alma yetkisini halka devretmesi gerekir.

Türkiye'de başarılı katılımcı uygulamalar yok değildir, ancak katılımcı uygulamaların sürekliliği ve yaygınlığı sağlanamamış gözükmemektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra katılımcı yönetim için hem mevzuatta hem de ülke planlarında olumlu adımlar atıldığı söylenebilir. Bu adımlar 2012 yılında dünya demokrasi endeksinde 65. sırada yer alan ülkemizin (democracyranking.org), üst sıralara tırmanması adına umut vadedicidir.

Uygulandıkları takdirde demokrasiyi daha ileriye götürerek toplumsal refaha ve mutluluğa katkı sağlayacağı düşünülen bu katılım araçlarını doğru veya yanlış olarak yargılamak yerine "az veya çok faydalı"⁶⁸ olarak daha doğru olacaktır. Fayda koşulsaldır. Bu sebeple hangi katılım tekniğinin nerede daha çok fayda getireceği analiz edilerek kurgulanmalı ve kullanılmalıdır. Katılım teknikleri her ne kadar ilk aşamada kulağa yabancı gelse de çok kısa sürede halkın ve yönetimlerin vazgeçemeyecekleri demokrasi araçları haline dönüşebilir.

Özetle belirtmek gerekirse; yönetici-vatandaş ilişkisini güçlendirmek ve sürekli kılmak, yönetimlerin ve alınan kararların meşruiyetini sağlamak, demokratik bir toplum yapısı oluşturmak, vatandaşların değerli olduğunu ve gerçekten kendi kendilerini

⁶⁸ Heywood'un "kavramlar" için yaptığı bu açıklamanın detayları için, bkz: Heywood, 2012: 39

yönettiklerini hissettirerek toplumsal huzur ve barışa katkı yapmak, hemşehrilik bilincini geliştirmek ve yerel değerleri kazanmak, planlarımızda yer alan yönetim ve katılım hedeflerine ulaşmak, örgütsel ve kurumsal katılımın yanında bireysel vatandaş katılımını olanaklı kılmak, demokrasi endeksindeki yerimizi yukarılara taşımak ve «kısmen özgür» statümüzü «özgür» statüsüne çıkartmak için; öncelikle katılım araçlarını kurgulamak ve halkın yönetime katılımını sağlamak gereklidir.

KAYNAKÇA

- Acar, A., Sevinç, İ. (2005) “1980 Sonrası Türk Kamu Yönetiminin Merkez Örgütünde Yapılan Reform Çalışmaları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), ss. 19-38.
- Adıgüzel, O., Öztürk, U.C. (2011) “Örgütsel Değişim Sürecindeki İki Reformsal Kavramın Melezlenmesi: Süreç Danışmanlığında Olumlu Sorgulama Yaklaşımı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), ss. 119-144.
- Akdoğan, A. (2008) "Yeni Yerel Yönetim Yasalarında Katılım", *Bülten 64* (Aralık 2008), Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, ss. 17-27.
- Aktan, C. C. (2005a) “21. Yüzyıl ve Anayasal Demokrasiler”, *Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi*, Derl.: C.C. Aktan (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 357-367.
- Aktan, C. C. (2005b) “Demokrasi ve İyi Yönetişim”, *Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi*, Derl.: C.C. Aktan (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 371-390.
- Aktan, C. C. ve Dileyici, D. (2005) “Demokrasiye Yöneltilen Başlıca Eleştiriler”, *Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi*, Derl.: C.C. Aktan (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 57-105.
- Allison, P.B. (2011) *Mystery Shopper Motivations and The Presence of Motivation Crowding*, University of Central Florida.
- Arlington County Advisory Groups (1997) *Handbook for Citizen Advisory Group*, Arlington County: Virginia.
- Arnstein, S. R. (1969) “A Ladder Of Citizen Participation”, *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), ss. 216-224.
- Aykaç, B. (2001) “Kamu Yönetiminde Kriz ve Kriz Yönetimi”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 3 (2), ss.123-132.

- Aykaç, B. (2002) “21. Yüzyılda Kamu Yönetiminde Yeni Eğilimler”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Özel Sayısı*, 4 (2), ss.15-23.
- Bader, V. (2001) “Associative Democracy and the Incorporation of Minorities: Critical Remarks on Paul Hirst's Associative Democracy”, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 4(1), ss. 187-202.
- Bal, R. (2012) *Public Participation in Science and Technology Policy: Consensus Conferences and Social Inclusion*, Georgia State University Public Management and Policy Dissertations, Paper 45.
- Banthien, H., Jaspers, M. & Renner, A. (2003) *Governance of the European Research Area: The Role of Civil Society*, the European Union: Brussels.
- Barrett, F. & Fry, R. (2005) *Appreciative Inquiry: A Positive Approach to Cooperative Capacity Building*, Taos Institute Publishing: Chagrin Falls, Ohio.
- Batal, S. (2011) “Avrupa Birliği Yönetime Katılım İlkesinin Türkiye Uygulaması Örneği: Kent Konseyleri”, Sözlü Bildiri, Kent Konseyleri Sempozyumu, Mayıs 2011, Merinos Kültür Merkezi, Bursa, *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss. 74-93, Bursa.
- Baumhardt, F., Lasage, R., Suarez, P. & Chadza, C. (2009) “Farmers Become Filmmakers: Climate Change Adaptation in Malawi”, *Participatory Learning and Action*, 60, ss. .129-139.
- Beck, J. & Miao, L. (2003) “Mystery Shopping In Lodging Properties As A Measurement Of Service Quality”, *Journal of Quality Assurance in Hospitality and Tourism*, 4(1/2), ss. 1-21.
- Belli, A. ve Aydın, A. (2012) “Yerel Demokrasi ve Katılım: Kahramanmaraş Ve Hatay İllerinin Karşılaştırılması”, *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 1-2 Ekim 2012.

- Benest, G. (2010) *A Rights-Based Approach to Participatory Video*, InsightShare: Oxford.
- Bingham, L. B, Nabatchi & T, O’Leary. R. (2005) “The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government”, *Public Administration Review*, 65 (5), ss. 547–558.
- Bishop, P. & Davis, G. (2002) “Mapping Public Participation in Policy Choices”, *Australian Journal of Public Administration*, 61(1), ss. 14–29.
- Black, D. (1948) “On the Rationale of Group Decision-making” *Journal of Political Economy*, 56, ss. 23-34.
- Boal, A. (2002) *Games for Actors And Non-Actors*, London: Routledge.
- Bovaird, T. (2007) “Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services”, *Public Administration Review*, 67(5)ss. 846-860.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T. ve Sezen, S. (2008) *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, TODAİE: Ankara.
- Brams, S.J. & Fishburn, P.C. (2007) *Approval Voting, Second Edition*, Springer: New York.
- Brams, S.J. (1993) “Approval Voting and the Good Society”, *In PEGS [Political Economy of the Good Society] Newsletter 3*, S. 1 ss. 10-14.
- Bratitsis, T. (2010) “Using Computer-Based Interaction Analysis Tools for Evaluating Blog Participation in Tertiary Education: An Exploratory Proposal”, *International Conference on Information Communication Technologies in Education - ICICTE 2010*, (ss. 268-278), Corfu, Greece, 7-10 July 2010.
- Brown, J., Isaacs, D. & Wheatley, M. J (2005) *The World Cafe: Shaping Our Futures Through Conversations That Matter*, Berrett-Koehler Publishers: San Francisco.
- Brown, M. B. (2006) “Survey Article: Citizen Panels and the Concept of Representation”, *The Journal of Political Philosophy*, 14 (2), ss. 203–225.

Bulut, N. (2003) "Demokrasiyi İdeal Anlamına Yaklaştırma Çabası Olarak Radikal Demokrasi", A.Ü.E.F.H.D., VII (1-2), ss. 41-68.

Burdeau, G. (1970) *L'Etat*, Editions du Seuil: Paris.

Burgess J., Stirling A., Clark J., Davies G., Eames M., Staley K. & Williamson S. (2007) "Deliberative Mapping: A Novel Analytic-Deliberative Methodology to Support Contested Science-Policy Decisions", *Public Understanding of Science*, 16 (3), ss. 299-322.

Bushe, G.R. (2011) "Appreciative Inquiry: Theory and Critique. In Boje", D., Burnes, B. and Hassard, J. (eds.) *The Routledge Companion To Organizational Change*, ss. 87-103, Routledge: Oxford.

Cabinet Office (2002) *Viewfinder: A Policy Maker's Guide to Public Involvement*, Cabinet Office: London.

Carson, L. (2011) "Designing a Public Conversation Using the World Cafe Method", *Social Alternatives*, 30(1), ss. 10-14.

Chambers R. (1993) "Relaxed and Participatory Appraisal: Notes of Practical Approaches and Methods", Yayınlanmamış Çalıştay Notları, *Institute of Development Studies*, University of Sussex.

Chambers, R. (1994) "Participatory Rural Appraisal (PRA): Challenges, Potentials and Paradigm", *World Development*, 22 (10), ss. 1437-1454.

Chirowodza, A., van Rooyen, H., Richter, L., & Coates, T. (2009) "Using Participatory Methods And Geographic Information Systems (GIS) to Prepare for an HIV Community-Based Trial in Vulindlela, South Africa", *Journal of Community Psychology*, 37(1), ss. 41-57.

Connolly, W. E. (2002) *Identity\Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox, Expanded Edition*, Published by the University of Minnesota Press: Minneapolis.

Convention of Scottish Local Authorities (2002) *Focusing on Citizens: A Guide to Approaches And Methods*, COSLA Rosebery House: Edinburgh.

Cooperrider, D. L. & Whitney, D. (1999) "Appreciative Inquiry: A Positive Revolution in Change", In P. Holman & T. Devane (Eds.), *The Change Handbook: Group Methods for Shaping The Future Berrett-Koehler Publishers*, ss. 203-221.

Cooperrider, D.L. & Srivastva, S. (1987) "Appreciative Inquiry in Organizational Life", In Woodman, R., Pasmore, W. (Eds.) *Research in Organizational Change and Development CT: JAI Press*, 1, ss. 129-169.

Coşkun, B. ve Asunakutlu, T. (2001) "Max Weber ve Bürokrasi Teorisi", *Türk İdare Dergisi*, 73 (432), ss. 171-189.

Coşkun, M. K. (2007) *Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler*, Dipnot Yayınları: Ankara.

Crick, B. (1962) *In Defence of Politics*, The University of Chicago Press: London

Crosby, N., Kelly, J.M. & Schaefer, P. (1986) "Citizens Panels: A New Approach to Citizen Participation", *Public Administration Review*, 46(2), ss. 170-178.

Cuhls, K. (2003) "Delphi Method", *Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research*, Germany, ss. 93-11.

Cunningham, F. (2002) *Theories of Democracy: A Critical Introduction*, Routledge: New York.

Czaputowicz, J. (2007) "The Influence of Globalization upon Public Governance", *Public Administration*, 1-2 (13-14), ss. 26-34.

Çankaya, İ. (1996) "Takas Kuramının Okul Yönetimince Uygulanması", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, (4), ss. 539-546.

Çevikbaş, R. (2006) "Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım", *Türk İdare Dergisi* (461), ss.71-86.

- Çukurçayır, M. A. (2003) “Çok Boyutlu Bir Kavram Olarak Yönetişim”, *Çağdaş Kamu Yönetimi I*, Derl. M. Acar ve H. Özgür (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım), ss. 259-275.
- Çukurçayır, M. A. (2005) “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim Ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I*, Derl. H. Özgür ve M. Kösecik (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım), ss. 213-234.
- Çukurçayır, M. A. (2013) “Yerel Yönetişim Üzerine Notlar” *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*, Derl. F. N. Genç (Konya: Çizgi Yayınevi), ss.191-205.
- Çukurçayır, M. A. (2006) *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çizgi Kitabevi: Konya
- Dahl, R. A. (1986) *A Preface to Economic Democracy*, University of California Press: California.
- Dahl, R. A. (1993) *Demokrasi ve Eleştirileri* (Çev. Levent Köker), Yetkin Basımevi: Ankara.
- Dalton, R. J., Susan E. Scarrow, & Bruce E. Cain (2004) “Advanced Democracies and the New Politics”, *Journal of Democracy*, 15(1), ss. 124-138.
- Demir, N. (2010) “Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları”, *Ege Akademik Bakış*, 10 (2), ss. 597-611.
- Demir, C., Öztürk, U. C. ve Erkal, H. (2010) “Appreciative Inquiry: A Reformative Approach In Management”, Derl. C. Demir, *Contemporary Issues in Management and Organizations: Principles and Implications*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, ss.249-268.
- Demirci, M. (2013) “Yönetişim, Otorite ve Meşruiyet”, *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*, Derl. F. N. Genç (Konya: Çizgi Yayınevi), ss. 1-62.
- Department for Constitutional Affairs (...) *Making a Difference: A Guide to Evaluating Public Participation in Central Government*, Involve and Shared Practice: London.

- Derdiman, R. C. (2006) *Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni*, Alfa Aktüel Yayınları: Bursa.
- Dermirci, M. (2012) “Yönetişim Perspektifinden Kent Planlaması” *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Derl. F. N. Genç (Bursa: Ekin Yayın Dağıtım), ss. 137-173.
- Dinçer, Ö., Yılmaz, C. (2003) *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma 1: Değişimin Tönetimi İçin Yönetimde Değişim*, T.C. Başbakanlık: Ankara.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2006) T.C. Resmi Gazete, 26215M, 01.07.2006.
- Drucker, P.T. (1998) *Gelecek İçin Yönetim, 5.Baskı* (Çev: H. Bahadır Akın), Türkiye İş Bankası Yayınları: Ankara.
- Duran, H. (2005) “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı - Kütahya Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), ss. 131-152
- Dursun, D. (2012) *Siyaset Bilimi*, Beta Yayıncılık: İstanbul.
- Dürrenberger, G., Behringer, J., Dahinden, U., Gerger, A., Kasemir, B., Querol, C., Schüle, R., Tabara, D. & Toth, F. (1997) *Urban Lifestyles, Sustainability and Integrated Environmental Assessment: Focus Groups in Integrated Assessment*, Çalışma Notu, Darmstadt University of Technology: Darmstadt.
- eBelediye Dergisi (2008) “Ropörtaj: Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan; “Çağdaş bir kent için birlikte yönetiyoruz”, Mayıs-Haziran 2008, Sayı 15.
- Elliot, J. (2005) “Deliberative Polling: Participatory Methods Toolkit – A Practitioners Manual”, *Public Policy Forum*, Canada.
- Erdem, B. K. (2011) “Radikal Demokrasi Kuramı Bağlamında Yeni Medyanın Geleceği: ‘Wikileaks Örneği’”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (40), ss. 5-24.

- Erençin, A. (2002) “Yerel Yönetimler ve Yeni Kamu Yönetimi Tartışmaları”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11 (4), ss. 25-40.
- Ergun, T. ve Polatoğlu, A. (1992) *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE Yayınları: Ankara
- Erkan, H. (1994) *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eroğlu, H. T. (2010a) “Kamu Yönetiminde Hiyerarşi, Ağ, Piyasa ve Aktörler Düzleminde Yönetişim” *Yönetişim*, Derl.: A. Çukurçayır, T. Eroğlu, ve H. E. Uğuz (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 197-226.
- Eroğlu, H. T. (2010b) “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türk Kamu Personeli Yönetimine Etkisi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), ss. 225–233.
- Eryılmaz, B. (2011) *Kamu Yönetimi: Düşünceler/Yapılar/Fonksiyonlar/Politikalar*, Okutman Yayıncılık: Ankara.
- Eşki, H. (2009) “Kamu Yönetiminde Değişim Ve Yeni Yönetim Modelleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11 (17), ss.491-500.
- Filho, A.P. (2010) “Social Participation in R&D: The Citizens Consensus Conferences”, *Medical Sciences*, (II), ss. 482-496.
- Fishkin, J. S., Rosell, S.A, Shepherd, D. & Amsler, T. (2004) “ChoiceDialogues and Deliberative Polls: Two Approaches To Deliberative Democracy” *National Civic Review*, 93 (4), ss. 55-63.
- Frederickson, G. H. (1980), *New Public Administration*, The University of Alabama: USA.
- Frederickson, G. H. (1996) “Comparing the Reinventing Government Movement with the New Public Administration”, *Public Administration Review*, 56 (3), ss. 263-270.
- Frederickson, G. H. , Kevin B. Smith, Christopher W. Larimer & Licari, M. J. (2012) *The Public Administration Theory Primer*, Second Edition, Westview Press: Colorado.

- Fung, A. (2003a) “Associations and Democracy: Between Theories, Hopes, And Realities”, *The Annual Review of Sociology*, (29), ss. 515–539.
- Fung, A. (2003b) “Recipes for Public Spheres: Eight Institutional Design Choices and Their Consequences”, *The Journal of Political Philosophy*, 11(3), ss. 338-367.
- Gardner, J. & Nudler, S. (2010) What Really Matters: An Initiative on Excellence in Person-Centered Services Delphi Survey Report, The Council on Quality and Leadership.
- Genç, F. N. (Derl.) (2012) *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa.
- Genç, F. N. (Der.) (2013) *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*, Çizgi Yayınevi: Konya.
- Genç, F. ve Erdoğan, E. (2013) “Yerel Demokrasi ve Kalkınma Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Aydın Örneği” *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*, Derl. F. N. Genç (Konya: Çizgi Yayınevi), ss.169-190.
- Gökçe, O. ve Turan, E. (2008) “Kamu Yönetiminin Dönüşümü ve Dönüşümün Temel Unsurları”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8 (15), ss. 175-200.
- Görmez, K. (1997) *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Vadi Yayınları: Ankara.
- Görmez, K. (2000) “Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim - Yerel Yönetim İlişkileri”, *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 4/2000, ss. 81-88.
- Görmez, K. ve Ökmen, M. (2009) *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları*, Beta Yayını, İstanbul.
- Göze, A. (2011) *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Yayıncılık: İstanbul.
- Gözler, K. (2006) *Anayasa Hukukuna Giriş*, Yedinci Baskı, Ekin Kitabevi: Bursa.

- Greiff, P. (2000) "Deliberative Democracy and Group Representation", *Social Theory and Practice*, 26 (3), ss. 397-415.
- Guehenno, J. M. (1998) *Demokrasinin Sonu*, (çev. Mehmet Emin Özcan) Dost Kitabevi: Ankara.
- Güler, Birgül Ayman (1994), "Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi", *Amme İdaresi Dergisi*, 27, (4), ss.3-19.
- Güler, B. A. (2006), "Yönetim Düşünü İçin Çalışma Alanı Belirlemek", Çalışma Notu, Mart 2005-Ocak 2006.
- Gündoğan, E. (2010) "Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutları", *Yönetişim*, Derl.: A. Çukurçayır, T. Eroğlu, ve H. E. Uğuz (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 13-56.
- Güzelsarı, S. (2003) "Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli", *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (2), ss. 17-34.
- Habermas, J. (1992) *Rasyonel Bir Topluma Doğru*, (çev. A. Çiğdem-M. Küçük), Vadi Yayınları: Ankara.
- Habermas, J. (1987) *The Philosophical Discourses of Modernity*, Polity Press: Cambridge.
- Habermas, J. (2012) "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak, (Çev. İlknur Aka), Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Hansen, K. M. (1999) "The Deliberative Poll", *COS-Conference-Elites and Democracy in Copenhagen*.
- Harrison, O. (1993) *Open Space Technology: A User's Guide*, Berrett-Koehler: San Francisco.
- Harvey, J. B. (1988) "The Abilene Paradox: The Management of Agreement" *Organizational Dynamics*, Summer, ss. 17-43.

Hatipoğlu, A. (2007) *Parlamentoda Sosyal Kesimlerin Temsil Edilebilirliği ve Parlamenter Kimliği: Türk Parlamento Sistemine Yönelik Bir Alan Araştırması*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Emstitüsü: İzmir.

Herman, M. & Jain, S. (2006) *Open Space Technology: Inviting Leadership Practice*.

Heywood, A. (2007) *Siyasal İdeolojiler*, (Çev. A. Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi vd.), Adres Yayınları: Ankara.

Heywood, A. (2012) *Siyaset*, (Çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin vd.), Adres Yayınları: Ankara.

Hirst, P. (1994) *Associative Democracy*, Polity Press: London.

Hirst, P. (2002) "Renewing Democracy Through Association", *The Political Quarterly Publishing*, 73 (4), ss. 409-421.

Hirst, P. & Thompson G. (2000) *Küreselleşme Sorgulanıyor*, (çev. Ç. Erdem ve E. Yücel), Dost Kitabevi: Ankara.

Hocaoğlu, D. (2002) *Düşük Şiddetli Devrim*, Gelenek Yayıncılık: İstanbul.

Hommel, B., Müsseler, J., Aschersleben, G. & Prinz, W. (2001) "The Theory of Event Coding (Tec): A Framework for Perception and Action Planning", *Behavioral and Brain Sciences*, 24, ss. 849–937.

Hood, C. (1990) "Beyond the Public Bureaucracy State? Public Administration in the 1990s." *Inaugural Lecture*, London School of Economics.

Hoppe, R. (2002) "Co-evolution of Modes of Governance and Rationality: A Diagnosis and Research Agenda" *Administrative Theory & Praxis*, 24 (4), ss. 763-780.

Hughes, O. E. (2003) *Public Management and Administration*, Palgrave Macmillian: New York.

Huntington, S. P. (1975) "The United States", *The Crisis of Democracy*, Ed. M. Crozier (New York: New York University Press) ss. 59-118.

Huntington, S. P. (1991) *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Norman: University of Oklahoma Press.

Innes, J. E. & Booher, D.E. (2004), "Reframing Public Participation: Strategies for the 21st Century", *Planning Theory & Practice*, 5 (4), ss. 419-436.

International Association for Public Participation (2004). the IAP2's Public Participation Toolbox.

International Association for Public Participation (2006). IAP2's Public Participation Toolbox.

International Association for Public Participation (2007) *Spectrum of Public Participation*.

Involve (2006) *People and Participation*, London.

İZKA ve TEPAV (2013a) *2014-2023, İzmir Bölge Kalkınma Planı İçin Vatandaş Toplantısı Değerlendirme Raporu*.

İZKA ve TEPAV (2013b) *2014-2023, İzmir Bölge Kalkınma Planı İçin Kalkınma Çalıştayı Değerlendirme Raporu*.

Joss, S., & Durant, J. (2002) *Public Participation in Science: The Role Of Consensus Conference in Europe*, NMSI Trading: Londra.

Kalaycıoğlu, E. (1983) *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları: İstanbul.

Kalfa, C. (2011) "Kamu Yönetimi Disiplinin Gelişimi ve Kimlik Tartışmaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16(1), ss.403-417.

Kapani, M. (2007) *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi: Ankara.

Karasu, K. (2004) “Kamu Yönetimi Disiplinin Kökenine İlişkin Bir Not”, *Sözlü Bildiri, II. Kamu Yönetimi Forumu*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Tebliğler Kitabı, ss. 225-242, Ankara.

Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O. ve Şimşek, S. (2007) *Modern Kent Yönetimi-I*, Okutan Yayıncılık: İstanbul.

Keleş, R. (2009) *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi: Ankara.

Kerman, U., Altan, Y., Aktel, M., ve Lamba, M. (2011) “Yerel Yönetişim ve Kent”, *Sözlü Bildiri, Kent Konseyleri Sempozyumu*, Mayıs 2011, Merinos Kültür Merkezi, Bursa, *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss. 13-29, Bursa.

Keskin, E. B. (Derl.) (2011) *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Bursa Kent Konseyi: Bursa

Kettl, D. (1990) “The Perils and Prospects of Public Administration”, *Public Administration Review*, 50 (4), ss. 411-419.

Keyman, F. (1998), “Radikal Demokrasi Kuramı: Türkiye ve Geç Modern Zamanlarda Demokratik Yönetim”, *Defter*, (33), ss.197-210.

Kışlalı, A. T. (1991) *Siyasal Sistemler, Siyasal Uzlaşma ve Çatışma*, İmge Kitabevi: Ankara.

Kleinman, D. L., Delborne, J.A. & Anderson, A.A. (2011) “Engaging Citizens: The High Cost of Citizen Participation in High Technology”, *Public Understanding of Science*, 20 (2), ss. 221-240.

Koçak, S. Y. (2010) “Avrupa Birliği ve Yönetişim”, *Yönetişim*, Derl.: A. Çukurçayır, T. Eroğlu, ve H. E. Uğuz (Konya: Çizgi Kitabevi), ss. 465-493.

Kösekahya, G. (2003). *Katılımcılık ve İyi Yönetişim: İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, ss.34-37 Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı: Ankara.

Laclau, E. & Mouffe, C. (1985), *Hegemony and Socialist Strategy, Towards A Radical Democratic Politics*, Verso: London.

Lamoreux, M. (2005) “Improving Agile Team Learning by Improving Team Reflections”, *Proceedings of the Agile Development Conference (ADC’05)* I.E.E.E. Computer Society.

Langrod, G. (1970) “Yönetim Hukuku ve Yönetim Bilimi (Karşıtlık ve Uyuşum)”, (Çev. Visalettin Pekiner), *Amme İdaresi Dergisi*, 3 (2), ss. 156- 172.

Lankshear, C. & Knobel, M. (2006) “Blogging as Participation: The Active Sociality of a New Literacy”, *Sözlü Bildiri, American Educational Research Association*, San Francisco, US. April 11, 2006.

Leblebici, D. N. (2004) “Kamu Yönetimi: Dünyada ve Türkiye’deki Gelişimi”, *Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Güncel Sorunları*, Derl. K. Öktem ve U.Ömürgönülşen (Ankara: İmaj Yayınevi), ss. 7-26.

Leblebici, D. N. (2008) “Yönetim Bilimi Açısından Klasik Dönemi Hatırlamaya İlişkin Bir Çalışma”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), ss.99-118.

Lennertz, B. & Lutzenhiser, A, & Failor, T. (2008) “An Introduction to Charrettes”, *Planning Commissioners Journal*, (71), ss. 1-4.

Lennertz, B. & Lutzenhiser, A. (2003) “Charrettes 101: Dynamic Planning for Community Change”, *Building Blocks*, 4 (1), Fannie Mae Foundation: Washington D. C.

Lijphart, A. (1996) *Çağdaş Demokrasiler*, (Çev. Ergun Özbudun, Ersin Onulduran), Yetkin Yayınları: Ankara.

Lipset, S. M. (1960) *Political Man*, Doubleday & Company Inc: New York.

Lowndes, V.& Sullivan, H. (2008) “How Low Can You Go? Rationales And Challenges For Neighbourhood Governance”, *Public Administration*, 86 (1), ss. 53–74.

Loeffler, E., Özden, S. ve Üskent, S., (2011) *Vatandaş Katılımını Arttırma Rehberi*, Türkiye’de Yerel Yönetim Reformu Uygulamasının Devamına Destek Projesi (LAR Aşama II).

Lukensmeyer, C.J. (2005) *Participatory Methods Toolkit*, Belgian Advertising.

Lukensmeyer, C.J.& Brigham, S. (2005) “Taking Democracy to Scale: Large Scale Interventions—for Citizens”, *In The Journal of Applied Behavioral Science*, 41 (1), NTL Institute, ss. 47-60.

Lukensmeyer, C. J. & Torres, L. H. (2006) *Public Deliberation: A Manager’s Guide to Citizen Engagement*, IBM Center for Business of Government.

Lumowa, V. (2010) “Benjamin Constant on Modern Freedoms: Political Liberty and the Role of a Representative System”, *Ethical Perspectives*, 17 (3), ss. 389-414.

Lunch, N. & Lunch, C. (2006) *Insights into Participatory Video*, InsightShare: Oxford

Marschall, M.J. (2004) “Citizen Participation and the Neighborhood Context: A New Look at the Coproduction of Local Public Goods”, *Political Research Quarterly*, 57 (2), 231-244.

Martin, S. (2000) “Implementing ‘Best Value’: Local Public Services in Transition Issue”, *Public Administration*, 78 (1), ss. 209–227.

Marsick, V.J. , O’Neil, J. (1999) “The Many Faces of Action Learning”, *Management Learning*, 30(2), ss.159-176.

Marquardt, M., Banks, S. (2010) “Theory to Practice: Action Learning”, *Advances in Developing Human Resources*, 12(2), ss. 159–162.

McCrum, G., Blackstock, K., Matthews, K., Rivington, M., Miller, D. & Buchan, K. (2009) “Adapting to Climate Change in Land Management: the Role of Deliberative Workshops in Enhancing Social Learning” *Environmental Policy and Governance*, (19), ss. 413–426.

Mcleod, J.M., Scheufele, D.A. & Moy, P. (1999) "Community, Communication, and Participation: The Role of Mass Media and Interpersonal Discussion in Local Political Participation", *Political Communication*, (16)3, ss.315-336.

Meier, K. J. (1997) "Bureaucracy and Democracy: The Case for More Bureaucracy and Less Democracy", *Public Administration Review*, 57 (3), ss. 193-199.

Menyamor, G. (2007) "Türkiye'nin ilk 'katılımcı bütçesi' Çanakkale Belediyesi'nden", 10.07.2007, Hürriyet.

Michael Herman Associates (2003) *Open Space Technology Practice Resources for Inviting Organization Peace Edition*.

Mosher, F.C. (1968) *Democracy and the Public Service*, Oxford University Press: New York.

Mouffe, C. (1992) *Dimensions of Radical Democracy*, Verso: London.

Mouffe, C. (2000) *Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism*, Reihe Politikwissenschaft Political Science Series: Vienna.

Mouffe, C. (2005) *On the Political*, Routledge: New York.

Mouffe, C. (2001-2002), "Democracy: Radical and Plural", Centre for The Study Of Democracy Interview, *CSD Bulletin*, 9 (1).

Municipal Research and Services Center of Washington (2008) *Local Government Citizen Advisory Boards*, Rapor No: 63, Municipal Research and Services Center: Washington DC

Mutlu, A. (2010) *Kentli Hakları ve Türkiye*, Çizgi Yayınevi: Konya.

New Economics Foundation (1999) *Participation Works! 21 Techniques of Community Participation for the 21st Century*, London.

- New Economics Foundation (2008) *Co-Production: A Manifesto for Growing the Core Economy*, London.
- Newman, J., Barnes, M., Sullivan, H. & Knops, A. (2004) “Public Participation And Collaborative Governance”, *Journal Of Social Policy*, 33, ss. 203-223.
- Nicholson, L. (2005) *Civic Participation in Public Policymaking: A Literature Review*, Scottish Executive Social Research.
- Nohutçu, A. (2009) *Kamu Yönetimi*, Savaş Yayınevi: Ankara.
- Oakley, P. (1989), *Community Involvement in Health Development*, Geneva: WHO.
- OECD (2001) *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy Making-Governance*, OECD Publications: Paris.
- Okcu, M. (2012) “Değişen Dünyayı Anlamak İçin Önemli Bir Kavram: Yönetişim”, *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Derl. F. N. Genç (Bursa: Ekin Yayın Dağıtım), ss. 9-29.
- Okoli, C. & Pawlowski, S.D. (2004) “The Delphi Method as a Research Tool: An Example”, *Design Considerations and Applications Information & Management*, 42 (1), ss. 15–29.
- Ong, B.N., Humphris G, Annett H & Rifkin S. (1991) “Rapid Appraisal In An Urban Setting, An Example from the Developed World”, *Soc Sci Med.*, 32(8), ss. 909-915.
- Onuncu Kalkınma Planı (2013) T.C. Resmi Gazete, 28699M, 06.07.2013.
- Ortaylı, İ. (1985) *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları: İstanbul.
- Osborne, D & Gaebler, V. (1993) *Reinventing Government*, Plume: New York.

- Ökmen, M. (2008) “Kentsel Alanda Aktörler Arası İşbirliği ve Kalkınma Çabaları: Salihli Örneği”, *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*, Derl. F. N.Genç, A. Yılmaz, H.Özgür, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Ökmen, M. (2009), “Sürekli Değişme- Gelişme Sürecinde Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler”, *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları*, Derl. K. Görmez ve M. Ökmen, Beta Yayınları: İstanbul.
- Özbek, M. (2007) “Avrupa Birliği’nde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (68), ss. 265-320.
- Özel, M. ve Eren, V. (2008) “Devletin Dönüşüm Dinamikleri ve Kamu Yönetimi”, *Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi*, Derl.: M. Özel, V. Eren (Konya: Çizgi Yayınevi), ss.1-13.
- Özen, A. ve Yontar, İ. G. (2009) “Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme”, *Maliye Dergisi*, S. 156, Ocak-Haziran 2009, ss. 280-293.
- Özer, B. ve Ökmen, M. (2012) “Kamu Politikası Yapımı ve Uygulamalarında Demokratikleşme, Müzakere, Yönetişim Süreçleri ve Türk Kamu Yönetimine İzdüşümleri” *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Derl. F. N. Genç (Bursa: Ekin Yayın Dağıtım), ss. 175-214.
- Özer, M. A. (2005) *Yeni Kamu Yönetimi: Teoriden Uygulamaya*, Platin Yayınları, Ankara.
- Özgür, H. (2003) “Yeni Kamu Yönetimi Hareketi” *Çağdaş Kamu Yönetimi I*, Derl.: M. Acar, H. Özgür (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım), ss.183-224.
- Parlak, B. (2011) *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, MKM Yayıncılık, Bursa.
- Pascale, R., Sternin, J., & Sternin, M. (2010) *The Power of Positive Deviance*, Harvard Business Press Books, Massachusetts.
- Pedler, M. (2011) *Action Learning In Practice, 4.Baskı*, Gower Publishing: Burlington.

Peters, B. G. & Pierre, J. (1998) "Governance without Government? Rethinking Public Administration" *Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART*, 8 (2), ss. 223-243.

Petukiene, E. (2010) "Coproduction of Public Services: Individual Versus Collective Customer Participation" *Viešoji Politika Ir Administravimas Public Policy and Administration*, (32), ss. 137–147.

Pirenne, H. (2006) *Ortaçağ Kentleri*, (Çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları: İstanbul.

Powell M., Kleinman D. L. (2008) "Building Citizen Capacities for Participation in Nanotechnology Decision-Making: The Democratic Virtues of The Consensus Conference Model", *Public Understanding of Science*, (17), ss. 329-348.

Raadschelders, Jos C. N. (1999) "Coherent Framework for the Study of Public Administration", *Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART*, 9 (2), ss. 281-303.

Raadschelders, Jos C. N. (2000) *Handbook of Administrative History*, Transaction Publishers: New Jersey.

Revans, R W. (1982) *Origins and Growth of Action Learning*, Bromley: Chartwell Bratt.

Revans, R.W. (2011) *ABC of Action Learning*, Gower Publishing: Farnham.

Rhodes, R. (1996) "The New Governance: Governing Without Government", *Political Studies*, XLIV, ss. 652-667.

Rifkin, S. B. & Kangere, M. (2002) "What is Participation?", *Community-Based Rehabilitation (CBR) as a Participatory Strategy in Africa*, Derl.: Gladnet Collection (New York: Cornell University), ss. 37-49.

- Robin, V. (2007) *The Change Handbook: The Definitive Resource on Today's Best Methods for Engaging Whole Systems, 2nd Edition*, Derl. P. Holman, T. Devane & Steven Cady Berrett, Koehler Publishers.
- Sağır, M. (2004) "Demos'un Genişlemesi ve Temsili Demokrasiden 'Küresel Doğrudan Demokrasi'ye" *Amme İdaresi Dergisi*, 37 (3), ss. 1-15.
- Sağır, M. ve Karkın, N. (2005) "Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar" *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 5(10), ss.1-25.
- Sartori, G. (1993) *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan), Chatham House Publishers: New Jersey.
- Schmidt, M. G. (2002) *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, (Çev. M. Emin Köktaş), Vadi Yayıncılık: Ankara.
- Schmitt, C. (2010) *Parlamenter Demokrasinin Krizi*, (Çev. A. Emre Zeybekoğlu), Dost Kitabevi: Ankara.
- Scottish Health Council (2010) *The Participation Toolkit: Supporting Patient Focus and Public Involvement in NHS Scotland*.
- Search for Common Ground (2007) *Participatory Theatre for Conflict Transformation*, Search for Common Ground: Washington DC
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005) "Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi", *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* (10) ,ss. 139-162.
- Smith, G. & Wales, C. (2000) "Citizen Juries and Deliberative Democracy", *Political Studies*, 48, s. 51-65.
- Spicer, M. W. (1998) "Cameralist Thought and Public Administration", *Journal of Management History* (Archive), 4(3) ss. 149-159.
- Şahin, A.E. (2001) "Eğitim Araştırmalarında Delphi Tekniğinin Kullanımı" *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(0), ss. 215- 220.

- Şahin, A.E. (2009) “Türkiye’de İlköğretim Okulu Müdürlüğünün Bir Meslek Olarak Mevcut Durumu: Bir Delphi Çalışması” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), ss. 125-136.
- Şaylan, G. (1996) “Bağımsız Bir Disiplin Olarak Kamu Yönetimi: Yeni Paradigma Arayışları” *Amme İdaresi Dergisi*, 29 (3), ss-3-16.
- Şaylan, G. (2000) “Kamu Yönetimi Disiplininde Bunalım ve Yeni Açılımlar Üzerine Düşünceler”, *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (2), s. 1-22.
- Şener, H. E. (2004) “Kamu Yönetiminde Katılım ve Çoğulculuk” *Amme İdaresi Dergisi*, 38 (4), ss. 1-22.
- Şener, H. E. (2007) "Kamu Yönetiminde Postmodernizm," *Kamu Yönetimi: Yöntem ve Sorunlar*, Derl. Ş. Aksoy ve Y. Üstüner, (Ankara: Nobel Yayınları), ss. 31-47.
- Şengül, T. H. (1999) “Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8 (3), ss. 3-19.
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2009) Kentleşme Şurası-Yerel Yönetimler, Katılımcılık Ke Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı: Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2012) Katılımcılığın ilkeleri: Katılımlı Çalışmaları Tasarlayan, Uygulayan ve Yönetenler İçin Uygulama Kılavuzu, Ankara.
- Taylor, F. W (1911) *The Principles of Scientific Management and Testimony Before the Special House Committee*, Harper & Row: New York.
- Tekeli, İ. (1999) *Modernite Aşılırken Siyaset*, İmge Kitabevi: Ankara.
- TEPAV (2006) *Kamu Yönetimi Reformunda Mevcut Durum*, Değerlendirme Notu, Ankara.
- The Aspen Institute (2013) *Road to Government 2. 0*, The Aspen Institute Publications Office: Maryland.

The Rio Declaration on Environment and Development (1992) *The United Nations Conference on Environment and Development*, Rio de Janeiro: United Nations.

The World Bank (1989) *Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth*, The World Bank: Washington DC.

The World Bank (1997) *World Development Report 1997: The State in a Changing World*, World Bank and Oxford University Press: New York.

The World Bank (2000) *Reforming Public Institutions and Strengthening Governance*, New York.

Tocqueville, A. (1994) *Amerika'da Demokrasi*, (Çev. İhsan Sezal ve Fatoş Dilber), Yetkin Yayınları: Ankara.

Toffler, A. (1970) *Future Shock*, Random House: New York.

Toksöz, F. (2008) *İyi Yönetişimin El Kitabı*, TESEV Yayınları: İstanbul.

Tortop, N., İspir E., Aykaç, B. Yayman, H. ve Özer, M. A. (2010) *Yönetim Bilimi*, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Tosun, O. M. (1963) "Hammurabi'nin Toprak Kanunları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21 (3-4), ss.127-141.

Tunç, H. (2008) "Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII (1-2), ss. 1113-1132.

TÜSİAD, (1995) *Optimal Devlet: 21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru*, TÜSİAD: İstanbul.

Ulusoy, H.A. (2009) "Yerel Yönetimler, Demokrasi ve Katılım", *TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara Şubesi Bülteni*, 2009/1.

United Nations (2004) *72 Frequently Asked Questions About Participatory Budgeting*, Urban Governance Toolkit Series.

UNDP (1997) *Reconceptualising Governance: Discussion Paper 2*, New York.

UNDP, The European Commission & The Ministry of Interior (2006) *LAR I Progress Report Quarter II & IV*.

UNEP (2002) *Environmental Impact Assessment Training Resource Manual*, Geneva.

US Department of Transportation (1996) *Public Involvement Techniques for Transportation Decision-Making*.

Uygun, O. (2003) *Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları*, İnkılapYayınevi: İstanbul.

Uygun, O. (2012) *Yeni Anaysada Yerel ve Bölgesel Yönetim İçin Önerier*, TESEV yayınları: İstanbul.

Uysal, B. (1984) “Siyasal Katılma ve Siyasal Katılmaz Düzeyi Üzerinde Ailenin Etkisi”, *Amme İdaresi Dergisi*, 17 (4), ss. 109-134.

Ülkü, H. (1997) “Örnek Olaylarla Belediyecilik: Aliğa Kent Parlamentosu”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 6 (4), ss.121-124.

Üstüner, F. (2007) “Radikal Demokrasi: ‘Liberalizm mi, demokrasi mi ? Evet, lütfen!’” *ODTÜ Gelişme Dergisi*, (34), ss. 313-336.

Üstüner, Y. (2003) “Siyasa Oluşturma Sürecinde Ağ Yönetişimi Kuramı” *Amme İdaresi Dergisi*, 36(3), ss. 49-65.

Van Kersbergen, K. & Van Waarden F. (2004) “Governance’ As A Bridge Between Disciplines: Cross-Disciplinary İnspiration Regarding Shifts İn Governance And Problems Of Governability, Accountability And Legitimacy” *European Journal of Political Research* 43 (2), ss. 143–171.

Waldo, D. (1955) *The Study of Public Administration*, Doubleday & Company Inc.: New York.

- Wang, X. & Wart, M. W. (2007) "When Public Participation in Administration Leads to Trust: An Empirical Assessment of Managers' Perceptions", *Public Administration Review*, March-April, ss. 265-278.
- Warren, M. E. (1996) " What Should We Expect From More Democracy? Radically Democratic Responses to Politics", *Political Theory*, 24 (2), ss.241-270.
- Watts, A. (2004) *Action Learning: A Powerful Tool For The Future*, The George Washington University.
- Weber, M. (2012) *Bürokrasi ve Otorite*, (Çev. H. Bahadır Akın), Adres Yayınları: Ankara.
- Westall, A. (2011) *Revisiting Associative Democracy*, Lawrence & Wishart: London.
- Whitaker, G.P. (1980) "Coproduction: Citizen Participation in Service Delivery", *Public Administration Review*, 40 (3), ss. 240-246.
- White, L. (1945) "The Just Official" *Public Administration Review*, 5, ss.271-274.
- Whitney, D. (2010) "Appreciative Inquiry: Creating Spiritual Resonance in the Workplace", *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 7 (1), ss. 73-88.
- Wilson, W. (1887) "The Study of Administration" *Political Science Quarterly*, 2 (2), ss. 197-222.
- Yaslıkaya, R. (2008) *Yerel Yönetimler ve Mahalli İdareler Maliyesi Ders Notları*, Kırıkkale: KKÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Lisans Programı.
- Yaylı, H. ve Pustu, Y. (2008) "Yerel Demokrasinin İlkeleri", *Karadeniz Araştırmaları*, (16), ss.133-153.
- Yeğen, M. (2000-2001) "Liberal Demokrasiden Radikal Demokrasiye Geçişsizlikler" *Toplum ve Bilim*, (87), ss. 180-186.

Yıldırım, M. F. (2011) *Mahalli İdarelerde Yönetişim ve Belediye Stratejik Planlarının İyi Yönetişim İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi), T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Yıldırım, U., Öner, Ş., ve Aksu, H. (2011) “Yerel Temsil ve Katılım Bağlamında Belediye Meclisleri: Kahramanmaraş ve Sivas Örnekleri” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), ss. 507-530.

Yıldız, H. (2005) “Post-Modernizm Nedir?” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), ss.153-167.

Yılmaz, L. (2007) “Demokrasi Eğitimi Liberal ve Toplumcu Açından (Sesli) Düşünmek”, *Eğitim Bilim Toplum*, 5 (19), ss. 92-112.

Yüksel, F. (2004), “Kamu Yönetiminde Yeni Eğilimler Perspektifinde Türk Kamu Yönetiminde Reform İhtiyacı ve Kamu Yönetimi Reformu Yasa Tasarısı”, *Kamu Yönetimi Kuramdan Uygulamaya*, Derl. A. Yılmaz ve M. Ökmen (Ankara: Gazi Kitabevi), ss. 1-22

Zabcı, F. Ç. (2002) “Dünya Bankası’nın Küresel Pazar İçin Yeni Stratejisi: Yönetişim”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57 (3), ss. 151-179.

Zimmermann, E. (1984) “Political Crises” *International Political Science Review*, 5 (3), ss. 319-343.

İnternet Kaynakları

Australian Government Web Guide (2013) <http://webguide.gov.au/web-2-0/online-consultation>, [Erişim Tarihi: 12/03/2013]

Bristol City Council (2005) *e-Methods for Public Engagement*, http://itc.napier.ac.uk/itc/Documents/eMethods_guide2005.pdf, [Erişim Tarihi: 19/04/2013]

Brown, J., Isaacs, D. & Margulies, N. (1997) “The World Cafe: Creating the Future, One Conversation at a Time”, *Whole System Associates* <http://www.theworldcafe.com/articles/TWC.pdf>, [Erişim Tarihi: 15/04/2013]

Cassidy, S. (2013) “Citizen Engagement & Participation: Building Trust in Public Governance”, www.ipac.ca, [Erişim Tarihi: 21/07/2013].

Digital Engagement Cookbook (2013) <http://www.digitalengagement.org>, [Erişim Tarihi: 19/04/2013]

Eclarin, T. (2010) The Value of Different Engagement Methods: Conversation Cafés, <http://ascentum.com/tag/conversation-cafe/>, [Erişim Tarihi : 21/07/2013].

E-Democracy (2005) *Local Issues Forum Guidebook*, <http://e-democracy.org/if/guide.pdf>, [Erişim Tarihi: 19/04/2013]

Insight Share (2013) *What’s Participatory Video*, <http://www.insightshare.org/pv/how-we-work>, [Erişim Tarihi: 15/04/2013]

Kelly, S. (2005) The Benefits Of Using Graphic Recording/ Graphic Facilitation, <http://www.theworldcafe.com/pdfs/graphicBenefits.pdf>, [Erişim Tarihi: 22/07/2013].

Lubensky, R. (2007) 21st Century Town Meeting mixed bag -5 comments, <http://www.deliberations.com.au/2007/05/21st-century-town-meeting-mixed-bag.html>, [Erişim Tarihi: 05/04/2013]

New Economics Foundation (2010) Crowd Wise: Turning Differences Into Effective Decisions, <http://www.neweconomics.org/publications/entry/crowd-wise>, [Erişim Tarihi: 21/07/2013].

Planning for Real (2013) <http://www.planningforreal.org.uk/what-is-pfr/>, [Erişim Tarihi: 15/05/2013]

Positive Deviance Initiative (2010) *Basic Field Guide to the Positive Deviance Approach*, Tufts University

<http://www.positivedeviance.org/pdf/Field%20Guide/FINALguide10072010.pdf>,

[Erişim Tarihi: 02/04/2013]

Publicservice (2005) *Online Citizen's Panel Drive Local Democracy*,

http://www.publicservice.co.uk/feature_story.asp?id=7092, [Erişim Tarihi: 19/04/2013]

Renka, R. D. (2010) *The Good, the Bad, and the Ugly of Public Opinion Polls*,

Southeast Missouri State University, çevrimiçi yayın; http://cstl-cla.semo.edu/renka/Renka_papers/polls.htm, [Erişim Tarihi: 03/03/2013]

Shapiro, J. (...) *Action Planning: Toolkits*, CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation, <http://www.civicus.org/toolkits/civicus-planning-toolkits> [Erişim Tarihi: 27/07/2013].

Tanaka, J. (...) *Handbook On Participatory Local Action Planning To Combat Poverty and Roma Exclusion*, "Transnational Learning on Local Partnerships and Action Plans to Combat Poverty and Roma Exclusion", http://www.ngobg.info/bg/documents/49/738english_bookfinal.pdf , [Erişim Tarihi: 27/07/2013].

The Association of Local Democracy Agencies (2011) *E-panels Fostering Citizens' Participation and Volunteering in a Wider Europe - Project Results* http://www.alda-europe.eu/newSite/public/doc/195-e-panels_project_results_web.pdf, [Erişim Tarihi: 19/05/2013]

The Guide to Online Participation (2007) <http://ict.govt.nz/guidance-and-resources/agency-guides/participation/guide-online-participation/>, [Erişim Tarihi: 03/03/2013]

The World Cafe (2008) *Cafe to Go!*, <http://www.theworldcafe.com/pdfs/cafetogo.pdf>, [Erişim Tarihi: 10/04/2013]

Tock, L. (2001) *Participatory Appraisal: A brief Introduction*, http://shortwork.org.uk/?page_id=210, [Erişim Tarihi: 25/07/2013].

Tradeschool.coop (2012) <http://tradeschool.coop/about>, [Erişim Tarihi: 15/03/2013]

UNDP (1994) Governance for Sustainable Human Development-A, UNDP Policy Document-Good Governance-and Sustainable Human Development <http://mirror.undp.org/magnet/policy/chapter1.htm>, [Erişim Tarihi: 10/06/2013]

United States Environmental Protection Agency (2013) <http://www.epa.gov/international/public-participation-guide/Tools/Input/worldcafe.html>, [Erişim Tarihi: 05/04/2013]

Washington State Department of Transportation (2003) *Building Projects That Build Communities: Recommended Best Practices*, Community Partnership Forum http://www.wsdot.wa.gov/NR/rdonlyres/B0BA81D6-A356-458B-87DE-84AABA2B5122/0/building_projects.pdf, [Erişim Tarihi: 02/05/2013]

West Sussex County Council (...) *Consultation Toolkit: Ideas, Methods and Resources*, <http://www.westsussex.gov.uk/communityandliving/research/KBConsultation%20Toolkit%20for%20Web.pdf>, [Erişim Tarihi: 20/05/2013]

Westminster (2013) <http://www.westminster.gov.uk/services/councilgovernmentanddemocracy/councils/contactconsultationandfeedback/area-forums/>, [Erişim Tarihi: 16/05/2013]

White, O. (1995) "How to Make Decisions People Will Accept", *Planning Commissioners Journal*, N. 17 <http://www.uvm.edu/extension/community/fs176-5.pdf>

Wordpress (2013) *The World Cafe* <http://francisgastmans2.files.wordpress.com/2013/02/world-cafc3a9-en.pdf>, [Erişim Tarihi: 03/04/2013]

www.tumikom.org, [Erişim Tarihi: 21/07/2013]

www.tu-mikom.org, [Erişim Tarihi: 21/07/2013]

www.sivilsesler.org, [Erişim Tarihi: 21/07/2013]

www.stgm.org.tr, [Erişim Tarihi: 01/09/2013]

www.izmiriplanliyorum.org, [Erişim Tarihi: 05/09/2013]

www.participatorybudgeting.org, [Erişim Tarihi: 05/05/2013]

www.tepav.org.tr, [Erişim Tarihi: 05/09/2013]

www.barakaistanbul.org, [Erişim Tarihi: 06/09/2013]

www.bursakentkonseyi.org.tr, [Erişim Tarihi: 21/11/2013]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Murat YILMAZ

Doğum Yeri ve Tarihi : Ordu 31.10.1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kırıkkale Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, S.B.E., Siyaset Bilimi
Kamu Yönetimi ABD

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Adnan Menderes Üniversitesi, (Arş. Gör.2011-....)

İletişim

e-posta Adresi : muratyilmaz@adu.edu.tr